

† Petroniu Florea

MARI SFINȚI ROMÂNI

Volumul I

Editura Episcopiei Sălajului

„Credință și viață în Hristos”

Zalău, 2018

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PETRONIU FLOREA, episcop al Sălajului

Mari sfinți români / Petroniu Florea. - Zalău : Editura
Episcopiei Sălajului „Credință și viață în Hristos”, 2018

2 vol.

ISBN 978-606-8848-05-1

Vol. 1. - 2018. - ISBN 978-606-8848-06-8

235.3

Cuvânt înainte

Dumnezeu le-a poruncit oamenilor încă din Vechiul Testament: „*Sfințiți-vă și veți fi sfinți, pentru că Eu, Domnul Dumnezeul vostru, sunt sfânt*” (Levitic 11,44), arătând prin aceasta că omul, deși este o simplă creatură, este chemat să se umple de sfințenie, să participe la condițiile de existență dumnezeiască ale Creatorului său.

După învierea Sa din morți, Domnul Hristos le-a poruncit Sfinților Săi Apostoli: „*Mergeți și învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit Eu vouă*” (Matei 28,19-20). Pornind de la această poruncă a Mântuitorului, „marele Mitropolit Dosoftei al Moldovei a afirmat că Dumnezeu nu lasă niciun popor de pe pământ să nu fie părtaș la harul Lui, fiindcă și-a întins pretutindeni mila Sa și le-a deschis tuturor ușile pocăinței. Această profundă reflecție teologică arată că Dumnezeu cheamă la sfințenie și îi încununează cu aceasta pe creștinii care se dovedesc «vase alese», având o viață îmbunătățită prin har, credință și fapte bune, oricare ar fi neamul din care ei fac parte”¹.

„Existența sfinților este mărturia puterii sfințeniei Domnului Hristos asupra umanului și asupra umanității, prin lucrarea Sfântului Duh. Mântuitorul a dat măsura supremă a sfințeniei ca stare de jertfă. Prin unicitatea ipostasului Său, a dat mărturia și măsura sfințeniei dumnezeiești în viața omenească. Existența

¹ Nestor, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, *Studiu introductiv* la volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 5.

sfinților demonstrează că sfințenia dumnezeiască nu s-a întrupat pentru a rămâne obiect al adorării, ci pentru a fructifica moral omenirea, rodind sfinți. În fiecare sfânt Se sălășluiește Domnul Hristos, prin dumnezeirea și umanitatea Sa, sfântă și sfințitoare, izvor al harurilor. Sfinții sunt podoaba Bisericii, pentru că ei sunt «mlădițele» desăvârșirii, din «vița» cea desăvârșită, sfântă și dumnezeiască, «vița» nemuririi, care este Domnul Hristos”¹.

„Puterea de a lucra sfințenia atrage după sine și porunca de a fi sfinți, prin sânguința neconținută către desăvârșire întru virtute în viața de fiecare zi. Apostolul neamurilor a afirmat în acest sens: *«Să ne curățim pe noi de toată întinarea trupului și a duhului, desăvârșind sfințenia în frica lui Dumnezeu»* (II Corinteni 7,1). Sfinți sunt numiți acei creștini care au o profundă viețuire duhovnicească, manifestată prin fapte bune și pietate pilduitoare, pe care Biserica îi socotește vrednici a fi venerați în evlavia creștină”².

„Sfinții reprezintă lucrarea lui Dumnezeu prin persoanele umane accesibile nouă. Sfinții români Îl apropie pe Dumnezeu de noi nu numai prin persoanele umane îndeobște, ci și prin cele răsărite din sânul poporului nostru și familiare Lui, care au săvârșit fapte bune și poate chiar au suferit mucenicie în vremea când au trăit”³.

Cei mai buni creștini au fost canonizați sau trecuți de Biserică în rândul sfinților. „Prin canonizare se înțelege actul solemn prin care Biserica recunoaște, declară și așează pe eroii dreptei credințe adormiți în Domnul în rândul sfinților pe care ea îi venerază”⁴.

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 5-6.

³ **Ibidem**, p. 14.

⁴ **Idem**, *Cuvânt de preamărire la canonizarea binecredinciosului voievod Ștefan cel Mare și Sfânt*, articol publicat în volumul: „Ștefan cel

„Istoria Bisericii ne arată că inițiativa pentru așezarea eroilor credinței creștine în rândul sfinților a avut-o întotdeauna poporul dreptcredincios prin evlavia sa curată și prin împreună-încuviințarea clerului și a ierarhilor. Evlavia poporului a fost aceea care i-a identificat pe adevărații sfinți. În baza învățăturii de credință creștine, a rânduielilor consacrate de practica și de tradiția bisericească a Ortodoxiei, Sfântul Sinod al unei Biserici autocefale este pe deplin îndreptățit să procedeze la canonizarea sfinților ei care corespund rânduielilor pentru a fi trecuți în rândul sfinților. Condițiile de fond sunt: 1) Ortodoxia neîndoieală a credinței. 2) Proslăvirea lui de către Dumnezeu cel puțin printr-unul din următoarele daruri sau puteri: a) puterea de a suferi moartea martirică pentru dreapta credință; b) puterea de a înfrunta orice primejdii sau chinuri pentru mărturisirea dreptei credințe, până la moarte; c) puterea de a-și închina viața celei mai desăvârșite trăiri morale și religioase; d) puterea de a săvârși minuni în viață sau după moarte și e) puterea de a păstra și de a sluji cu devotament eroic credința și Biserica Ortodoxă. 3) Răspândirea miresmei de sfințenie după moarte și confirmarea acesteia prin cultul spontan pe care i-l acordă poporul credincios, numărându-l în rând cu sfinții. De la îndeplinirea acestei condiții pot face excepție mucenicii dreptei credințe”¹.

„În Biserică, sfințenia este constatată și proclamată acolo unde Dumnezeu a binevoit s-o arate, acolo unde prezența Domnului Hristos și lucrarea Sfântului Duh sunt evidente, iar poporul român a cinstit sfinții, ca fiind prietenii lui Dumnezeu și rugători pentru mântuirea oamenilor, făclii ale credinței, speranței și iubirii milostive. În egală măsură, poporul nostru i-a cinstit pe sfinții naționali, care sunt deopotrivă daruri ale lui Dumnezeu

Mare și Sfânt 1504-2004. Biserica. O lecție de istorie”, Editura Mușatinii, 2004, p. 22.

¹ **Ibidem**, p. 23.

pentru acest pământ creștinat în veacul apostolic și daruri ale acestui pământ pentru împărăția cerurilor”¹.

„Simpli cuvioși monahi și preoți de mir sau mari ierarhi, ctitori de cultură creștină, domnitori vestiți, apărători ai credinței creștine ori simpli soldați martiri și smeriți țărani truditori, toți acești minunați sfinți ai pământului românesc și ai Bisericii universale ne arată taina Evangheliei lui Hristos care a rodit, într-un popor statornic, aceste raze și chipuri de lumină sfințind timpul și formând legături între generații, pentru că în ei *„Iisus Hristos, ieri și azi și în veci este același”* (Evrei 13,8)”².

Prima canonizare a unui sfânt pe teritoriul țării noastre a fost făcută de patriarhul ecumenic Teolipt, împreună cu alți patru mitropoliți, în anul 1517, la Curtea de Argeș, când a fost trecut în rândul sfinților Nifon, patriarhul Constantinopolului, care și-a desfășurat o perioadă de timp activitatea și în Țara Românească.

„Odată cu dobândirea autocefaliei, în anul 1885, Biserica Ortodoxă Română și-a dorit să treacă în calendarul ei și sfinți de neam român. Acest lucru a fost posibil abia în anul 1950, când, în plin regim comunist ateu, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a făcut primele canonizări de sfinți români. Astfel, au fost trecuți în rândul sfinților: Sfinții Ierarhi Calinic de la Cernica și Iosif cel Nou de la Partoș, Sfinții Ierarhi Mărturisitori Ilie Iorest și Sava Brancovici, mitropoliții Transilvaniei, Sfinții Cuvioși Mărturisitori Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara și Sfântul Mucenic Oprea Miclăuș din Săliștea Sibiului. Tot atunci, s-a hotărât și generalizarea cinstirii, în toată Biserica Ortodoxă Română, a unor sfinți cu moaște la noi în țară: Sfânta Muceniță

¹ **Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**, *Cuvânt înainte* la volumul: „Sfântul Voievod Neagoe Basarab, ctitor de biserici și cultură românească”, Editura Cuvântul Vieții, București, 2012, p. 3.

² **Ibidem**.

Filofteia, Sfântul Cuvios Nicodim cel Sfințit de la Tismana, Sfântul Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava, Sfântul Cuvios Grigorie Decapolitul, Sfânta Cuvioasă Parascheva de la Iași și Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou din Basarabi. În ședința sa din 20 iunie 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât canonizarea și generalizarea cultului a încă 19 sfinți români care au slujit cu vrednicie neamul nostru: Sfântul Cuvios Ioan de la Prislop, Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, Sfinții Preoți Mărturisiri Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel, Sfântul Cuvios Antonie de la Iezerul-Vâlcea, Sfântul Cuvios Daniil Sihastrul, Sfântul Cuvios Gherman din Dobrogea, Sfântul Ierarh Iosif Mărturisorul din Maramureș, Sfântul Ierarh Ghelasie de la Râmeț, Sfântul Ierarh Leontie de la Rădăuți, Sfântul Voievod Ștefan cel Mare, Sfântul Cuvios Ioan Iacob Hozevitul, Sfânta Cuvioasă Teodora de la Sihla și Sfinții Martiri Brâncoveni: Constantin Vodă Brâncoveanu cu cei patru fii: Constantin, Ștefan, Radu și Matei, și sfetnicul Ianache”¹.

După 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a canonizat numeroși sfinți și va continua să o facă, atât timp cât va exista lumea și vor fi sfinți în poporul nostru, de vreme ce Domnul Hristos le-a spus Sfinților Apostoli și succesorilor acestora: „*Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului*” (Matei 28,20).

Alături de sfinții daco-romani și români, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a trecut în calendarul Bisericii Ortodoxe Române și sfinți din alte neamuri care și-au desfășurat o parte a activității lor pe teritoriul țării noastre (cum sunt: Sfântul Apostol Andrei,

¹ **Ion Rizea**, *Trecerea Domnitorului Constantin Brâncoveanu în rândul sfinților*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul III - Moștenirea culturală și spirituală”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, pp. 559-560.

Sfântul Iosif cel Nou de la Partoș, Sfântul Antim Ivireanul etc.); sfinți străini care au primit cununa muceniei la noi (precum: Sfinții Epictet și Astion etc.) sau sfinți care s-au nevoit întreaga lor viață în altă parte, dar sfintele lor moaște se găsesc în țara noastră (precum: Sfânta Cuvioasă Parascheva, Sfânta Filofteia, Sfântul Grigorie Decapolitul etc.).

În cele ce urmează vom prezenta o listă cu toți sfinții daco-romani și români, cu cei de alt neam care și-au desfășurat o parte a activității lor pe teritoriul patriei noastre, cu cei care au fost martirizați la noi, precum și cu cei care au trăit pe alte meleaguri dar, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, au sfintele moaște în România: Sfântul Cuvios Antipa de la Calapodești (10 ianuarie), Sfinții Mucenici Ermil și Stratonice (13 ianuarie), Sfântul Ierarh Bretanion, Episcopul Tomisului (25 ianuarie), Sfântul Ierarh Iosif cel Milostiv, Mitropolitul Moldovei (26 ianuarie), Sfinții Cuvioși Ioan Casian și Gherman din Dobrogea (29 februarie), Sfântul Sfințit Mucenic Efrem, Episcopul Tomisului (7 martie), Sfinții Mucenici Montanus, preotul și soția sa, Maxima (26 martie), Sfinții 26 de Mucenici din Goția (26 martie), Sfântul Sfințit Mucenic Irineu, Episcop de Sirmium (6 aprilie), Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului (11 aprilie), Sfântul Mucenic Sava de la Buzău (12 aprilie), Sfântul Ierarh Pahomie de la Gledin, Episcopul Romanului (14 aprilie), Sfântul Ierarh Teotim, Episcopul Tomisului (20 aprilie), Sfinții Ierarhi Ilie Iorest, Sava Brancovici și Simion Ștefan, Mitropoliții Transilvaniei (24 aprilie), Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș (24 aprilie), Sfinții Mucenici Pasicrat și Valentin (24 aprilie), Sfântul Cuvios Vasile de la Poiana Mărului (25 aprilie), Sfinții Mucenici din Dobrogea: Chiril, Chindeu și Tasie din Axiopolis (26 aprilie), Sfinții Mucenici: Maxim, Cvintilian și Dadas din Ozovia (28 aprilie), Sfântul Ierarh Atanasie al III-lea, Patriarhul Constantinopolului (2 mai), Sfântul Cuvios Irodion

de la Lainici (3 mai), Sfântul Mucenic Ioan Valahul (12 mai), Sfântul Ierarh Iacob Putneanul, Mitropolitul Moldovei (15 mai), Sfinții Cuvioși: Sila, Paisie și Natan de la Sihăstria Putnei (16 mai), Sfântul Mucenic Iuliu Veteranul (27 mai), Sfântul Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava (2 iunie), Sfinții Mucenici Zotic, Atal, Camasie și Filip de la Niculițel (4 iunie), Sfinții Mucenici Nicandru și Marcian (8 iunie), Sfântul Mucenic Isihie (15 iunie), Sfântul Ierarh Grigorie Dascălul, Mitropolitul Țării Românești (22 iunie), Sfântul Ierarh Niceta de Remesiana (24 iunie), Sfântul Ierarh Ghelasie de la Râmeț (30 iunie), Sfântul Ierarh Leontie de la Rădăuți (1 iulie), Sfântul Voievod Ștefan cel Mare (2 iulie), Sfinții Mucenici Epictet preotul și Astion monahul (8 iulie), Sfântul Mucenic Emilian de la Durostorum (18 iulie), Sfinții Cuvioși Rafael și Partenie de la Agapia Veche (21 iulie), Sfântul Cuvios Ioanichie cel Nou de la Muscel (26 iulie), Sfântul Cuvios Ioan Iacob de la Neamț (5 august), Sfânta Cuvioasă Teodora de la Sihla (7 august), Sfântul Cuvios Pafnutie - Pârvu Zugravul (7 august), Sfântul Ierarh Nifon, Patriarhul Constantinopolului (11 august), Sfinții Martiri Brâncoveni: Constantin Voievod cu cei patru fii ai săi: Constantin, Ștefan, Radu, Matei și sfetnicul Ianache (16 august), Sfântul Cuvios Iosif de la Văratec (16 august), Sfântul Gheorghe Pelerinul (17 august), Sfinții Mucenici Donat diaconul, Romul preotul, Silvan diaconul și Venust (21 august), Sfântul Mucenic Lup (23 august), Sfântul Ierarh Varlaam, Mitropolitul Moldovei (30 august), Sfântul Cuvios Ioan de la Râșca și Secu, Episcopul Romanului (30 august), Sfântul Cuvios Dionisie Exiguul (cel Smerit) (1 septembrie), Sfinții Cuvioși Neofit și Meletie de la Mănăstirea Stânișoara (3 septembrie), Sfinții Cuvioși Simeon și Amfilohie de la Pângărați (7 septembrie), Sfântul Cuvios Onufrie de la Vorona și Sfântul Cuvios Chiriac de la Tazlău (9 septembrie), Sfântul Cuvios Ioan de la Prislop (13 septembrie),

Sfinții Mucenici din Dobrogea: Macrobie, Gordian, Ilie, Zotic, Lucian și Valerian (13 septembrie), Sfântul Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș, Mitropolitul Banatului (15 septembrie), Sfântul Mare Mucenic Nichita Romanul (15 septembrie), Sfântul Ierarh Mucenic Teodosie de la Mănăstirea Brazi, Mitropolitul Moldovei (22 septembrie), Sfântul Voievod Neagoe Basarab (26 septembrie), Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, Mitropolitul Țării Românești (27 septembrie), Sfinții Cuvioși Iosif și Chiriac de la Bisericanii (1 octombrie), Sfinții Cuvioși Daniil și Misail de la Mănăstirea Turnu (5 octombrie), Sfânta Cuvioasă Parascheva (14 octombrie), Sfinții Cuvioși Mărturisitori: Visarion, Sofronie și Sfântul Mucenic Oprea; Sfinții Preoți Mărturisitori: Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel (21 octombrie), Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou, Ocrotitorul Bucureștilor (27 octombrie), Sfântul Ierarh Iachint, Mitropolitul Țării Românești (28 octombrie), Sfinții Mucenici Claudiu, Castor, Sempronian și Nicostrat (9 noiembrie), Sfinții Martiri și Mărturisitori Năsăudeni: Atanasie Todoran din Bichigiu, Vasile din Mocod, Grigorie din Zagra și Vasile din Telciu (12 noiembrie), Sfântul Cuvios Paisie de la Neamț (15 noiembrie), Sfântul Cuvios Grigorie Decapolitul (20 noiembrie), Sfântul Mucenic Dasie din Durostor (20 noiembrie), Sfântul Cuvios Antonie de la Iezerul Vâlcii (23 noiembrie), Sfântul Apostol Andrei cel Întâi chemat, Ocrotitorul României (30 noiembrie), Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei (30 noiembrie), Sfântul Cuvios Gheorghe de la Cernica și Căldărușani (3 decembrie), Sfânta Muceniță Filofteia de la Curtea de Argeș (7 decembrie), Sfântul Ierarh Dosoftei, Mitropolitul Moldovei (13 decembrie), Sfântul Cuvios Daniil Sihastrul (18 decembrie), Sfântul Ierarh Petru Movilă, Mitropolitul Kievului (22 decembrie), Sfântul Cuvios Nicodim cel Sfințit de la Tismana (26 decembrie), Sfântul Mucenic Hermes (31 decembrie).

Poporul român a odrăslit numeroși sfinți, dintre care unii sunt cunoscuți, pe când despre alții nu știm nimic, însă Dumnezeu îi cinstește, cum este cazul sfântului ale cărui moaște au fost descoperite la Mănăstirea Neamț, în anul 1986. Dintre sfinții canonizați de Biserica Ortodoxă Română sau preluați în calendarul acesteia, cei mai importanți sunt prezentați în paginile acestei cărți, pentru ca poporul român dreptcredincios de astăzi să fie conștient de tezaurul neprețuit pe care îl posedă și de valoarea neamului nostru în istorie, pentru că în sânul poporului nostru s-au născut și au viețuit numeroși sfinți, care se roagă lui Dumnezeu pentru noi și pentru întreaga umanitate.

Cunoscând viața și faptele acestor mari sfinți români, să le urmărim pilda și să le cerem ajutorul în tot lucrul bun, dar și la încercări, pentru că ei sunt grabnic ajutători și mijlocitori înaintea lui Dumnezeu pentru noi și pentru întreg neamul omenesc.

Autorul

Sfântul Cuvios Antipa de la Calapodești

(10 ianuarie)

„Sfântul Antipa s-a născut în anul 1816, în satul Calapodești, din județul Bacău, primind la botez numele de Alexandru”¹.

„Tatăl său se numea Gheorghe Luchian și era diacon la biserica satului, iar mama purta numele de Ecaterina. Peste câțiva ani aceasta se va călugări, fiind numită Elisabeta”².

Alexandru a fost singurul copil al părinților săi. Acesta „a reușit să facă o brumă de școală în satul natal. Fiind foarte credincios, „frecventa cu regularitate și multă dragoste Sfânta Biserică”³.

„Se spune că pe când păștea oile tatălui său, prin pădurile din împrejurimile Calapodeștiului se găseau mulți șerpi veninoși. Alexandru îi lua în mână fără să i se întâmple nimic rău, producând spaimă celor din jur”⁴.

„Alexandru nu a apucat să termine școala, când tatăl său s-a mutat la Domnul. Rămânând orfan, a fost nevoit să învețe

¹ **Arhim. Ieronim Motoc**, *Cuviosul Ieroschimonah Antipa Atonitul*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 543.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani și români*, Ediție electronică, Apologeticum, 2006, p. 88.

³ *Slujba, viața și Acatistul Sfântului Antipa de la Calapodești*, Editura Filocalia, Bacău, p. 26.

⁴ **Ibidem**.

meșteșugul legării de cărți, pentru a contribui la întreținerea familiei”¹.

Simțind dorința fierbinte de a-și închina întreaga viață lui Dumnezeu, pe când avea douăzeci de ani, Alexandru s-a dus la Mănăstirea Neamț. „Din motive necunoscute, starețul de aici nu l-a primit în obștea mănăstirii, iar tânărul și-a îndreptat pașii spre Mănăstirea Brazi, unde a fost acceptat doar ca pelerin, însă șederea lui s-a prelungit timp de doi ani. Aici a deprins rugăciunea minții de la ieroschimonahul Ghedeon, duhovnicul mănăstirii, care, văzându-l cât este de râvnitor, l-a sfătuit să se ducă în Muntele Athos. Înainte de a porni la drum, tânărul nevoitor a fost tuns în monahism de către starețul Dimitrie”², „primind numele de Alipie”³.

În Sfântul Munte tânărul monah s-a dus „la Schitul Lacu, unde viețuiau peste 80 de pustnici români. Această sihăstrie se număra atunci printre cele mai vestite din Muntele Athos, pentru asprimea vieții pe care o trăiau monahii. În acest schit, călugărul Alipie a cunoscut unii părinți cu înaltă experiență duhovnicească”⁴, „stabilindu-se în chilia unor monahi moldoveni, Nifon și Nectarie”⁵.

„La Schitul Lacu, tânărul călugăr s-a întărit din punct de vedere spiritual, prin ascultările la care a fost supus, dar și prin sfaturile pe care le primea cu dragoste și smerenie de la părinții cu învățătură și viață îmbunătățită”⁶.

„După o nevoință sihăstrească de aproape cincisprezece ani la Schitul Lacu, râvnitorul monah s-a mutat la mănăstirea

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Op. cit.*, p. 88.

² *Slujba, viața și Acatistul Sfântului Antipa...*, p. 27.

³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Op. cit.*, p. 88.

⁴ Arhim. Ieronim Motoc, *Art. cit.*, pp. 544-545.

⁵ *Slujba, viața și Acatistul Sfântului Antipa...*, p. 27.

⁶ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Op. cit.*, p. 88.

Esfigmenu”¹, unde a fost rânduie să lucreze la bucătărie”². „În această mănăstire, cuviosul a viețuit patru ani, timp în care și-a continuat nevoițele călugărești și ascultările, servind ca exemplu pentru părinții și frații de diferite neamuri, care se aflau acolo. După aproape două decenii de la stabilirea sa în Muntele Athos, cuviosul Alipie devenise cunoscut ca părinte îmbunătățit, mare sihastru și iubitor al «rugăciunii lui Iisus»”³.

Având dorința de a-L sluji cu și mai multă râvnă pe Dumnezeu, monahul Alipie a cerut să primească schima mare, „care este treapta cea mai înaltă a monahului îmbunătățit. Obținând binecuvântarea starețului mănăstirii, călugărul a fost învrednicit să primească marele și îngerescul chip, care este numit și al doilea botez, cu reînnoirea făgăduințelor de la călugărie în forma cea mai riguroasă. Cu acest prilej a primit numele de Antipa”⁴.

După ce a devenit schimonah, Antipa s-a retras într-o zonă izolată a Muntelui Athos, viețuind într-o chilie dărăpănată, pe care a refăcut-o, unde „confectiona linguri din lemn pe care le vindea în afara Sfântului Munte, iar cu banii obținuți își cumpăra cele necesare traiului zilnic”⁵.

În acest loc de sihăstrie, schimonahul îmbunătățit a dobândit darul lacrimilor.

În acest timp, călugării Nifon și Nectarie, alături de care Antipa se nevoise aproape cincisprezece ani, au început ridicarea schitului românesc Prodromu din Muntele Athos și l-au rugat pe schimonah să li se alăture, iar acesta „a intrat în obștea care se înfiripa la Prodromu, fiind hirotonit diacon și apoi preot”⁶.

¹ **Arhim. Ieronim Motoc**, *Art. cit.*, p. 545.

² *Shujba, viața și Acatistul Sfântului Antipa...*, p. 27.

³ **Arhim. Ieronim Motoc**, *Art. cit.*, p. 546.

⁴ **Ibidem**.

⁵ *Shujba, viața și Acatistul Sfântului Antipa...*, p. 29.

⁶ **Ibidem**.

Întrucât banii și ajutoarele pentru ridicarea Schitului Prodromu proveneau din Moldova și din Țara Românească, „în anul 1860 părintele Antipa a fost trimis în Moldova să strângă ajutoare pentru terminarea lucrărilor de zidire. Aici ieroschimonahul a viețuit la un metoc din Iași al unei mănăstiri din Sfântul Munte. Numele său a ajuns să fie cunoscut și în Moldova, încât era căutat de numeroși credincioși, pentru care monahul era o adevărată pildă de smerenie, de dragoste și de trăire cu adevărat creștină”¹.

După trei ani de ședere la Iași, ieroschimonahul a plecat să adune și din Rusia ajutoare pentru Schitul Prodromu.

„Un popas poate ceva mai lung l-a făcut Sfântul Antipa la vestita Mănăstire Lavra Pecerska din Kiev, cea cu multe biserici împodobite și cu icoane făcătoare de minuni, cu sfinte moaște de pustnici, cu peșteri și catacombe și cu sute de călugări slujitori. Această lavră era pentru credincioșii ruși ca un nou Ierusalim, la care ei veneau în pelerinaj de la mari depărtări. Aici se aflau și unii călugări români. Cuviosul Antipa s-a închinat la sfintele moaște, a luat binecuvântare și a plecat mai departe”².

Sfântul Antipa a poposit o perioadă de timp la Moscova și apoi la Sankt Petersburg, de unde a trimis ajutoare și bani Schitului Prodromu din Sfântul Munte.

În urma timpului petrecut în Rusia, ieroschimonahul „s-a acomodat treptat cu limba și tradiția Ortodoxiei rusești. Acesta își făcea rugăciunile particulare în limba română, dar slujbele le săvârșea în slavonă”³.

„În anul 1865, Sfântul Antipa a ajuns la mănăstirea Valaam, situată pe o insulă din lacul Ladoga”⁴ și „s-a așezat într-o chilie

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Op. cit.*, p. 88.

² Arhim. Ieronim Motoc, *Art. cit.*, pp. 547-548.

³ *Slujba, viața și Acatistul Sfântului Antipa...*, pp. 30-31.

⁴ Arhim. Ieronim Motoc, *Art. cit.*, p. 548.

singuratică, în Schitul «Tuturor Sfinților». În chilie nu avea nici pat, nici scaun, ci doar o măsuță pe care ținea niște cărți de rugăciune și de spiritualitate, acestea fiindu-i singura avere. Pe podea avea așternută o cergă, pe care se întindea după lungile ore de rugăciune”¹.

„Văzând buna rânduială din Mănăstirea Valaam, Sfântul Antipa s-a stabilit aici, unde a trăit încă șaptesprezece ani cu evlavie și cu râvnă sfântă”². „În afară de împlinirea slujbelor potrivit rânduielilor călugărești, ieroschimonahul citea în fiecare zi două catisme pentru Maica Domnului și făcea trei sute de metanii. Luni, miercuri și vineri nu mânca nimic și nu bea nici apă și la fel ajuna întreaga primă săptămână a Postului Mare”³.

„Datorită vieții sale alese, Sfântul Antipa a ajuns să fie cunoscut în părțile de nord ale Rusiei, încât era căutat de mulți călugări și credincioși, pentru slujbe și cuvânt de învățătură. De asemenea, sub îndrumarea lui, s-au format mai mulți ucenici, care l-au urmat în cele duhovnicești”⁴.

În anul 1881, ieroschimonahul s-a îmbolnăvit, „fiind în permanență chinuit de o tuse convulsivă”⁵.

În noaptea de 9 spre 10 ianuarie 1882, „simțindu-și sfârșitul aproape, monahul i-a rugat pe părinții din schit să săvârșească Sfânta Liturghie mai devreme decât de obicei, s-a împărtășit cu trupul și sângele Domnului Hristos, iar în timp ce în biserică se citea Acatistul Maicii Domnului, Sfântul și-a încredințat sufletul în mâinile lui Dumnezeu, în al 66-lea an al vieții sale”⁶.

¹ *Slujba, viața și Acatistul Sfântului Antipa...*, pp. 31-32.

² **Arhim. Ieronim Motoc**, *Art. cit.*, p. 548.

³ *Slujba, viața și Acatistul Sfântului Antipa...*, p. 31.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Op. cit.*, p. 89.

⁵ *Slujba, viața și Acatistul Sfântului Antipa...*, p. 32.

⁶ **Ibidem**, p. 33.

Pe când trăia, Sfântul Antipa și-a relatat propria viață „părintelui Pimen, ucenicul său din Mănăstirea Valaam”¹. Pentru că ieroschimonahul se bucura încă din timpul vieții de faima sfințeniei în rândul monahilor și al credincioșilor, ucenicul său, ieromonahul Pimen, în anul 1883 i-a scris viața, care a fost tipărită la Sankt Petersburg, cu titlul: «Viața vrednică de pomenire a ieroschimonahului Antipa». Cartea a fost bine primită și s-a răspândit atât în Rusia, cât și în Muntele Athos, încât în 1893 a fost tipărită a doua ediție”².

„Faima lui de sfânt s-a menținut atât în Rusia, cât și la Muntele Athos, fie prin aceia care l-au cunoscut în timpul vieții, fie prin cartea pomenită mai sus. Așa se face că în 1906, deci la 24 de ani de la mutarea lui la Domnul, monahii ruși de la Mănăstirea Sfântul Pantelimon din Sfântul Munte Athos, l-au trecut în Mineiul rusesc tipărit atunci, în ziua de 10 ianuarie. Era deci vorba despre o trecere în rândul sfinților fără un act oficial de canonizare din partea Bisericii, doar prin înscrierea numelui său în Minei”³.

„Ieroschimonahul Antipa este singurul călugăr athonit român care a fost trecut în rândul sfinților printr-o canonizare spontană, venită la scurt timp după trecerea lui la cele veșnice”⁴.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a canonizat pe ieroschimonahul Antipa în anul 1992.

Pomenirea Sfântului Cuvios Antipa de la Calapodești se face în fiecare an, în ziua de 10 ianuarie.

¹ **Ibidem**, p. 25.

² **Arhim. Ieronim Motoc**, *Art. cit.*, p. 549.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Op. cit.*, p. 89.

⁴ **Arhim. Ieronim Motoc**, *Art. cit.*, p. 549.

Sfântul Cuvios Ioan Casian din Dobrogea

(29 februarie)

„Sfântul Ioan Casian s-a născut în jurul anului 360, la Vicus Casianus”¹, în Sciția Mică (Dobrogea de astăzi), într-o familie de daco-romani înstăriți.

„În anul 1912, arheologul Vasile Pârvan a descoperit în pădurea satului Șeremet (numit azi Casian, pe valea râului Casimcea), două inscripții care pomeneau de «hotarele Casienilor», ceea ce denotă faptul că învățatul călugăr daco-roman purta numele locului natal”².

Provenind dintr-o familie cu dare de mână, Sfântul Ioan Casian „a primit o educație aleasă într-una din renumitele cetăți grecești de pe țărmul apusean al Pontului Euxin, poate chiar la Tomis, fiind bun cunoscător al culturii grecești și latine”³ și „având preferințe pentru clasicii latini: Virgiliu, Horațiu, Cicero etc.”⁴.

După terminarea studiilor a fost înrolat în armată, pentru că scriind „despre prietenul său Gherman, a afirmat: «Mă împrietenisem cu el încă de când eram copil de școală, apoi la oaste»”⁵.

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Editura Trinitas, Iași, 2004, p. 136.

² **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, p. 33.

³ **Ibidem**.

⁴ **Pr. Dr. Marcu Bănescu**, *Sfântul Ioan Casianul*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 224.

⁵ **Ibidem**, p. 223.

„Se pare că Ioan Casian a intrat de tânăr într-o mănăstire din zonă, unde a dobândit și o pregătire teologică”¹, „pe care și-a desăvârșit-o ulterior în marile centre monahale din Răsărit”².

„În jurul anului 380, însoțit de sora sa și de prietenul său Gherman, Sfântul Ioan Casian a pornit într-o lungă călătorie în Răsărit, pentru a cunoaște Locurile Sfinte, în care a trăit și a învățat Mântuitorul Iisus Hristos. Cei doi tineri, Ioan și Gherman, s-au stabilit într-o mănăstire de lângă Betleem, nu departe de peștera în care s-a născut Pruncul Iisus. După cinci ani, deci prin 385, dorind să dobândească noi cunoștințe și să se întărească în virtute, cei doi monahi s-au îndreptat spre pustiurile Egiptului, acolo unde trăiseră marii părinți ai pustiei: Pavel din Teba, Antonie cel Mare și Pahomie cel Mare, alcătuitoarii primelor rânduieli de viață monahală, unde au rămas șapte ani. A urmat o scurtă reîntoarcere la Betleem, după care cei doi au mai stat câțiva ani în Egipt, în continuă căutare a izvoarelor desăvârșirii duhovnicești”³.

„În Egipt, monahii Ioan Casian și Gherman s-au aflat în aceleași cercuri din care făcea parte și Evagrie Ponticul”⁴.

„Dar pustiurile Egiptului au fost bântuite de la o vreme de controverse teologice, iscate între ereticii origeniști și ortodocși, din care au apărut secte fanatice și agresive, uitate curând de istorie. Sistemele de viață monahală diferite - unii călugări fiind sihaștri, iar alții în obște - au tulburat de asemenea liniștea pustiului. Astfel, Ioan Casian și Gherman, care viețuiau într-o mănăstire dominată de origeniști, au trebuit să părăsească Egiptul”⁵.

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 33.

² Pr. Dr. Marcu Bănescu, *Art. cit.*, p. 224.

³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 33.

⁴ Augustine Casiday, *Tradiție și teologie în scrierile Sfântului Ioan Casian*, traducere din limba engleză de Lucian Filip, Editura Doxologia, Iași, 2015, p. 23.

⁵ Pr. Dr. Marcu Bănescu, *Art. cit.*, pp. 224-225.

„În jurul anului 400, cei doi prieteni, Ioan și Gherman, au plecat la Constantinopol, unde păstorea atunci marele dascăl și cuvântător, Sfântul Ioan Gură de Aur. Acesta l-a și hirotonit pe Ioan Casian întru diacon, fapt pentru care mărturisea mai târziu că i se socotește «ucenic». Cei doi monahi daco-romani nu au avut nici aici parte de liniștea la care râvneau, pentru că în anul 404 marele lor părinte duhovnicesc a fost arestat și trimis în exil în Armenia, unde a și murit trei ani mai târziu. Întristați de cele întâmplate, în anul 405 Casian și Gherman au plecat la Roma, prezentându-i papei Inocențiu I rugămintea clerului și a credincioșilor din Constantinopol de a-l ajuta pe Sfântul Ioan Gură de Aur. Mijlocirea lor nu a avut niciun rezultat, însă cei doi călugări au rămas un timp la Roma”¹, unde „Ioan Casian a fost hirotonit preot”².

„După șederea celor doi la Roma, nu mai avem nicio știre despre Gherman. Probabil acesta a murit aici, în fosta capitală a Imperiului Roman”³.

„În jurul anului 415, Ioan Casian a plecat la Marsilia, pe atunci un oraș-stat în sudul Galiei, întemeiat de coloniști greci”⁴. „Marsilia era un important port de escală pentru vasele din Marea Mediterană”⁵. Aici, Sfântul Ioan Casian „a înființat două mănăstiri, una de călugări și alta de călugărițe (câtiva biografi consideră că cea din urmă mănăstire a fost ctitorită pentru sora sa, care l-a însoțit la Marsilia⁶), cărora le-a dat aceleași rânduieli de viață pe care le cunoscuse el însuși la Betleem și în pustiurile Egiptului”⁷. Astfel, „Sfântul Ioan Casian este întemeietorul

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 33.

² **Idem**, *Istoria Bisericii...*, p. 136.

³ **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, p. 33.

⁴ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, p. 136.

⁵ **Augustine Casiday**, *Op. cit.*, p. 23.

⁶ **Pr. Dr. Marcu Bănescu**, *Art. cit.*, p. 226.

⁷ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 33.

monahismului în Apus, înaintea lui Benedict de Nursia”¹. „Contribuția Sfântului Ioan Casian la organizarea vieții monahale din Apus (în Galia și în Spania) a fost unanim recunoscută”².

Sfântul Ioan Casian a scris: „Despre rânduielile așezămintelor mănăstirești cu viață de obște și despre vindecarea celor opt păcate capitale”, „Convorbiri cu părinții” și „Despre întruparea Domnului”.

Sfântul Ioan Casian „a introdus în Apus un gen literar nou, patericul, în care principiile de bază ale vieții monahale sunt înfățișate prin intermediul convorbirilor sau discursurilor rostite de părinții cu o înaltă viață duhovnicească”³. Sfântul Ioan Casian „este cel mai citit dintre scriitorii duhovnicești din Apus. Învățătura sa a hrănit nenumărate generații de monahi, influențând scrisul pios până în zilele noastre. Aceasta se datorează faptului că scrierile sale alcătuiesc cea mai bună sinteză a evlaviei vechiului monahism răsăritean, iar el a fost puntea de legătură între monahismul răsăritean și cel apusean”⁴.

„În prefețele Sfântului Ioan Casian la scrierile sale, acesta și-a semnalat clar intenția de a pune acest material la dispoziția clericilor care încercau să promoveze monahismul în Apus. Sfântul Ioan Casian nu a intenționat să scrie o «Istorie a monahilor din Egipt», ci să influențeze istoria monahilor din Galia”⁵.

„Sfântul Ioan Casian a manifestat o puternică influență asupra dezvoltării monahismului apusean prin publicarea istorisirilor despre petrecerea sa alături de părinții pustiei, din timpul viețuirii sale în Palestina și Egipt. Scrierile sale au fost

¹ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. I, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1992, p. 113.

² **Pr. Dr. Marcu Bănescu**, *Art. cit.*, p. 221.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, p. 137.

⁴ *Filocalia...*, vol. I, p. 113.

⁵ **Augustine Casiday**, *Op. cit.*, p. 24.

transcrise și studiate secole de-a rândul. Ele au devenit relatări normative despre părinții pustiei. Un indiciu despre cât de mare a fost impactul pe care l-au avut scrierile Sfântului Ioan Casian îl constituie faptul că unele dintre ele, circulând și în limba greacă, i-au adus cinstea de a fi asimilate în corpusul ascetic al literaturii grecești, Sfântul Ioan Casian și Fericitul Ieronim fiind singurii scriitori ascetici latini care s-au bucurat de acest lucru. Mai mult decât atât, fragmente ale scrierilor Sfântului Ioan Casian au avut, sub forma apoftegmelor, o arie de circulație la fel de mare precum însuși creștinismul. În literatura coptă, greacă, siriacă, armeană, arabă, etiopiană și slavă se regăsesc citate, iar în unele cazuri fragmente întregi, din Sfântul Ioan Casian”¹.

Sfântul Ioan Casian „s-a mutat la Domnul în jurul anului 435”², „fiind venerat ca sfânt, încă de la început, în Marsilia”³.

Moăștele Sfântului Ioan Casian se păstrează în Mănăstirea Sfântul Victor din Marsilia, pe care a ctitorit-o, iar o părticică a acestora se găsește în catedrala mitropolitană din Iași.

Sfântul Ioan Casian este pomenit în calendarul creștin „în 29 februarie, când este an bisect. În anii nebisecți slujba i se săvârșește în ziua de 28 februarie”⁴.

¹ **Ibidem**, pp. 21-22.

² *Filocalia...*, vol. I, p. 113.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, p. 136.

⁴ **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, p. 33.

Sfântul Sfințit Mucenic Irineu, Episcop de Sirmium

(6 aprilie)

Sfântul Irineu s-a născut în jurul anului 270 în orașul Sirmium (astăzi Mitrovița) sau în împrejurimi, într-o familie creștină cu dare de mână, primind de mic o educație aleasă.

„La începutul secolului al IV-lea, Sfântul Irineu a ajuns episcop de Sirmium, reședința provinciei romane Pannonia Inferioară”¹, care era locuită pe atunci de daco-romani, precum și de traci romanizați”².

„În acea vreme, ierarhii puteau fi căsătoriți sau necăsătoriți. Sfântul Irineu a preferat să își întemeieze de tânăr o familie și în anul 304 avea copii mici”³.

„În urma mai multor edicte anticeștine emise de împărații Dioclețian și Maximian, în provinciile din regiunea Iliria, unde creștinii erau numeroși, a început cea mai grea persecuție cunoscută până atunci în Imperiul Roman. În timpul acesteia, Irineu a fost arestat și dus înaintea lui Probus, guvernatorul provinciei. Dregătorul păgân i-a cerut episcopului creștin să se supună poruncii împărătești și să jertfească zeilor, renunțând la credința sa în Domnul Hristos, însă acesta i-a răspuns: *«Cel ce jertfește zeilor și nu lui Dumnezeu, cu moarte să piară»* (Ieșire

¹ **Preot Profesor Dr. Ioan Rămureanu**, *Sfântul martir Irineu, episcopul*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 144.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 18.

³ **Ibidem**.

22, 20). Probus i-a spus tânărului ierarh că va rămâne în viață dacă aduce jertfe înaintea idolilor, dar dacă refuză să se lepede de Hristos va muri în chinuri. Sfântul Irineu însă i-a răspuns: «Mi s-a poruncit să primesc mai degrabă chinurile decât să jertfesc demonilor, tăgăduindu-L pe Dumnezeu». Guvernatorul a insistat ca episcopul să aducă jertfe zeilor, dacă nu vrea să fie supus la cazne, dar acesta, cu chipul transfigurat, i-a mărturisit: «Mă bucur dacă mă vei chinui, pentru că în acest fel voi fi părtaș suferințelor Domnului Hristos». Atunci dregătorul a poruncit ca ierarhul să fie supus la cazne. Pe când soldații îl chinuiau cu multă cruzime, Probus i s-a adresat din nou, îndemnându-l să jertfească zeilor, dar Sfântul Irineu i-a răspuns că pentru el suferințele sunt o dreaptă mărturisire a credinței pe care o are în Dumnezeu, Căruia I-a jertfit dintotdeauna”¹.

„Venind părinții, soția, copiii și rudeniile episcopului în acel loc și văzând cum era chinuit, îl sfătuiau să se supună poruncii împăratului. Iar copiii lui, îmbrățișându-i picioarele, îl rugau: «Tată, ai milă de tine și de noi!». Toți plângeau pentru tinerețea lui și-l îndemnau cu lacrimi și cu suspine să jertfească zeilor, zicându-i: «Ai milă de floarea tinereții tale!». Dar Sfântul Irineu le-a răspuns cu cuvintele Domnului Hristos: *«Pe cel ce Mă va mărturisi pe Mine în fața oamenilor, îl voi mărturisi și Eu în fața Tatălui Meu Care este în ceruri; dar de cel ce se va lepăda de Mine în fața oamenilor, de acela Mă voi lepăda și Eu în fața Tatălui Meu Care este în ceruri»* (Matei 10,32-33)”². „La acest răspuns, Probus a poruncit ca episcopul să fie dus sub pază la închisoare, unde a fost ținut mai multe zile și supus la felurite chinuri”³.

¹ Preot Profesor Dr. Ioan Rămureanu, *Art. cit.*, p. 144.

² *Ibidem*, p. 145.

³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 18.

„După un timp oarecare, guvernatorul a poruncit ca mucenicul să-i fie înfățișat la miezul nopții, îndemnându-l și de această dată să jertfească zeilor, pentru a fi cruțat de alte cazne, însă Sfântul Irineu, plin de curaj, i-a răspuns: «Fă ceea ce ți s-a poruncit, dar așa ceva să nu aștepti de la mine!». Mânios, dregătorul a poruncit ca ierarhul să fie bătut cu vergi, dar acesta a mărturisit plin de nădejde: «Îl am pe Dumnezeu, Căruia am învățat să mă închin din copilărie. Lui mă închin. El mă întărește în toate și Lui Îi aduc jertfă, iar zeilor făcuți de mâini omenești nu li se cuvine nicio cinstire». Probus i-a zis mucenicului că îl va omorî. La auzul acestor cuvinte, episcopul a grăit cu nădejde: «Eu sunt ferit continuu de moarte, căci prin suferințele pe care tu crezi că mi le-ai cauzat, dar pe care eu nu le simt, primesc de la Dumnezeu viața veșnică»¹.

„Guvernatorul l-a întrebat pe mucenic dacă are părinți, soție și copii, iar acesta i-a răspuns că nu are. Nedumerit, dregătorul l-a întrebat din nou: «Dar cei pe care i-am văzut că plângeau lângă tine și îți cereau să te supui poruncii împăratului, cine erau?». Sfântul i-a răspuns că era familia lui, însă Domnul Hristos ne-a atras luarea aminte când a spus: *«Cel ce-și iubește pe tatăl său ori pe mama sa mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine; cel ce-și iubește pe fiul său ori pe fiica sa mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine»* (Matei 10,37), după care a adăugat că el nu cunoaște și nu are vreun alt părinte, în afară de Dumnezeu”².

„Căutând să-l înduioșeze pe episcop, Probus l-a îndemnat: «Jertfește zeilor măcar pentru copiii tăi!», dar mucenicul i-a răspuns: «Copiii mei au același Dumnezeu pe care-L am și eu, Care poate să-i mântuiască, iar tu fă ceea ce ți s-a poruncit!». Tulburat, dregătorul, care nu voia să-l facă martir, i-a zis: «Tinere, te sfătuiesc să jertfești zeilor, ca să nu te dau pe mâna

¹ **Preot Profesor Dr. Ioan Rămureanu**, *Art. cit.*, p. 145.

² **Ibidem**, pp. 145-146.

chinuitorilor!». Sfântul i-a replicat: «Fă ceea ce vrei, însă vei vedea chiar acum câtă putere de răbdare îmi va da Domnul Hristos față de cursele tale»¹.

„Fiind mânios pentru că nu l-a putut convinge pe ierarh să se lepede de Hristos, guvernatorul a poruncit să i se taie capul cu sabia, iar trupul să-i fie aruncat în apele râului Sava, un afluent al Dunării. Primind această sentință de condamnare la moarte ca pe o biruință, mucenicul s-a rugat: «Îți mulțumesc, Doamne, Iisuse Hristoase, Care în diferite chinuri mi-ai dat tărie și prin acestea m-ai socotit vrednic să mă fac părtaș slavei Tale celei nepieritoare»².

„După ce a ajuns la podul care se numește al lui Basent, episcopul și-a ridicat mâinile spre cer și s-a rugat fierbinte: «Doamne Iisuse Hristoase, Care ai binevoit să pătimești pentru mântuirea lumii, fă să se deschidă cerurile, ca îngerii să primească sufletul robului Tău, Irineu, cel ce moare pentru numele Tău și pentru poporul Tău, care sporește în credința Bisericii»³. „«De asemenea, Îți cer și mă rog milostivirii Tale să binevoiești a-i întări pe creștini în credința cea adevărată». După ce a rostit această rugăciune, soldații i-au tăiat capul cu sabia și i-au aruncat trupul în râul Sava, în 6 aprilie 304»⁴.

Sfântul mucenic Irineu de Sirmium este pomenit în calendarul creștin în ziua de 6 aprilie, în care a suferit moarte mucenicească.

¹ **Ibidem**, p. 146.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 19.

Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului

(11 aprilie)

„Sfântul Calinic s-a născut în 7 octombrie 1787, în suburbia Sfântul Visarion din București, într-o familie de boieri, temători de Dumnezeu, Antonie și Floarea Antonescu. Din botez s-a chemat Constantin și numele l-a primit de la nașa sa, Lucsandra Văcărescu, soția banului Barbu Văcărescu și mama poetului Ienăchiță Văcărescu”¹.

„Mama sfântului era foarte evlavioasă, insufându-le copiilor ei iubirea de Dumnezeu și râvna spre cele duhovnicești, doi dintre fiii ei alegând să îmbrace îngerescul chip al schimniciei. Către sfârșitul vieții, ea însăși a intrat în monahism cu numele Filofteia, la Mănăstirea Pasărea”².

„Cel mai mare dintre frații Sfântului Calinic a fost preot de mir. După ce a rămas văduv, acesta a intrat în cinul monahal la Mănăstirea Cernica, primind numele de Acachie”³.

¹ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Sfântul Ierarh Calinic Cernicanul*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 521.

² **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Viața și activitatea Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica*, Editura Cuvântul Vieții, București, 2015, p. 5.

³ **Gherasim Cristea**, *Un sfânt printre oameni. Sfântul Calinic Cernicanul*, Editura Sfintei Episcopii a Râmnicului, Râmnicu Vâlcea, 1996, p. 9.

„Atmosfera de rugăciune și aleasă viață creștină din familie au influențat mult viața lăuntrică a copilului Constantin”¹.

„La vârsta potrivită, acesta a fost dat la învățătură la una dintre școlile care existau pe atunci în București, în preajma unei biserici, poate la Colțea sau la Sfântul Gheorghe”². Pe lângă limba română, copilul „a învățat și limba greacă, după obiceiul vremii”³.

„Frecventarea mănăstirilor de lângă București și îndeosebi a Mănăstirii Cernica (ctitorie a vornicului Cernica Știrbei), l-a atras pe tânărul Constantin spre viața monahală, intrând ca frate în mănăstirea amintită, în 18 martie 1807”⁴.

„Dându-și seama că tânărul, sfios și firav cu trupul, are un suflet mare și plin de râvnă pentru Hristos, starețul Timotei l-a încredințat pentru ascultare încercatului duhovnic Pimen, care l-a călăuzit în viața duhovnicească, l-a deprins cu practicarea «Rugăciunii lui Iisus» și cu lucrul mâinilor, învățându-l să execute cruciulițe sculptate. Fratele Constantin s-a supus de la început cu râvnă la toate nevoințele cele grele ale vieții monahale”⁵.

„Îndrumat de duhovnicul său Pimen, tânărul frate de mănăstire a început o viață de aspre nevoințe călugărești, cu post, rugăciune, muncă, citiri din Sfânta Scriptură sau din lucrările Sfinților Părinți și a scriitorilor bisericești”⁶.

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 55.

² **Ibidem**.

³ **A. Pascu**, *Sfântul Calinic și alți părinți de la Cernica*, Editura Meteor Publishing, București, 2016, p. 38.

⁴ **Emilian Lovișteanul**, **Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor înțelept și păstor milostiv al Bisericii strămoșești*, Editura „Sfântul Antim Ivireanul”, Râmnicu Vâlcea, 2012, p. 12.

⁵ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 521.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 55.

„În afară de cărți, în chilia fratelui Constantin nu se găsea nimic altceva, decât numai un ulcior cu apă. Noul frate de mănăstire era smerit cu adevărat. Ori de câte ori era ocărat de cineva, el îl vorbea de bine, iar pe cel care îl nedreptățea, îndată îl miluia și îl ajuta cu tot ce putea”¹, „străduindu-se ca, în locul patimilor, să pună virtuțile contrare”². De aceea „toți monahii obștii cernicane, tineri și vârstnici, se minunau de fratele cel nou venit printre ei”³, „îl admirau și-l iubeau, pentru că era smerit cu adevărat, fără prefacere, fără ură și viclenie, supunându-se tuturor”⁴.

„În anul următor, duhovnicul său, Pimen, i-a cerut starețului Timotei să-l îmbrace pe tânăr în «îngerescul chip al călugăriei». Și astfel, în 12 noiembrie 1808, fratele Constantin a devenit monahul Calinic”⁵. „După ce s-a călugărit, tânărul și-a sporit ostenele, supunându-și trupul la un post foarte aspru și neîngăduindu-și decât foarte puține ore de somn”⁶.

„După aproape o lună, în 3 decembrie 1808, episcopul bulgar Sofronie de Vrața, refugiat în București din cauza turcilor, l-a hirotonit pe Calinic ierodiacon, în biserica Sfântul Nicolae de la Cernica”⁷.

Noul ierodiacon și-a sporit și mai mult nevoințele ascetice decât până acum. Cea mai mare parte a nopții o petrecea în rugăciune și lecturi duhovnicești, iar „ziua participa cu ceilalți părinți la cele mai grele lucrări”⁸.

¹ **Emilian Lovișteanul**, *Op. cit.*, pp. 12-13.

² **A. Pascu**, *Op. cit.*, p. 42.

³ **Gherasim Cristea**, *Op. cit.*, p. 11.

⁴ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 522.

⁵ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 55.

⁶ **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 22.

⁷ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 55.

⁸ **A. Pascu**, *Op. cit.*, p. 41.

„Se spune că Sfântul Calinic făcea zilnic câte două mii de închinăciuni și trei sute de metanii”¹. De asemenea, „au rămas relatări despre chipul palid și ochii înroșiți ai tânărului, care a dobândit în scurtă vreme darul lacrimilor la rugăciune”².

„În anul 1802 a avut loc un cutremur puternic, care a afectat grav biserica Mănăstirii Cernica, iar în 1809, starețul Timotei a început lucrările de reparație ale bisericii. După trei ani, starețul l-a trimis pe părintele Pimen, însoțit de ierodiaconul Calinic, în Moldova, pentru a strânge ajutoare în acest sens”³.

„Cu acest prilej, cei doi au cercetat mănăstirile de aici, în care înflorea evlavlia paisiană, și îndeosebi Mănăstirea Neamțu, unde se afla retras atunci și mitropolitul Veniamin Costache al Moldovei. Vizita i-a fost de un real folos duhovnicesc Sfântului Calinic”⁴.

„După revenirea din Moldova, Sfântul Calinic și-a impus un regim de viață și mai sever decât până acum”⁵. „În timpul săptămânii, nu mânca decât pâine și apă, dar nu pe săturate, ci cu cumpătare și numai după apusul soarelui. Sâmbăta și duminica, pentru a nu avea prilej să se mândrească cu postul său, servea masa împreună cu ceilalți viețuitori. Noaptea nu dormea mai mult de trei ore și acestea nu pe pat, ci pe un scaun, îmbrăcat și încins cu o curea de piele, care să-i amintească să vegheze neîncetat asupra patimilor și slăbiciunilor firii”⁶. „Ierodiaconul Calinic era ca o santinelă, veghind neîncetat asupra slăbiciunilor firii și a vrăjmașilor nevăzuți, care luptă permanent în mintea și în inima omului, încât, cu ajutorul lui Dumnezeu, a ajuns

¹ **Ibidem**, p. 42.

² **Ibidem**, p. 40.

³ **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 22.

⁴ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 522.

⁵ **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 25.

⁶ **A. Pascu**, *Op. cit.*, p. 41.

vas curat și luminat al Sfântului Duh”¹. „Pe de altă parte, ziua munea din greu la ridicarea lăcașului de rugăciune, lucrare ce presupunea mari osteneli”².

„La scurtă vreme după întoarcerea din Moldova, duhovnicul său, Pimen, a plecat la Muntele Athos, pentru o mai mare liniște și adâncă trăire spirituală, iar Sfântul Calinic a ajuns sub îndrumarea părintelui Dorotei”³.

„În anul 1813, o urgie necruțătoare s-a abătut asupra Țării Românești și anume ciuma, intrată în conștiința publică sub numele de «Ciuma lui Caragea», după numele domnitorului fanariot care tocmai ocupase scaunul de la București. În timpul ciumei au murit peste 70.000 de oameni. Această calamitate s-a abătut și asupra obștii cernicane, secerând multe vieți de călugări și preoți. Atât lipsa de preoți, cât și sporirea duhovnicească a tânărului ierodiacon Calinic l-au determinat pe starețul Timotei să-l recomande pentru a fi hirotonit ieromonah. Slujba hirotoniei a avut loc în Biserica Bătiștei din București și a fost oficiată de către arhiepiscopul Dionisie Lupu Sevastis, în 18 februarie 1813”⁴.

„Această nouă treaptă preoțească l-a făcut pe Sfântul Calinic să-și sporească nevoințele ascetice”⁵.

„Părinții din obștea cernicană, văzând strădaniile sfântului, au cerut să le fie duhovnic, iar acesta a fost hirotesit întru duhovnic în 20 septembrie 1815, de către mitropolitul

¹ Acad. Prof. Univ. Dr. Emilian Popescu, *Sfârșitul vieții pământești a Sfântului Calinic de la Cernica în lumina hagiografiei ortodoxe*, articol publicat în volumul: „Lucrarea duhovnicească și culturală a Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului”, Editura Praxis, Râmnicu Vâlcea, 2015, p. 189.

² Natalia Manolescu-Dinu, *Op. cit.*, p. 25.

³ Pr. Prof. Ion Ionescu, *Art. cit.*, pp. 522-523.

⁴ Gherasim Cristea, *Op. cit.*, pp. 12-13.

⁵ *Ibidem*, p. 13.

țării, Nectarie. La scaunul de spovedanie al Sfântului Calinic veneau nu numai părinții obștii, ci și oamenii din satele învecinate, chiar și personalități culturale și politice, printre care se număra și Barbu Știrbei, domnitorul Țării Românești, care îl prețuia foarte mult, fiindcă găsea în el un suflet cald, pios și înțeleghător pentru durerile cele sufletești. De asemenea, mitropolitul țării, Nectarie, se spovedea și el la Sfântul Calinic, pentru că acesta îi mângâia pe toți cu cuvinte dulci, insuflate de Dumnezeu, mulți găsindu-și alinare și împlinire de la Dumnezeu prin rugăciunile lui”¹.

Un an mai târziu, în 1816, Sfântul Calinic a primit ascultarea de eclesiarh al mănăstirii. „La puțină vreme după această numire, obștea monahală a fost greu încercată, prin trecerea la cele veșnice a starețului Timotei, mult înaintat în vârstă. La conducerea mănăstirii a rămas părintele Dorotei, monah cucernic și îmbunătățit, însă și el foarte înaintat în vârstă, de aceea toată grija obștii a fost de fapt încredințată Sfântului Calinic, ucenicul starețului Dorotei”².

„În același an, Sfântul Calinic s-a hotărât să postească fără hrană tot Postul Paștelui. Acesta nu a mâncat nimic din Duminica lăsatului sec de brânză până în Joia Mare, când a gustat dintr-o prescură și apoi din nou nimic până la Paște, dar a fost cuprins de o slăbiciune a trupului și de o asemenea amețeală, încât nu a mai știut nimic de el până în Duminica Tomii. După ce și-a revenit, starețul i-a rânduit să țină toată viața calea împărătească: adică să servească zilnic masa la trapeză cu frații, să nu mănânce nimic la chilie și să nu guste nimic fără binecuvântarea duhovnicului său, dar durerea de cap nu l-a mai părăsit toată viața, amintindu-i despre importanța dreptei socoteli”³.

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 13-14.

³ **A. Pascu**, *Op. cit.*, pp. 43-44.

„În aceeași vară, Sfântul Calinic a ținut din nou un post foarte aspru: timp de 40 de zile nu a mâncat bucate gătitе, nici pâine, ci doar zarzavaturi crude și pepeni”¹.

„În anul 1817, starețul Dorotei, simțindu-se slăbit, l-a trimis pe Sfântul Calinic la Muntele Athos, pentru a-l aduce pe părintele Pimen la stăreția mănăstirii. Sfântul Calinic și monahul Dionisie (care știa limba turcă) au plecat la Sfântul Munte, unde timp de un an, împreună cu părintele Pimen, i-au cercetat pe toți monahii îmbunătățiți, folosindu-se foarte mult de viețuirea lor, de privegherile de toată noaptea și de înfrânările lor. Apoi cei trei s-au întors la Mănăstirea Cernica, iar bătrânul Dorotei s-a bucurat foarte mult când i-a văzut”².

„În 13 decembrie 1818, starețul Dorotei s-a mutat la Domnul, lăsându-l în locul lui, la conducerea mănăstirii, pe cuviosul Pimen. Acesta a dorit ca întreaga obște să viețuiască după regulile Sfântului Munte, deosebit de aspre, însă nu toți monahii s-au simțit în stare să împlinească acea pravilă, de aceea au cerut la Mitropolie să fie ales un alt stareț. Mitropolitul Nectarie l-a delegat pentru alegere pe arhierul Ioanichie Stratonichias. Monahii au propus trei candidați, pe Calinic, Pimen și Ignatie, iar în 14 decembrie 1818, întreaga obște l-a ales ca stareț pe Sfântul Calinic, cunoscându-l de om duhovnicesc și bun gospodar”³. „Lucrul acesta nu l-a mâhnit pe părintele Pimen, care a primit să fie din nou duhovnicul Sfântului Calinic, cum fusese mai înainte și i-a păstrat acestuia o nespusă dragoste părintească până la mutarea lui din această viață”⁴.

¹ Natalia Manolescu-Dinu, *Op. cit.*, p. 27.

² Gherasim Cristea, *Op. cit.*, p. 14.

³ *Ibidem*.

⁴ Pr. Prof. Ion Ionescu, *Art. cit.*, p. 524.

„Trecuseră numai 11 ani de la intrarea Sfântului Calinic în mănăstire și ca vârstă nu avea decât 31 de ani”¹ și „cu toate acestea a fost ales cârmuitor al unei obști însemnate”².

„După ce a ajuns stareț, aproape toate eforturile Sfântului Calinic au fost concentrate spre ridicarea vieții duhovnicești din mănăstirea pe care o conducea”³.

Pentru a putea pretinde monahilor din mănăstire să trăiască o aleasă viață duhovnicească, Sfântul Calinic se nevoia mai mult decât toți, încât „fața i se îngălbenise de multa postire, prelungită până la limita puterilor trupești și ochii i se duseseră în fundul capului din pricina multei privegheri și a numeroaselor lacrimi”⁴.

„Și pe cât se arăta de aspru cu sine, pe atât era de bun, de blând și de milostiv cu alții. Atâta era de blând și de smerit cu inima, încât credea cineva că are în fața sa un înger ceresc cu care vorbește, iar nu un om pământesc. Multa lui rugăciune însoțită cu iubirea de Dumnezeu răsfântă asupra semenilor îi înmuiase în așa măsură inima, încât o prefăcuse într-un izvor de lacrimi care îi curgeau adeseori. De multe ori gândul la Dumnezeu îi pricinuia adevărate răpiri, în cursul cărora i se descopereau mari taine ale vieții cerești și evenimente viitoare. În acele clipe era absent față de toate cele din jurul său, iar când îi înceta extazul îi porneau din ochi șiroaie de lacrimi. Mă minunam, consemnează ucenicul său, de o asemenea viață supranaturală. Eram foarte uimit pentru că citisem viețile tuturor Sfinților Părinți și acum vedeam că slujesc un sfânt în viață. De aceea îndrăzneam de multe ori și-l întrebam câte ceva despre tainele dumnezeiești

¹ **Ibidem.**

² **Natalia Manolescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 31.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Editura Trinitas, Iași, 2008, p. 127.

⁴ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 526.

și dânsul, ceea ce cunoștea că-mi este de folos și cât putea să încapă în mintea mea cea slabă și întunecată, îmi descoperea, iar dacă înaintam cu întrebările mai departe, îmi zicea că nu este acum timpul pentru asemenea întrebări”¹.

„Probabil chiar de la începutul stăreției sale la Cernica, Sfântul Calinic a întocmit o seamă de povățuiri pentru monahi, menite să ridice nivelul spiritual al comunității cernicane”², însă „Sfântul Calinic nu a pretins de la obștea pe care a îndrumat-o nimic mai mult decât ceea ce a împlinit el însuși”³.

„Povățuirile scrise de starețul Calinic pentru monahii de la Cernica (pravila călugărească a Sfântului Calinic) cuprind sfaturi și reguli grupate în 37 de capitole”⁴.

„Sfântul Calinic a socotit întotdeauna munca drept una dintre componentele esențiale ale vieții monahale. Pentru a le oferi călugărilor o activitate practică și folositoare, el a întemeiat în mănăstire ateliere de lucrat potcapuri și postăvărie, în care monahii își confecționau singuri cele necesare îmbrăcăminte”⁵. „Călugării știutori de carte se ocupau cu copierea de manuscrise, deși tiparul înlocuise în foarte mare măsură această veche îndeletnicire călugărească”⁶.

¹ **Ibidem**, pp. 527-528.

² **Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului**, *Moștenirea paisiană în rânduielile monahale ale Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului*, articol publicat în volumul: „Rânduieli ale viețuirii monahale în ctitoriile Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica”, Editura Praxis, Râmnicu Vâlcea, 2016, p. 7.

³ **Dr. Dragoș Boicu**, *Nevoința Sfântului Ierarh Calinic - paradigmă a viețuirii monahale din ctitoriile sale*, articol publicat în volumul: „Rânduieli ale viețuirii monahale în ctitoriile Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica”, Editura Praxis, Râmnicu Vâlcea, 2016, p. 150.

⁴ **A. Pascu**, *Op. cit.*, p. 57.

⁵ **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 39.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. III, pp. 127-128.

„Sfântul Calinic a încurajat preocupările cărturărești ale monahilor din obștea cernicană, înființând biblioteca mănăstirii”¹. „Starețul cumpăra cărți și le dăruia Mănăstirii Cernica spre folosul părinților și fraților din obște și al tuturor celor care doreau să le citească. În perioada respectivă o carte era foarte scumpă și adesea cumpărarea ei nu era la îndemâna unei mănăstiri sărace sau a unei biserici de enorie”². „Fiind iubitor de carte, Sfântul Calinic a înzestrat cu mai multe cărți atât biblioteca propriei mănăstiri, cât și alte biblioteci mănăstirești, precum Ghighiu, Căldărușani, Pasărea ș.a.”³.

De asemenea, „Sfântul Calinic a înființat o școală pentru copiii din satul Cernica, cu dascăl plătit de mănăstire”⁴.

„Rânduiește ca stareț la Cernica, Sfântul Calinic a fost un foarte bun păstor al Mănăstirii Cernica, dar și al mănăstirilor: Pasărea, Snagov, Căldărușani, Ciorogârla și Poiana Mărului, aflate în administrarea sa”⁵.

„Pentru munca și buna chivernisire arătate ca stareț, mitropolitul Dionisie Lupu l-a cinstit pe Sfântul Calinic cu vrednicia de arhimandrit, în 9 aprilie 1820”⁶.

¹ **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 6.

² **Arhim. Dr. Policarp Chițulescu**, *Danii necunoscute de carte și câteva noi documente de la Sfântul Calinic Cernicanul*, articol publicat în volumul: „Lucrarea duhovnicească și culturală a Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului”, Editura Praxis, Râmnicu Vâlcea, 2015, p. 10.

³ **Emilian Lovișteanul**, **Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului**, *Sfântul Ierarh Calinic - monah și misionar prin tipărituri ale Bisericii strămoșești*, articol publicat în volumul: „Rânduiele ale viețuirii monahale în ctitoriile Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica”, Editura Praxis, Râmnicu Vâlcea, 2016, p. 45.

⁴ **A. Pascu**, *Op. cit.*, p. 56.

⁵ **Emilian Lovișteanul**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, p. 13.

⁶ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 524.

„Uneori Sfântului Calinic îi plăcea să pescuiască în lacul mănăstirii, iar peștele prins îl dădea la bucătărie, să fie gătit pentru întreaga obște. Într-o zi, în anul 1820, un călugăr tânăr, care avea ascultarea la bucătărie, curățând un peștișor, a început să cârtească, lovind peștele cu cuțitul: «Na! Na! De ce nu l-ai adus și pe tatăl tău, pe mama ta, pe moșul tău și pe strămoșul tău, care aveau solzi mai mari, ca să nu mă mai necăjesc eu atât?». Și tot el a răspuns în locul peștelui: «Am venit și cu tata și cu mama și cu moșul și cu strămoșul, dar i-au luat părinții duhovnici, cei din consiliul mănăstirii și părintele stareț». Aceste cuvinte au ajuns la urechile Sfântului Calinic și, după ce s-a gândit o vreme, pentru a nu mai da prilej de sminteală și de tulburare în obște, a hotărât ca din ziua aceea să nu mai pună pește în gură. Și s-a ținut de cuvânt, hrănindu-se până la sfârșitul vieții numai cu verdețuri, o dată pe zi”¹.

„De-a lungul întregii sale vieți ca monah, Sfântul Calinic nu a mâncat niciodată carne și, începând cu anul 1820, s-a abținut chiar și de la pește, consumând doar legume. Pentru ca să biruiască mândria, numai sâmbăta gusta câte puțin lapte, brânză, unt și ouă”².

„Îndată după alegerea lui ca stareț, Sfântul Calinic a început pictarea bisericii cu hramul Sfântul Nicolae de la Cernica”³, „iar în mai puțin de doi ani a dus la bun sfârșit lucrările de restaurare și zugrăvire a bisericii, înzestrând-o cu toate cele de trebuință”⁴.

„Sfântul Calinic a zidit din temelie biserica cu hramul Sfântul Gheorghe, din ostrovul Mănăstirii Cernica, unde existase cândva o biserică de lemn. Fiind distrusă la scurt timp

¹ A. Pascu, *Op. cit.*, p. 61.

² Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, *Art. cit.*, p. 11.

³ Natalia Manolescu-Dinu, *Op. cit.*, p. 31.

⁴ Pr. Prof. Ion Ionescu, *Art. cit.*, p. 524.

de un cutremur, starețul a început rezidirea ei, fiind terminată în 1842. Tot atunci a ridicat o nouă stăreție, iar pentru îngrijirea călugărilor bolnavi, sfântul a construit o bolniță, ambele în ostrovul mănăstirii. Tot atunci a fost ridicată și clopotnița, care străjuiește până astăzi întreaga mănăstire”¹.

Sfântul Calinic a mai ctitorit biserica din cimitirul Mănăstirii Pasărea, biserica cu hramul Sfânta Treime de la aceeași mănăstire, precum și bisericile din satele Buești și Sohatu și „Adormirea Maicii Domnului” din Câmpina, întemeind și o școală în jurul ei².

„Rugăciunea Sfântului Calinic nu se limita doar la rostirea exterioară a cuvintelor. Ucenicul său dă mărturie că, adesea, în rugăciune, era răpit la cer și i se revelau taine cerești”³. De asemenea, „viața sa sfântă a fost împodobită cu harismele cunoașterii inimilor și facerii de minuni, cu darurile străpunerii inimii, al plânsului de-bucurie-făcător și al înainte-vederii. Sfântul s-a învrednicit și de contemplarea luminii dumnezeiești, precum și de darul profeției”⁴.

În cele ce urmează vom relata mai multe minuni săvârșite de Sfântul Calinic.

„Anul 1821 a adus tulburare mare în toată Țara Românească, el însemnând începutul luptei dusă de pandurii lui Tudor Vladimirescu pentru eliberarea țării de fanarioți și pentru îmbunătățirea vieții poporului. Era firesc ca revoluția să atingă și viața liniștită a obștii din Cernica. În luna martie, Tudor Vladimirescu a ajuns, în fruntea oștilor sale de panduri, la București și tot atunci a coborât și Alexandru Ipsilanti din Moldova, în fruntea eteriștilor săi greci. Pașnicii bucureșteni,

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 56.

² *Ibidem*.

³ A. Pascu, *Op. cit.*, pp. 94-95.

⁴ Natalia Manolescu-Dinu, *Op. cit.*, pp. 7-8.

speriați de zvonurile care circulau în legătură cu apropierea pandurilor și a eteriștilor, au fugit din capitală, adăpostindu-se în mănăstirile din jurul Bucureștiului. Cernica, atât prin așezarea cât și prin însemnătatea sa, oferea cel mai bun adăpost fugarilor, care încă de la 1 martie au sosit acolo în cete mari”¹.

„Tudor Vladimirescu și pandurii săi au făcut front comun cu grecii, iar armata otomană a venit la București pentru a înăbuși revoluția. Speriați, orășenii care au mai rămas în capitală, s-au refugiat la Cernica, unde starețul i-a primit pe toți, adăpostindu-i în chiliile monahilor, pe care i-a mutat în insula Sfântul Gheorghe, hrănindu-i, mângâindu-i, sfătuindu-i pe toți și rugându-se împreună cu ei. În mai 1821, pașa trimis pentru înăbușirea revoluției lui Tudor Vladimirescu s-a stabilit la Cățelu. Probabil pentru a prăda mănăstirea, acesta a pretextat că la Cernica sunt panduri și intenționa s-o atace, trimițând ostași care au înconjurat-o cu tunurile. Sfântul Calinic i-a adunat pe călugări și cei refugiați în biserică, unde au făcut priveghere de toată noaptea, rugându-se cu lacrimi lui Dumnezeu și Sfântului Nicolae, ocrotitorul bisericii, să-i apere. După noaptea petrecută în rugăciune, în dimineața următoare, monahul Dorotei s-a dus cu o jalbă la pașă, încredințându-l că în mănăstire nu sunt panduri, ci numai călugări și mulțimea refugiată de teama luptelor. Îmbunat de Dumnezeu, pașa a renunțat la atac. Cu toate că Tudor Vladimirescu a fost prins și ucis mișelește de armata Eteriei, în 27 mai 1821, turcii au mai rămas o vreme în țară. Refugiații s-au temut să se întoarcă la casele lor și au zăbovit în mănăstire până iarna. Dacă vara, aprovizionarea cu alimente a fost mai ușoară, în noiembrie, obștea a rămas fără hrană și foametea îi amenința atât pe monahi, cât și pe refugiați. Sfântul Calinic s-a rugat cu lacrimi Maicii Domnului și Sfântului Nicolae și, cum și-a încheiat rugăciunea, pe poarta mănăstirii au intrat cinci care

¹ **Ibidem**, pp. 32-33.

cu pesmeți, trimise de Chehaia Bei, conducătorul turc care avea tabăra în apropiere și care luase mănăstirea în grijă”¹.

„Tot în anul 1821, un alt pașă, care își avea tabăra în satul Pantelimon, a răpit o călugăriță tânără din Mănăstirea Pasărea. Dar Sfântul Calinic, care se îngrijea de buna rânduială din toate mănăstirile învecinate și a cărui oblăduire se întindea și asupra Mănăstirii Pasărea, a făcut o jalbă la stăpânire și a scăpat călugărița din mâinile turcului. Supărându-se cumplit pentru aceasta, pașa a hotărât să pornească cu armele asupra Mănăstirii Cernica, pentru a o prăda și a-l ucide pe stareț. Aflând de la un argat bulgar despre intenția de răzbunare a turcului, Sfântul Calinic a făcut priveghere de toată noaptea, cerând ajutorul lui Dumnezeu. Chiar în noaptea aceea, pe când pașa își bea cafeaua, pentru ca apoi să năvălească asupra mănăstirii, un slujitor a încercat să-l omoare cu pistolul, dar glonțul s-a oprit în punga de galbeni, pe care pașa o purta la chimir, încât acesta a scăpat cu viață”². „Această întâmplare l-a înfricoșat pe pașă, apărându-i ca un semn prevestitor al unei nenorociri care îl aștepta. El a înțeles că fapta plănuită era o nelegiuire și a renunțat la ea, trimițând punga cu galbeni Sfântului Calinic, pentru a face o fântână. Starețul a stat mult timp pe gânduri, neștiind dacă să primească sau nu banii păgânului. În cele din urmă, le-a spus turcilor care îi aduseseră banii să ridice ei singuri acea fântână. Așa se face că turcii au făcut o fântână în partea de miazănoapte a ostrovului Sfântul Gheorghe, căreia i se spune și astăzi «Fântâna turcului»”³.

„Într-o zi la Sfântul Calinic a venit economul mănăstirii și l-a înștiințat că s-a isprăvit făina. Starețul i-a răspuns: «Să avem nedejde în Maica Domnului și în Sfântul Ierarh Nicolae

¹ A. Pascu, *Op. cit.*, pp. 48-49.

² Emilian Lovișteanu, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, pp. 38-39.

³ Natalia Manoiilescu-Dinu, *Op. cit.*, p. 35.

și nimic nu ne va lipsi». Apoi intrând în chilie a căzut la rugăciune înaintea icoanei protectorului său, zicând: «Sfinte arhierieule al lui Hristos, Nicolae, mângâietorule al săracilor și cald-folositorule al celor ce te roagă cu credință, vino și acum și ajută smeritei tale turme și ne scapă de foamete, precum ai mântuit pe cei ce erau să se înece în mare, că nu avem alt ajutor după Maica Domnului, afară de tine». După Vecernie, starețul a pus să se citească în biserică Acatistul Sfântului Nicolae, iar în ceasul acela a sosit la arhondaricul mănăstirii un car cu doi boi încărcat cu făină. Erau doi oameni necunoscuți, trimiși cu această milostenie de stăpânul lor, care, după ce au descărcat povara, îndată au plecat în drumul lor”¹.

„Într-o zi, pe când vorbea cu părintele Pimen, duhovnicul său, la Sfântul Calinic a venit un om cerându-i milostenie, iar el i-a dat cincizeci de lei. După un ceas a venit un tânăr și i-a spus starețului: «Părinte, tatăl meu a murit și mi-a lăsat o mie de lei ca să-i aduc la mănăstire. Aveți aici cinci sute de lei și restul îi voi aduce altă dată, pentru că nu îi am acum». După ce tânărul a plecat, bătrânul duhovnic l-a întrebat pe stareț: «Părinte Calinic, la ce te gândeai când i-ai dat milostenie omului de astăzi?». Starețul i-a răspuns: «Aș fi vrut să-i dau o sută de lei, dar n-am avut. I-am dat numai cincizeci de lei și am primit cinci sute!»”².

În 22 iunie 1834, a încetat din viață Grigorie Dascălul, mitropolitul Țării Românești, iar „domnitorul Alexandru Ghica (1834-1842) avea o mare admirație pentru starețul Calinic, încât l-a rugat în mai multe rânduri să accepte să fie mitropolit. Sfântul însă a refuzat, pentru că niciodată nu își dorise măririi și gândul de a primi o răspundere atât de mare îl înspăimânta, ca și acela de a se despărți de mănăstirea lui iubită. Printre

¹ **Emilian Lovișteanul**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, p. 40.

² **Ibidem**, p. 41.

cei care administrau în vremea aceea treburile Mitropoliei, lipsite de stăpân, s-a iscat o mare tulburare, încât s-a urzit un complot, găsim-se o unealtă criminală, chiar printre cei mai apropiați ai starețului”¹. Astfel, „a fost cumpărată o persoană în care Sfântul Calinic avea mare încredere și aceasta i-a dat în două rânduri otravă. Cel mai renumit doctor din București la acea vreme, Mayer, adus în grabă la Cernica, l-a salvat de la moarte, dar cei de la Mitropolie, văzând că starețul nu moare, au poruncit aceleiași persoane să repete otrăvirea cu o doză mai mare. Chemat a treia oară, doctorul Mayer a constatat că otrava afectase toate intestinele sfântului, astfel că orice mănca nu se mistuia datorită neputinței stomacului paralizat. Concluzia a fost că nu mai poate fi salvat și să se pregătească de moarte. Acestea auzindu-le toți călugării, s-au întristat și, adunându-se cu toții împrejurul bunului și iubitului lor păstor, l-au întrebat cu lacrimi în ochi ce să facă”². Sfântul i-a îndemnat să se roage și să aleagă alt stareț în locul lui. „În mănăstire era o jale cumplită, se făceau rugăciuni pentru salvarea iubitului lor părinte și, la îndemnul acestuia, obștea a ales un nou stareț, în persoana lui Veniamin Cătulescu, unul dintre ucenicii iubiți ai sfântului”³.

„Într-una dintre nopțile în care Sfântul Calinic, grav bolnav, trăgea să moară, a fost năpădit de o amară deznădejde și în rugăciunea lui a spus: «Doamne, Dumnezeu! mântuirii mele, nu credeam și nu doream să mor otrăvit». Atunci a auzit un glas tainic zicându-i: «Nu vei muri de otravă, ridică-te și fii sănătos, că, nu după mult timp, ai să fii episcop la Râmnicu Vâlcea». Îndată după auzirea acestor cuvinte, sfântul s-a simțit vindecat și s-a grăbit să meargă la biserică pentru a-I mulțumi lui Dumnezeu. Era tocmai miezul nopții și călugării erau adunați la

¹ **Natalia Manolescu-Dinu**, *Op. cit.*, pp. 48-49.

² **Acad. Prof. Univ. Dr. Emilian Popescu**, *Art. cit.*, p. 189.

³ **Natalia Manolescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 49.

rugăciune. Toți au rămas uimiți când l-au văzut deplin sănătos. Starețul i-a mulțumit smerit lui Dumnezeu pentru minunea pe care o săvârșise cu el, cerându-și iertare dacă s-a îndoit vreo clipă în inima lui și s-a lăsat pradă deznădejzii, apoi le-a povestit monahilor cele întâmplate”¹.

Sfântul Calinic a fost un om duhovnicesc, însă a desfășurat și o bogată activitate administrativă, ctitorind Biserica Sfântul Gheorghe din ostrovul Mănăstirii Cernica, biserica Mănăstirii Pasărea, o biserică și o școală în Câmpina, precum și biserici în București-Ialomița și Sohatu². De asemenea, starețul de la Cernica „a ajutat și la rectitorirea mănăstirilor Căldărușani, Tigănești, Ghighiu și Poiana Mărului”³.

În timp ce Sfântul Calinic era stareț la Mănăstirea Cernica, „obștea monahală de aici a crescut mereu, încât în 1824 erau 130 de călugări, în 1838 numărul lor s-a ridicat la 300, ca în 1850 să fie de peste 350 de viețuitori”⁴.

„Sfântul Calinic a izbutit să reînnoiască viața duhovnicească de la Mănăstirea Cernica, legând-o strâns de spiritualitatea filocalică, dar să o și extindă în Țara Românească prin mănăstirile întemeiate sau care se conduceau după rânduiala sa”⁵.

„În 14 septembrie 1850, Divanul și domnitorul Țării Românești l-au ales pe Sfântul Calinic episcop de Râmnic”⁶, iar „domnitorul Barbu Știrbei (1849-1856), care avea o mare admirație față de starețul mănăstirii ctitorite de strămoșul său,

¹ **Ibidem.**

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 128.

³ **Emilian Lovișteanu**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, p. 20.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 128.

⁵ **Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului**, *Art. cit.*, p. 6.

⁶ **Arhim. Dr. Veniamin Micle**, *Sfântul Calinic de la Cernica: asceză și creativitate*, articol publicat în volumul: „Lucrarea duhovnicească și culturală a Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului”, Editura Praxis, Râmnicu Vâlcea, 2015, p. 106.

vornicul Cernica Știrbei, l-a convins să accepte cărmuirea Episcopiei respective”¹.

„În 29 iunie 1840, episcopul Neofit al Râmnicului a fost ales mitropolit al Țării Românești, păstrând și conducerea acestei Episcopii”². „În 27 iulie 1849, Neofit și-a dat demisia din funcția de mitropolit, iar în 14 ianuarie 1850 s-a mutat la Domnul”³. Întrucât „scaunul de la Râmnic era vacant de zece ani, aici era nevoie de un păstor de suflete foarte priceput, de aceea Barbu Știrbei s-a gândit ca Sfântul Calinic să ocupe această funcție”⁴.

„Sfântul Calinic avea atunci 63 de ani și viețuise în Mănăstirea Cernica, de care cu greu se despărțea acum, aproape 43 de ani, dintre care 31 în calitate de stareț”⁵.

„În 15 septembrie 1850, Sfântul Calinic a fost investit ca episcop de către domnitorul Barbu Știrbei”⁶, iar „în 26 octombrie 1850 a fost hirotonit arhieru, în catedrala mitropolitană din București”⁷.

„După înmânarea gramatei de întronizare a urmat despărțirea emoționantă de Mănăstirea Cernica. La plecare, fostul stareț a luat cu sine câțiva monahi, ca să-i fie de ajutor în eparhie, între care s-au numărat și frații Orest și Anastasie Baldovin, ucenicii săi apropiați”⁸.

„În plin noiembrie 1850, friguros, chiar geros, cu arborii desfrunziți și oamenii retrași în căldura caselor lor, convoiul de câteva căruțe ale Sfântului Calinic înainta hotărât către Craiova, unde se mutase sediul Episcopiei de Râmnic, în urma

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 56.

² **Ibidem**, p. 47.

³ **Ibidem**, p. 46.

⁴ **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 54.

⁵ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 530.

⁶ **Gherasim Cristea**, *Op. cit.*, p. 18.

⁷ **A. Pascu**, *Op. cit.*, p. 75.

⁸ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 530.

incendiului devastator din 1847. Cu toată vremea neprielnică, pe drum a fost întâmpinat de credincioși de prin toate satele și orașele Olteniei, care voiau să-l vadă, să-l atingă și să ia binecuvântare de la noul lor episcop”¹.

„Duminică, 26 noiembrie 1850, după Sfânta Liturghie, a avut loc ceremonia de întronizare a Sfântului Calinic ca episcop al Râmnicului Noul Severin”².

„Sfântul Calinic a trebuit să rămână o vreme în reședința provizorie de la Craiova, întrucât cea din Râmnicu Vâlcea fusese distrusă de un incendiu, în 27 martie 1847, împreună cu catedrala episcopală și cu o bună parte din oraș”³.

„Situția eparhiei nu era deloc înfloritoare. Biserica, precum de altfel întreaga țară, se afla într-o stare de plâns, din cauza numeroaselor războaie din trecut, precum și a tulburărilor provocate de Revoluția din 1848. Episcopia Râmnicului, care fusese lipsită timp de zece ani de un episcop titular, avusese și mai mult de suferit”⁴.

„Sosind aici, Sfântul Calinic a căutat mai întâi să-și cunoască eparhia în tot cuprinsul ei, făcând dese vizite cano-nice. Episcopul de Râmnic nu și-a schimbat felul vieții, ci petrecea tot ca la Mănăstirea Cernica, în aceeași înfrânare, având același canon de rugăciuni (indiferent cât era de ostent) și aceeași simplitate în haine și în toate ale traiului. În vizitele sale pastorale, sfântul nu voia să fie însoțit decât de oameni de neapărată trebuință. Dacă unii dintre preoți, plini de evlavie și iubire către păstorul lor, îi ieșeau în întâmpinare și doreau să-l conducă, acesta le zicea: «Întoarceți-vă înapoi, eu nu cer de la

¹ Gherasim Cristea, *Op. cit.*, p. 21.

² *Ibidem*, p. 22.

³ *Ibidem*, p. 23.

⁴ Natalia Manolescu-Dinu, *Op. cit.*, p. 63.

preoți să mă însoțească, ci să-și cunoască bine rânduiala slujbei și să aibă grijă de biserica încredințată lor»¹.

Sfântul Calinic a constatat că „numărul preoților din eparhie era insuficient, aceștia erau slab pregătiți și cu o stare materială grea, Seminarul era închis (în urma Revoluției din 1848), lăcașurile de închinare erau neîngrijite sau în paragină, iar unele chiar închise. Deși înaintat în vârstă, noul episcop a purces la îndreptarea acestor triste stări de lucruri, căci îndată după întronizare și-a cercetat eparhia, a rânduit protopopi, a hirotonit noi preoți etc.”².

„Nici la Episcopie Sfântul Calinic nu a renunțat la privegherea neîncetată ca parte a luptei împotriva patimilor. Cum era slăbit, pe scaun citea și se ruga și, ca și la Cernica, tot în scaun se odihnea. Ca să nu-l prindă somnul, așeza pe cartea din care citea o greutate mică, rotundă, și jos, în fața picioarelor, un lighean gol, ca, dacă ațipea, greutatea să se rostogolească în lighean și zgomotul ei să-l trezească”³.

„Tot ce s-a schimbat la noul episcop este că, la viața de aspre nevoințe din tinerețe, s-au mai adăugat și ostenelele unei eparhii întinse, care era mereu cercetată de păstorul ei”⁴.

„Din anul 1837, la Râmnicu Vâlcea exista un Seminar Teologic, care, în urma incendiului din 1847, a fost transferat la Craiova”⁵, fiind închis în anul următor, odată cu Revoluția din 1848. După venirea Sfântului Calinic ca episcop, Seminarul s-a redeschis, în 12 martie 1851, la Mănăstirea Bucovăț. În 1853 a fost mutat în niște dependințe ale metocului Episcopiei din Craiova, iar în decembrie 1854, în plină iarnă, pe un ger de

¹ Pr. Prof. Ion Ionescu, *Art. cit.*, pp. 530-531.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 56.

³ A. Pascu, *Op. cit.*, p. 95.

⁴ Pr. Prof. Ion Ionescu, *Art. cit.*, p. 531.

⁵ *Ibidem*.

crăpau pietrele, a revenit la Râmnicu Vâlcea, în casele boierului Nicu Vlădescu, pentru că vechiul Seminar era tot o ruină. După doi ani, în 1856, Seminarul și-a reluat cursurile la vechea sa locație din Râmnic”¹.

Neobositul episcop a reușit „să înființeze, pe lângă fiecare Protopopiat, școli pentru cântăreți și paracliseri”². „De asemenea, Sfântul Calinic a cerut să se înființeze școli pentru fete, cu regim gratuit, fapt rar întâlnit în acea vreme. După multe insistențe, în 22 aprilie 1860, a fost aprobată înființarea a două școli de fete, una la Craiova și alta la Caracal, unde preoții predau gratuit”³.

„În iulie 1854, Sfântul Calinic a mutat administrația eparhială din Craiova la Râmnic”⁴. „La început, ierarhul a locuit într-o casă particulară, însă imediat după ce s-a mutat, a început ridicarea unei noi catedrale episcopale, a refăcut reședința eparhială și bolnița din incinta acesteia, construind o clădire nouă pentru Seminar”⁵.

„La sfârșitul anului 1856, catedrala și anexele ei erau gata”⁶.

„Sfântul Ierarh Calinic a refăcut Schitul Popânzălești, metocul Episcopiei, a refăcut biserica «Sfântul Dumitru» din Craiova și a ajutat la restaurarea mănăstirilor Lainici, Sărăcinești, Arnota, Bistrița, Jitianul, Tismana, Iezer și Slătioarele”⁷. „Episcopul Râmnicului s-a îngrijit și de o serie de mănăstiri și biserici parohiale, unele din afara eparhiei sale. Așa sunt mănăstirile: Pasărea, Căldărușani, Țigănești, Ghighiu, Poiana Mărului, Ciorogârla, Schitul Icoana și biserici de mir: Ghenoaia,

¹ Gherasim Cristea, *Op. cit.*, p. 25.

² Pr. Prof. Ion Ionescu, *Art. cit.*, p. 531.

³ Gherasim Cristea, *Op. cit.*, pp. 24-25.

⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 129.

⁵ A. Pascu, *Op. cit.*, pp. 86-87.

⁶ *Ibidem*, p. 88.

⁷ Emilian Lovișteanul, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, p. 20.

Comana. De asemenea, sfântul a purtat de grijă bisericilor din comunele Cernica și Brănești”¹.

„Sfântul Calinic a întocmit singur planurile celor mai multe dintre bisericile ctitorite de el. Obişnuia ca pietrele sau cărămizile de la cheile de boltă din vârful turlilor să le pună el însuși, îmbrăcând șorțul de zidar și suindu-se pe schele cu mistria în mână. Era înzestrat cu o rară capacitate de constructor și de organizator. Oriunde ajungea, răsăreau în jurul lui, cu rezezițiune, biserici și așezăminte pentru viața religioasă”².

„Mănăstirea Frăsinei, ctitorită în 1763, a rămas fără viețuitori de la sfârșitul veacului al XVIII-lea până pe la 1845”³.

„Această mănăstire purta numele de «Frăsinei» după pădurea de frasini în care se afla”⁴.

Sfântul Calinic a rectitorit Mănăstirea Frăsinei. „Aici a construit, din banii săi, o biserică mare de cărămidă, a rezidit chiliile și a ridicat o clopotniță, dând un nou suflu de trăire isihastă acestei sihăstriei. El a întemeiat aici viața de obște și a adunat un sobor de peste treizeci de călugări”⁵.

La Frăsinei „a introdus reguli aspre de viețuire, ca în Muntele Athos, pe care le respecta el însuși de când intrase în mănăstire”⁶ și „a rânduit ca aici să nu intre niciodată femeile”⁷.

¹ **Gherasim Cristea**, *Op. cit.*, p. 30

² **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 525.

³ **Ibidem**, p. 532.

⁴ **Acad. Prof. Univ. Dr. Emilian Popescu**, *Schitul (Mănăstirea) Frăsinei în opera ctitorială a Sfântului Calinic*, articol publicat în volumul: „Rânduiele ale viețuirii monahale în ctitoriile Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica”, Editura Praxis, Râmnicu Vâlcea, 2016, p. 53.

⁵ **Ieromonah Ioanichie Bălan**, *Vetre de sihăstrie românească*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 261.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 57.

⁷ **Emilian Lovișteanul**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, p. 44.

Călugării de la Frăsinei „duceau mare lipsă de apă potabilă, fiind obligați s-o ia dintr-un izvor firav, care în timpul verilor secetoase seca. Cu ocazia primei sale vizite făcute la Frăsinei, Sfântul Calinic a lovit o stâncă din apropiere cu cârja în semnul crucii și a rostit cuvintele: «Aici va izvorî apă multă și izvorul acesta va rămâne peste veacuri ca mărturie a minunii ce s-a săvârșit în acest loc». Cei de față au rămas uimiți când au văzut un șuvoi de apă dulce care a început să curgă de sub piatră”¹.

„Pentru că în timpul ridicării mănăstirii a intrat în vigoare Legea secularizării averilor mănăstirești, Sfântul Calinic l-a rugat pe Alexandru Ioan Cuza ca Mănăstirea Frăsinei să rămână cu toate bunurile pe care le avea, iar domnitorul a acceptat”².

„Mănăstirea Frăsinei a fost singurul așezământ monahal din țară exceptat de la secularizarea din 1863”³.

Sfântul Calinic era un om foarte milostiv. „Biograful său, Anastasie Baldovin, a consemnat că ierarhul avea liste de persoane cărora le împărțea permanent ajutoare. „Era atât de milostiv - scria ucenicul său - încât dacă nu avea ce să ofere ca milostenie, își dădea hainele de pe Preasfinția Sa și plângând se ruga de mine, nevrednicul, să caut bani pe unde voi ști, ca să aibă ce să dea fraților lui în Hristos, pentru că așa îi numea pe săraci și pe neputincioși”⁴.

„Odată, pe când Sfântul Calinic ieșea de la slujbă, dintr-o biserică din Craiova, episcopul acesteia i-a dat șase galbeni. Când a ajuns la Episcopie, o femeie i-a cerut milostenie, iar ierarhul a scos acei galbeni și i-a pus în mâinile ei. După trei zile, aceeași femeie a venit din nou la ușa sfântului, cerându-i s-o miluiască.

¹ Acad. Prof. Univ. Dr. Emilian Popescu, *Schitul (Mănăstirea) Frăsinei...*, p. 54.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 57.

³ Pr. Prof. Ion Ionescu, *Art. cit.*, p. 532.

⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 57.

Chemându-l pe părintele Anastasie, episcopul i-a poruncit: «Dă-i milostenie femeii de afară!». Ucenicul i-a răspuns: «Preasfințite, duminică, după ce ne-am întors de la biserică, această femeie a primit șase galbeni». Auzind aceste cuvinte, blândul păstor i-a zis cu asprime: «Dar Sfinția Ta, dacă ai mâncat ieri, astăzi nu mai mănânci? O fi fost și ea datoare cuiva și de aceea ne cere din nou. Du-te și dă-i milostenie!». Din ziua aceea, până la sfârșitul vieții Sfântului Calinic, ucenicul n-a mai îndrăznit să-i facă vreo observație în privința faptelor de milostenie”¹.

Pentru virtuțile sale, dintre care rugăciunea și milostenia erau la loc de cinste, Dumnezeu l-a învrednicit pe Sfântul Calinic cu darul înainte-vederii și al facerii de minuni, dintre care vom relata câteva.

„În vara anului 1854, după ce s-a mutat la Râmnicu Vâlcea, Sfântul Calinic călătorea spre Mănăstirea Lainici. Peste noapte, a poposit în casa unor țărani, care se pregăteau să facă a doua zi parastas pentru tatăl lor. Stând cu ei de vorbă, aceștia i-au mărturisit că au făcut toate parastasele cuvenite pentru tatăl lor, preoții i-au citit rugăciunile de dezlegare și totuși trupul său era neputrezit. Aceștia se temeau că mare blestem apăsă asupra tatălui lor și acum se pregăteau să-l dezgroape pentru a patra oară, așteptând dezlegarea de la Dumnezeu. A doua zi, Sfântul Calinic, după ce a slujit Sfânta Liturghie, s-a dus la mormântul răposatului, care fusese scos din sicriu și era sprijinit, în picioare, de zidul bisericii. Mortul era întreg, ca și cum atunci ar fi fost coborât în mormânt, și chipul lui umplea de groază mulțimea adunată în jur. Sfântul Calinic a slujit, alături de ceilalți preoți, parastasul, iar la urmă a citit singur, cu evlavie și smerenie, rugăciunea de dezlegare. În timp ce ierarhul citea, trupul mortului a început să se prefacă în țărână, de la picioare în sus, iar când rugăciunea s-a încheiat,

¹ **Emilian Lovișteanul**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, pp. 43-44.

pe pământ se afla doar o grămăjoară de țărână amestecată cu oase albe. Blestemul era dezlegat, păcatele răposatului erau iertate datorită rugăciunii sfântului și toți cei de față plâneau și mulțumeau lui Dumnezeu pentru asemenea minune”¹.

„În aceeași călătorie, Sfântul Calinic și cei ce-l însoțeau au poposit trei zile la Mănăstirea Lainici. La întoarcerea spre casă, ierarhul a început să plângă, iar unul dintre ucenici l-a întrebat: «De ce plângeți, Preasfințite? Vă doare stomacul?», căci știa că sfântul rămăsese cu dureri mari de stomac de când fusese otrăvit. Episcopul i-a răspuns: «Nu, fiul meu. Dar nu credeam să mai trăiesc să văd alt stareț schimbându-se la Cernica, fiindcă Nicandru, starețul Mănăstirii Cernica, s-a mutat la Domnul». Ucenicul și-a notat ziua și ora și după câteva zile a aflat că, într-adevăr, în ceasul acela, starețul Nicandru își încredințase sufletul în mâinile lui Dumnezeu”².

„Într-o zi, Sfântul Calinic a săvârșit Sfânta Liturghie în paraclisul episcopal. La sfârșitul Dumnezeieștii Liturghii, protopopul Râmnicului, părintele Costache, i-a spus episcopului că afară se afla o femeie stăpânită de un duh necurat, rugându-l pe ierarh să-i citească o rugăciune. Sfântul i-a citit bolnavei mai multe rugăciuni și a binecuvântat-o de trei ori în numele Preasfintei Treimi, zicându-i: «În numele Domnului nostru Iisus Hristos, ridică-te», și atunci s-a petrecut o minune, pentru că îndată femeia s-a făcut sănătoasă și a început să se închine pe la sfintele icoane, mulțumind Atotputernicului Dumnezeu, iar toți cei de față au rămas uimiți de cele văzute. Ucenicul Sfântului Calinic a consemnat că acesta s-a retras la chilie și, plângând, a afirmat că nu pentru el a făcut Dumnezeu minunea respectivă”³.

¹ **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, pp. 91-92.

² **A. Pascu**, *Op. cit.*, pp. 96-97.

³ **Emilian Lovișteanul**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, p. 56.

„Fiul meșterului Costache, cel care a zidit catedrala episcopală din Râmnicu Vâlcea și Mănăstirea Frăsinei, s-a îmbolnăvit de epilepsie. Boala îl chinuia din ce în ce mai rău, iar bătrânul meșter a alergat la Sfântul Calinic, cerându-i cu lacrimi să se roage pentru fiul său. Episcopul i-a zis: «Du-te acasă, meștere Costache, și roagă-te Maicii Domnului!». Cum a intrat în casă, tatăl și-a găsit băiatul sănătos, rugându-se în fața icoanei Maicii Domnului”¹.

„Tinichigiul care a acoperit biserica din Râmnicu Vâlcea și celelalte clădiri ale Episcopiei era evreu. Adânc mișcat de atitudinea episcopului, dar și de minunea vindecării fiului meșterului Costache, s-a convertit la creștinism și a fost botezat de Sfântul Calinic, împreună cu soția și cu copiii săi. Mai târziu, unul dintre fiii săi s-a călugărit, sub numele de Chesarie”².

„Iubirea și bunătatea Sfântului Calinic față de semenii erau atât de cunoscute, încât unii chiar abuzau de ea. Astfel, trecând într-o zi cu trăsura spre Govora, la ieșirea din Râmnicu Vâlcea, în dreptul Schitului Troian, episcopul a văzut un cioban întins pe drum, ca și cum ar fi fost mort. Ierarhul a oprit trăsura, s-a interesat de cel culcat la pământ și i-a dat bani de îngropare altui cioban, care se tânguia lângă cel mort. Cel care zăcea pe jos se trântise la pământ la auzul clopoștelor trăsurii episcopului, cu gândul de a câștiga de la acesta niște bani. Când însă trăsura a plecat și celălalt cioban i-a spus să se ridice, mortul prefăcut a rămas nemișcat, căci murise cu adevărat, fiindcă voise să înșele buna credință a milostivului episcop”³.

„Sfântul Calinic a rectitorit Mănăstirea Frăsinei și a pus o nouă rânduială aici, ca parte femeiască să nu intre în acest așezământ monahal. Cu toate acestea, din neștiință sau neglijență,

¹ *Ibidem*, pp. 57-58.

² **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 78.

³ *Ibidem*, p. 88.

o copilă din satul Muereasca s-a apropiat prea mult cu vitele de hotarul mănăstirii și, alergând după ele, a trecut din greșeală mai sus de piatra cu legământul pus de Sfântul Calinic. În ceasul acela, copila s-a îmbolnăvit de epilepsie. La rugămintea părinților ei, preotul din sat i-a relatat Sfântului Calinic cele petrecute, cerându-i să o ierte pe copilă și să-i citească niște rugăciuni de dezlegare. Auzind acestea, blândul episcop a exclamat: «Ce întâmplare tristă. Să mergem să ne rugăm pentru ea!». Ierarhul a venit în satul Muereasca și a intrat în casa bolnavei. Copila zăcea grav bolnavă la pat și acesta a întrebat-o: «Mă cunoști?». Bolnava a făcut semn din cap că îl cunoaște. Atunci, mângâind-o pe cap, sfântul i-a zis: «Ai să te faci sănătoasă; da, da, ai să te faci sănătoasă! Eu te-am iertat! Să ne rugăm lui Dumnezeu să te ierte și El». Apoi și-a pus omoforul peste bolnavă, i-a citit mai multe rugăciuni de dezlegare, a stropit-o cu agheasmă pe frunte, și i-a zis din nou: «Da, da, ai să te faci sănătoasă!» și a plecat. A doua zi copila s-a ridicat sănătoasă din pat. Vestea acestei minuni s-a răspândit pretutindeni, pentru că toți îl cinsteau pe marele episcop Calinic ca pe un adevărat sfânt și făcător de minuni”¹.

„Un dar al Sfântului Calinic, despre care știau ucenicii săi, a fost acela de a cunoaște gândurile celor cu care vorbea”². Astfel, Anastasie Baldovin consemnează că „într-o seară, după săvârșirea pravilei, episcopul îl povățuia, iar el cugeta în mintea lui că după moarte, Sfântul Calinic va fi proslăvit de Dumnezeu pe pământ. Cu darul lui Dumnezeu, ierarhul a cunoscut gândul ucenicului și i-a zis: «De ce cugeți lucruri înalte despre mine? Eu m-am rugat lui Dumnezeu ca trupul meu cel păcătos să se descompună după moarte». Sfântul însă l-a oprit să relateze cuiva această discuție cât timp el va trăi”³. „Această atitudine

¹ **Emilian Lovișteanul**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, pp. 56-57.

² **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 90.

³ **Gherasim Cristea**, *Op. cit.*, p. 37.

dezvăluia, pe de o parte, adâncă smerenie a ierarhului, care nici după moarte nu dorea să fie deosebit față de ceilalți frați ai săi, iar pe de alta, dovedea că în unele clipe el avea darul de a cunoaște gândurile celor aflați în preajma sa”¹.

„Anastasia Baldovin povestește că Sfântul Calinic i-a dezvăluit multe evenimente care, mai târziu, s-au împlinit întocmai. De asemenea, episcopul și-a profețit cu precizie moartea, arătând și ziua în care va adormi întru Domnul”².

„Multe au fost minunile săvârșite de Sfântul Calinic și puține au rămas consemnate”³. „Anastasia Baldovin ne arată și pricina pentru care ierarhul își tănuia darurile primite. Ucenicul relatează că, odată, vorbind cu Sfântul Calinic, acesta i-a poruncit să nu descopere nimănui, atât timp cât el va fi în viață, darul Sfântului Duh care era într-însul, deoarece, zicea el, mulți sunt creștini numai cu numele. Numai după moartea sa i-a îngăduit să dezvăluie aceste taine și atunci numai celor vrednici de a le înțelege”⁴.

„Sfântul Calinic a fost și un însuflețit patriot. În calitate de episcop a luat parte la lucrările Adunării obștești a țării”⁵. „Încă din primăvara anului 1857, acesta a trimis o circulară protopopilor și stareților din eparhie, cerându-le ca în toate bisericile să se înalțe rugăciuni pentru unirea românilor într-o singură voință și cuget, ca să ceară pe cale legiuită constituirea patriei lor”⁶. „Reprezentând clerul din eparhie, Sfântul Calinic a activat ca deputat în adunarea Divanului ad-hoc al Țării Românești, în 8 octombrie 1857 fiind ales președinte al

¹ **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 90.

² **Ibidem**.

³ **A. Pascu**, *Op. cit.*, p. 98.

⁴ **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 89.

⁵ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 57.

⁶ **Arhim. Dr. Veniamin Micle**, *Art. cit.*, p. 110.

deputaților clerici din Adunare. Ierarh și deputat, Sfântul Calinic a susținut cu credință Unirea Principatelor Române”¹.

„Sfântul Calinic a făcut parte și din Adunarea electivă a țării (alături de mitropolitul Nifon, președintele acesteia, și de episcopii Filotei al Buzăului și Climent al Argeșului) care, în 24 ianuarie 1859, l-a ales pe Alexandru Ioan Cuza ca domnitor”², „militând ca moștenitorii tronului țării unite să fie ortodocși”³.

„Principala sarcină a lui Alexandru Ioan Cuza după Unire a fost reformarea structurilor statului după model occidental. Statul laic francez, pe care l-a luat ca model, nu avea o relație bună cu Biserica Romano-Catolică, marginalizată după Revoluția de la 1789. După modelul statului francez, intenția domnitorului a fost să transforme Biserica într-o instituție de stat, supusă puterii civile. Din nefericire, modernizarea lui Cuza nu a ținut cont de tradițiile românești, de buna cooperare dintre stat și Biserica Ortodoxă, cu tradiție de veacuri, ci doar de programul impus de puterile europene, ceea ce însemna o modernizare forțată. Probabil că aceasta a făcut parte din prețul pe care România l-a plătit pentru ca statul național să fie recunoscut de puterile europene. Alexandru Ioan Cuza era colonel. Ca orice ofițer, el era obișnuit să fie ascultat și să acționeze eficient în atingerea scopurilor propuse. Măsurile luate de Guvernul Cuza au fost punitive de la început. Astfel, imediat după alegere, domnitorul a ordonat să se efectueze o evaluare a averilor mănăstirești, atât a celor închinat la Locurile Sfinte, cât și a celor neînchinat”⁴.

„Așezămintele bisericești de la Locurile Sfinte, cărora le erau închinat anumite mănăstiri românești, aveau îndatorirea să

¹ **Emilian Lovișteanul**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, p. 21.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 57 și **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 520.

³ **Emilian Lovișteanul**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, p. 18.

⁴ **A. Pascu**, *Op. cit.*, p. 103.

vegheze asupra existenței și buneii lor administrări, îndeplinind toate obligațiile prevăzute de ctitori: întreținerea de spitale sau azile, de școli, acordarea de ajutoare etc. Pentru ducerea la îndeplinire a acestor îndatoriri, ele urmau să primească o parte din veniturile mănăstirilor respective, asigurându-se mai întâi întreținerea lor și a monahilor. Cu timpul, aceste rânduieli au început să fie ignorate, încât mănăstirile închinat au ajuns în ruină, numărul călugărilor a scăzut, iar dispozițiile testamentare ale ctitorilor nu erau îndeplinite. În schimb, toate veniturile lor erau trimise la Locurile Sfinte, fiind totodată și un mijloc de îmbogățire a egumenilor greci ajunși în fruntea lor. În prima jumătate a secolului al XIX-lea s-au făcut propuneri și s-au luat chiar măsuri pentru îndreptarea acestei stări de lucruri, dar fără rezultat, deoarece călugăriii greci beneficiau de sprijinul permanent al Rusiei, care în politica ei în Balcani avea nevoie de simpatia și sprijinul lor”¹.

„Prin Regulamentul Organic, promulgat în 1831-1832 de către autoritățile imperiale rusești în Țara Românească și Moldova, se prevăzuse ca mănăstirile închinat din Țara Românească să depună anual a patra parte din veniturile lor în bugetul statului, iar cele din Moldova suma de 12.500 de galbeni. Cu toate acestea, s-a stabilit ca mănăstirile să fie scutite timp de 10 ani de a plăti acești bani, sub pretextul refacerii bisericilor și a clădirilor anexe. La expirarea termenului, în anul 1843, Rusia a obținut pentru greci (prin așa numitul «memorandum de la Buyukdere» dintre Rusia și Imperiul Otoman) o nouă prelungire de 10 ani (până în 1853), urmând ca mănăstirile închinat să achite celor două Principate o subvenție de două milioane de lei românești pentru așezămintele de binefacere de la noi. În 1850, domnitorii ambelor țări, Barbu Știrbei al Țării Românești (1849-1856) și Grigorie Alexandru Ghica al Moldovei (1849-

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 100.

1856), au obținut aprobarea Imperiului Otoman și a Rusiei ca de-acum înainte arendarea moșiilor mănăstirilor închinat să se facă prin licitație publică, așa cum se făcea și pentru mănăstirile neînchinat, sperând ca în felul acesta să sporească veniturile lor, iar implicit să crească și cotele care urmau să fie vărsate în vistieria statului (arendășii erau de regulă din pătura mijlocie, cam jumătate dintre ei fiind greci). Dar această măsură a fost numai în folosul mănăstirilor, căci veniturile lor aproape s-au dublat, iar călugării greci, prin banii oferiți la Istanbul înalților demnitari turci, ca și prin sprijinul pe care-l primeau din partea Rusiei, au reușit să se sustragă de la plata obligațiilor către stat. Într-un raport întocmit în 1858 de reprezentanții celor șapte mari Puteri europene trimiși în Principate, se relatea că în mănăstirile închinat aproape nici nu mai exista viață monahală și că toate veniturile lor enorme erau întrebuințate de egumenii greci aflați în fruntea lor sau erau trimise la așezămintele sfinte din Răsărit. Raportul sublinia și faptul că mănăstirile respective se sustrăgeau sistematic de la obligația de a reface bisericile și de a întreține școli sau spitale. Raportul respectiv a fost luat în discuția reprezentanților celor șapte mari Puteri, iar prin «Protocolul XIII» al Convenției de la Paris, din 1 aprilie 1858, s-a propus să se ajungă la o înțelegere între cele două părți, iar în caz negativ, să se recurgă la un arbitraj. La începutul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, mănăstirile închinat din Țara Românească datorau statului 19.490.124 de piaștri turcești, iar cele din Moldova 1.466.520 de piaștri, datorie provenită din a patra parte din veniturile lor pe ultimii ani, pe care trebuiau să le depună în vistieria țării. În august 1863, datoria se ridica la 28.889.020 de piaștri. Mai notăm aici că după o statistică din anul 1856, în Țara Românească existau 69 de mănăstiri, dintre care 35 erau închinat, iar în Moldova 122, dintre care 29 erau închinat”¹.

¹ **Ibidem**, p. 101.

„În această situație, încă din primul an de domnie, Guvernul lui Cuza a început să ia o serie de măsuri împotriva abuzurilor călugărilor greci, accentuate mai ales în anul 1863. Astfel, numeroși egumeni au fost îndepărtați din posturile lor pentru nesupunere față de dispozițiile Guvernului, s-a interzis intrarea sau ieșirea din țară a călugărilor străini fără știrea Ministerului Cultelor (pentru a se împiedica scoaterea din țară a obiectelor de preț și a documentelor), s-a hotărât din nou ca arendarea și rearendarea moșiilor mănăstirești să se facă numai la Ministerul Cultelor, în prezența unui reprezentant al Consiliului de Miniștri. Printr-un ordin domnesc, în 31 mai 1863 a fost desființată Epitropia Sfântului Mormânt, care fusese reînființată înainte de alegerea lui Cuza. În 18 iunie 1863, pe baza unui raport al lui Alexandru Odobescu, pe atunci ministru ad-interim al Cultelor și Instrucțiunii Publice, s-a dat un nou ordin domnesc, prin care se dispunea inventarierea obiectelor de preț și a documentelor din mănăstirile închinat, urmând ca obiectele necesare la săvârșirea slujbelor să fie puse sub supraveghera protopopilor sau a organelor locale de stat, iar cele care nu erau folosite la slujbe, precum și documentele, să fie depuse la mănăstirile Văcărești (București) și Golia (Iași), sub pază militară. Această acțiune urma să fie efectuată de către reprezentanții Ministerului și ai Mitropoliei, iar în județe de protopopi și delegații prefecturilor. Comisiile înstitute în acest scop au inventariat bunurile respective într-un timp destul de scurt, împiedicând astfel, în mare măsură, înstrăinarea lor. Cu această ocazie, au avut loc alte destituiri de egumeni, acuzați de înstrăinare de documente și de nesupunere față de ordinele Guvernului. Paralel cu aceste măsuri luate în țară, se desfășura și o vie activitate diplomatică în problema secularizării. În august 1863, Costache Negri, reprezentantul țării noastre la Istanbul, a înaintat Porții Otomane o notă din partea Guvernului român, prin

care propunea rezolvarea problemei, oferind Locurilor Sfinte o despăgubire de 80.000.000 de piaștri, din care urmau să se scadă 28.889.020 de piaștri, care reprezentau datoriile acestor Locuri către Statul român. În afară de această sumă, Guvernul român mai oferea 10.000.000 de piaștri pentru înființarea unei școli laice și a unui spital în Istanbul. Reprezentanții Locurilor Sfinte au refuzat însă oferta Guvernului, iar Poarta Otomană, care le era favorabilă, a hotărât convocarea unei Conferințe a celor șapte mari Puteri europene pentru rezolvarea problemei”¹.

Cu toate că veniturile mănăstirilor neînchinat rămăneau în țară și acestea nu aveau datorii către stat, „încă din vara anului 1859, averile mănăstirilor chinoviale: Neamț, Secu, Agapia, Văratec, Adam și Vorona au fost trecute în administrarea Ministerului Cultelor. Totodată, au fost desființate atelierele mănăstirești, au fost confiscate tipografiile de la Mănăstirea Neamț și de la Mitropolia din Iași și au fost instituite comitete administrative pe lângă stareți, întocmindu-se bugete pentru fiecare mănăstire. În 16 august 1860, printr-o ordonanță domnească, au fost desființate mănăstirile Doljești și Zagavia, precum și 31 de schituri din Moldova. Viețuitorii lor au fost mutați în alte mănăstiri, lăcașurile de cult au fost transformate în biserici de parohie, în clădirile din jur s-au înființat școli satești, iar în două, așezăminte de asistență socială. În 19 octombrie 1860, tot în Moldova, a fost promulgată o lege, prin care se instituia un impozit de 10% asupra venitului net al proprietăților nemișcătoare ale Mitropoliilor, Episcopiilor, mănăstirilor închinat și neînchinat cu metoacele lor, ale chinoviilor mănăstirilor și bisericilor de sub diferite tutele, ale Seminarilor Teologice, precum și al oricărui alt așezământ de binefacere. Din 31 martie 1862 legea a fost aplicată și în Țara Românească. În aceeași zi, Consiliul de Miniștri a hotărât ca veniturile

¹ **Ibidem**, p. 102.

mănăstirilor să nu mai intre în așa numita «Casă centrală», ci direct în bugetul țării, adică la Ministerul de Finanțe”¹.

„În fața acestor schimbări, mitropolitul Sofronie Miclescu de la Iași și-a ridicat glasul în mai multe rânduri. Urmarea acestor proteste a fost înlăturarea sa din scaunul mitropolitan. Încă în ziua de 23 octombrie 1860, cu prilejul recepției care a avut loc după întoarcerea lui Alexandru Ioan Cuza de la Istanbul, domnitorul a adresat mitropolitului, în public, o aspră mustrare, acuzându-l de nesupunerea ierarhilor față de măsurile luate de Guvern, de împotrivirea sa la pedepsirea unor călugări și de refuzul său de a participa la serbarea zilei onomastice a domnitorului. În urma acestor grave acuze, în 7 noiembrie 1860, mitropolitul Sofronie a fost suspendat din funcție și trimis în surghiun la mănăstirea Slatina. S-a instituit totodată un complet de judecată, alcătuit din 12 arhierei din ambele Principate, pentru cercetarea acestor «ilegalități». Ca locțiitor de mitropolit a fost numit arhiepiscopul Meletie Racoviță, înlocuit la scurt timp cu Chesarie Sinadon, care a cărmuit Mitropolia până în 7 mai 1863. Suspendarea mitropolitului Sofronie a dus la căderea Guvernului Kogălniceanu (17 ianuarie 1861). În ziua următoare, mitropolitul Sofronie și-a înaintat demisia. Noul Guvern, condus de Anastasie Panu, a propus să se accepte demisia mitropolitului și să înceteze orice proces sau urmărire din partea Guvernului, ceea ce domnitorul a acceptat. După încheierea conflictului, bătrânul mitropolit a mai trăit doar câteva luni, până în 18 mai 1861”².

„În 12 decembrie 1863, Mihail Kogălniceanu, în calitate de președinte al Consiliului de Miniștri, a prezentat un raport, cerând aprobarea ca să prezinte Adunării Deputaților proiectul de lege

¹ *Ibidem*, pp. 98-99.

² *Ibidem*, p. 99.

pentru secularizarea averilor mănăstirești”¹, „adică trecerea lor în proprietatea statului”². „În ziua următoare, 13 decembrie 1863, Guvernul a prezentat Camerei Deputaților acest proiect, care, cu mici modificări de redactare, a fost admis. În primul articol al legii se preciza că «toate averile mănăstirești din România sunt și rămân ale Statului». Observăm că la început se vorbise numai despre bunurile mănăstirilor închinete, dar acum legea se extindea și asupra averilor mănăstirilor neînchinete și a centrelor eparhiale. Această generalizare era impusă de considerentul că o secularizare numai a bunurilor mănăstirilor închinete ar fi fost prezentată de călugării greci în fața forurilor internaționale ca o măsură discriminatorie, xenofobă, lovind în mănăstirile închinete, conduse de greci și favorizând pe cele neînchinete, conduse de stareți români. Prin articolul 3 se prevedea că Statul va oferi Locurilor Sfinte suma de 82.000.000 de lei, din care se scădeau 31.000.000 de lei, reprezentând datoriile lor către Statul român, la care se mai adăugau 10.000.000 de lei pentru înființarea unei școli laice și a unui spital în Istanbul. Prin articolul 6, egumenii greci erau obligați să predea Guvernului român toate obiectele de preț, cărțile și documentele mănăstirilor pe care le cârmuiseră. Împotriva secularizării au luat atitudine mai multe Puteri europene. Marele vizir Fuad Pașa i-a trimis lui Alexandru Ioan Cuza o scrisoare prin care declara votul Camerei Deputaților drept nul și neavenit, iar consulii generali ai Rusiei, Austriei, Angliei și Prusiei s-au prezentat într-o audiență comună la domnitor, prezentându-i o adresă cu un conținut identic. Italia a avut o atitudine rezervată, iar Franța a fost singura țară care și-a arătat sprijinul diplomatic față de hotărârea Camerei Deputaților. Neputând împiedica secularizarea, reprezentanții Rusiei, ai Imperiului Otoman și ai Angliei au determinat

¹ **Ibidem**, p. 102.

² **Ibidem**, p. 100.

întrunirea unei conferințe a ambasadurilor celor șapte Puteri garante, la Istanbul, pentru a stabili despăgubirile ce urmau să le fie acordate călugărilor greci. Ambasadorul Franței la Poarta Otomană s-a declarat împotriva acestei compensații. Conferința a avut loc în aprilie-mai 1864 și a instituit o «casă» specială, prin intermediul căreia Guvernul român trebuia să plătească despăgubirile către Locurile Sfinte, precum și o comisie care să stabilească lista proprietăților mănăstirești cu toate veniturile și datoriile pe care le aveau. Spre surprinderea tuturor, călugării greci au încercat să împiedice lucrările comisiei, refuzând să prezinte actele de proprietate. Între timp, Guvernul român a ridicat suma oferită Locurilor Sfinte la 102.000.000 de piaștri, apoi la 150.000.000, contractând în acest sens chiar un împrumut la o bancă din Istanbul. Cu toate acestea, călugării greci, sprijiniți de reprezentanții Angliei, ai Rusiei și ai Imperiului Otoman, n-au consimțit nici acum, cerând o despăgubire de 200.000.000 de piaștri. În cele din urmă, reprezentanții Puterilor străine n-au mai intervenit în favoarea grecilor, iar Guvernul român n-a mai plătit nimic, considerând chestiunea închisă”¹.

„În felul acesta, a intrat în patrimoniul Statului, deci în circuitul economic național, un sfert din teritoriul țării (27,69% în Țara Românească și 32,31% în Moldova). Pentru a ne da seama de averile imense ale acestor mănăstiri, precizăm că, după o statistică din Moldova, din anul 1848, Locurile Sfinte aveau aici 146 de moșii, 62 de mori, 22 de iazuri și bălți cu pește și 166 de cârciumi și hanuri, pe lângă numeroase dughene. Conform unei statistici din anul 1855, mănăstirile închinat din Moldova aveau 215 proprietăți, dintre care 101 aparțineau Sfântului Mormânt, 87 Muntelui Athos, 12 Muntelui Sinai, 5 Patriarhiei Constantinopolului, 3 Patriarhiei Alexandriei, două Patriarhiei Antiohiei și 5 unor mănăstiri din Grecia. În urma

¹ **Ibidem**, p. 103.

legii secularizării s-a putut face împrăștierea țăranilor clăcași. Menționăm și faptul că prin Legea rurală (reforma agrară) din 14 august 1864, prin care s-a făcut împrăștierea țăranilor clăcași, s-a prevăzut să se dea și bisericilor un lot de pământ cultivabil (17 pogoane în Țara Românească sau 8 fălci și jumătate în Moldova). Lotul respectiv nu era însă suficient, căci la multe biserici slujeau doi sau chiar mai mulți preoți și apoi, din același lot trebuia să se asigure o parte cântărețului și paracliserului. Prin Legea comunală, din 31 martie 1864, se preciza că «fiecare comună este datoare să poarte de grijă de biserica sau bisericile de pe teritoriul ei. Comuna este datoare să-i plătească pe preoții bisericilor sale». Din nefericire, comunele n-au făcut nimic pentru a ameliora situația materială a preoților și a bisericilor parohiale, care au rămas în starea de până atunci, întreținându-se numai din ofrandele credincioșilor. O situație mai bună aveau doar bisericile care au aparținut de mănăstirile ale căror averi au fost secularizate. După ce averile acestora au intrat în patrimoniul statului, s-au prevăzut anumite sume în bugetul său pentru salarizarea preoților și întreținerea bisericilor respective. Acestea erau cunoscute sub numele de «biserici de stat»¹.

„La începutul anului 1864, Guvernul voia să introducă în țară calendarul gregorian. În acest scop, s-a convocat la București un așa-numit «Consiliu bisericesc» format din mai mulți arhierei și egumeni, care să se pronunțe asupra acestei probleme. Răspunsul negativ al Consiliului, ca și opinia publică din țară, care vedea în schimbarea calendarului un prim pas spre aderarea la catolicism, au determinat Guvernul să renunțe la ideea introducerii calendarului gregorian»².

¹ **Ibidem**, p. 104.

² **Ibidem**.

„Tot atunci s-a încercat introducerea adaosului Filioque în Simbolul Credinței, după Crezul catolic, dar comisia a refuzat cu îndârjire modificarea credinței ortodoxe”¹.

„Prin articolul 92 al Legii comunale, din 31 martie 1864, actele de stare civilă (naștere, căsătorie, deces), care până atunci erau în grija slujitorilor Bisericii, au fost trecute în seama primarilor comunali. Prin introducerea Codului civil, în 4 decembrie 1864, divorțurile au fost luate din competența tribunalelor bisericești și date tribunalelor civile. Prin același Cod devenea obligatorie numai căsătoria civilă, iar consângenitatea de la gradul patru în sus nu mai constituia impediment la căsătorie”².

„Spre sfârșitul anului 1864, s-au dat trei legi care vizau direct Biserica Ortodoxă Română. Prima dintre ele era Legea călugăriei sau Decretul organic pentru reglementarea schimei monahicești, din 30 noiembrie 1864. Potrivit acestei legi, aveau dreptul să se călugărească numai cei care au absolvit o școală teologică și au vocație monahală, urmând ca dintre ei să se recruteze viitorii ierarhi. Dintre ceilalți mireni puteau fi călugăriți bărbații la cel puțin 60 de ani, iar femeile la cel puțin 50 de ani”³, „dacă nu au fost căsătorite până la această vârstă”⁴. „Excepție făceau invalizii și cei ce sufereau de boli incurabile. Tunderea în monahism se făcea pe baza aprobării speciale a Sinodului General și a Ministerului Cultelor și numai în mănăstirile și schiturile care urmau să fie stabilite printr-un regulament special. Ministerul Cultelor își asuma și sarcina întreținerii călugărilor, prevăzând în buget anumite sume anuale. Legea a avut consecințe defavorabile pentru

¹ A. Pascu, *Op. cit.*, p. 108.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 105.

³ *Ibidem*, p. 105.

⁴ A. Pascu, *Op. cit.*, p. 107.

Biserică, deoarece mănăstirile au rămas aproape pustii, pierzându-și rolul pe care l-au avut înainte în istoria Bisericii și a culturii românești”¹.

În urma intrării în vigoare a acestei legi, „călugării și călugărițele sub limitele de vârstă au fost scoși din mănăstiri, rămânând în acestea numai invalizii și bolnavii, care erau tolerați acolo numai dacă renunțau la pensia de la stat”².

„A doua lege, adoptată în 3 decembrie 1864, era Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale. Prin această lege se urmărea realizarea unificării bisericești din România. Până atunci, cele două Biserici din Țara Românească și din Moldova erau lipsite de o autoritate sinodală. Pentru înlăturarea oricărei dependențe de o autoritate bisericească străină, primul articol din lege prevedea că «Biserica Ortodoxă Română este și rămâne independentă de orice autoritate bisericească străină, în tot ceea ce privește organizarea și disciplina». Aceasta a fost prima legiferare oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Existând deci o Biserică independentă sau autocefală, în mod firesc, ea avea nevoie și de un sinod. Ca atare, articolul 2 prevedea formarea unui «sinod general» al Bisericii române, precum și a unor «sinoade eparhiale», pentru fiecare eparhie. Sinodul general era format din mitropoliții și episcopii eparhioți, din arhieriei vicari, din decanii Facultăților de Teologie din București și Iași (care însă nu existau) și din câte trei deputați din fiecare eparhie, pentru trei sesiuni, aleși de clerul de mir dintre preoții de mir și laicii cu studii teologice”³.

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 105.

² A. Pascu, *Op. cit.*, pp. 106-107.

³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 105.

„Sinodul general era prezidat de mitropolitul din capitala țării, care, pe baza unei ordonanțe domnești, din data de 11 ianuarie 1865, a primit titlul de «primat al României»”¹.

„Alexandru Ioan Cuza a promulgat și Legea pentru numirea de mitropoliți și episcopi eparhioți în România, prin care alegerea acestora o făcea Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, iar după avizarea lor de către Guvern, numirea în funcție o făcea domnitorul. Au fost stabilite și condițiile care trebuiau îndeplinite de candidați: mitropoliții și episcopii să fie aleși din clerul monahal, să fie români, iar limitele de vârstă erau de minim 40 de ani pentru mitropoliți și de minim 35 de ani pentru episcopi. Astfel, erau încălcate încă o dată canoanele tradiționale ale Bisericii Ortodoxe. Amestecul statului laic și al politicului în rânduielile Bisericii a întâmpinat o puternică opoziție. O parte a clerului și mai mulți oameni de cultură au protestat, fiind sprijiniți de Patriarhia de Constantinopol și de mitropolitul Andrei Șaguna al Ardealului. Patriarhul Sofronie al III-lea al Constantinopolului a protestat în fața tuturor Bisericilor Ortodoxe și a marilor puteri, refuzând mulți ani să ia legătura cu episcopii numiți necanonic, după noile legi ale lui Cuza”².

„În tot cursul domniei lui Alexandru Ioan Cuza nu s-au făcut alegeri de mitropoliți sau episcopi, ci, în cazul vacantării unor scaune episcopale, ele erau ocupate de locțiitori, iar din 1865 de ierarhi numiți prin decret domnesc”³.

„O măsură pozitivă a domnitorului Alexandru Ioan Cuza și a Guvernului său a fost hotărârea luată în cursul lunii martie 1863, potrivit căreia slujbele din bisericile ortodoxe din România urmau să se facă numai în limba română, întrucât până atunci, în foarte multe biserici (mai ales în mănăstirile închinat Locurilor

¹ **Ibidem**, p. 106.

² **A. Pascu**, *Op. cit.*, p. 108.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 98.

Sfinte), slujbele se săvârșeau în grecește. Au fost exceptate de la această lege bisericile «Sfântul Ioan cel Mare» din București (demolată în 1893), «Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil» din Brăila și «Dancu» din Iași, în care s-a permis să se slujească în limba greacă, pentru credincioșii greci din acele orașe”¹.

„Deciziile lui Alexandru Ioan Cuza privind Biserica nu au fost inocente și nu au urmărit doar progresul țării. Domnitorul a lovit grav Biserica Ortodoxă, lipsind-o nu numai de bunurile și pământurile deținute legal, conform dorinței ctitorilor și a binefăcătorilor care le donaseră, ci și de sprijinul Bisericilor Ortodoxe surori, afectând comunicarea în duh ortodox și canonicitatea ei, Biserica găsimu-se multă vreme într-o situație gravă. Cuza a fost un spirit anticlerical, care a încălcat grav tradițiile anterioare, cu caracter cooperant, dintre stat și Biserică, impunând un model fundamental laic și opus Bisericii. Confiscând averea Bisericii, a afectat grav operele de binefacere pe care aceasta le înfăptuia, în mod tradițional, de secole, micșorându-i drastic capacitatea de a se implica în viața socială. Preluând seminariile și școlile satești, a îndepărtat omul obișnuit de Biserică prin generațiile de copii și de tineri care urmau să fie educați în spirit laic. Cuza a reușit să rupă relația tradițională, de cooperare și respect reciproc, dintre puterea politică, reprezentată de domnitori și boieri, și Biserică, acordând puteri imense statului, inclusiv controlul puterii laice asupra autorității religioase”².

„Atunci când timpul i-a îngăduit, Sfântul Calinic a căutat să țină în mână nu numai cartea, ci și pana de scriitor”³. De la marele ierarh ne-au rămas mai multe scrieri: „Despre cum trebuie să petrecem în casa lui Dumnezeu”, „Însemnări cu privire

¹ **Ibidem**, p. 100.

² **A. Pascu**, *Op. cit.*, p. 109.

³ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 534.

la Revoluția din 1821”, „O arătare pe scurt pentru Cernica”, „Pastorală” (tipărită în 1863), „Pravila mănăstirească”, „Rânduiala sfințirii pâinii de obște”, precum și un poem religios¹.

Sfântul Calinic a tipărit la București: „Carte foarte folositoare de suflet”, „Panihida” (împreună cu „Litia mică”), „Pravoslavnică mărturisire” și „Rânduiala tunderii chipului monahicesc”.

„Pentru ca bisericile să aibă cărțile necesare de cult și în scopul pregătirii clerului, Sfântul Calinic a înființat, cu mijloace proprii, cu bani luați împrumut, «Tipografia Kallinik Râmnik»”², care „a început să lucreze în 1861”³.

De sub teascurile acesti tipografii au ieșit următoarele cărți: „Acatistier”, „Aghiazmatar”, „Carte foarte folositoare de suflet” (ediția a II-a), „Datoriile preoților”, „Învățătură către preoți și diaconi”, „Învățătură pentru duhovnici”, „Liturghier”, „Manual de pravilă bisericească”, „Mineiele”, „Octoih”, „Psaltire”, „Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelic”, „Slujba Sfintei Învieri din Duminica Paștilor” și „Tipic bisericesc”.

„Fiind singura tipografie din oraș și din zonă, administrația urbei a folosit-o în repetate rânduri, de aceea, în 26 ianuarie 1867, Sfântul Calinic a donat tipografia, cu tot inventarul și cărțile aflate în depozit, orașului vâlcean, cu obligația de a purta pe mai departe numele de „Kallinik Râmnik”, iar din veniturile obținute, jumătate să fie folosite pentru susținerea Mănăstirii Frâsinei, iar cealaltă jumătate pentru întreținerea școlilor din Râmnic, a studenților săraci și a elevilor de la Seminar”⁴.

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, p. 532.

³ **Ibidem**, p. 533.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Laurențiu Rădoi**, *Un mare iubitor al cărții, Sfântul Calinic de la Cernica*, articol publicat în volumul: „Lucrarea duhovnicească și culturală a Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului”, Editura Praxis, Râmnicu Vâlcea, 2015, p. 226.

„Întreaga activitate a Sfântului Ierarh de la Râmnic s-a constituit într-un program bine alcătuit și împlinit cu multă acrivie spre atingerea scopului său sfânt: reînnoirea duhovnicească și reînvierea culturală a eparhiei pe care, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, o păstorea”¹.

Sfântul Calinic a fost foarte prețuit de toți cei care l-au cunoscut. „În 4 decembrie 1850, după ce a fost ales în scaunul de episcop al Râmnicului, Chiril al II-lea, patriarhul Ierusalimului, i-a scris: «La noi a fost lăudată faima numeroaselor virtuți ale Preasfinției Voastre, prin care ați adus la viețuirea cea întocmai cu îngerii obștea cea sfântă de la Mănăstirea Cernica, încât admirăm harurile Sfântului Duh cele revărsate din belșug asupra Preasfinției Voastre, mulțumind lui Dumnezeu că nici în timpurile noastre nu lipsesc marii învățători și luptători asemenea marilor îndrumători de așezări monahale»”².

„Pentru activitatea sa bisericească, Sfântul Calinic a fost cinstit de țarul Rusiei, Nicolae I, care i-a acordat «Crucea Sfântului Vladimir clasa a 3-a», în luna ianuarie a anului 1854”³.

„Slujirea și viața sa sfântă au fost apreciate inclusiv de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, care a afirmat: «Calinic, episcopul Râmnicului, este un adevărat și sfânt călugăr al lui Dumnezeu și nu mai este altul ca el în toată lumea»”⁴.

Simțind povara bătrâneților, „în aprilie 1867 Sfântul Calinic și-a depus demisia din funcția de episcop al Râmnicului, dar aceasta nu a fost aprobată de Guvern, ca dovadă a înaltei prețuiri de care se bucura”⁵. Cu toate acestea,

¹ Varsanufie, *Arhiepiscopul Râmnicului*, *Art. cit.*, p. 6.

² Pr. Prof. Ion Ionescu, *Art. cit.*, p. 537.

³ Emilian Lovișteanul, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, p. 22.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Arhim. Dr. Veniamin Micle, *Art. cit.*, p. 113.

ierarhul „a încredințat grija eparhiei în seama arhimandritului Grigorie”¹, iar „el a plecat la Mănăstirea Cernica, «unde și-a topit tinerețea», pentru ca tot acolo să i se sfârșească și această viață vremelnică. Sosirea la Cernica s-a petrecut după Sfintele Paști, în 24 mai 1867”².

„Sfântul Calinic a rămas în demnitatea de episcop al Râmnicului până la sfârșitul vieții, purtând, prin corespondență cu arhimandritul Grigorie, grija și conducerea efectivă a eparhiei”³.

„A doua zi după sosirea la Cernica, ierarhul a luat parte la Dumneziasca Liturghie în Biserica Sfântul Gheorghe, pe care o înălțase cu ani în urmă. Venise în mănăstire pentru a revedea locurile dragi, dar și pentru a-și lua rămas bun de la ele pentru totdeauna. De aceea, bucuria sa era ușor umbrită de întristare. Știa că regăsea toate aceste locuri scumpe, pentru a le pierde din nou. După slujbă, Sfântul Calinic le-a împărțit părinților anafură, i-a binecuvântat, apoi, ostenit peste măsură, s-a retras în chilia sa, de unde nu a mai ieșit niciodată. Puterile nu îi îngăduiau să se ducă nici la biserică, de aceea i se slujea Sfânta Liturghie în paraclisul Sfântul Ioan, alăturat chiliei sale”⁴.

„Mitropolitul Nifon de la București i-a spus lui Anastasie Baldovin, ucenicul Sfântului Calinic, să-i comunice când marele ierarh se va apropia de trecerea din această viață. Anastasie văzând că Sfântul Calinic slăbise de tot, l-a anunțat pe mitropolit. Acesta a venit, a stat de vorbă cu sfântul și s-a spovedit. După ce mitropolitul a ieșit, Sfântul Calinic i-a spus ucenicului: «Nifon mi-a mărturisit tot și cred că este speranță pentru mântuirea lui. Să știi că peste șapte ani, când trupul meu va fi dezgropat,

¹ **Gherasim Cristea**, *Op. cit.*, p. 32.

² **Ibidem**, p. 31.

³ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 540.

⁴ **Natalia Manolescu-Dinu**, *Op. cit.*, pp. 96-97.

mitropolitul va intra în mormânt», iar cuvintele sfântului s-au împlinit întocmai, pentru că mitropolitul Nifon a încetat din viață în 5 mai 1875”¹.

„Sfântul Calinic și-a împlinit cu regularitate pravila rugăciunilor de noapte, iar când era grav bolnav, le solicita ucenicilor să i-o citească în chilia sa”². Anastasie Baldovin relatează o frumoasă întâmplare în acest sens: „Într-o dimineață, pe când am terminat rugăciunea de noapte, am văzut, împreună cu părinții din casă, un glob luminos de nedescris, care a pornit de lângă Sfântul Calinic, iar de frică, am căzut cu toții la pământ. Această lumină minunată a trecut prin geamuri și s-a îndreptat către răsărit, până când nu s-a mai văzut. În seara următoare i-am spus sfântului ce am văzut. Preasfințitul s-a uitat lung și cu atenție la mine, apoi mi-a zis: «Voi să fiți cu luare-aminte, pentru că în această casă vin neîncetat îngeri și oameni cerești. Aduceți-vă aminte de toate câte v-am spus și v-am arătat»”³.

„În Joia Mare, sfântul a chemat șapte preoți pentru a-i săvârși Sfântul Maslu, cărora le-a spus că mai sunt câteva zile până când se vor despărți. Ierarhul i-a zis apoi ucenicului său, Anastasie, că în 14 zile își va încredința sufletul în mâinile lui Dumnezeu, cerându-i să-l îmbrace atunci cu veșmintele scumpe primite de la călugărița Safta Brâncoveanu, cu care fusese hirotonit episcop”⁴.

„În ziua de Paști a anului 1868, un preot a slujit în paraclisul de lângă chilia ierarhului, acesta s-a împărtășit cu Sfintele Taine, apoi i-a dat mai multe sfaturi părintelui Ștefan, starețul Mănăstirii Cernica”⁵.

¹ Gherasim Cristea, *Op. cit.*, p. 40 și Pr. Prof. Ion Ionescu, *Art. cit.*, p. 540.

² Arhim. Dr. Veniamin Micle, *Art. cit.*, p. 112.

³ *Ibidem*, p. 114.

⁴ A. Pascu, *Op. cit.*, p. 118.

⁵ Pr. Prof. Ion Ionescu, *Art. cit.*, p. 540.

„În zorii zilei de 11 aprilie 1868, după ce un preot i-a citit Utrenia, Sfântul Calinic a avut o vedenie, în care niște oameni mari au intrat în casă și voiau să-l ia cu ei. Ierarhul l-a chemat pe ucenicul său, monahul Gherman, spunându-i să-i primenească, apoi s-a ridicat singur din pat, s-a spălat pe față, s-a pieptănat, s-a îmbrăcat cu hainele de îngropare, pentru că toate celelalte le dăduse de pomană, și i-a binecuvântat pe toți cei din casă, zicând: «Să ne vedem în fericirea din cealaltă lume». Cum stătea în picioare, a cerut o cruce, s-a închinat și a sărutat-o, spunând: «Sfântă Cruce, ajută-mi!» și, rezemându-și capul pe pieptul cuviosului Gherman, și-a dat duhul. În 11 aprilie 1868, la ora 5 dimineața, marele ierarh a sfârșit în picioare, ca un ostaș pe care nici moartea nu l-a putut doborî la pământ”¹.

De când anii bătrâneții au început să-i bată pe umeri, Sfântul Calinic și-a întocmit testamentul, în care mărturisește: „Eu, smeritul arhiereu Calinic, episcopul Râmnicului Noul Severin, fiind în vârstă de peste șaptezeci de ani, am auzit glasul Domnului meu Iisus Hristos care a zis în Sfânta Evanghelie: *«Voi fiți gata, că Fiul Omului vine în ceasul în care nu gândiți, ca nu cumva, venind fără veste, să vă găsească dormind»* (Luca 12,40 și Marcu 13,36). Ca unul ce sunt cuprins de neputințe și trupul îmi slăbește din zi în zi, auzind acest glas al Domnului și temându-mă și așteptând în toată vremea acel ceas al morții anunțat de Domnul, mă pregătesc după putere pentru ieșirea din această viață, și, cu toate că sunt cuprins de lene, de trândăvie și de alte multe patimi, nu mi-am pierdut nădejdea în mila Domnului meu Iisus Hristos, *«care a venit în lume să-i mântuiască pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu»* (I Timotei 1,15). Prin smerita mea scrisoare vreau să le fac cunoscut celor ce după

¹ **Gherasim Cristea**, *Op. cit.*, p. 33; **Natalia Manoilescu-Dinu**, *Op. cit.*, p. 98; **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, pp. 540-541 și **Arhim. Dr. Veniamin Micle**, *Art. cit.*, p. 114.

mutarea mea din această viață vor dori să îmi caute averea, să nu se ostenească în zadar, nici să-i iscodească pe cei ce pentru Dumnezeu mi-au slujit, ca să-mi afle comorile sau bogățiile pe care le-aș fi adunat din tinerețe, pentru că de când m-am călugărit la Sfânta Mănăstire Cernica, la vârsta de 19 ani, și i-am făgăduit lui Dumnezeu că voi trăi în sărăcie de bunăvoie, de atunci, până când am simțit că moartea se apropie, nu am adunat averi sau lucruri de prisos, ci numai cărți sfinte, iar aur sau argint nicidecum nu am agonisit, nici nu am căutat să am haine de prisos, nici alte lucruri, ci numai cele de neapărată trebuință trupului. M-am străduit să nu agonisesc nimic, decât numai sărăcia cu duhul, având pentru aceasta toată nădejdea în mila lui Dumnezeu, care niciodată nu m-a părăsit. Cu toate că am fost arhimandrit și stareț la Sfânta Mănăstire Cernica, daniile primite de la binefăcători, precum și veniturile mănăstirii, le-am cheltuit pentru nevoile mele și ale mănăstirii. Tot așa, și cât timp am fost episcop la Râmnic, nu am adunat aurul și argintul pe care l-am primit de la oamenii cei mari, ci l-am cheltuit pentru trebuințele mele, ale casei episcopale și l-am împărțit celor lipsiți, după porunca lui Dumnezeu. Drept aceea, după moartea mea, nimeni să nu se ostenească să cerceteze sau să caute orice fel de avuție în chilia mea, fiindcă nu las nici măcar bani pentru îngroparea și pomenirea mea, încât sărăcia cea de bunăvoie mai mult să-i fie arătată lui Dumnezeu la sfârșitul vieții, pentru că eu cred că Îi este mai bineplăcut Fiului lui Dumnezeu să nu rămână niciun ban după moartea mea, decât să se împartă multă agoniseală în urma mutării mele din această viață. Și dacă nu va voi nimeni să-mi îngroape ticălosul meu trup, pentru să sunt atât de sărac, atunci mă rog celor care vor afla despre moartea mea să îmi târască păcătosul meu trup într-o biserică săracă și acolo să-l înmormânteze între alte trupuri. Dacă după moartea mea, înalții dregători vor porunci să fiu îngropat după datină, iar sfârșitul meu

se va întâmpla în Muntenia, atunci mă rog iubitorilor de Hristos să mă înmormânteze în Sfânta Mănăstire Cernica, lângă Biserica Sfântul Gheorghe, cea zidită de mine, în partea dreaptă. Iar dacă sfârșitul meu va fi în Oltenia, în Episcopia Râmnicului Noul Severin, să mă îngroape în tinda catedralei din Râmnicu Vâlcea, cea rezidită de mine, în partea dreaptă, ca cei ce îmi vor vedea mormântul să-și aducă aminte de mine și să mă pomenească în sfintele lor rugăciuni, când se vor ruga lui Dumnezeu. Cei ce vor voi ca, fără bani, să-mi pomenească păcătosul meu suflet în rugăciunile lor către Dumnezeu, aceia să fie pomeniți în împărăția lui Dumnezeu. Cei ce vor avea nevoie de plată pentru aceasta, îi rog să nu mă pomenească, pe mine, cel sărac, fiindcă nu am lăsat nimic pentru a fi pomenit. Iar Dumnezeu să ne fie milostiv tuturor și mie, păcătosului, în veci, Amin! Acesta este testamentul meu, în care vorbesc despre averea mea. Dacă unii nu vor crede cele scrise și vor începe să caute aur sau argint, cu toate că se vor osteni mult, nu vor afla nimic și îi va judeca Dumnezeu. Acest testament a fost întocmit în Sfânta Episcopie a Râmnicului Noul Severin, în casa arhierească, în 16 mai 1867, fiind scris și semnat cu mâna mea”¹.

După ce și-a încredințat sufletul în mâinile lui Dumnezeu, „Sfântul Calinic a fost îmbrăcat în veșmintele arhieresti de la hirotonia sa întru episcop, precum îi lăsase cu limbă de moarte ucenicului său Anastasie, a fost așezat în tronul arhieresc din biserica Sfântul Nicolae a Mănăstirii Cernica, cu mitra pe cap, cu Sfânta Evanghelie pe brațul drept și cu cârja în mâna stângă, după rânduiala episcopilor eparhioți care trec la cele veșnice fiind în funcție. În același timp au fost anunțați despre eveniment mitropolitul Nifon și Președintele Consiliului de Miniștri”².

¹ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, pp. 537-539.

² **Gherasim Cristea**, *Op. cit.*, p. 33 și **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 541.

„Înmormântarea Sfântului Calinic a fost oficiată cu toate onorurile cuvenite, pe cheltuiala Ministerului Cultelor”¹.

„Slujba înmormântării Sfântului Calinic a avut loc în 13 aprilie 1868, în Biserica Sfântul Nicolae de la Cernica și a fost oficiată de Nifon, mitropolitul primat al României, alături de șase ierarhi, mai mulți arhimandriți și stareți de mănăstiri, în prezența a numeroși preoți și monahi, călugărițe din mănăstirile învecinate cu Cernica și mii de credincioși. După cuvântarea funebră, patru arhimandriți au purtat tronul cu rămășițele pământești ale smeritului ierarh, care au fost îngropate în pridvorul Bisericii Sfântul Gheorghe, din ostrovul cel mic al Cernicăi, ctitoria sa”². „Sfântul Calinic a fost înmormântat în odăjdii, cu mitra pe cap, cu Sfânta Evanghelie pe brațul drept și cu cârja în mâna stângă, șezând în tronul arhieresc. Așa cum își petrecuse nopțile, mai mult așezat pe scaun, luptând ca un ostaș nebiruit cu patimile, așa a dorit să aștepte și Judecata de Apoi”³.

„Timp de șapte ani, osemintele sfântului au rămas netulburate, după care au fost dezgropate, conform obiceiului. La deschiderea mormântului, trupul îi era descompus, așa cum se rugase marele ierarh pe când era încă în viață, însă oasele îi erau frumos mirositoare, iar veșmintele au fost găsite intacte”⁴.

„Ținând cont de sfințenia vieții fostului stareț al Mănăstirii Cernica și episcop al Râmnicului, confirmată de darurile dumnezeiești de care s-a învrednicit, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 28 februarie 1950, a hotărât trecerea ierarhului Calinic în rândul sfinților”⁵.

¹ Gherasim Cristea, *Op. cit.*, p. 33.

² Pr. Prof. Ion Ionescu, *Art. cit.*, p. 541.

³ A. Pascu, *Op. cit.*, p. 119.

⁴ *Ibidem*, p. 121.

⁵ Natalia Manoilescu-Dinu, *Op. cit.*, p. 8.

„Sfântul Calinic de la Cernica este primul sfânt canonizat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române”¹.

„Moaştele Sfântului Calinic au fost aşezate spre cinstire şi închinare în Biserica Sfântul Gheorghe din Mănăstirea Cernica”².

„Viaţa Sfântului Calinic a fost descrisă pe larg de unul dintre numeroşii săi ucenici, arhimandritul Anastasie Baldovin”³.

„Încă de la canonizarea sa de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, moaştele Sfântului Calinic s-au dovedit ca purtătoare de har şi făcătoare de minuni. În cele ce urmează vom relata o parte dintre vindecările săvârşite de Dumnezeu prin mijlocirea Sfântului Calinic. În 23 octombrie 1955, la Mănăstirea Cernica, au avut loc festivităţile proclamării solemne a canonizării Sfântului Calinic. Credincioşii care au luat parte la slujbele din ziua respectivă, mărturisesc că, în timp ce soborul ierarhilor şi al preoţilor înconjura biserica cu sfintele moaşte ale Sfântului Calinic, de faţă fiind mii de oameni, deodată, un copil din mulţime, ca de 12 ani, a început să strige tare: «Mamă, dezleagă-mă la ochi că văd! Mamă, dezleagă-mă, că văd!». Ce se întâmplase? Printre credincioşi se afla şi o femeie cu un copil bolnav de ochi. Acesta avea infecţie la ambii ochi, nu vedea şi era bandajat. Femeia îl adusese pentru slujba Sfântului Maslu. Ulterior copilul a mărturisit: «În timpul procesiunii cu sfintele moaşte, cineva îmbrăcat în veşminte preoteşti a venit la mine şi m-a uns peste tot trupul cu o pensulă, însemnându-mă cu semnul crucii, după care mi-a zis: <Iată, te-ai făcut sănătos!>. Acela

¹ *Acte şi Tomosuri privind canonizarea Sfinţilor Români*, Editura Basilica, Bucureşti, 2015, p. 7.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinţi daco-romani...*, p. 58.

³ **Ibidem**, p. 55.

era Sfântul Calinic. Am fost dezlegat la ochi și am constatat că mi-am recăpătat vederea»”¹.

„În comuna Lopătari din județul Buzău locuia Nică Drăgan, care era agricultor. În anul 1940, acesta s-a căsătorit și a avut doi copii, pe Pantelimon și Maria. În 1950, Nică a fost supus unei operații, în urma căreia a rămas paralizat. Zadarnic l-au dus rudele la cele mai bune spitale și la cei mai renumiți medici, pentru că nimeni nu l-a putut vindeca. După o vreme soția lui a renunțat să-i mai poarte de grijă. Copiii însă, care între timp au crescut, l-au dus la mai multe spitale de specialitate. Medicii au făcut totul ca să-l ajute cu ceva, dar în zadar, pentru că nervii îi erau foarte rău afectați. Atunci copiii l-au dus la Mănăstirea Cernica. Ajungând acolo, bolnavul s-a rugat fierbinte Maicii Domnului și Sfântului Calinic pentru că suferea de vreme îndelungată și nu mai putea răbda. Deodată a început să-și simtă puțin nervii. O căldură străină îi trecea prin trup. Dumnezeu s-a milostivit de el și a început să-l vindece. În noaptea Sfințelor Paști, Nică și-a recăpătat graiul. De bucurie și emoție, acesta a început să strige în biserică. Lumea a observat minunea, iar bolnavul, ai cărui nervi începuseră să lucreze, s-a apropiat ușor de racla Sfântului Calinic. Aceasta a fost prima parte a vindecării sale. A doua zi, a fost săvârșit Sfântul Maslu cu șapte preoți. Vindecarea progresa. La al șaselea Sfânt Maslu, după cum mărturisesc preoții slujitori, pe când se citea una dintre Evangheliile, Nică, așezat pe un scaun, a simțit că unul dintre cei șapte preoți slujitori a venit la el și, săltându-l ușor de subsuori, i-a șoptit: «Ridică-te și mergi!». În văzul și spre mirarea tuturor, bolnavul s-a ridicat pe picioarele lui și a început să meargă încet spre Sfântul Altar. Pentru toți era o minune. Sfântul Calinic îl ridicase de pe scaun și îi poruncise să umble. Uimiți, preoții au oprit slujba,

¹ **Emilian Lovișteanul**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, pp. 58-59.

iar unul dintre ei a zis: «Să-l împărtășim!». Ajungând în fața Sfântului Altar, Nică a cerut să fie împărtășit, însă picioarele îi tremurau, pentru că obosise. Preoții l-au sprijinit, i-au citit o rugăciune și, pentru că era spovedit, l-au împărtășit cu Trupul și Sângele Domnului. În clipa în care bolnavul a înghițit Sfânta Împărtășanie, a simțit pentru a treia oară o căldură străină în corp și trupul i s-a înzdrăvenit. Din acel ceas, Nică a început să meargă din nou pe picioarele lui, să mănânce singur, să se închine, să se bucure și să-L laude pe Dumnezeu, fiind din nou redat vieții. După aproape un an de zile, cel ce fusese paralizat a plecat singur, cu desaga în spate, din mănăstire în mănăstire, pentru a mulțumi lui Dumnezeu și Sfântului Calinic, binefăcătorul său”¹.

„O doamnă din Târgu Neamț, care avea început de cancer la piept, s-a rugat cu multă credință la moaștele Sfântului Ierarh Calinic și îndată s-a vindecat, spre mirarea doctorilor. Această minune s-a petrecut în 12 decembrie 1969”².

„O femeie din București s-a îmbolnăvit de cancer. Aceasta a stat în spital până când cancerul i s-a răspândit în tot organismul, după care a fost trimisă acasă și își aștepta sfârșitul. Rudele ei, auzind despre minunile Sfântului Calinic, au dus-o la Cernica, la slujba Sfântului Maslu. Femeia a revenit la mănăstire de mai multe ori și s-a rugat cu atâta credință, încât după câteva Sfinte Masluri a început să se simtă tot mai bine, până când s-a vindecat complet. Această minune s-a petrecut în vara anului 1965”³.

„În anul 1970, o femeie bătrână a venit la moaștele Sfântului Calinic cu nepotul ei de doi ani, care se născuse orb. După ce i s-a făcut de trei ori Sfântul Maslu cu câte șapte preoți,

¹ **Ibidem**, pp. 59-60.

² **Ibidem**, p. 60.

³ **Ibidem**, pp. 60-61.

pe când copilul mergea în patru labe pe lângă racla sfântului, deodată preoții au observat că acesta s-a ridicat în picioare, s-a sprijinit de baldachin și, ca și cum ar fi văzut, a pășit ușor pe treptele din față. Apoi, când l-au văzut că îi privește fix în ochi, și-au dat seama că a avut loc o nouă minune. Copilul a dobândit vederea unui om normal. Fericită, bunica a plecat acasă cu pruncul în brațe, dând slavă lui Dumnezeu și mulțumind Sfântului Calinic”¹.

„În vara anului 1972, la moaștele Sfântului Calinic a venit o grecoaică născută în Brăila, cu numele de Cenana, care ulterior s-a mutat la Tesalonic. Femeia, foarte credincioasă, a auzit despre minunile sfântului și întrucât fiica ei, în vârstă de 9 ani, suferea de paralizie infantilă, a adus hăinuțele acesteia la racla de la Cernica. Cenana s-a rugat cu multe lacrimi Sfântului Calinic, a așezat deasupra raclei hainele fetei, a luat parte la slujba Sfântului Maslu de trei ori, după care a plecat la Tesalonic. În vara anului 1973, Cenana a venit din nou la moaștele Sfântului Calinic, pentru a-i mulțumi fiindcă i-a tămăduit fiica. Preoții de la Cernica au întrebat-o: «Cum ți s-a vindecat fetița?». Grecoica le-a răspuns: «Anul trecut, după ce am ajuns acasă, pe când mă rugam, Sfântul Calinic mi s-a arătat și mi-a zis: <Crede și fiica ta se va însănătoși!>, ceea ce s-a petrecut la scurt timp»”².

„Sfântul Calinic s-a format în curentul isihast promovat de marii stareți și sfinți ai Ortodoxiei românești: Paisie Velicikovski de la Neamț (1722-1794) și Gheorghe de la Cernica (1730-1806), deprinzând adevărata viață monahală, în specificul căreia se împletesc armonios trăirea duhovnicească și activitatea practică”³.

¹ **Ibidem**, pp. 61-62.

² **Ibidem**, p. 62.

³ **Arhim. Dr. Veniamin Micle**, *Art. cit.*, p. 93.

„Viața pământească a Sfântului Calinic a fost o luptă continuă pentru a săvârși binele, o nevoită permanentă în a împlini voia lui Dumnezeu și o lucrare sfântă în a sluji Biserica lui Hristos”¹.

„Sfântul Calinic a fost un rugător osârdnic, un supus ascultător, întocmai ca îngerii, al voii lui Dumnezeu. În curăția lui strălucea chipul lui Dumnezeu, în mila lui față de oameni bătea inima lui Dumnezeu, în facerile lui de bine scânteiau cuvintele lui Dumnezeu de iubire față de om. În grija lui pentru organizarea Bisericii, pentru ridicarea religioasă și morală a credincioșilor, se oglindea chipul ales al unui credincios împreună-lucrător cu Dumnezeu, de aceea și Dumnezeu l-a proslăvit, dăruindu-i puterea săvârșirii de minuni”².

„Viața Sfântului Calinic este una foarte rară, poate chiar unicat în istoria poporului român”³, „acesta fiind un călugăr și un ierarh care nu și-a închipuit nicio clipă că gândul ori fapta lui scapă de sub ochiul atotvăzător al lui Dumnezeu”⁴.

„Pomenirea Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica se face în 11 aprilie, ziua mutării sale la Domnul”⁵.

¹ **Emilian Lovișteanul**, *Sfântul Ierarh Calinic - slujitor...*, p. 12.

² **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Art. cit.*, p. 542.

³ **Acad. Prof. Univ. Dr. Emilian Popescu**, *Sfârșitul...*, p. 188.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 131.

⁵ **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, p. 58.

Sfântul Mucenic Sava de la Buzău

(12 aprilie)

„Sfântul Sava s-a născut în jurul anului 334, într-un sat din ținuturile buzoiene, nu departe de râul Buzău, care pe atunci se numea Museos (Μουσείο)”¹.

„Sava era grec de neam, fiind un urmaș al grecilor din Asia Mică luați în captivitate de goți și aduși în Dacia”².

„Sfântul Sava de la Buzău este cunoscut și sub numele de Sava Gotul pentru că și-a petrecut viața în Dacia stăpânită în acel timp de goții migratori. Se știe că scriitorii antici, referindu-se la populația autohtonă daco-romană, aveau obiceiul să menționeze îndeosebi popoarele care dețineau puterea militară și politică și nu pe băștinașii supuși. De aceea Dacia este denumită uneori Gothia, după populația migratoare dominantă»”³.

„Sfântul Sava s-a născut într-o familie creștină”⁴. „Cei care l-au cunoscut au afirmat că «acesta era plin de evlavie față de Domnul nostru Iisus Hristos încă din copilărie»”⁵.

Sfântul Sava „era drept în credință, cucernic, gata către toată ascultarea cea cu dreptate, blând, apărător al adevărului față de toți, în mod pașnic, făcându-i pe păgâni să tacă, dar nu cu

¹ **Preot Prof. Mihail Milea**, *Viața și acatistul Sfântului Sava de la Buzău*, Editura Sfântul Sava, Buzău, 2002, p. 7.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 28.

³ **Epifanie, episcopul Buzăului**, *Sfântul Mucenic Sava*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 194.

⁴ **Preot Prof. Mihail Milea**, *Op. cit.*, p. 7.

⁵ **Epifanie, episcopul Buzăului**, *Art. cit.*, p. 194.

mândrie, ci purtându-se după cum se cuvine celor smeriți. Era liniștit și cumpănit la vorbă, foarte silitor spre orice lucru bun. Cânta psalmi în biserică, îngrijindu-se foarte mult de aceasta. Nu se îngrijea de bani, nici de avere, decât numai de ceea ce avea trebuință. Era cumpătat, înfrânat în toate, trăind în feciorie, retras, postea cu asprime, stăruia cu grijă în rugăciuni și îi cucerea pe toți printr-o purtare frumoasă”¹. „Era bun cu toată lumea, încât toți cei din sat îl iubeau, chiar și goții care nu erau creștini”².

„De mic copil, Sava a avut înclinație spre viața religioasă, trăind în sfințenie și pentru că Dumnezeu l-a înzestrat cu o voce frumoasă, Sansala, preotul satului, l-a luat cântăreț la strănă”³.

„Atunci când, din diferite motive, nu se săvârșea Sfânta Liturghie în satul său, Sava pleca într-o cetate din apropiere, unde slujea preotul Gutticas”⁴. „Prin acești doi preoți, prin post și rugăciune, tânărul Sava și-a sporit evlavie, blândețea, smerenia, iubirea de adevăr și statornicia în credința ortodoxă”⁵.

„În urma edictului de la Milan, emis în anul 313 de împăratul Constantin cel Mare, a urmat o perioadă de liniște religioasă și de intensificare a vieții bisericești, iar creștinii au ieșit din catacombe la lumină, slujind fără teamă Domnului Hristos”⁶.

„După o perioadă de liniște și de libertate pentru creștini, arienii au creat mari tulburări, în timpul domniei lui Constanțiu al II-lea (337-361). Datorită acestora, legăturile dintre conducătorii Imperiului Roman și cei ai goților s-au deteriorat, iar creștinii din Dacia au avut de suferit din partea goților”⁷, pentru că

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 28.

² **Preot Prof. Mihail Milea**, *Op. cit.*, p. 8.

³ **Ibidem**, pp. 7-8.

⁴ **Ibidem**, p. 8.

⁵ **Epifanie, episcopul Buzăului**, *Art. cit.*, p. 195.

⁶ **Preot Prof. Mihail Milea**, *Op. cit.*, p. 8.

⁷ **Epifanie, episcopul Buzăului**, *Art. cit.*, p. 195.

„Athanaric, conducătorul lor, i-a persecutat crunt pe creștinii din ținuturile stăpânite de goți”¹.

„Păgânii îi sileau pe creștini să mănânce din cărnurile jertfite idolilor, iar cei care refuzau erau torturați sau chiar omorâți. În această situație, unii păgâni, binevoitori, le ofereau creștinilor, cu care erau rude, în fața persecutorilor, carne nejertfită în loc de carne jertfită idolilor, pentru a-i păzi neîntinați, înșelându-i prin aceasta pe prigonitori. Sfântul Sava nu a acceptat acest vicleșug, spunând că cel care mănâncă din cărnurile acelea, fie și nejertfite, nu se poate numi creștin”². „Uimit de aceste cuvinte, conducătorul păgân a poruncit ca Sfântul Sava să fie alungat din sat”³, „neîngăduindu-i să se reîntoarcă decât după trecerea unui timp”⁴.

La un moment dat, Athanaric și-a trimis soldații să-i prindă și să-i tortureze pe creștini. Ajungând în satul în care locuia Sfântul Sava, „păgânii de aici, dorind să-i salveze pe creștini, căci le erau prieteni, erau gata să jure în fața prigonitorilor că în satul lor nu este niciun creștin, însă Sfântul Sava le-a spus: «Pentru mine să nu jure nimeni, fiindcă eu sunt creștin»”⁵. „Atunci păgânii au jurat că în satul lor, în afară de Sfântul Sava, nu se află niciun alt creștin”⁶.

„În primăvara anului 372, prigoana lui Athanaric împotriva creștinilor a pornit cu și mai multă cruzime. Din această pricină, unii creștini s-au refugiat în Sciția Mică (Dobrogea de azi). Între cei care au plecat se număra și preotul Sansala”⁷.

¹ Preot Prof. Mihail Milea, *Op. cit.*, p. 8.

² *Ibidem*.

³ Epifanie, episcopul Buzăului, *Art. cit.*, p. 196.

⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 28.

⁵ Preot Prof. Mihail Milea, *Op. cit.*, p. 9.

⁶ Epifanie, episcopul Buzăului, *Art. cit.*, p. 196.

⁷ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 28.

„În această situație, în apropierea Sfințelor Paști din 372, Sfântul Sava s-a hotărât să meargă la biserică în care slujea preotul Gutticas, pentru a prăznui împreună Învierea Domnului. Pe când se afla pe drum, Sfântului i s-a arătat un bărbat foarte înalt și strălucitor la față, care i-a zis: «Întoarce-te și mergi la preotul Sansala». Sava i-a răspuns că Sansala era plecat departe și a continuat să meargă spre cetatea în care slujea Gutticas. Cu toate că era vreme bună, dintr-o dată a început să ningă, încât drumul a fost acoperit de zăpadă, iar Sava nu putea merge mai departe. Înțelegând că aceasta este voia lui Dumnezeu, Sfântul s-a întors în satul lui, unde s-a întâlnit cu preotul Sansala, care venise să slujească de Sfintele Paști, pentru creștinii rămași acolo”¹.

„În cea de-a treia noapte după Paști, Atharid cu câțiva tâlhari au năvălit în satul acela, s-au dus acasă la preotul Sansala, pe care l-au prins și l-au legat. Au plecat apoi acasă la Sfântul Sava, l-au smuls din pat, l-au dezbrăcat și l-au pus în lanțuri. Pe preot l-au așezat într-o căruță, iar pe Sava l-au purtat prin văi cu păduri, cărora le dăduseră foc de curând, lovindu-l cu nuiiele și bice”².

„Sfântul Sava a îndurat toate suferințele fără să strige sau să geamă de durere”³, iar „Dumnezeu l-a tămăduit de toate rănilile pricinuite”⁴. „Când s-a făcut ziuă, chinuitorii au văzut că pe trupul lui nu mai era nicio rană”⁵ și „Sfântul le-a zis: «Oare nu m-ați purtat voi prin locuri arse, printre ascuțișurile cioturilor,

¹ Epifanie, episcopul Buzăului, *Art. cit.*, pp. 196-197 și Preot Prof. Mihail Milea, *Op. cit.*, p. 9.

² Epifanie, episcopul Buzăului, *Art. cit.*, p. 197, Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, pp. 28-29 și Preot Prof. Mihail Milea, *Op. cit.*, p. 9.

³ Epifanie, episcopul Buzăului, *Art. cit.*, p. 198.

⁴ Preot Prof. Mihail Milea, *Op. cit.*, p. 10.

⁵ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 29.

bătându-mă? Vedeți, însă, dacă pe trupul meu am vânătăi de la rănilile pe care mi le-ați făcut». Atunci tâlharii au luat o osie de căruță și punându-i-o pe umeri, i-au întins mâinile până la capetele ei și le-au legat, apoi i-au întins picioarele pe o altă osie și astfel, l-au aruncat la pământ și l-au lăsat să zacă pe spate și să se chinuie aproape toată noaptea”¹.

„A doua zi, dis-de-dimineăță, pe când chinuitorii dormeau, o femeie s-a trezit pentru a pregăti de mâncare celor din casă și văzându-l pe mucenic, l-a dezlegat. Cu toate că era liber, Sfântul nu a fugit, ci a rămas pe loc fără teamă, ajutând femeii la munca ei. Dimineăța, când Atharid a aflat ce s-a întâmplat, a poruncit ca mâinile lui Sava să fie legate și acesta să fie atârnat de o grindă a casei”².

A doua zi prigonitorii i-au adus împreună pe Sfântul Sava și pe preotul Sansala și „le-au pus înaintea mâncăruri închinat idolilor, îndemnându-i, din ordinul conducătorului, să mănânce din ele dacă vor să le fie cruțate viețile. Sfântul Sava i-a întrebat: «Cine este cel ce a trimis acestea?». Chinuitorii i-au răspuns: «Stăpânul Atharid». Sfântul le-a spus: «Unul singur este Stăpânul, Dumnezeu din ceruri, iar Atharid este un nelegiuit blestemat. Aceste mâncăruri ale pierzării sunt necurate și spurcate ca și Atharid, cel ce le-a trimis». Auzind acestea, unul dintre chinuitori a luat un drug de fier și l-a aruncat cu ascuțișul în pieptul Sfântului, azvârlindu-l cu atâta putere, încât cei de față credeau că mucenicul va muri pe loc. Biruind durerea, prin puterea credinței, Sfântul i-a spus prigonitorului: «Tu crezi că m-ai rănit cu drugul? Să știi că acesta m-a durut atât de mult de parcă ai fi aruncat în mine cu un fir de lână»”³.

¹ Epifanie, episcopul Buzăului, *Art. cit.*, p. 197.

² *Ibidem*, pp. 197-198.

³ *Ibidem*, p. 198.

„Văzând Atharid că nu-l poate face, în niciun chip, pe Sfântul Sava să renunțe la credința în Hristos, a poruncit ca acesta să fie înecat în apele râului Buzău”¹.

„Auzind aceasta, Sfântul Sava a strigat plin de bucurie: «Binecuvântat ești Doamne și preamărit este numele Tău, Iisuse Hristoase, în veci, pentru că Atharid se osândește cu moarte veșnică, iar pe mine mă trimite la viața cea pururea fiitoare, fiindcă așa a binevoit Dumnezeuul nostru»”².

„Când au ajuns la malul râului, soldații care îl însoțeau pe Sfântul Sava s-au sfătuit între ei: «Haideți să-l eliberăm pe acest om nevinovat, căci Atharid nu va afla despre aceasta». Auzind aceste cuvinte, mucenicul le-a spus: «De ce vorbiți deșertăciuni? Împliniți ceea ce vi s-a poruncit, pentru că eu văd ceea ce voi nu puteți vedea. Iată, de față stau, în slavă, îngerii, care au venit să-mi primească sufletul și să-l ducă în locașul măririi lui Dumnezeu. Ei așteaptă doar momentul în care acesta îmi va fi despărțit de trup»”³.

„Atunci soldații i-au legat o greutate mare de gât și l-au coborât în apă, iar în timp ce Sfântul le mulțumea și Îl preamărea pe Dumnezeu, aceștia l-au împins spre adânc. În acest fel s-a petrecut trecerea lui din această viață, în 12 aprilie 372, în a cincea zi după Sfintele Paști, fiind el în vârstă de 38 de ani”⁴.

„După ce l-au înecat, soldații l-au scos pe Sfântul Sava din apă, l-au lăsat neîngropat și au plecat. De trupul acestuia însă

¹ **Preot Prof. Mihail Milea**, *Op. cit.*, p. 10.

² **Ibidem**.

³ **Epifanie, episcopul Buzăului**, *Art. cit.*, p. 199 și **Preot Prof. Mihail Milea**, *Op. cit.*, pp. 10-11.

⁴ **Epifanie, episcopul Buzăului**, *Art. cit.*, p. 199, **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 29 și **Preot Prof. Mihail Milea**, *Op. cit.*, p. 11.

nu s-a atins niciun câine, ori vreo fiară sălbatică, ci acesta a fost ridicat de creștini și îngropat cu toată cinstea”¹.

„La scurt timp după pătimirea lui, s-a răspândit vestea despre sfințenia vieții și curajul Sfântului Sava, ajungând până la Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei, care, prin anii 373-374, l-a rugat pe Iunius Soranus, guvernatorul provinciei Sciția Mică, tot un capadocian și probabil rudă cu el, să-i trimită niște moaște de martir din zona respectivă. Rugămintea i-a fost îndeplinită, fiindu-i trimise chiar moaștele Sfântului Sava, care au fost însoțite de «Scrisoarea Bisericii din Gothia către Biserica din Capadocia»”², „prima scriere patristică alcătuită pe teritoriul țării noastre, despre care avem astăzi date suficiente și al cărei text s-a păstrat în întregime”³.

„Se crede că autorul acestei scrisori este episcopul Bretanion al Tomisului, pentru că îndată după primirea moaștelor, Sfântul Vasile i-a mulțumit acestuia prin două scrisori”⁴.

În ședința din 20 iunie 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a canonizat pe Sfântul Sava de la Buzău.

Pomenirea Sfântului Mucenic Sava se face în calendarul creștin în ziua de 12 aprilie.

¹ Epifanie, episcopul Buzăului, *Art. cit.*, p. 199.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 29 și Preot Prof. Mihail Milea, *Op. cit.*, p. 11.

³ Nestor Nicolae Vornicescu, *Arhiepiscop și Mitropolit, Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română până în secolul XVII. Izvoare, traduceri, circulație*, în „Mitropolia Olteniei”, nr. 1-2, 1983, p. 44.

⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 29.

Sfântul Ierarh Pahomie de la Gledin, Episcopul Romanului

(14 aprilie)

Sfântul Pahomie s-a născut în jurul anului 1674, în satul Gledin, din județul Bistrița-Năsăud, într-o familie de preot, primind la botez numele de Petru.

Părinții copilului, Eftimie și Ana Pencu, s-au îngrijit să-i ofere acestuia o educație aleasă.

Simțind dorința fierbinte de a-și închina întreaga viață lui Dumnezeu, în anul 1694 tânărul Petru „a lăsat casă, părinți, frați, rude și prieteni și a intrat ca frate la Mănăstirea Neamț”¹.

Aici și-a îndeplinit cu râvnă ascultările încredințate, iar „în anul 1697 starețul Ioan l-a călugărit, dându-i numele de Pahomie”².

„Pe atunci erau vremuri foarte grele, având loc ultima etapă a îndelungatului război dintre otomani și Liga Sfântă (1683-1699). Cu acest prilej, polonezii, care intraseră și ei în această Ligă, au ocupat Cetatea Neamțului, în anul 1697. În această situație, obștea Mănăstirii Neamț s-a retras din calea primejdiilor și, luând icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, s-a refugiat la Strâmba, un schit al Mănăstirii Neamț, din părțile

¹ *Slujbele, viața și canonizarea Sfântului Cuvios Ierarh Pahomie de la Gledin, Episcopul Romanului*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, pp. 26-27.

² **Preot Nicolae Feier**, *Cuviosul Ierarh Pahomie de la Gledin*, Ediția a doua, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, p. 75.

Tutovei. Monahul Pahomie a plecat și el la Strâmba, unde a avut ascultarea de paracliser”¹.

„În urma încheierii războiului dintre otomani și Liga Sfântă, prin semnarea tratatului de la Karlowitz, turcii le-au retrocedat polonezilor cetatea Camenița, iar călugării de la Neamț s-au întors la mănăstire. Nu mult timp după aceea, în anul 1701, călugărul Pahomie a fost hirotonit diacon, apoi preot”² și pentru că în mănăstire se „slujea numai în limba slavonă, acesta a învățat limba rusă”³.

„Fiind iscusit în taina rugăciunii și bun chivernisitor al treburilor mănăstirii, ieromonahul Pahomie a fost numit mare eclesiarh (responsabil sau superior al bisericii mănăstirii). Primind această ascultare, Sfântul a început a se nevoi cu mai multă osârdie, sporind în fapte bune și făcându-se pildă tuturor fraților”⁴.

În decursul vremurilor, Mănăstirea Neamț a fost o renumită vatră de sihăstrie și cultură duhovnicească, iar întrucât ieromonahul Pahomie era un iubitor de carte, acesta a citit și a aprofundat aici operele Sfinților Părinți, dobândind o aleasă cultură teologică.

În anul 1702, „după mutarea la Domnul a stareșului Ioan, obștea mănăstirii l-a așezat în fruntea ei pe ieromonahul Pahomie”⁵. „Numirea Sfântului în fruntea obștii de la Neamț, pe când nu avea nici treizeci de ani, era o recunoaștere a personalității sale, care se impusese în fața celorlalți monahi”⁶. „În noua funcție, călugărul și-a sporit și mai mult nevoințele

¹ **Ibidem**, pp. 75-76.

² **Ibidem**, p. 76.

³ **Ibidem**, p. 77.

⁴ *Slujbele, viața și canonizarea Sfântului Cuvios Ierarh Pahomie...*, p. 27.

⁵ **Ibidem**.

⁶ **Preot Nicolae Feier**, *Op. cit.*, p. 77.

ascetice, ducând o viață închinată strădaniilor aspre, ostenelilor nesfârșite și rugăciunii neîncetate”¹.

„În calitate de stareț, Pahomie a creat un curent de primenire duhovnicească în obștea Mănăstirii Neamț. Astfel, i-a adunat pe toți călugării risipiți pe la metocuri și prin păduri, din cauza deselor războaie care au pustiit mănăstirile, formând o obște de peste trei sute de monahi. A rânduit duhovnici buni, spovedania săptămânală pentru toți călugării din mănăstire și slujbele după tipic. Monahilor cunoscători de limbă greacă le-a dat ascultarea de a traduce operele Sfinților Părinți, ca hrană duhovnicească pentru obște și a încurajat foarte mult viața isihastă în jurul Mănăstirii Neamț, pentru că în acele vremuri tulburi se nevoieau mai mulți călugări în sihăstrie și prin păduri decât prin mănăstiri”².

În anul 1704, Sfântul a renunțat la funcția de stareț al Mănăstirii Neamț și „s-a dus în Rusia, fiind mânat de un puternic imbold lăuntric, în căutarea unei căi către desăvârșire cât mai potrivită sufletului și năzuințelor sale”³.

Ieromonahul Pahomie s-a închinat la sfintele moaște de la Lavra Pecerska, din Kiev, în această renumită mănăstire păstrându-se și „osemintele lui Grigorie Țamblac, fost stareț la Neamț”⁴ și ulterior mitropolit al Kievului.

Pe când se afla în Rusia, „Pahomie l-a cercetat pe Sfântul Dimitrie, mitropolitul Rostovului, mare isihast și nevoitor iscusit, căruia i-a devenit ucenic”⁵.

„În anul 1706, după ce a dobândit mult folos sufletesc de la Sfântul Dimitrie, mitropolitul Rostovului, ieromonahul Pahomie s-a

¹ *Slujbele, viața și canonizarea Sfântului Cuvios Ierarh Pahomie...*, p. 27.

² **Preot Nicolae Feier**, *Op. cit.*, p. 143.

³ **Ibidem**, p. 81.

⁴ *Slujbele, viața și canonizarea Sfântului Cuvios Ierarh Pahomie...*, p. 28.

⁵ **Ibidem**.

întors la Neamț, mănăstirea lui de metanie”¹, „fiind încărcat cu cărți duhovnicești pentru frații de acasă”², într-o vreme în care acestea erau rare și extrem de scumpe, ceea ce le făcea de neprețuit.

Monahii de la Neamț au vrut ca Pahomie să le fie în continuare stareț, însă „acesta i-a rugat să-i îngăduie să se retragă într-un loc pustiu, de liniște, într-o pădure deasă, lângă un munte ce se numea Chiriacu”³, „cale de un ceas de mers pe jos de la Mănăstirea Neamț”⁴, iar aceștia au fost de acord. „Fostul stareț s-a așezat acolo împreună cu Sofronie, Macarie și Lazăr, trei ucenici iubitori de liniște”⁵, punând bazele Schitului Pocrov.

Contrar dorinței sale, Sfântul Pahomie nu s-a bucurat mult timp de liniștea râvnită, pentru că „roadele faptelor lui celor bune și vestea despre nevoințele lui cele bineplăcute lui Dumnezeu s-au răspândit în toată Moldova”⁶, iar după retragerea episcopului Lavrentie din scaunul Romanului, pe când ieromonahul Pahomie avea doar treizeci și doi de ani, „în 18 decembrie 1706 a fost ales episcop de Roman, iar în 18 ianuarie 1707 a fost hirotonit arhiereu”⁷.

„Scaunul episcopal al Romanului era socotit imediat după cel mitropolitan de la Iași. Nerespectarea tradiției numirii la Roman a episcopului de Rădăuți arată bunul nume de care se bucura călugărul Pahomie”⁸, care „pentru calitățile sale intelectuale, duhovnicești și gospodărești a fost ales episcop de

¹ **Preot Nicolae Feier**, *Op. cit.*, p. 81.

² *Slujbele, viața și canonizarea Sfântului Cuvios Ierarh Pahomie...*, p. 28.

³ **Ibidem.**

⁴ **Preot Nicolae Feier**, *Op. cit.*, p. 82.

⁵ *Slujbele, viața și canonizarea Sfântului Cuvios Ierarh Pahomie...*, p. 28.

⁶ **Preot Nicolae Feier**, *Op. cit.*, p. 84.

⁷ **Ibidem**, p. 85.

⁸ **Ibidem.**

Roman”¹, acesta „fiind socotit cel mai de seamă cărturar dintre clericii moldoveni din vremea sa”².

În perioada respectivă, ierarhii din Moldova nu aveau doar atribuții strict bisericești. Astfel, „în calitate de episcop, Pahomie își exercita și dreptul de judecător asupra preoților, copiilor și slugilor acestora, precum și asupra breslelor din târguri, în afara cazurilor de omor, pe care le judeca divanul domnesc. Tot de competența episcopului țineau și anumite probleme matrimoniale”³.

Episcopul Pahomie a fost un bun păstor de suflete, dar în același timp s-a îngrijit și de nevoile materiale ale eparhiei sale, străduindu-se să redobândească unele drepturi mai vechi ale acesteia și să capete altele noi.

Ierarhul nu a uitat de mănăstirea lui de metanie, „făcându-i numeroase danii personale, din care au fost acoperite biserica și clopotnița, au fost confecționate strane, scaune și catapeteasma, fiind pictate toate icoanele care o împodobeau, cu mare cheltuială și trudă, în vremuri foarte grele”⁴.

De asemenea, episcopul a sprijinit financiar și alte mănăstiri și biserici din Moldova și chiar din Transilvania.

Fiind iubitor de carte, Sfântul Pahomie a cumpărat sau a primit în dar numeroase cărți de slujbă și de zidire sufletească, manuscrise și tipărituri mai vechi, pe care le-a oferit unor biserici sau obști monahale, îndeosebi Mănăstirii Neamț și schitului ctitorit de el lângă muntele Chiriacu, socotind că „cel mai prețios dar îl constituie cărțile”⁵. Pe filele unora dintre aceste cărți, ierarhul și-a așternut multe dintre gândurile sale.

¹ **Ibidem**, p. 8.

² **Arhim. Dosoftei Șcheul**, *Schitul Pocrov: tradiție și actualitate*, Editura Trinitas, Iași, 2007, p. 16.

³ **Preot Nicolae Feier**, *Op. cit.*, pp. 88-89.

⁴ **Ibidem**, p. 91.

⁵ **Ibidem**, p. 105.

Pe când stăpâneau în Moldova, polonezii au dus în țara lor moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava. „În anul 1709, episcopul Pahomie l-a trimis în Rusia pe arhimandritul Pahomie Ispanovschi, să-l roage pe țar să intervină pe lângă regele Poloniei, pentru a înapoia în Moldova aceste sfinte moaște”¹.

„La începutul celei de-a doua sale domnii în Moldova (1711-1716), Nicolae Mavrocordat a fost uns ca domn de către episcopul Pahomie. Slujba a fost săvârșită la 8 noiembrie 1711, în Biserica Sfântul Nicolae din Iași, unde ierarhul l-a uns pe fanariot cu Sfântul și Marele Mir, i-a citit rugăciunea de domnie și i-a așezat pe cap căciula de samur, numită gugiuman”².

În 7 iulie 1711, trupele otomane le-au biruit, la Stănilești, pe cele ruso-moldovenești. În urma tratatului de pace de la Prut, domnitorului Moldovei, Dimitrie Cantemir, i s-a îngăduit să se refugieze în Rusia, unde a trăit până la sfârșitul vieții. „La Moscova, pe moșia lui Dimitrie Cantemir, episcopul Pahomie a ctitorit o biserică cu hramul Acoperământul Maicii Domnului, care dăinuie și astăzi”³.

„Cât timp a stat la Roman, episcopul Pahomie s-a dovedit un mare păstor de suflete, pentru că a hirotonit numai preoți cu viață aleasă, cunoscători ai Sfintei Scripturi, iar prin mănăstiri și schituri a rânduit stareți și duhovnici iscusiți, spre lauda lui Dumnezeu și mângâierea credincioșilor. De asemenea, ierarhul a scris cărți de învățătură, i-a cercetat pe toți păstoriții, a făcut milostenii cu cei săraci și s-a nevoit îndelung cu cele duhovnicești”⁴.

Întrucât atribuțiile unui ierarh sunt numeroase și vremurile erau tulburi, iar Sfântul Pahomie voia să trăiască în liniște,

¹ **Ibidem**, p. 91.

² **Ibidem**, p. 89.

³ **Ibidem**, p. 183.

⁴ **Ibidem**, p. 145.

pentru a-și putea dedica întreaga viață lui Dumnezeu, în aprilie 1714 acesta s-a retras de bunăvoie din scaunul de episcop al Romanului. Pentru a înțelege situația de atunci, este suficient să menționăm faptul că „în timpul arhipăstoririi episcopului Pahomie, de șapte ani și trei luni, scaunul Moldovei a fost ocupat de cinci domnitori”¹.

„La 10 aprilie 1714, ierarhul a părăsit Episcopia Romanului și s-a întors la Mănăstirea Neamț. Aici a stat doar patru zile, după care s-a dus la sihăstria de lângă muntele Chiriacu, în care se nevoise înainte, unde îl așteptau ucenicii săi. Primul lucru de care Sfântul s-a apucat aici a fost ridicarea unei biserici, alegându-i ca hram Acoperământul (Pocrovul) Maicii Domnului”².

„Deși avea metania la Mănăstirea Neamț, Sfântul Pahomie a ținut ca schitul de la Pocrov să nu aparțină de această mănăstire, pentru a putea crea condiții cât mai bune vieții ascetice pe care voia să o insuflă noii obști. Sfântul a obținut de la domnitorul Nicolae Mavrocordat un hrisov în acest sens, care recunoștea și posesiunea unei prisăci dăruite schitului. În anul 1715, când patriarhul Samuil al Alexandriei a venit în Moldova, pentru a strânge bani ca să poată achita datoriile Patriarhiei, Pahomie a permis și de la acesta un document care confirma hrisovul lui Nicolae Mavrocordat”³.

Întrucât „Schitul Pocrov a fost sărac de la înființarea lui, Pahomie a obținut de la domnitorii Moldovei diferite scutiri pentru acesta, care au fost reînnoite și după moartea lui”⁴.

După ce s-a așezat la Pocrov, fostul episcop „a adunat în jurul său peste treizeci de sihaștri, rânduiind o viață pustnicească mai aspră decât în toate celelalte mănăstiri și schituri din

¹ **Ibidem**, p. 89.

² **Ibidem**, p. 97.

³ **Ibidem**, p. 99.

⁴ **Ibidem**, p. 116.

Moldova. Sfântul le cerea viețuitorilor de aici să trăiască în tăcere permanentă, în rugăciune neîncetată și în post, carnea fiind interzisă cu desăvârșire. De luni până vineri aceștia mâncau o singură dată în zi, fără ulei, iar sâmbăta și duminica aveau dezlegare la ouă, lapte, ulei și vin. În timpul Postului Mare și peste săptămână, călugării, îndeosebi schimonahii, aveau voie să se retragă în pădure, la colibe lor, pentru a se ruga lui Dumnezeu, în singurătate. În fiecare miez de noapte, monahii din schit se adunau în biserică, la glasul clopotului, iar în duminici se împărtășeau toți și luau masa în trapeză. Cei mai în vârstă și iscusiți în lupta duhovnicească veneau la schit numai o dată pe săptămână, iar începătorii se nevoiau un timp în obște, apoi se puteau retrage în pădure. Pentru deșteptarea sihaștrilor la Utrenie, exista un clopot pe Muntele Chiriacu, pe care îl trăgea la vreme un călugăr”¹.

„Sihăstria Sfântului Pahomie a devenit în scurt timp cea mai vestită din Moldova. În schit, ca și în Muntele Chiriacu, se nevoiau mulți cuvioși sihaștri, dintre care unii erau renumiți postitori, exorciști și taumaturgi; alții erau duhovnici buni, lucrători ai rugăciunii lui Iisus și povățuitori iscusiți; iar alții aveau darul lacrimilor și își petreceau întreaga viață în tăcere și smerenie, necoborând niciodată din schit, până la obștescul sfârșit. La acești cuvioși alergau numeroși bolnavi de prin sate și, cu darul lui Dumnezeu, luau tămăduire”².

Pahomie însuși, după ce s-a așezat la Pocrov, „a sporit atât de mult cu darul lui Dumnezeu, încât înțelegea adâncul Sfintei Scripturi și cunoștea cele viitoare. De asemenea, acesta era mare lucrător al rugăciunii lui Iisus și ales povățuitor de suflete”³, „grija

¹ **Ibidem**, p. 146.

² **Ibidem**, pp. 146-147.

³ **Ibidem**, pp. 143-144.

lui de căpetenie - și ca episcop și ca pustnic - fiind aceea de a-și forma ucenici în duhul trăirii ascetice și al iubirii de carte”¹.

Sfântului Pahomie „i-a plăcut să citească, să scrie și să facă însemnări pe cărți. Această dragoste pentru scris le-a insuflat-o și viețuitorilor din sihăstria Pocrovului, de unde au ieșit mai târziu numeroși copiiști”².

„Pahomie și ucenicii lui de la Pocrov au acordat o mare atenție muncii de traducere și copiere a vieților de sfinți, precum și a unor texte din operele Sfinților Părinți”³. „Nicolae Iorga a ajuns chiar la concluzia că Lavsaiconul a fost tradus în Moldova, de către episcopul Pahomie al Romanului”⁴.

De pe când era stareț la Neamț, Pahomie a înzestrat mănăstirea cu toate cărțile necesare cultului, dar și cu alte cărți duhovnicești, făcând același lucru și la ctitoria lui de lângă muntele Chiriacu. Astfel, „Pocrovul a primit un număr foarte mare de cărți de la Sfântul Pahomie”⁵. „Ca să nu fie risipite, mai toate cărțile de la Pocrov au fost legate de acesta cu blesteme înfricoșătoare pentru cei care ar îndrăzni să le înstrăineze”⁶.

În anul 1716, „după trecerea lui Nicolae Mavrocordat ca domnitor în Țara Românească, în Moldova domnea, pentru a treia oară, Mihail Racoviță. În acel timp însă, Vasile Ceauru, de prin părțile Troțușului, voia să ajungă el domn. Având complicitatea unor boieri, acesta a chemat un detașament austriac din Ardeal, «niște zurbagii», conduși de căpitanii Frența și Velișcu, care, după ce au intrat în cetatea Neamțului, au pus stăpânire pe tot teritoriul țării dintre munte și Siret, voind să-l ia prizonier pe domn și să-l ducă în Transilvania. Mihail Racoviță, care se

¹ **Ibidem**, p. 114.

² **Ibidem**, p. 102.

³ **Ibidem**, p. 133.

⁴ **Ibidem**, p. 135.

⁵ **Ibidem**, p. 131.

⁶ **Ibidem**, p. 132.

adăpostise în Mănăstirea Cetățuia, a primit ajutor din partea tătarilor și i-a biruit pe austrieci. Cu acest prilej, tătarii au jefuit cumplit țara. Întrucât Pahomie viețuia în teritoriul stăpânit de zurbagii, Mihail Racoviță îl bănuia că ar avea legături cu aceștia. După ce tătarii au jefuit metocul Timișești, pustnicul s-a refugiat în Ardeal, iar apoi în Polonia, unde s-a îmbolnăvit. Timp de cinci luni fostul episcop al Romanului s-a aflat în pribegie. După potolirea lucrurilor, Pahomie s-a întors la Pocrov, însă Mihail Racoviță avea în continuare suspiciuni că acesta ar fi conspirat împotriva lui, împreună cu căpeteniile zurbagiilor, încât pustnicul s-a refugiat în grabă la Mănăstirea Lavra Pecerska din Kiev, unde a fost primit cu bucurie”¹, în anul 1717.

În tot timpul petrecut în pribegie, Sfântul Pahomie a trimis la Schitul Pocrov și la Mănăstirea Neamț cărți și icoane, „așteptând să fie schimbat Mihail Racoviță din domnie, pentru a se putea întoarce la ctitoria lui de lângă muntele Chiriacu”².

Spre sfârșitul vieții sale, „se pare că pustnicul Pahomie a primit schima cea mare, fiind numit Pimen”³.

„În 1724, ultimul an al vieții sale, fostul episcop al Romanului și-a întocmit testamentul, pe care l-a trimis la Pocrov”⁴.

„În 14 aprilie 1724, Sfântul Pahomie a trecut la cele veșnice”⁵, fiind înmormântat în paraclisul Sfântul Ștefan din Lavra Pecerska.

Sfântului Pahomie „i-a plăcut sihăstria, dar nu s-a mulțumit numai cu viața contemplativă, ci a unit, într-un echilibru patristic,

¹ **Ibidem**, pp. 103-104.

² **Ibidem**, p. 104.

³ *Shujbele, viața și canonizarea Sfântului Cuvios Ierarh Pahomie...*, p. 30.

⁴ **Preot Nicolae Feier**, *Op. cit.*, p. 105.

⁵ *Shujbele, viața și canonizarea Sfântului Cuvios Ierarh Pahomie...*, p. 30.

rugăciunea cu munca fizică și intelectuală, evidențiind o trăsătură caracteristică a monahismului românesc”¹.

„Activitatea Sfântului Pahomie, ca episcop și ca pustnic, preocupările și viziunea sa, oglindite în testamentul său, au format punctul de plecare al unui curent înnoitor în viața monahală a Bisericii moldovene din acel secol. Realizările Sfântului Paisie Velicicovschi nu ar fi fost posibile fără strădaniile episcopului Pahomie și ale ucenicilor lui, care au făcut din schitul de la Pocrov un adevărat centru de cultură bisericească”².

În 14 noiembrie 2006, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a canonizat pe Sfântului Ierarh Pahomie de la Gledin, Episcopul Romanului, cu zi de prăznuire în 14 aprilie, în care și-a încredințat sufletul în mâinile lui Dumnezeu.

Proclamarea solemnă a canonizării Sfântului Ierarh Pahomie a avut loc în 14 aprilie 2007, în localitatea Gledin, din județul Bistrița-Năsăud, în care Sfântul a văzut pentru prima dată lumina zilei.

Moaștele Sfântului Pahomie au fost păstrate o vreme în paraclisul Sfântul Ștefan din Mănăstirea Lavra Pecerska, dar ulterior au fost duse de ucenicii acestuia la Schitul Pocrov și îngropate sub pronaosul bisericii ctitorite de Sfânt, unde au fost descoperite în ziua de 9 septembrie 2013.

Sfântul Ierarh Pahomie de la Gledin, Episcopul Romanului, este pomenit în calendarul creștin în ziua de 14 aprilie.

¹ Preot Nicolae Feier, *Op. cit.*, p. 107.

² *Ibidem*.

Sfântul Ierarh Teotim, Episcopul Tomisului

(20 aprilie)

Sfântul Teotim s-a născut în secolul al IV-lea, în Sciția Mică (Dobrogea de astăzi), fiind „«scit» de neam”¹.

În ultima parte a veacului al IV-lea, acesta a condus „Episcopia Tomisului, Constanța de astăzi, cea mai veche instituție bisericească de pe teritoriul României”².

„Este posibil ca Teotim să fi urmat în scaunul episcopal al Tomisului imediat după Terentius (Gerontius)”³.

„Sfântul Teotim și-a desfășurat activitatea la sfârșitul veacului al IV-lea și la începutul celui de-al V-lea. Din faptul că în anul 392 Fericitul Ieronim vorbește în cartea sa «De viris illustribus» (Despre bărbații iluștri), elogios despre activitatea scriitoricească a lui Teotim, deducem că la acea vreme el”⁴ „era destul de înaintat în vârstă, că desfășurase o frumoasă activitate misionară și scriitoricească și că se bucura de un nume bun în toată lumea creștină”⁵.

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 131.

² *Ibidem*, p. 127.

³ Prof. Dr. Emilian Popescu, *Sfântul Teotim, episcopul Tomisului*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, pp. 166-167.

⁴ *Ibidem*, p. 166.

⁵ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 31.

Sfântul Teotim „ducea o viață modestă și cumpătată”¹, fiind „cunoscut de toți pentru evlavie și corectitudinea lui”², încât „cumpătarea, modestia și puterea rugăciunii, într-un cuvânt, sfințenia vieții, l-au ridicat în ochii contemporanilor și chiar ai barbarilor”³.

Istoricul bisericesc Sozomen a scris despre Teotim că era „bărbat cultivat în filocalie, pe care barbarii huni, care locuiau lângă Dunăre, îl copleșeau cu laude și admirație pentru virtutea lui”⁴.

„Istoricul amintit reliefează faptul că episcopul Tomisului se bucura de atâta prestigiu în rândul barbarilor huni din regiunea Dunării, încât aceștia îl numeau «zeul romanilor». Teotim a căutat să-i îmblânzească pe acești barbari și să-i câștige pentru credința creștină. Cu toate că ei erau sălbatici din fire, el i-a abătut spre blândețe, ospătându-i și atrăgându-i cu daruri. Acest lucru le-a creat hunilor impresia că el este foarte bogat și de aceea unul dintre barbari a vrut să-l ia prizonier. În încercarea de a-l captura, s-a manifestat darul episcopului de a face minuni. Pregătindu-și o funie cu laț, barbarul s-a sprijinit în scut, după cum obișnuia atunci când stătea de vorbă cu dușmanii, și-a ridicat mâna dreaptă, vrând să arunce lațul asupra lui Teotim, spre a-l trage spre sine, dar, odată cu această încercare, brațul său i-a rămas înțepenit în aer. A fost nevoie de intervenția celorlalți barbari pe lângă Sfântul Teotim ca să-l elibereze din lanțurile nevăzute, iar episcopul s-a rugat lui Dumnezeu, care l-a slobozit pe barbar”⁵.

„O altă minune a Sfântului, relatată tot de Sozomen, menționează că acesta, mergând odată într-o misiune în regiunile

¹ Prof. Dr. Emilian Popescu, *Sfântul Teotim...*, p. 167.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 131.

³ Prof. Dr. Emilian Popescu, *Sfântul Teotim...*, p. 172.

⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 31.

⁵ Prof. Dr. Emilian Popescu, *Sfântul Teotim...*, p. 167.

de lângă Dunăre, a întâlnit pe drum o ceată de huni, care înainta spre Tomis. Cei din jurul său se temeau că vor pieri în mâinile barbarilor, dar el s-a dat jos de pe cal și a început să se roage. Barbarii nu l-au zărit nici pe el, nici pe însoțitorii lui, nici caii de pe care descălecaseră, ci au trecut mai departe, pe alături”¹.

„Din relatările istoricului Sozomen ne dăm seama nu numai de zelul misionar și de puterea facerii de minuni a Sfântului Teotim, ci și de condițiile vitrege în care își desfășurau activitatea, pe atunci, episcopii de la Tomis. Pacea de care se puteau bucura locuitorii Dobrogei era destul de șubredă, din cauza deselor incursiuni și prădăciuni ale năvălitorilor. Cu toate acestea, Teotim și alți episcopi ai Tomisului nu și-au încetat strădaniile pentru a face cunoscut cuvântul lui Dumnezeu pe pământul Dobrogei și chiar dincolo de granițele lui, peste Dunăre, în rândurile populației daco-romane și a barbarilor”².

„Episcopul Teotim a fost un prieten devotat al Sfântului Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului”³. „Probabil că el l-a rugat pe Sfântul Ioan Gură de Aur, prin anul 399, să trimită misionari pentru încreștinarea sciților nomazi de la Dunăre, prin care trebuie să-i înțelegem pe huni. Presupunem că rugămintea i-a fost îndeplinită și lucrarea de încreștinare a dat roade, căci la scurt timp după aceasta Fericitul Ieronim scria că hunii învață Psaltirea, iar temperaturile scăzute ale Sciției se ridică prin căldura credinței”⁴.

„În anul 400, episcopul Teotim a luat parte la un sinod de la Constantinopol, prezidat de Sfântul Ioan Gură de Aur, la care au fost de față 22 de episcopi, în cadrul căruia au fost judecate abaterile dogmatice ale episcopului Antonin al Efesului și în

¹ **Ibidem**, p. 168.

² **Ibidem**.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 131.

⁴ **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, pp. 31-32.

lista celor care au semnat documentele sinodului, Teotim este menționat pe primul loc, ceea ce arată atât stima personală de care se bucura din partea celorlalți, cât și prestigiul scaunului episcopal unde el păstora”¹.

„La începutul veacului al V-lea, s-a iscat o dispută între teologi cu privire la ortodoxia operei scriitorului bisericesc Origen din Alexandria Egiptului, care a suferit moarte martirică în anul 254. Episcopi și teologi de renume, precum Teofil al Alexandriei și Epifanie al Salaminei, susțineau că opera lui Origen conține învățături eretice și, ca atare, ea trebuie condamnată. Epifanie a venit chiar la Constantinopol, încercând să-l convingă pe Sfântul Ioan Gură de Aur să semneze condamnarea lui Origen. Sfântul Părinte a avut însă o atitudine mai rezervată. În toiul acestor discuții, Teotim se afla la Constantinopol. Într-un sinod care a avut loc în localitatea Stejar, lângă Calcedon, în anul 403, episcopul Tomisului l-a apărat cu căldură pe Sfântul Ioan Gură de Aur, care era învinuit că îi sprijină pe călugării origeniști. Acesta a afirmat: «Eu, Teotim, nu vreau să îl necinstesc pe acela care a adormit demult atât de frumos - adică în credință și ca martir - și nu îndrăznesc să săvârșesc ceva nelegiuit, condamnând lucruri pe care cei dinaintea noastră nu le-au înlăturat». Din cuvintele hotărâte ale episcopului Teotim se desprinde ideea că el se bucura de un mare prestigiu între teologii vremii, din moment ce istoricul Socrate reproduce întocmai numai părerea lui, din acest sinod, cu privire la opera lui Origen”².

¹ **Î. P. S. Prof. Univ. Dr. Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului și Prof. Univ. Dr. Adrian Rădulescu, Mitropolia Tomisului, tradiție și actualitate**, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2004, p. 29, **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Istoria Bisericii...**, vol. I, p. 131 și **Prof. Dr. Emilian Popescu, Sfântul Teotim...**, p. 169.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Sfinți daco-romani...**, p. 32 și **Prof. Dr. Emilian Popescu, Sfântul Teotim...**, p. 169..

„Nu știm ce rezultat a avut opoziția lui Teotim față de condamnarea scrierilor lui Origen, fiindcă istoricii timpului care relatează această dispută nu consemnează și alte amănunte”¹.

„Din atitudinea Sfântului Teotim nu trebuie să deducem că acesta era eretic origenist. Este adevărat că în scrierile sale, Origen are idei care nu sunt întotdeauna conforme cu învățătura Bisericii. Poate acest lucru este și explicabil pentru vremea de început a creștinismului, când Origen și alți scriitori nu s-au putut desprinde total de gândirea filosofică păgână. Însă atitudinea pozitivă a lui Teotim trebuie înțeleasă în sensul valorificării a ceea ce este bun în opera marelui scriitor. Pe de altă parte, lui i se părea că o condamnare după moarte, mai ales a unui om care a murit ca martir, nu este potrivită. Este de presupus că Teotim îl aprecia pe Origen, așa cum au făcut Sfinții Vasile cel Mare și Grigorie de Nazianz, care au preluat pasaje din operele sale și au publicat prima Filocalie, adică prima colecție de texte patristice despre desăvârșirea sufletească. Respectul lui Teotim pentru marele alexandrin era firesc, dacă ne gândim la ceea ce însemnaseră și continuau să însemne, chiar în anul 403, viața și paginile lui Origen de filosofie asupra netrecătoarelor frumuseți duhovnicești. Mai ales paginile de filocalie din lucrările lui Origen trebuie să-l fi atras pe Teotim în chip deosebit, căci el era preocupat de continua desăvârșire sufletească”².

Sfântul Teotim a alcătuit mai multe scrieri teologice. „Din păcate, opera lui nu s-a păstrat până la noi. Fericitul Ieronim, înscriindu-l în galeria bărbaților iluștri, menționează doar faptul că acesta a publicat, în formă de dialog și în stilul vechii elocințe, opere alcătuite din fraze scurte”³. „Câteva fragmente

¹ Prof. Dr. Emilian Popescu, *Sfântul Teotim...*, p. 169.

² *Ibidem*, p. 170.

³ *Ibidem*.

din opera lui se păstrează în lucrarea Sfântului Ioan Damaschin «Sfintele Paralele»¹.

„Istoricul bisericesc Socrate, din secolul al V-lea, vorbește cu admirație despre Sfântul Teotim, mărturisind că acesta a fost un bărbat foarte strălucit prin cucernicia și sfințenia vieții sale”², ceea ce dovedește din plin că „o asemenea personalitate spirituală pe scaunul episcopiei Tomisului a dat strălucire eparhiei și orașului său, impunându-se în lumea creștină ca un «bărbat ilustru»”³.

Teotim, episcopul Tomisului, „a început a fi socotit ca sfânt în Biserica din Sciția Mică la scurt timp după ce a adormit în Domnul. Ulterior a fost cinstit în întreaga Biserică, în ziua de 20 aprilie, probabil ziua morții sale”⁴.

„Biserica Ortodoxă Română l-a trecut pe episcopul Teotim în rândul sfinților, pomenirea lui făcându-se în ziua de 20 aprilie”⁵.

¹ Î. P. S. Prof. Univ. Dr. Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului și Prof. Univ. Dr. Adrian Rădulescu, *Op. cit.*, p. 29.

² Prof. Dr. Emilian Popescu, *Sfântul Teotim...*, p. 169.

³ *Ibidem*, p. 172.

⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, pp. 32-33.

⁵ Î. P. S. Prof. Univ. Dr. Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului și Prof. Univ. Dr. Adrian Rădulescu, *Op. cit.*, p. 29.

Sfântul Ierarh Ilie Iorest, Mitropolitul Transilvaniei

(24 aprilie)

Acest sfânt s-a născut într-un sat din Transilvania, „în jurul anului 1600”¹, primind la botez numele de Ilie.

La o vârstă fragedă, Ilie a pășit pragul mănăstirii Putna. „După ce a învățat carte și rânduielile bisericești, acesta a fost tuns în monahism, cu numele de Iorest, iar după un timp a fost hirotonit preot, adică ieromonah”².

Datorită calităților sale, ieromonahul Iorest a fost ales starețul Mănăstirii Putna³.

„În 3 septembrie 1640 a trecut la cele veșnice mitropolitul Ghenadie al II-lea al Transilvaniei”⁴. „La stăruințele domnitorului Moldovei, Vasile Lupu (1634-1653), care era în raporturi de prietenie cu principele Transilvaniei, Gheorghe Rákóczi I (1630-1648), Ilie Iorest a fost numit mitropolit al Transilvaniei, fiind hirotonit arhiereu la Târgoviște, de către mitropolitul Teofil al Ungrovlahiei, pe la începutul lunii noiembrie 1640”⁵.

„Ilie Iorest și-a desfășurat activitatea în vremuri de restriște, când acțiunea prozelitistă calvină, condusă de Gheorghe

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfântul Ierarh Ilie Iorest*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 386.

² **Ibidem**, pp. 385-386.

³ **Ibidem**, p. 386.

⁴ **Ibidem**.

⁵ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 57.

Rákóczi I și de superintendentul calvin Geleji Katona István, se intensifica tot mai mult. În acest scop, cu prilejul confirmării lui Ilie Iorest ca mitropolit, i s-a fixat un program în mai multe puncte, prin care i se cerea să lucreze la propagarea învățaturii calvine. Din corespondența purtată între Geleji și Rákóczi, în cursul lunii septembrie 1640, aflăm că superintendentul calvin îi fixase viitorului mitropolit o listă cu 24 de condiții, pe care acesta trebuia să le respecte. O simplă lectură a acestora arată că acceptarea lor ar fi dus la o completă calvinizare a Bisericii Românești din Transilvania”¹.

„Mitropolitul însă nu a îndeplinit niciuna dintre condițiile impuse de calvini, ci a rămas statornic în credința ortodoxă, împreună cu păstoriții săi”².

„În anul 1641 a fost publicată, la Alba Iulia, «Evanghelia cu învățătură», dată la tipar încă din timpul mitropolitului Ghenadie al II-lea. Cartea era o retipărire - aproape pagină cu pagină - a Evangheliei cu învățătură, tradusă din limba slavonă de preoții Iane și Mihai de la biserica Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului și tipărită de diaconul Coresi, la Brașov, în 1580-1581”³.

„Mitropolitul Ilie Iorest a făcut vizite canonice în eparhia sa - care cuprindea întreaga Transilvanie - spre a cunoaște la fața locului preoții și protopopii, bisericile și mănăstirile, starea religios-morală a credincioșilor, învățătura și starea materială a clerului. De pildă, la începutul lunii iulie 1641, mitropolitul era în părțile Făgărașului, iar peste câteva zile era la Brașov”⁴. În cursul păstoririi sale, „Ilie Iorest a ajuns până în Maramureș”⁵.

¹ **Ibidem**, pp. 56-57.

² **Ibidem**, p. 57.

³ **Idem**, *Sfântul Ierarh Ilie Iorest...*, pp. 387-388.

⁴ **Ibidem**, p. 388.

⁵ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 57.

„Potrivit vechiului obicei al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, mitropolitul trebuia să convoace, la Alba Iulia, o dată sau de două ori pe an, «soborul mare» al eparhiei, format din protopopi și din unii preoți, pentru a fi luate felurite măsuri de interes general bisericesc”¹. Avem convingerea că Ilie Iorest a respectat această datină.

„De asemenea, mitropolitul a sfințit biserici și a făcut hirotonii de preoți pentru parohiile eparhiei sale”². Din această cauză, „în 18 februarie 1642, Dieta Transilvaniei se plângea că ierarhul hirotonește preoți dintre iobagii români, de pe moșiile nobiliare maghiare, pentru a-i scăpa de iobăgie. De aceea, membrii Dietei au cerut să i se interzică astfel de hirotonii, iar preoții care au fost deja sfințiți, să fie redați proprietarilor, ca iobagi”³.

„În anul 1642 (după unii cercetători 1640), în localitatea Prisaca, din Transilvania, a fost tipărit un Catehism calvinesc în limba română (care a primit acel renumit Răspuns, din partea mitropolitului Varlaam al Moldovei, în anul 1645). Catehismul a apărut «cu voia și din porunca» principelui Gheorghe Rákóczi și era împărțit după cele trei virtuți teologice (credința, nădejdea și dragostea), explicând Simbolul Apostolic, cele 10 porunci și Tatăl nostru, sub formă de întrebări și răspunsuri”⁴.

Cu toate că asupra mitropolitului Ilie Iorest s-au exercitat mari presiuni din partea conducătorilor Transilvaniei, de a-i sprijini în acțiunile lor de răspândire a calvinismului între români, ierarhul a refuzat să facă acest lucru, „rămânând ferm în convingerile sale ortodoxe. Cu siguranță la aceasta au contribuit, pe lângă educația primită de la părinții săi, atât formarea sa

¹ **Idem**, *Sfântul Ierarh Ilie Iorest...*, p. 388.

² **Ibidem**.

³ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 57.

⁴ **Ibidem**, p. 57-58.

duhovnicească și intelectuală dobândită la Mănăstirea Putna, cât și sinodul întrunit la Iași, în septembrie-octombrie 1642, care a aprobat «Mărturisirea Ortodoxă» a mitropolitului Petru Movilă al Kievului”¹.

„În februarie 1643, Ilie Iorest a fost înlăturat în chip brutal din scaunul de mitropolit, datorită uneltirilor cârmuitorilor calvini ai Transilvaniei de atunci. Cauza principală a fost aceea că ierarhul nu a îndeplinit niciuna dintre condițiile care i-au fost impuse la numire, ci a rămas statornic în credința ortodoxă, împreună cu păstoriții săi”². „Un alt motiv a fost acela că mitropolitul s-a opus la tipărirea și difuzarea Catehismului calvinesc”³.

„Principele calvin Gheorghe Rákóczi I nu putea să-l pedepsească pe Ilie Iorest pentru convingerile sale religioase, adică pentru credința sa ortodoxă, fiindcă legile transilvănene interziceau asuprirea religioasă și trecerea forțată la o altă confesiune, pe când imoralitatea putea fi pedepsită și de autoritatea civilă (fie cu moartea, în cazul celor căsătoriți, fie cu amendă în bani și bătaie, în cazul celor necăsătoriți). Deci, trebuia găsit un temei legal care să justifice scoaterea mitropolitului din scaun. În plus, o îndepărtare pentru credința ortodoxă a ierarhului ar fi provocat nemulțumirea celor doi domnitori vecini: Matei Basarab al Țării Românești și Vasile Lupu al Moldovei, cu care Gheorghe Rákóczi avea tot interesul să păstreze relații de bună vecinătate”⁴.

În consecință, „la începutul anului 1643, Gheorghe Rákóczi I, îndemnat de superintendentul calvin Geleji Katona István și de predicatorul Curtii, Gheorghe Csulai, a convocat un sinod obștesc al tuturor protopopilor și preoților români din Transilvania,

¹ **Idem**, *Sfântul Ierarh Ilie Iorest...*, p. 388.

² **Ibidem**.

³ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 58.

⁴ **Idem**, *Sfântul Ierarh Ilie Iorest...*, p. 390.

în vederea judecării mitropolitului Ilie Iorest, acuzat de viață nedemnă pentru un slujitor al Bisericii”¹.

La sinodul din 1643, „ierarhului ortodox i-au fost aduse mărturii mincinoase, acesta fiind acuzat că ar duce o viață necuviincioasă și scandaloasă”².

În urma sinodului, „mitropolitul a fost înlăturat din scaun și întemnițat, iar bunurile i-au fost confiscate”³.

Cu toate că ierarhul a fost condamnat pentru comportament nedemn față de funcția pe care o ocupa, acesta „a fost aruncat în închisoare împreună cu mai mulți preoți ortodocși, printre care și călugări de la catedrala mitropolitană din Alba Iulia, care s-au opus acțiunii de calvinizare a românilor”⁴, ceea ce arată adevăratul motiv al întemnițării mitropolitului și al celor mai râvnitori dintre preoții și monahii săi.

„Văzând că ierarhul ține tare și neclintit la credința sa”⁵, „după nouă luni, în noiembrie 1643, Gheorghe Rákóczi I l-a eliberat din închisoare, pe baza garanției a 24 de chezași, că va plăti pentru vistieria principelui o mie de taleri, sumă enormă pentru acea vreme”⁶.

Dacă acuza de comportament necuviincios și scandalos adusă mitropolitului Ilie Iorest era adevărată, acesta nu ar fi fost eliberat din închisoare după doar nouă luni.

„După ce a fost eliberat din temniță, fostul mitropolit al Transilvaniei a plecat la Putna, mănăstirea lui de metanie”⁷.

Pentru că în Moldova nu a putut aduna cei o mie de taleri, pe care promisese că îi va achita vistieriei principelui

¹ *Idem, Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 58.

² *Idem, Sfântul Ierarh Ilie Iorest...*, p. 389.

³ *Idem, Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 58.

⁴ *Idem, Sfântul Ierarh Ilie Iorest...*, p. 391.

⁵ *Ibidem*, p. 389.

⁶ *Idem, Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 58.

⁷ *Idem, Sfântul Ierarh Ilie Iorest...*, p. 391.

Transilvaniei, „în iunie 1645, Ilie Iorest a plecat în Rusia, pentru a strânge ajutoare, așa cum făcuseră și alți ierarhi și călugări transilvăneni. Acesta avea asupra lui o scrisoare de recomandare către țarul Mihail I, emisă în Suceava, la 2 iunie 1645, de ierarhii moldoveni: mitropolitul Varlaam, cu sufraganii săi: Anastasie al Romanului, Ștefan al Rădăuților și Ghedeon al Hușilor, având și sigiliile stareților de la Putna, Moldovița, Slatina și Bistrița. În această epistolă, ierarhii și stareții moldoveni, după ce înfățișau pe scurt viața mitropolitului Iorest și relatau suferințele pe care le-a îndurat din partea cârmuitorilor calvini ai Transilvaniei, solicitau ajutorul țarului pentru mitropolitul Iorest, ca să-i poată răscumpăra pe cei 24 de garanți. Fostul mitropolit al Transilvaniei a primit un permis de liberă trecere și din partea domnitorului Vasile Lupu al Moldovei”¹. „Ilie Iorest era însoțit de călugărul Gherman de la Mănăstirea Putna și de nepotul său, Jurca. În 28 iunie 1645, călătorii au ajuns în orașul de graniță Putivl (între Ucraina și Rusia), iar în 24 august, la Moscova”².

În iulie 1645, țarul Mihail I a murit, fiind urmat la tron de fiul său, Alexei I, un copil de șaisprezece ani, extrem de religios.

„În 26 august 1645, fostul mitropolit al Transilvaniei a fost primit în audiență de țar, căruia i-a dăruit păticele din moaștele Sfântului Dumitru din Tesalonic, primind în schimb daruri bogate în bani și obiecte”³.

„Se pare că Ilie Iorest a rămas la Moscova până în primăvara anului următor, din moment ce în octombrie 1645 solicita să i se dea lemne de foc, precum și permisiunea de a

¹ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 58.

² **Idem**, *Sfântul Ierarh Ilie Iorest...*, p. 391.

³ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 58.

cerceta Lavra Sfântului Serghie de Radonej, împreună cu cei doi însoțitori”¹.

„Potrivit obiceiului, la plecare, fostul mitropolit s-a prezentat din nou înaintea țarului, în așa numita «audiență de adio». Presupunem că la întoarcere a poposit și la Kiev, unde păstorea mitropolitul de neam român, Petru Movilă. Reîntors în Moldova, Ilie Iorest a trimis cei o mie de taleri pentru vistieria principelui Transilvaniei”².

Ilie Iorest „și-a petrecut restul vieții în mănăstirea sa de metanie, Putna, unde s-a ocupat cu studiul, cu săvârșirea de slujbe și, probabil, cu copierea de manuscrise”³.

Fostul mitropolit al Transilvaniei „s-a stins din viață la adânci bătrâneți, în 12 martie 1678, fiind îngropat lângă biserica Mănăstirii Putna, în latura de sud, unde au fost descoperite mai multe morminte ale unor arhieri”⁴.

„Ținând seama de viața curată a mitropolitului Ilie Iorest, de statornicia lui în credința cea adevărată și de suferințele îndurate pentru apărarea ei, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa de lucru din 28 februarie 1950, a hotărât ca acest vrednic ierarh să fie socotit ca sfânt mărturisitor, având ca dată de pomenire ziua de 24 aprilie”⁵.

¹ *Idem, Sfântul Ierarh Ilie Iorest...*, pp. 391-392.

² *Ibidem*, p. 392.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 393.

Sfântul Ierarh Sava Brancovici, Mitropolitul Transilvaniei

(24 aprilie)

„Sfântul Sava Brancovici s-a născut în jurul anului 1620, în Ineu, primind la botez numele de Simeon”¹.

„Viitorul mitropolit făcea parte dintr-o veche familie sârbească, se pare originară din localitatea Korenici, din părțile Hertegovinei. Pe la sfârșitul veacului al XVI-lea, această familie s-a refugiat în zona Aradului, din pricina expansiunii otomane. Trăind atâta vreme printre români, familia Brancovici s-a românizat, fapt desprins și din semnătura mitropolitului, care apare uneori sub forma de «Brâncoveanu»”². „Dintre înaintașii de seamă ai mitropolitului Sava îl menționăm pe alt Sava, «episcop de Lipova și Ineu» (cca. 1606 - cca. 1627), și pe Longhin Brancovici (1628 - cca. 1634), fratele tatălui său, hirotonit arhiereu pentru credincioșii din părțile Lipovei-Ineului de către patriarhul ecumenic Chiril Lucaris, retras înainte de 1643 la Mănăstirea Comana din Țara Românească”³.

„Simeon a învățat carte în casa părintească, iar după ce a crescut a călătorit prin Ungaria, Serbia și Bulgaria și, în cele din urmă, s-a îndreptat spre mănăstirea Comana, unde se găsea episcopul Longhin, unchiul său. Acolo și-a completat învățătura.

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfântul Sava, Mitropolitul Transilvaniei*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 407.

² **Ibidem**.

³ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. II, p. 68.

Aflând despre moartea tatălui, a doi frați și a unei surori, tânărul Simeon s-a reîntors acasă, apoi s-a căsătorit și a avut copii, dar aceștia au murit de mici”¹.

„Întâmplându-se să moară Gheorghe Brancovici, protopopul Ineului, o altă rudenie, credincioșii de acolo l-au rugat pe Simeon să-și închine viața slujirii lui Dumnezeu ca preot și protopop. Răspunzând stăruințelor acestora, tânărul a plecat la episcopul Longhin, iar împreună s-au îndreptat spre Târgoviște, pentru a-i cere mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei să-l hirotonească preot. După hirotonie și un nou popas la Comana, preotul Simeon s-a întors la Ineu. Dar abia ajuns între ai săi, a aflat că soția îi murise cu puține zile înainte de hirotonie, iar bătrâna sa mamă se călugărise. Părintele Simeon a păstorit mai mulți ani ca preot și protopop în Ineu”².

„În vara anului 1656 s-a petrecut o nouă schimbare în viața tânărului protopop din Ineu. Murind atunci mitropolitul Simion Ștefan al Transilvaniei, soborul de preoți și mireni ortodocși întruniți la Alba-Iulia în vederea alegerii unui nou titular al scaunului mitropolitan, l-a găsit vrednic pentru această înaltă slujire tocmai pe protopopul văduv Simeon Brancovici din Ineu. Potrivit vechiului obicei, acesta a plecat în Țara Românească, unde a fost călugărit, sub numele de Sava, în catedrala mitropolitană din Târgoviște, la praznicul Înălțării Sfintei Cruci. Erau de față: mitropolitul Ștefan al Ungrovlahiei, unchiul său, Longhin, și alți arhieri străini aflați atunci în capitală. În ziua de 16 septembrie 1656 a fost hirotontit arhieru în aceeași catedrală. Încărcat cu daruri, oferite de domnitorul Constantin Șerban-Basarab și de mitropolitul Ștefan, noul ierarh

¹ **Idem**, *Sfântul Sava...*, p. 407.

² **Ibidem**.

a revenit în Transilvania, fiind primit cu mare cinste la reședința mitropolitană din Alba-Iulia”¹.

„În 28 decembrie 1656, mitropolitul a primit diploma de recunoaștere din partea principelui Gheorghe Rákóczi al II-lea al Transilvaniei, prin care i se acorda o jurisdicție foarte întinsă, așa cum nu avusese niciunul dintre predecesorii săi: Transilvania propriu-zisă, Severinul, Zarandul, Bihorul și Maramureșul”².

În urma bătăliei de la Mohacs, din 29 august 1526, și a cuceririi treptate a Ungariei de către Imperiul Otoman, în anul 1541 a fost creat pașalâcul de la Buda, care s-a extins cu vremea și în vestul Transilvaniei, unde turcii au devenit tot mai influenți, încât în 7 octombrie 1658 l-au numit pe Acațiu Barcsay ca principe al Ardealului. „Voind să-și consolideze poziția prin câștigarea preoțimii ortodoxe, Acațiu Barcsay a emis, în 9 ianuarie 1659, o diplomă de confirmare a mitropolitului Sava, acordându-i jurisdicție (pe lângă teritoriile menționate în diploma lui Gheorghe Rákóczi al II-lea din 28 decembrie 1656) și asupra Țării Făgărașului. În luna următoare, mitropolitul Sava a prezentat dietei transilvane, întrunită la Bistrița, starea deplorabilă a clerului ortodox, din cauza contribuțiilor fiscale. Urmarea a fost că, în 15 martie 1659, Barcsay îi scutea pe preoții români de toate obligațiile fiscale pe care le aveau față de vistieria țării. În 20 martie 1659, printr-un alt decret, erau acordate aceleași scutiri și preoților din Țara Făgărașului, fiind accentuată obligația acestora, precum și a tuturor preoților români ardeleni, de a sta sub ascultarea mitropolitului Sava”³.

Întrucât „Sava Brancovici era antiotoman, Acațiu Barcsay l-a înlăturat din scaun, înlocuindu-l cu un cleric rus, Ghenadie,

¹ **Ibidem**, p. 408.

² **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. II, p. 69.

³ **Ibidem**, p. 70.

fost preot în Alba-Iulia”¹. „Cu toate că nu mai era recunoscut de principe, mitropolitul Sava a profitat de vremurile tulburi din Transilvania, continuând să se mențină în drepturile sale și să locuiască la Alba Iulia. Se pare că Ghenadie a murit în vara anului 1660”².

Acațiu Barcsay a fost învins într-o bătălie și a abdicat în 31 decembrie 1660, fiind ucis în primele zile ale anului următor.

În 14 septembrie 1661, nobilimea transilvană, cu acordul Imperiului Otoman, l-a ales ca principe al Ardealului pe Mihai Apafi.

„În 23 aprilie 1662, Sava Brancovici a primit din partea noului principe diploma de confirmare în scaunul mitropolitan”³.

„La 1 septembrie 1663, Mihai Apafi a confirmat decretul emis de Acațiu Barcsay în 15 martie 1659, prin care îi scutea pe preoții români de dări față de vistieria statului”⁴.

„Întrucât în urma expedițiilor otomane în Transilvania catedrala mitropolitană din Alba Iulia a fost distrusă, una dintre preocupările lui Sava Brancovici a fost aceea de a o reface”⁵.

„Pentru că a refuzat să colaboreze cu principele și cu ceilalți conducători calvini ai Transilvaniei”⁶, în detrimentul propriei sale credințe, „mitropolitul a ajuns la divergențe cu aceștia, iar în 1667, Mihai Apafi le-a solicitat celor patru episcopi ai averii Mitropoliei să-i ceară mitropolitului socoteală de toate veniturile încasate de la începutul păstoririi sale, să ia măsuri pentru deschiderea unei școli și pentru reînființarea tipografiei. Le cerea, de asemenea,

¹ **Idem**, *Sfântul Sava...*, p. 408.

² **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. II, p. 71.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**.

⁵ **Ibidem**.

⁶ **Idem**, *Sfântul Sava...*, p. 409.

să-i audieze pe preoții care au suferit vreo nedreptate din partea mitropolitului”¹.

„Cu toate că nu avea relații bune cu principele Transilvaniei, mitropolitul a obținut din partea acestuia permisiunea de a efectua o călătorie în Rusia, după ajutoare, așa cum făcuseră cu câteva decenii în urmă, unchiul său, Longhin, și mitropolitul Ilie Iorest”².

„La începutul anului 1668, mitropolitul, împreună cu fratele său Gheorghe, cu doi diaconi și câțiva însoțitori, a plecat din Alba Iulia, având o scrisoare de recomandare din partea principelui. Pe la jumătatea lunii februarie, Sava Brancovici era la Iași, de unde a trecut în Polonia. Acolo a primit o scrisoare din partea regelui Ioan Cazimir al II-lea către țarul Alexei Mihailovici”³.

„Spre sfârșitul primăverii, mitropolitul a ajuns la Moscova, fiind primit în audiență de țar, în 31 mai 1668. Sava Brancovici i-a oferit țarului mai multe daruri, primind, la rândul său, bani, obiecte de cult și blănuri. În ziua următoare, mitropolitul a depus la «biroul ambasadorilor» din Moscova o scrisoare (memoriu), în care recomanda necesitatea unirii tuturor popoarelor creștine din Răsărit împotriva cotorpitorilor otomani”⁴.

„În 29 iunie 1668, mitropolitul Sava a slujit Sfânta Liturghie în biserica «Adormirea Maicii Domnului» din Moscova, alături de patriarhii: Paisie al Alexandriei și Macarie al III-lea al Antiohiei, precum și de alți ierarhi, ruși și străini, prezenți la lucrările sinodului convocat în 1666-1667 pentru judecarea patriarhului rus Nikon”⁵.

¹ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. II, pp. 71-72.

² **Idem**, *Sfântul Sava...*, p. 409.

³ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. II, p. 72.

⁴ **Ibidem**.

⁵ **Ibidem**.

„În 2 august 1668, Sava Brancovici a fost primit într-o nouă audiență de către țar, care i-a acordat un ajutor bănesc substanțial pentru Biserica sa. De asemenea, mitropolitului i-a fost înmănat un hrisov, prin care i se asigura privilegiul - nu numai lui ci și urmașilor săi în scaun - de a merge după ajutoare în Rusia, din șapte în șapte ani”¹.

„Înainte de sărbătorile Crăciunului anului 1668, mitropolitul Sava era înapoi la reședința lui din Alba-Iulia”².

„După întoarcerea din această călătorie, pentru mitropolitul Sava a început o perioadă de asuprii din partea principelui Mihai Apafi și a conducătorilor confesiunii calvine, conștienți că prin legăturile cu alte Biserici și cu poporul rus ierarhului i-a crescut hotărârea de a se opune noilor încercări de calvinizare a Bisericii Ortodoxe. O primă măsură a fost luată în 20 februarie 1669, când principele, instigat de superintendentul calvin Petru Kovasznai din Alba-Iulia, a emis un decret prin care mitropolitului i-au fost impuse o serie de îndatoriri și restricții, urmărindu-se calvinizarea Bisericii românești. Între altele, ierarhul era subordonat superintendentului calvin în ceea ce privește hirotonirea preoților și a protopopilor, destituirea celor nevrednici, reprimirea celor ce făgăduiesc îndreptarea vieții, vizitarea canonică a bisericilor, revizuirea cauzelor grele bisericești, precum și în convocarea și conducerea sinodului general românesc”³.

„La începutul anului 1670, mitropolitul a făcut o călătorie în Țara Românească. Cu acest prilej, Antonie Vodă din Popești (1669-1672), împreună cu mitropolitul Teodosie al Ungrovlahiei, cu sufraganii acestuia de la Râmnic și de la Buzău și cu boierii din divan, au confirmat o danie anuală de 6000 de aspri Mitropoliei

¹ **Idem**, *Sfântul Sava...*, pp. 409-410.

² **Ibidem**, p. 410.

³ **Ibidem**.

Transilvaniei. Se continua astfel ajutorarea pe care o acordaseră și înaintașii săi în scaun, Matei Basarab și Constantin Șerban”¹.

„În 1672, Sava Brancovici a sfințit biserica Mănăstirii Moisei din Maramureș, care probabil fusese recent renovată, iar doi ani mai târziu a târnosit biserica din Vlădeni, lângă Brașov”².

„În 14 iunie 1674, Mihai Apafi a dispus ca mitropolitul ortodox, protopopii, preoții și toate bisericile românești să fie puse sub controlul noului superintendent calvin Tiszabeczi Gaspar. Acesta urma «să aibă de grijă de toate bisericile românești și să le cârmuiască după conștiința sufletului său». Mitropolitul era obligat să-i dea ascultare în toate. Era evident că principele urmărea însăși desființarea Bisericii Ortodoxe. Cu abilitatea lui cunoscută, mitropolitul Sava a știut să treacă și peste aceste noi umilinte pregătite de Apafi”³.

„În 1675, mitropolitul s-a dus la Brașov, pentru a aplana neînțelegerile dintre preoții de la biserica Sfântul Nicolae din Șchei”⁴.

„În 1675, Sava Brancovici a convocat un «sobor» sau adunare de protopopi, preoți și mireni la Alba Iulia, la care s-au luat mai multe măsuri cu privire la întărirea vieții religios-morale a preoților și a credincioșilor români din Transilvania. De pildă, preoții erau îndatorați să slujească și să predice în românește în fiecare duminică și sărbătoare, iar în timpul posturilor zilnic”⁵. „Aici trebuie subliniat faptul că mitropolitul Sava a fost primul ierarh despre care avem dovezi că a dat dispoziții, în scris, privind săvârșirea slujbelor în limba română”⁶. „Alte măsuri priveau disciplina clerului, hotărându-se depunerea

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 410-411.

³ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. II, p. 73.

⁴ **Ibidem.**

⁵ **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, p. 64.

⁶ **Idem**, *Sfântul Sava...*, p. 411.

celor nevrednici de slujirea preotească. Unele măsuri priveau combaterea superstițiilor, mai ales a celor legate de cultul morților. Credincioșilor li se cerea să ia parte la slujbele care se săvârșeau în duminici și sărbători, să cunoască rugăciunea Tatăl nostru, Crezul și cele 10 porunci, să se spovedească și să se împărtășească de patru ori pe an și să-și trimită copiii la biserică în vederea catehizării. Așadar, mitropolitul Sava era preocupat de ridicarea duhovnicească și culturală a clerului și a credincioșilor săi”¹, „dar mai ales de înlocuirea, în cultul Bisericii, a limbii slavone cu cea română, lucru pentru care lupta și marele său contemporan, mitropolitul Dosoftei al Moldovei”².

„Profitând de faptul că în 1675 Gheorghe Brancovici, fratele mitropolitului, a fost numit reprezentant (capuchehaie) al principelui Transilvaniei pe lângă Poarta Otomană, ierarhul a obținut din partea lui Mihai Apafi noi drepturi pentru Biserica Ortodoxă. Astfel, în 30 decembrie 1675, principele a dat o diplomă, prin care dispunea ca protopopii, preoții și bisericile românești să nu mai fie scoase de sub jurisdicția lui Sava Brancovici. În anul următor, Apafi a emis un decret, conform căruia preoții români erau scutiți de dări”³.

„După ce Mihai Tófoi, fostul predicator de la Curtea lui Apafi, a fost numit superintendent, relația dintre principele Transilvaniei și mitropolit s-a deteriorat foarte mult. Pe deasupra, tocmai atunci a fost descoperit un complot îndreptat împotriva lui Apafi, condus de Beldy Pal, un magnat ardelean emigrat la Constantinopol, care dorea să pună capăt domniei tiranice a principelui. Printre cei implicați se număra și Gheorghe Brancovici. N-ar fi exclus ca la conspirație să fi aderat și mitropolitul Sava”⁴.

¹ **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, pp. 64-65.

² **Idem**, *Sfântul Sava...*, pp. 411-412.

³ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. II, pp. 73-74.

⁴ **Idem**, *Sfântul Sava...*, p. 412.

„În 2 iunie 1680, din dispoziția principelui, a fost constituit un «scaun de judecată» la Alba Iulia, pentru a-l judeca pe mitropolitul Sava Brancovici. Președinte era Alvinczi Pal din Vurpăr, prim-secretarul principelui, iar printre membri se numărau: protopopul calvin Veresmarty Janos din Benic, protopopul român Ioan Zoba din Vințu de Jos, secretarul soborului mare, un cunoscut filocalvin și dușman al mitropolitului, «împreună cu alți bărbați - mireni și din tagma bisericească - știutori de legi», în total 101 persoane. Primul acuzator era superintendentul calvin Mihai Tófői, reprezentat prin Ștefan Paloș. Apărătorii mitropolitului erau: fratele său Gheorghe și negustorul aromân Ioan Patăr”¹.

„Cronicarul contemporan maghiar, Mihai Cserei, a consemnat faptul că protopopul filocalvin Ioan Zoba a fost «mituit cu daruri» de principe, pentru a-l învinui pe mitropolit de imoralitate”².

„Sava Brancovici a fost judecat după renumita colecție de legi medievale transilvane «Approbatæ Constitutiones» și în conformitate cu «canoanele» Bisericii calvine”³. „Deci un mitropolit ortodox român era judecat după «canoanele» confesiunii calvine maghiare”⁴.

„Sava Brancovici a fost judecat și condamnat în aceeași zi, fiind depus din treaptă”⁵.

„În sentința de destituire a mitropolitului se menționa faptul că acesta a dus o viață imorală, că a neglijat mănăstirea din Alba Iulia și tipografia. Pe baza acestor acuze neîntemeiate, s-a hotărât ca «Sava Brancovici, cel până acum mitropolit al românilor, să

¹ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. II, p. 74.

² **Idem**, *Sfântul Sava...*, p. 413.

³ **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, p. 65.

⁴ **Idem**, *Sfântul Sava...*, p. 413.

⁵ **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, p. 65.

fie înlăturat din dregătoria episcopescă și din cea preoțească», pe temeiul canoanelor 80 și 81 ale Bisericii calvine din Ardeal și canonul 75 al legii românești. Pe baza *Approbatae Constitutiones*, partea I, titlul I, art. 3, lui Sava Brancovici urma să-i fie intentat și un proces civil, acesta fiind dator să dea seamă de averile mănăstirii din Alba Iulia”¹.

„În aceeași zi, principele a cerut Sfatului orășenesc din Sibiu să sigileze imediat bunurile deținute de cei doi frați Brancovici în casa în care locuiau cu chirie, atunci când treburile îi duceau în acel oraș. După câteva zile, au fost trimiși doi oameni de încredere să facă inventarul bunurilor fraților Brancovici. Pe lângă veșminte, vase liturgice, obiecte de argintărie, stofe și săbii, s-au mai găsit trei traiste cu cărți românești, alți 14 saci cu cărți, tipografia cu toate piesele ei, 66 de cărți românești, maghiare și latine, precum și un ziar cusut în piele (probabil jurnalul său personal)”². „Alte bunuri, mai ales cărți, au fost găsite la reședința din Alba Iulia. De aici rezultă că mitropolitul avea o bibliotecă frumoasă, ceea ce reflectă preocupările sale culturale”³.

„După judecată, mitropolitul Sava a fost întemnițat. Pentru a putea fi confiscată întreaga avere a familiei Brancovici, în aceeași temniță cu mitropolitul a fost închis și unicul său frate, Gheorghe Brancovici”⁴, „dar acesta a fost eliberat nu după mult timp”⁵.

„Apafi și oamenii lui au prădat întreaga avere a mitropolitului, iar acesta a fost silit să plătească 3000 de taleri, pentru procurarea cărora fratele său, Gheorghe, a fost trimis în Țara Românească”⁶.

¹ *Idem, Sfântul Sava...*, pp. 412-413.

² *Ibidem*, p. 413.

³ *Idem, Istoria Bisericii...*, vol. II, p. 75.

⁴ *Idem, Sfântul Sava...*, p. 413.

⁵ *Idem, Sfinți daco-romani...*, p. 65.

⁶ *Idem, Sfântul Sava...*, p. 413.

„După ce a fost aruncat în temniță, deși în vârstă și bolnav, mitropolitul era scos în fiecare vineri din închisoare numai în cămașă și bătut cu biciul până când se rupea cămașa și carnea de pe el”¹.

„La scurt timp după judecarea și întemnițarea lui Sava, s-au făcut mai multe încercări pentru eliberarea lui, prin mijlocirea fratelui său, Gheorghe, care a cerut sprijinul domnitorului Șerban Cantacuzino al Țării Românești și al lui Constantin Brâncoveanu. Din rațiuni de ordin politic - pentru a nu ajunge la neînțelegeri cu domnul muntean - Mihai Apafi l-a eliberat pe mitropolit din închisoare, la o dată pe care nu o cunoaștem. Bătrân și suferind, ierarhul a trecut la cele veșnice, în primele luni ale anului 1683, probabil în aprilie. Nu știm unde se găsește mormântul său”².

„Ținând cont de statornicia în dreapta-credință a mitropolitului Sava și de pătimirea îndurată pentru apărarea ei, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 28 februarie 1950, a hotărât ca Sava Brancovici să fie cinstit ca sfânt mărturisitor”³.

„Viața Sfântului Ierarh Sava Brancovici a fost consemnată în scris de fratele său, învățatul Gheorghe Brancovici”⁴.

Pomenirea Sfântului Sava Brancovici în calendarul creștin se face în ziua de 24 aprilie.

¹ **Ibidem**, pp. 413-414.

² **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, p. 65.

³ **Idem**, *Sfântul Sava...*, p. 415.

⁴ **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, p. 63.

Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș

(24 aprilie)

„Sfântul Iosif Mărturisitorul s-a născut în secolul al XVII-lea în familia nobilă a Stoicenilor din Crișănești, localitate situată în Maramureșul din dreapta Tisei, pe Valea Talaborului, un afluent al râului Tisa”¹.

„Numele de botez al viitorului episcop a fost Ioan. Se crede că Ioan Stoica a început să învețe cu un dascăl, călugăr sau preot, în familie ori poate la biserica din sat”².

„Școlile de stat din Transilvania de atunci erau preponderent calvine, de aceea adevărata școală românească ortodoxă se făcea în mănăstiri. La Mănăstirea Peri, care a fost un important centru de cultură, a învățat și Ioan Stoica. Conform unor opinii, acesta ar fi studiat și în Polonia și Moldova, probabil la Mănăstirea Neamț”³.

De asemenea, tânărul „Ioan Stoica și-a continuat pregătirea și prin metoda autodidactică”⁴.

„După terminarea studiilor, Ioan Stoica s-a căsătorit și a fost hirotonit întru preot la Mănăstirea Peri. Se cunoaște faptul că a fost preot în localitatea Ciumulești, unde a păstorit mai multă vreme”⁵.

¹ **Prof. Dr. Nuțu Roșca**, *Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș*, Baia Mare, 2000, pp. 30-31.

² **Ibidem**, p. 40.

³ **Ibidem**, pp. 40-41.

⁴ **Ibidem**, p. 42.

⁵ **Ibidem**, pp. 43-44.

„La scurt timp după ce s-a căsătorit, preotul Ioan Stoica a rămas văduv și s-a călugărit, luându-și numele de Iosif. În calitate de ieromonah, acesta a viețuit la mănăstirea din Ciumulești”¹.

„Prin inteligența și cultura sa teologică, prin viața aleasă și împlinirea cu zel a misiunii sale nobile și sfinte de zidire și întărire în dreapta credință, părintele Iosif Stoica s-a remarcat în rândul preoțimii maramureșene, care îl stima și admira. Datorită acestor calități deosebite, când funcția de protopop al Ierașului de Jos a rămas vacantă, Iosif Stoica a fost ales să o ocupe. Protopopul Iosif Stoica își avea reședința la mănăstirea din Ciumulești”².

Cu toate că românii au fost dintotdeauna majoritari în Transilvania, în timpul Răscoalei de la Bobâlna, din 1437, a fost constituită Unio Trium Nationum (Uniunea celor trei neamuri), care a stabilit că drepturi politice și sociale în principat au doar ungurii, sașii și secuii, românii fiind numai tolerați, în propria lor țară.

De asemenea, începând din veacul al XVI-lea, în Transilvania erau recunoscute doar patru religii recepte: catolicismul (de la ocuparea Ardealului de către unguri), luteranismul (din 1550), calvinismul (din 1564) și unitarianismul (din 1568), credința ortodoxă a românilor majoritari fiind și ea doar tolerată.

În decursul vremurilor, s-a încercat fie calvinizarea fie catolicizarea românilor ortodocși din Ardeal, în funcție de credința stăpânitorilor. Astfel, „în 1624, Gabriel Bethlen, principele calvin al Transilvaniei, i-a impus mitropolitului Dosoftei (1623-1627) cinci condiții calvine. Cu trecerea timpului, calvinii și-au înmulțit condițiile pretinse mitropoliților români. Lui Simion Ștefan (1643-1656) i s-au impus cincisprezece, iar

¹ **Ibidem**, p. 45.

² **Ibidem**, p. 47.

lui Varlaam (1685-1692) și Teofil (1692-1697) nouăsprezece condiții. Dacă mitropoliții români ar fi respectat și ar fi aplicat condițiile cerute de forța politică străină, ar fi transformat Biserica Ortodoxă din Transilvania în biserică maghiară calvină. Tocmai cu acest scop li s-au impus condițiile respective. Mitropoliții ortodocși însă au procedat cu multă înțelepciune. Fiindu-le impuse aceste condiții de către puterea politică, ei le-au acceptat de formă, dar nu le-au aplicat, pentru că nu credeau în dogmele ce le conțineau, ci dimpotrivă”¹.

În secolul al XVII-lea, „atât de mult îi prigoneau ungurii calvini pe românii ortodocși din Transilvania, încât aceștia se refugiau la turci și la ruși, care nu erau atât de cruzi”².

„În 1646, o parte din preoții și credincioșii ruteni din eparhia Muncaciului au acceptat unirea cu Biserica Romei, așa cum făcuseră și o parte din ucrainenii, prin așa-numita «unire» de la Brest, din anul 1596. În astfel de împrejurări, unii din episcopii ruteni uniți care au păstorit la Muncaci, în a doua jumătate a veacului al XVII-lea, au încercat să treacă la Biserica Unită cu Roma și pe unii dintre preoții ortodocși români din satele românești din Maramureș și Satu Mare”³.

„Din anul 1686, episcop al Muncaciului era Metodie Racovețchi care, sub influența propagandei catolice, a trecut la uniaticism. El pretindea drept de jurisdicție asupra Maramureșului și făcea presiuni puternice pentru convertirea la catolicism a preoților și credincioșilor de aici. Față de calvinism, catolicismul venea cu forțe și metode sporite de năpăstuire asupra românilor ortodocși. Conducerea politică a comitatului Maramureș însă, ca și a Transilvaniei, în acel timp încă era calvină”⁴.

¹ **Ibidem**, p. 66.

² **Ibidem**, p. 49.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 66.

⁴ **Prof. Dr. Nuțu Roșca**, *Op. cit.*, p. 49.

„La 9 mai 1688, Transilvania a trecut de sub dominația turcească sub stăpânirea Imperiului Habsburgic, schimbând jugul de lemn de până atunci cu altul de fier. O dată cu cucerirea Ardealului, austriecii au vrut să-și întărească aici stăpânirea, prin atragerea de partea lor a maselor largi de oameni, în primul rând prin religia catolică. Ungurii, sașii și secuii erau calvini, luterani și unitarieni, iar catolici erau puțini. Credințele acestora erau garantate de legile principatului, care au rămas în vigoare și după cucerirea Transilvaniei de către habsburgi. Românii fiind populația cea mai numeroasă din Ardeal și credința lor doar tolerată, spre ei și-au îndreptat austriecii acțiunile prozelitiste. Prin convertirea românilor la catolicism ei își vedeau întărită poziția în Transilvania”¹.

„În 5 noiembrie 1689, Iosif de Camillis a fost sfințit episcop greco-catolic de Muncaci. Acesta însă nu și-a desfășurat propaganda catolică numai în eparhia Muncaciului, ci din mult zel și-a extins-o și în împrejurimi, în ținuturile Sătmăruului, Bihorului și Maramureșului, năzuind să aducă preoțimea maramureșeană sub jurisdicția sa”².

„În aceste împrejurări grele, la începutul anului 1690, preoții maramureșeni au ales în fruntea lor un episcop localnic, în persoana protopopului Iosif Stoica. Acesta a fost sfințit arhiereu în Polonia, de către Dosoftei, fostul mitropolit al Moldovei, care se afla atunci acolo în pibegie, însă este posibil să fi fost hirotonit și în Moldova, de către patriarhul Dositei al Ierusalimului, care era atunci la Iași”³.

„În timpul episcopului Iosif Stoica, lupta împotriva Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania era complexă. Pe de o parte ungurii calvini, care dețineau puterea politică, acționau

¹ **Ibidem**, p. 74.

² **Ibidem**, p. 162.

³ **Ibidem**, pp. 50-51.

prin toate mijloacele asupra românilor pentru a-i determina să treacă la religia lor. Pe de altă parte catolicii lucrau, după trecerea Transilvaniei sub dominația Imperiului Habsburgic, pentru a impune românilor catolicismul. Peste acestea, calvinii și catolicii, uneori, se luptau între ei, pentru a-și face fiecare loc în acapararea românilor, iar cel mai adesea lucrau împreună pentru desființarea românilor. Ambele forțe acționau în aceleași scopuri, care erau distrugerea credinței strămoșești, deznaționalizarea românilor și stăpânirea Transilvaniei”¹.

„Asemenea mitropoliților de la Alba Iulia și episcopului Iosif i s-au impus condiții calvinizante, iar autoritățile comitatului făceau presiuni asupra lui să treacă la calvinism”², însă „acesta nu și-a trădat Biserica, nici neamul”³.

„Autoritățile știau că episcopul Iosif întreținea legături cu Moldova și cu Țara Românească, de unde procura cărți de cult pentru bisericile din Maramureș”⁴, de aceea „atacurile împotriva lui s-au ținut lanț”⁵.

„Păstorind în perioada luptei dintre calvini și catolici pentru convertirea românilor, episcopul Iosif era atacat din ambele tabere”⁶, însă „acesta a fost un dârz apărător al Ortodoxiei în fața acțiunilor prozelitiste ale calvinilor și catolicilor”⁷.

„La începutul anului 1692, oficialii unguri, în frunte cu vicecomitele Francisc Darvay, i-au dat episcopului dispoziție, fără motive întemeiate, să-i scoată din cler pe preoții din Voinești. Episcopul însă a amânat această hotărâre până la soborul general, timp în care i-a îndrumat pe preoți să se

¹ **Ibidem**, pp. 14-15.

² **Ibidem**, pp. 70-71.

³ **Ibidem**, p. 73.

⁴ **Ibidem**, p. 71.

⁵ **Ibidem**, p. 73.

⁶ **Ibidem**, p. 72.

⁷ **Ibidem**, p. 9.

pregătească bine pentru misiunea lor, pe lângă preotul învățat și cu experiență din Domnești. Dar ca să-i împace și pe oficiali, până la sobor, i-a oprit pe acei preoți numai de la oficierea Sfintei Liturghii. Pentru că dispoziția dată n-a fost executată întocmai, vicecomitele Francisc Darvay, în ședința din 11 martie 1692 a Congregației Comitatului Maramureș, a înaintat un act de protest împotriva episcopului”¹.

„În același an, episcopul Muncaciului Iosif de Camillis, i-a cerut împăratului Leopold I drept de jurisdicție și asupra Maramureșului și a lansat atacuri împotriva episcopului Iosif Stoica. Astfel, într-o scrisoare din 15 martie 1692, acesta a încercat să-i submineze autoritatea și să-l compromită în fața autorităților comitatului, acuzându-l că hirotonește, pe bani, preoți fără pregătire. Cu alt prilej, Camillis a afirmat că episcopul Stoica este un om de moravuri ușoare și a încercat în repetate rânduri să-l înlăture”².

„Iosif Stoica a fost un om al rugăciunii și al faptelor duhovnicești”³, care „a depus multă osteneală întru apărarea dreptei credințe și a identității naționale. Necruțând niciun efort, acesta a cercetat parohiile, a ținut soboare, a apărât interesele Bisericii, chiar cu riscul de a intra în conflict cu cârmuiitorii comitatului”⁴.

„Prin 1692, pribegea în Maramureș tipograful cracovian Sweipolt Fiol, care a întemeiat o tipografie la Mănăstirea Peri. Aici a imprimat episcopul Iosif un antimis cu text slavon, în anul 1692, în care se intitula: «Din mila lui Dumnezeu, episcop ortodox al Maramureșului, exarh al stavropighiei patriarhale constantinopolitane din Peri și locțiitor al Mitropoliei din Bălgrad

¹ **Ibidem**, p. 72.

² **Ibidem**, p. 162.

³ **Ibidem**, p. 100.

⁴ **Ibidem**, p. 67.

(Alba Iulia) din Ardeal»¹, „ceea ce înseamnă că în acel moment avea și calitatea de locțiitor de mitropolit al Transilvaniei, scaunul fiind vacant”².

„De sub teascurile tipografiei Mănăstirii Peri au ieșit în anul 1696 un Evengheliar și un Molitfelnic, amândouă în limba română, precum și trei cărți slavonești: Abecedar, Penticostar și Triod, fără a fi menționat anul tipăririi lor”³.

„În timpul arhipăstoririi episcopului Iosif, în anul 1694, la Mănăstirea Moisei, a fost înființată o școală, unde se învățau scrisul, cititul, rugăciuni și rânduieli bisericești, dar mai ales se preda cum să-ți formezi o înaltă ținută și conduită morală. Episcopul Iosif Stoica a sprijinit școala de la Mănăstirea Moisei și a îndemnat oamenii de acolo să învețe carte”⁴.

„Episcopul Iosif a făcut vizite canonice, a ținut soboare, a îndrumat preoții, a mângâiat poporul asuprit, a militat pentru apărarea dreptei credințe a Bisericii și a bunurilor ei, pentru recunoașterea adevărului și respectarea dreptății, a făcut judecăți drepte și a adus pacea între oameni, pe care i-a îndrumat spre o viață demnă, creștinească și evlavioasă”⁵.

Avem date despre mai multe soboare ținute de episcopul Iosif în diverse localități din Maramureș, precum Budești (1690), Sighetu Marmăției (1698 și 1699), Drăgoiești (1699) și Moisei (1700).

„Episcopul Iosif era preocupat de ridicarea nivelului de pregătire al preoților, de aceea la soborul de la Moisei a fost prevăzută și o verificare a cunoștințelor de bază ale preoților

¹ **Ibidem**, p. 136.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 66.

³ **Prof. Dr. Nuțu Roșca**, *Op. cit.*, p. 136.

⁴ **Ibidem**, p. 116.

⁵ **Ibidem**, p. 100.

(rugăciuni, Sfintele Taine, oficierea slujbelor). În convocator era menționată și achitarea datoriilor de către restanțieri”¹.

„Din soboarele convocate și prezidate de Iosif Stoica și din documentele vremii se vede că acest episcop al Maramureșului era un păstor sufletesc energic, harnic și cu multă grijă pentru viața religioasă și morală a credincioșilor și pentru disciplina bisericească, și totodată un demn apărător al bunurilor bisericești împotriva celor care încercau să le înstrăineze”².

„În 4 decembrie 1691, împăratul Leopold I a dat o diplomă (numită leopoldină, după numele său), în 18 puncte, care a fost o adevărată constituție a Transilvaniei. Prin această diplomă se confirmau privilegiile celor trei națiuni: unguri, sași și secui, precum și drepturile celor patru religii recepte: catolică, luterană, calvină și unitariană. Deci poporul român - și credința sa ortodoxă - era exclus și pe mai departe de la viața politică și socială a țării, fiind socotit «tolerat»”³.

În ceea ce îi privește pe românii ardeleni, diploma imperială nu a făcut decât să confirme „colecția de legi «Approbatæ Constitutiones», adoptată de dieta Transilvaniei în 1653, care dispunea ca «românii să fie ținuți în robie deplină și perpetuă, ei fiind în țară numai tolerați»”⁴.

„În 23 august 1692, Leopold I a înaintat guvernului maghiar un edict, în virtutea căruia toți preoții ortodocși care se unesc cu Biserica Romano-Catolică vor beneficia de aceleași privilegii

¹ **Ibidem**, p. 115.

² **Ibidem**, p. 100.

³ **Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș până în 1918*, Cluj Napoca, 1992, pp. 193-194.

⁴ **Preot Profesor Dumitru Stăniloae**, *Uniatismul din Transilvania, încercare de dezmembrare a poporului român*, București, 1973, pp. 11-12.

ca și clerul catolic. Bazându-se pe acest decret imperial”¹, „în septembrie 1697, iezuitul Paul Ladislau Baranyi, din Alba Iulia, a plecat la Viena, spre a prezenta Curții un memoriu al «statului catolic» transilvan (reprezentanții catolicilor din dietă), în vederea unirii românilor ortodocși cu Biserica Romei. Împăratul a dat o rezoluție în 14 aprilie 1698, potrivit căreia se lăsa românilor posibilitatea de a se uni cu oricare dintre cele patru religii recepte sau de a rămâne în vechea lor credință. Preoții care acceptau să se unească cu vreuna dintre religiile recepte, urmau să beneficieze de privilegiile confesiunii respective”². În același timp însă, Leopold I „a trimis în secret instrucțiuni generalului Rabutin, guvernatorul militar al Transilvaniei, prin care îi cerea să le îngăduie preoților români să se unească numai cu Biserica Romano-Catolică”³.

„Un fapt extrem de important îl constituie cel legat de beneficiarii ofertei, pentru că invitația era adresată doar clerului, nu și maselor largi de credincioși”⁴. Aici trebuie menționat faptul că „preoții ortodocși din Ardeal erau siliți să presteze robotă, în rând cu păstoriții lor iobagi, de multe ori să plătească chiar și dijmă preoților luterani și calvini. În cursul războiului turco-austriac, din 1683-1699, preoților români ortodocși le-au fost impuse felurite dări extraordinare de război, în timp ce preoții catolici, luterani, calvini și unitarieni erau scutiți, pe motiv că aparțineau unor confesiuni recepte”⁵.

¹ **Ioan Lupaș**, *Biserica Ortodoxă Română din Transilvania și unirea religioasă în cursul veacului al XVIII-lea*, traducere de Ana Maria Arghîșan, Editura Tipomur, Târgu Mureș, 2004, p. 33.

² **Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania...*, p. 197.

³ **Ioan Lupaș**, *Op. cit.*, p. 38.

⁴ *Relațiile actuale dintre ortodocși și greco-catolici în România*, Ediția a III-a, revizuită și completată, Editura Renașterea, Cluj Napoca, 2011, p. 9.

⁵ **Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania...*, p. 195.

„În 2 iunie 1698, cardinalul Kollonich, arhiepiscop de Esztergom și primat al Ungariei, adresa un «manifest» preoților ortodocși români transilvăneni, prin care preciza că urmau să beneficieze de privilegiile Bisericii și ale preoților catolici numai aceia care vor crede și vor mărturisi tot ceea ce învață această Biserică, în special cele patru puncte deosebitoare dintre ortodocși și catolici: primatul papal, împărțășania cu azimă, Filioque și purgatoriul”¹.

„Leopold Kollonich nu era un episcop oarecare, ci principalul sfetnic al împăratului Leopold I în chestiuni de politică religioasă, privind teritoriile Coroanei Sfântului Ștefan”².

În toamna anului 1698, Atanasie Anghel, mitropolitul ortodox al Transilvaniei, asupra căruia se exercitaseră numeroase presiuni, și 38 de protopopi, tentați de privilegiile materiale ale clerului catolic din Ardeal, au acceptat unirea cu Biserica Romei.

„Actul de unire al clerului român cu Biserica Romei, din 7 octombrie 1698, despre care se spune că a fost semnat de 38 de protopopi, este asemenea unei broșuri cu trei file, primele două fiind formate dintr-o coală îndoită, la care s-a adăugat și lipit încă o filă, tăiată în jumătate, dintr-o altă coală. Pe prima pagină se află declarația de unire propriu-zisă și condițiile acceptării acesteia. Pagina a doua cuprinde declarația de unire redactată în limba latină, dar cu deosebiri față de prima, fiind o falsificare evidentă. Paginile 3, 4 și 5 cuprind semnăturile a 38 de protopopi, cu 37 de peceti. Pe pagina 5, după semnături, urmează un scurt rezumat al post-scriptumului de pe prima

¹ **Ibidem**, p. 197.

² **Ovidiu Ghitta**, *Biserica Ortodoxă din Transilvania la sfârșitul secolului al XVII-lea. Unirea cu Biserica romană*, articol publicat în: «Istoria Transilvaniei», vol. II, Editura Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2007, p. 379.

pagină, care a fost scris de mitropolitul Atanasie Anghel. Pagina 6 a rămas nescrisă”¹.

„Pentru a nu fi prinși cu acest fals, iezuiții au ascuns actul de unire, care a fost păstrat în arhiva iezuitului Gabriel Hevenessî, consilierul cardinalului Kollonich, de unde a ajuns apoi în Biblioteca Universității din Pesta. Aici a fost descoperit de istoricul greco-catolic Nicolae Densușianu, în 1879, care a atras primul atenția asupra deosebirilor dintre cele două texte și asupra falsului iezuiților”².

„Dieta transilvană, formată în cea mai mare parte din maghiari calvini și sași luterani, a hotărât, la 23 noiembrie 1698, să trimită un memoriu împăratului, prin care să-l roage să nu acorde libertăți națiunii române - inclusiv preoților - chiar dacă și-ar schimba religia”³.

Cu toate că majoritatea covârșitoare a preoților și a credincioșilor ortodocși români din Transilvania au rămas fideli credinței lor, „în 16 februarie 1699, împăratul Leopold I a dat o diplomă, în care își exprima satisfacția pentru convertirea românilor, grecilor și rutenilor, declarând validă și efectivă unirea lor cu Biserica Romei, prin acceptarea tuturor învățăturilor ei, îndeosebi a celor patru puncte deosebitoare. Prin această diplomă se acordau preoților români uniți toate scutirile și privilegiile de care se bucurau preoții catolici”⁴.

„Diploma emisă de împăratul Leopold I, în 16 februarie 1699, este considerată decretul de înființare a Bisericii Române Unite”⁵.

¹ **Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania...*, pp. 198-199.

² **Ibidem**, p. 200.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**, p. 201.

⁵ **Nicolae Bocșan**, *Biserică și stat la români*, studiu publicat în: «Istoria Transilvaniei», vol. III, Editura Academia Română, Centrul de Studii

„În 14 iulie 1699, guvernul transilvan a înaintat un protest, în care se sublinia că, prin unire, preoții români nu au devenit catolici veritabili sau uniți adevărați, nici prieteni sau adepți ai catolicismului, ci niște oameni eliberați de impozite și de iobăgie, dispuși să lupte împotriva domnilor de pământ. Împăratul nu a ținut cont de acest protest și, în 26 august 1699, a emis un nou decret, prin care se reconfirmau dispozițiile din 14 aprilie 1698, cu privire la unirea românilor, obligând guvernul să-l publice și să-l respecte”¹.

O anchetă desfășurată de autoritățile din Transilvania a dovedit că cei mai mulți dintre românii ortodocși nu și-au părăsit credința.

În 1701, mitropolitul Atanasie Anghel a fost chemat la Viena și, în cadrul unui proces, i s-a pus să aleagă, întemnițarea ori unirea cu Biserica Romei. Acesta a preferat cea de-a doua variantă.

Prin atitudinea lui Atanasie, a fost desființată Mitropolia Ortodoxă a Transilvaniei. În locul acesteia „a fost creată o Episcopie Unită, supusă arhiepiscopului romano-catolic maghiar din Esztergom. Pe lângă noul episcop unit a fost impus un teolog iezuit, care îl controla în toate actele sale, având mai multă putere decât episcopul (chiar și corespondența personală a episcopului trebuia să fie mai întâi arătată teologului²); împăratul a devenit «patron» al Bisericii Unite, având dreptul de a numi pe viitorii episcopi, dintr-o listă de trei candidați; s-a produs dezbinare, ură și neîncredere între fiii aceleiași popor român. Cu toate acestea, majoritatea clerului, ca și întreaga

Transilvane, Cluj-Napoca, 2008, p. 97.

¹ **Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania...*, p. 201.

² **Ioan Lupaș**, *Op. cit.*, p. 42.

masă a credincioșilor români din Transilvania și-au păstrat pe mai departe vechea lor credință ortodoxă”¹.

În 19 martie 1701, împăratul a emis o nouă diplomă leopoldină, care cuprindea 15 articole. „Primul dintre ele asigura Bisericii și clerului unit din Transilvania drepturile pe care le avea Biserica Romano-Catolică”².

„Acest document reglementa modul de organizare a noii Episcopii catolice conduse de către episcopul Atanasie Anghel”³.

„În 24 martie 1701, Atanasie a fost rehirotonit preot, iar ziua următoare episcop, în capela Sfânta Ana a iezuiților din Viena, declarând că îi va rehirotoni pe toți protopopii și preoții săi, întrucât aceștia au fost hirotoniți de ierarhi «schismatici»”⁴. „Prin aceste hirotonii, săvârșite a doua oară, Biserica Romano-Catolică i-a redus pe ortodocși la nivelul protestanților, care nu au ierarhie sacramentală, nici succesiune apostolică, nici măcar Taina Preoției”⁵.

„În 25 iunie 1701, Atanasie Anghel a fost instalat ca «episcop» în catedrala mitropolitană din Alba Iulia, ctitorită de Mihai Viteazul”⁶. „Chiar în ziua instalării lui Atanasie, trei brașoveni (un preot și doi mireni) au protestat la intrarea în catedrala mitropolitană din Alba Iulia, împotriva întronizării unui

¹ **Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania...*, p. 206.

² **Ibidem**, p. 204.

³ *Relațiile actuale dintre ortodocși și greco-catolici...*, p. 11.

⁴ **Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania...*, p. 205.

⁵ **Ioan Marin Mălinaș**, *Bizanț, Roma, Viena și fenomenul uniatic*, Editura Mihai Eminescu, Oradea, 1997, p. 10.

⁶ **Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania...*, p. 206.

episcop unit cu catolicii în ctitoria voievodului Mihai Viteazul al Țării Românești”¹.

„În acele vremuri, în care asaltul catolic a reușit prin fel de fel de mijloace să câștige la unirea cu Roma o parte dintre românii ardeleni, episcopul Iosif și-a apărat cu persistență, cu multă pricepere și succes turma cuvântătoare de toate atacurilor venite din partea reprezentanților bisericii latine”², încât „clerul și credincioșii români din Maramureș au fost cu totul străini de actul unirii săvârșit de mitropolitul Atanasie Anghel și acest lucru s-a datorat în primul rând vredniciei episcopului Iosif”³.

După trădarea lui Atanasie Anghel, „singurul ierarh care mai păstra aprinsă flacăra Ortodoxiei la nord de Carpați era episcopul Iosif din Maramureș. Datorită opoziției hotărâte a acestuia, a preoțimii maramureșene și a credincioșilor de aici, episcopul apostat Atanasie Anghel nu a avut jurisdicție, nici influență asupra Maramureșului, care a rămas în continuare o cetate a Ortodoxiei”⁴, „toate eforturile de dezbinare a Bisericii Ortodoxe Române din Maramureș fiind zădărnicate de admirabila activitate pastorală a episcopului Iosif”⁵.

„Autoritățile imperiale de la Viena, după ce au văzut că au reușit să-l determine pe Atanasie Anghel să-și trădeze credința, au crezut că vor reuși să-l ducă pe aceeași cale și pe episcopul Maramureșului. Trecuse un an de când Atanasie Anghel acceptase unirea cu Biserica Romei, iar episcopul Iosif al Maramureșului stătea ferm în Ortodoxie, ca o stâncă, iar niciun

¹ **Nicolae Chifăr**, *Organizarea rezistenței ortodoxe și demersurile național-sociale ale episcopului Inochentie Micu Klein*, articol publicat în volumul: «Annales Universitatis Apulensis», Series Historica, 11/II, Alba Iulia, 2007, p. 69.

² **Prof. Dr. Nuțu Roșca**, *Op. cit.*, p. 97.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 66.

⁴ **Prof. Dr. Nuțu Roșca**, *Op. cit.*, p. 95.

⁵ **Ibidem**, p. 98.

preot sau mirean din eparhia lui nu și-a trădat credința. Din aceste motive, episcopului Iosif i-au fost aduse multe învinuiri, din toate cercurile catolice și din partea oficialităților laice străine. După numeroase încercări nereușite de a-l determina să apostazieze, s-a luat hotărârea să fie dat pe mâna generalului Rabutin, guvernatorul militar al Transilvaniei. Episcopul a purtat, la Alba Iulia, o lungă discuție cu cancelarul Nicolae Bethlen, în cadrul căreia i s-a transmis ordinul de a se prezenta în fața generalului Rabutin. Iosif Stoica nu a ezitat și s-a dus fără escortă la Sibiu, unde a respins cu fermitate promisiunile ademenitoare și amenințările înfricoșătoare, întorcându-se nevătămat în Maramureș, ca un vrednic păstor, ocrotit de Dumnezeu”¹.

„În anul 1701, episcopul Iosif a fost chemat la Viena, unde s-au făcut puternice presiuni asupra lui, timp de câteva luni de zile, pentru a accepta unirea cu Biserica Romei. Prin puterea credinței însă, acesta a respins categoric toate propunerile, încât mai-marii Imperiului Habsburgic n-au avut capacitatea de a-l determina să săvârșească păcatul trădării, iar acesta s-a întors în eparhia sa nevătămat, cârmuind-o pe mai departe cu har și înțelepciune, prin toate furtunile dezlănțuite. În faptul că episcopul Iosif s-a întors sănătos de la Viena, fără să facă vreo concesie imperialilor catolici, vedem lucrarea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu”².

„Iosif Stoica a fost un ierarh ferm, statornic și puternic în dreapta credință, pe când Atanasie Anghel a fost un om slab, făcând toate concesiiile care i s-au cerut”³.

„Episcopul Iosif nu putea accepta compromisuri, mai ales de ordin dogmatic, de vreme ce el a înțeles că Biserica Greco-Catolică atârnă mereu nedumerită între două comunități religioase

¹ **Ibidem**, pp. 175-177.

² **Ibidem**, pp. 174-175.

³ **Ibidem**, p. 61.

opuse, ca un fel de pendulă atrasă și respinsă de ambele în același timp, având o poziție hibridă, prin care se face încercarea de a amalgama Orientul ortodox cu Occidentul catolic”¹.

„După ce s-a întors în țară, episcopul nu a slujit interesele habsburgilor catolici, ci din contră, a alcătuit un tratat intitulat: «Contra unirii cu papa», prin care s-a ridicat împotriva tuturor acțiunilor de prozelitism catolic care se exercitau, cu ajutorul puterii imperiale, asupra Bisericii Ortodoxe din Transilvania”². Această lucrare, „întocmită cu texte din Sfânta Scriptură și din Sfinții Părinți”³, „a fost supusă aprobării sinodului eparhiei sale. Prin urmare, în tratat a fost exprimată nu numai opinia ierarhului, ci și a preoțimii și a poporului ortodox din Maramureș”⁴.

„Episcopul Iosif era un cărturar de seamă și bun teolog”⁵, încât cancelarul Nicolae Bethlen, care îi disprețuia pe români, asemenea tuturor ungarilor, a afirmat plin de admirație: „Eu nu am crezut că din capul unui român poate ieși un tratat ca acesta”⁶.

Și după ce s-a întors de la Viena, episcopul Iosif a continuat să convoace și să prezideze soboare ale Bisericii, precum cel din Sarasău (29 septembrie 1704) și soborul general din Sighetu Marmăției (2 octombrie 1704).

„Întrucât episcopul Iosif, care lupta pentru apărarea Ortodoxiei și a ființei neamului, era în opoziție cu toate planurile și acțiunile prozelitiste catolice habsburgice, cu toate forțele străine, care ne voiau cu orice preț dezbinarea, acesta era prigonit din toate părțile și nu avea o reședință stabilă, ci se adăpostea pe unde putea, prin mănăstirile Maramureșului. Astfel, când a fost alungat de la Mănăstirea Budești, s-a refugiat la Hust. Când a fost

¹ **Ibidem**, p. 98.

² **Ibidem**, p. 158.

³ **Ibidem**, p. 9.

⁴ **Ibidem**, p. 158.

⁵ **Ibidem**, p. 50.

⁶ **Ibidem**, p. 158.

izgonit de acolo, s-a dus la Sighetu Marmației, apoi la Mănăstirea Uglea. A trebuit să plece și de aici și s-a refugiat la Mănăstirea Ciumulești. A rezidat într-un timp la Mănăstirea Peri, apoi s-a retras la Mănăstirea Barania, dar nici acolo nu a avut pace și s-a mutat la Mănăstirea Biserica Albă, făcând apoi alt popas la Mănăstirea Giulești”¹.

„În anul 1703, în Ungaria și Transilvania a izbucnit o răscoală împotriva stăpânirii austriece, condusă de Francisc Rákóczi. În 7 iulie 1704, nobilimea l-a ales pe acesta principe al Transilvaniei. Referindu-se la răscoala lui Francisc Rákóczi, George Barițiu a consemnat faptul că: «În acei ani furtunoși, românii dezbinați în numele credinței au rămas separați și în politică, în sensul că cei uniți au luptat alături de imperiali, sub numele de lobonți, iar ortodocșii au fost de partea lui Francisc Rákóczi, sub numele de curuți, ucigându-se unii pe alții, ca fiarele sălbatic»”².

„La începutul anului 1705, vicecomitele Maramureșului, Francisc Darvay, l-a obligat pe episcopul Iosif să semneze un program în douăzeci de puncte, care periclita credința ortodoxă și însăși ființa națională românească”³, însă acesta a refuzat. „În consecință, în aprilie 1705, Congregația Comitatului Maramureș a desemnat câteva echipe de așa numiți inchizitori, care aveau rolul de a căuta sau alcătui învinuiri cât mai multe și mai compromițătoare asupra episcopului Iosif. Oamenii din aceste echipe au fost aleși după criteriul de a corespunde intereselor urmărite de dușmanii episcopului ortodox, iar acesta a fost învinuit că a făcut de toate câte nu a făcut”⁴.

¹ **Ibidem**, pp. 129-130.

² **Ibidem**, p. 163.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 67.

⁴ **Prof. Dr. Nuțu Roșca**, *Op. cit.*, pp. 164-165.

„Autoritățile maghiare și austriece, calvine și catolice, aveau elaborate din timp nenumărate învinuiri, pe care le aduceau oricărui ierarh ortodox român din Transilvania, dacă nu le convenea de el. În acest set erau înscrise următoarele culpabilități: că ierarhul respectiv este bețiv, că este afemeiat, că hirotonește preoți fără școală, că hirotonește preoți pentru bani, că nu administrează bine banii Bisericii, că nu postește, că tolerează preoți necorespunzători, că el însuși duce o viață nepotrivită cu demnitatea de ierarh, că este imoral, arghirofil și multe altele. Același set de învinuiri i-a fost adus și episcopului Iosif al Maramureșului”¹.

„Odată ce aceste acuze i-au fost aduse episcopului, autoritățile comitatului nu au considerat că este necesar să mai alcătuiască și un complet de judecată, ci în luna martie 1705 l-au arestat și l-au închis, fără a fi judecat, în sinistra închisoare din Hust”².

„De această arestare nu era străin nici episcopul greco-catolic de la Muncaci, Iosif de Camillis, care intenționa să numească la Sighetu Marmăției un vicar unit, în persoana lui Gheorghe Ghenadie Bizanczi”³, pentru că la vremea respectivă „acesta era orașul cel mai important al ținutului, centrul administrativ, politic și reședință a comitatului”⁴.

„În temnița de la Hust „episcopul Iosif a suferit mult. Cu toate că nu avea încredere într-o justiție străină, a unui regim de asuprire, episcopul a cerut să fie judecat, dar cererea i-a fost respinsă”⁵.

¹ **Ibidem**, pp. 159-160.

² **Ibidem**, p. 166.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 67.

⁴ **Prof. Dr. Nuțu Roșca**, *Op. cit.*, p. 143.

⁵ **Ibidem**, p. 166.

„În timp ce Iosif Stoica era închis în temnița de la Hust, principele Francisc Rákóczi a oferit proprietățile Bisericii Ortodoxe din Transilvania unui nobil maghiar, protejat al său. În acest sens s-a păstrat un document de la Congregația Comitatului Maramureș, în care se menționează faptul că, în 22 aprilie 1705, la acest comitat s-a citit și s-a publicat scrisoarea lui Francisc Rákóczi, prin care veniturile episcopoești și parohiale au fost dăruite lui Adam Pogan de Cseb. Tot în 22 aprilie 1705, din ordinul principelui a fost constituită o comisie pentru preluarea pământului care aparținea Mănăstirii Uglea. Averile celorlalte mănăstiri au fost confiscate de comitat tot din ordinul principelui Francisc Rákóczi”¹.

Românii ortodocși maramureșeni au cerut eliberarea din închisoare a episcopului lor, înaintând în acest sens trei memorii Congregației Comitatului Maramureș, în 15 martie 1705, în 22 mai același an și în 15 decembrie 1705².

„În urma memoriilor, protestelor, solicitărilor și a demersurilor românilor maramureșeni, episcopul Iosif a fost eliberat din închisoare, probabil pe la sfârșitul lunii decembrie 1705 sau la începutul anului următor, dar autoritățile comitatului nu i-au mai recunoscut demnitatea de episcop”³.

În perioada următoare, „probabil în 1707, principele Francisc Rákóczi l-a numit episcop al Maramureșului pe Iov Țirca. În opinia unor istorici, acesta este posibil să fi contribuit la înlăturarea din scaun a înaintașului său. Cu toate acestea, datorită prestigiului și a popularității lui Iosif Stoica, noul episcop a colaborat cu el, împărțind eparhia în două. Astfel, Iov păstorea în Maramureș, în timp ce ortodocșii din jurul

¹ **Ibidem**, pp. 166-167.

² **Ibidem**, pp. 167-168.

³ **Ibidem**, p. 169.

Oradiei, până la mari depărtări în Ungaria și Polonia, se aflau sub omoforul lui Iosif Stoica”¹.

Întrucât în 1706, episcopul greco-catolic Iosif de Camillis a murit, „situația eparhiei Muncaciului era foarte tulbură, iar în anii care au urmat Iosif Stoica a profitat din plin de ocazie, hirotonind vreo 60 de preoți pentru această eparhie și readucând la Ortodoxie 16 sate”².

„În anul 1709, stăpânitorii Transilvaniei l-au izgonit pe episcopul Iov Țirca din Maramureș, iar apoi i-au înscenat un proces, în care l-au condamnat la moarte, dar acesta a scăpat de execuție fugind în Moldova. În această situație, Iosif Stoica a rămas din nou singurul episcop al Maramureșului, însă fără a fi reabilitat de autoritățile civile”³.

Episcopul Iosif s-a mutat la Domnul în toamna anului 1711, pentru că „în 6 noiembrie 1711, locțiitorul episcopiei vacante din Muncaci, Policarp Filipovici, a trimis la Roma o scrisoare, prin care anunța moartea acestuia. Este de presupus că Filipovici s-a grăbit să anunțe moartea episcopului ortodox, pentru că el cerea nunțiului papal și primatului Ungariei să împiedice numirea unui alt episcop maramureșean și să încorporeze Maramureșul în eparhia Muncaciului. Nu se cunoaște locul unde episcopul Iosif s-a stins din viață, nici unde a fost îngropat. S-ar putea ca ultimele zile să le fi petrecut la Mănăstirea Giulești”⁴.

„Cruce grea a purtat episcopul Iosif Stoica pe umerii săi toată viața pentru turma lui Hristos și pentru dreapta credință”⁵, însă cât timp Biserica Maramureșului a fost condusă de el a

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem.**

³ **Ibidem**, p. 170.

⁴ **Ibidem**, pp. 170-171.

⁵ **Ibidem**, p. 95.

fost ferită de dezbinare, pentru că acest mare ierarh a avut putere și har de la Dumnezeu să țină și poporul și preoții în dreapta credință”¹.

„În 20 iunie 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât ca episcopul Iosif să fie trecut în rândul sfinților, ca «mărturisitor» al credinței ortodoxe”².

„Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș este pomenit în calendarul creștin în ziua de 24 aprilie”³.

¹ **Ibidem**, p. 99.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 67.

³ **Prof. Dr. Nuțu Roșca**, *Op. cit.*, p. 185.

Sfântul Cuvios Vasile de la Poiana Mărului

(25 aprilie)

Sfântul Vasile, viitorul călugăr de la Poiana Mărului, „s-a născut în anul 1692, în Rusia. Încă din fragedă pruncie, acesta s-a arătat înclinat spre cele duhovnicești, participând cu luare-aminte la sfintele slujbe săvârșite în biserica satului”¹.

Sfântul Vasile a intrat foarte de tânăr în monahism și „a petrecut mai mulți ani în aspre nevoințe, în sihăstriile din Rusia, apoi în Munții Moșenski, la miazăzi de cetatea Kievului, în Ucraina, cercetând pentru folos sufletească pe toți monahii îmbunătățiți din acele locuri și copiind pentru sine scrieri ale Sfinților Părinți despre rugăciune și despre viața monahală”².

„În 1713, călugărul Vasile, care avea doar 21 de ani, a venit în Țara Românească și deja viețuise, nu puțină vreme, în Rusia, în Munții Moșenski din Ucraina și în alte sihăstii”³.

„Dacă în Ucraina, Ortodoxia era sub prigoana catolicismului și a uniatismului, încă de la sfârșitul veacului al XVI-lea (în urma unirii de la Brest-Litovsk, din anul 1596), în Rusia începutului de secol al XVIII-lea, Biserica Ortodoxă era supusă unor puternice

¹ **Prof. Dr. Irineu Slătineanu**, *Viața Sfântului Preacuviosului Părintelui nostru Vasile de la Poiana Mărului*, articol publicat în volumul: „Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, propuneri de canonizare”, Editura Sfintei Episcopii a Buzăului și Vrancei, Buzău, 2003, p. 16.

² **Ibidem**, pp. 16-17.

³ **Protos. Prof. Chiril Lovin**, *Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului - mare povățuitor al vieții duhovnicești*, articol publicat în volumul: „Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, propuneri de canonizare”, Editura Sfintei Episcopii a Buzăului și Vrancei, Buzău, 2003, p. 60, nota 1.

tendințe de «modernizare», «occidentalizare» și «luteranizare», pentru că țarul Petru I se întorsese, dintr-o călătorie făcută în Apusul Europei, sub influența nemților și a olandezilor luterani, cu gândul declarat de a submina Biserica Rusă și Ortodoxia în țara sa. Se știe că, după moartea patriarhului Adrian, din anul 1700, țarul Petru I nu a mai permis alegerea altui patriarh, ba chiar, curând, a desființat Patriarhia Bisericii Ruse, cu intenția de a o supune statului și țarului. De aceea, numeroși clerici, mireni și în special călugări, care nu au suportat aceste fărâdelegi ale țarului, s-au retras în schiturile și sihăstriile din adâncul Siberiei, iar alții s-au refugiat în Moldova și Țara Românească, atrași aici nu numai de liniștea care caracteriza viața noastră bisericească de atunci și de frumusețea locurilor, ci și de faima vieții isihaste din mănăstirile și schiturile moldovene și muntene, în care, pe lângă monahii români, majoritari numeric, viețuiau și călugări străini: greci, sârbi, ruși, bulgari, georgieni, albanezi și orientali, ca dovadă că spiritualitatea ortodoxă nu cunoștea hotare, nu era îngrădită, precum popoarele și țările, de granițele statelor”¹. „De asemenea, este bine cunoscută politica lui Petru I față de monahism, pentru că acesta le-a interzis călugărilor să mai viețuiască în sihăstrie”².

Din pricina condițiilor neprielnice pentru o viețuire monahală autentică în Rusia și Ucraina, „tânărul călugăr Vasile s-a hotărât să se strămute în Principatele Române. La alegerea Țării Românești trebuie să fi contribuit, fără îndoială, atracția pe care o exercita asupra rușilor tradiția monastică și teologică a

¹ **Epifanie, episcopul Buzăului și Vrancei**, *Cuvânt înainte* la volumul: „Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, propuneri de canonizare”, Editura Sfintei Episcopii a Buzăului și Vrancei, Buzău, 2003, p. 7.

² **Pr. Conf. Univ. Dr. Ionel Ene**, *Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, legături și influențe asupra schiturilor și mănăstirilor din zonă*, articol publicat în volumul: „Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, propuneri de canonizare”, Editura Sfintei Episcopii a Buzăului și Vrancei, Buzău, 2003, p. 41.

acestei țări. Această tradiție a știut să se mențină ancorată, în mod ferm, în vechea linie patristică, în timp ce Ortodoxia rusă oscila în acea vreme între tendința catolică a școlilor din Kiev și cea protestantă inițiată de țarul Petru I. Datorită unui climat de intense schimburi culturale și spirituale, tradiția românească era ușor accesibilă credincioșilor ruși, mai ales acelor care, asemenea ucrainenilor, erau vecini din punct de vedere teritorial”¹.

Monahul Vasile, împreună cu alți călugări ruși și ucraineni, s-a stabilit, în anul 1713, „pentru puțin timp, într-un schit numit Valea Șchiopului, apoi la Mănăstirea Dălhăuți”², din județul Vrancea.

„La Mănăstirea Dălhăuți, cuviosul Vasile a venit însoțit și de alți călugări, cu care a format o obște puternică. Rânduiala monahală practică aici era cea cenobitică, adică în comun”³.

„Pentru curăția vieții sale pline de osteneli, monahul Vasile a fost hirotonit diacon și apoi preot, în anul 1715, iar la scurt timp după aceasta a fost rânduit ca și stareț al Mănăstirii Dălhăuți”⁴.

„Sub conducerea starețului Vasile, mănăstirea Dălhăuți a cunoscut repede o intensă renaștere spirituală, toți monahii fiind obligați să respecte deviza călugărului: «ora et labora» (roagă-te și muncește). Munca, cu gândul la Dumnezeu, este o rugăciune, iar rugăciunea desăvârșește munca. Atunci când monahul se roagă și muncește poate birui mai ușor în războiul cel nevăzut al ispitelor

¹ **Ibidem**, pp. 41-42.

² **Protos. Prof. Chiril Lovin**, *Cinstirea ca sfânt a Cuviosului Vasile de la Poiana Mărului*, articol publicat în volumul: „Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, propuneri de canonizare”, Editura Sfintei Episcopii a Buzăului și Vrancei, Buzău, 2003, p. 23.

³ **Preot Prof. Mihail Milea**, *Viața și acatistul Cuviosului Vasile de la Poiana Mărului*, Editura Sfântul Sava, Buzău, 2002, p. 7.

⁴ **Prof. Dr. Irineu Slătineanu**, *Art. cit.*, p. 17 și **Pr. Conf. Univ. Dr. Ionel Ene**, *Art. cit.*, p. 42.

de tot felul”¹. „Starețul Vasile știa că monahul nu poate fi biruit de vrăjmași atunci când participă cu luare-aminte la sfintele slujbe și când, în vremea ascultărilor, are neconținut în minte rugăciunea. Ținând cont de sfaturile și exemplul personal al starețului lor, toți viețuitorii Mănăstirii Dălhăuți munceau cu râvnă sfântă și se rugau pentru mântuirea lor și a lumii întregi”².

Datorită „profundei smerenii, a blândeții starețului de la Dălhăuți”³, precum și „a aleșelor sale calități duhovnicești”⁴, „acesta a ajuns mare părinte duhovnicesc și dascăl al rugăciunii lui Iisus, adunând în jurul său peste 50 de ucenici”⁵, „din toate zonele românești, dar și ucraineni și ruși”⁶, „pe care i-a povățuit cu multă pricepere, înțelepciune și dragoste părintească”⁷.

„Cu trecerea anilor, constatând că mănăstirea de la Dălhăuți era neîncăpătoare și mai cu seamă, fiind preocupat de stilul de viață prea puțin isihast al unei comunități care devenea tot mai numeroasă, starețul Vasile i-a trimis pe unii monahi în diverse schituri ale zonei, precum Trăisteni, Cârnu și altele”⁸, „formându-se în acest fel o adevărată «confederație» de schituri, al căror părinte duhovnicesc era cuviosul Vasile”⁹.

„Cu toate că Mănăstirea Dălhăuți era așezată în pădure, aceasta nu avea liniștea pe care o dorea cuviosul Vasile, fiindcă în

¹ **Preot Prof. Mihail Milea**, *Viața și acatistul Cuviosului Vasile...*, p. 7.

² **Prof. Dr. Irineu Slătineanu**, *Art. cit.*, p. 17

³ **Dario Raccanello**, *Rugăciunea lui Iisus în scrierile starețului Vasile de la Poiana Mărului*, traducere de Maria-Cornelia Oros și diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1996, p. 45.

⁴ **Preot Prof. Mihail Milea**, *Viața și acatistul Cuviosului Vasile...*, p. 7.

⁵ **Pr. Conf. Univ. Dr. Ionel Ene**, *Art. cit.*, p. 42.

⁶ **Ibidem**, p. 43.

⁷ **Protos. Prof. Chiril Lovin**, *Cuviosul Vasile...*, p. 62.

⁸ **Dario Raccanello**, *Op. cit.*, p. 40.

⁹ **Protos. Prof. Chiril Lovin**, *Cuviosul Vasile...*, p. 63.

apropiere se aflau mai multe sate”¹ „și prea mulți mireni veneau aici pentru folos sufletesc, spre a-i cere sfatul starețului și pentru a se închina icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului”². Din acest motiv, „cuviosul Vasile s-a hotărât să se mute într-un schit cât mai departe de așezările omenești. Și, cercetând munții, a găsit loc de viațuire sihăstrească la Poiana Mărului”³, unde, „în mijlocul unei păduri, exista o poiană străjuită de un măr uriaș, care de la acesta și-a luat numele de Poiana Mărului”⁴.

„Schitul de la Poiana Mărului fusese întemeiat în anul 1702”⁵, dar ulterior a fost abandonat. Aici, cuviosul Vasile „a reînnotat firul vieții sihăstrești, ridicând o biserică de lemn cu hramul «Nașterea Maicii Domnului», precum și chilii, între anii 1730 și 1733”⁶.

„La construirea schitului de la Poiana Mărului a ajutat cu cele materiale și domnitorul Constantin Mavrocordat”⁷.

„În anul 1733, după ce a numit un stareț pentru călugării care rămâneau la Mănăstirea Dălhăuți, cuviosul Vasile s-a

¹ **Preot Prof. Mihail Milea**, *Viața și acatistul Cuviosului Vasile...*, p. 7.

² **Prof. Dr. Irineu Slătineanu**, *Art. cit.*, p. 17.

³ **Pr. Gabriel Cocora**, *Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 422.

⁴ **Protos. Paisie Fantaziu**, *Mănăstirea Poiana Mărului - 270 de ani de la întemeierea acesteia de către Cuviosul Stareț Vasile Ieroschimonahul*, articol publicat în volumul: „Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, propuneri de canonizare”, Editura Sfintei Episcopii a Buzăului și Vrancei, Buzău, 2003, p. 85.

⁵ **Pr. Dr. Paul Mihail**, *Schitul Poiana Mărului, un centru ortodox cărturăresc*, articol publicat în volumul: „Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, propuneri de canonizare”, Editura Sfintei Episcopii a Buzăului și Vrancei, Buzău, 2003, p. 115.

⁶ **Prof. Dr. Irineu Slătineanu**, *Art. cit.*, p. 17 și **Protos. Paisie Fantaziu**, *Art. cit.*, p. 92.

⁷ **Preot Prof. Mihail Milea**, *Viața și acatistul Cuviosului Vasile...*, p. 9.

stabilit, împreună cu doisprezece monahi, la Schitul de la Poiana Mărului”¹.

„Fiind izolați de lume, în inima munților, călugării de aici se luptau să-și ducă existența muncind cu mâinile lor”².

La Poiana Mărului votul sărăciei era respectat cu sfințenie. „La început, călugării nu erau proprietari nici pe terenul pe care era construit schitul. Abia în anul 1754, în urma intervenției starețului Vasile, schitul a intrat, din punct de vedere juridic, în posesia terenului pe care era ridicat”³.

„Monahii de la Poiana Mărului trăiau după regulile Sfântului Vasile cel Mare și rânduiala Sfântului Munte Athos, ducând o viață de obște pilduitoare, încât cronicarul Chiriac Râmnicăneanu a consemnat faptul că aici era o «obște minunată»”⁴.

În schitul de la Poiana Mărului accesul femeilor era interzis. De luni până vineri, monahii de aici mâncau doar alimente de post, sâmbăta și duminica aveau voie să se hrănească cu ouă, lapte și brânză, consumul de carne și vin nefiind îngăduit⁵. „Cuviosul Vasile le-a insuflat tuturor ucenicilor săi un duh de râvnă duhovnicească și de jertfă pentru câștigarea desăvârșirii”⁶.

„Înalta viață duhovnicească trăită la Poiana Mărului era atât de cunoscută, încât și domnitorul Constantin Ipsilanti, într-un hrisov din 23 aprilie 1803, ținea să sublinieze că: «Într-acest sfânt schit locuiesc părinți sihaștrii care petrec o viață îngerească mai

¹ **Dario Raccanello**, *Op. cit.*, p. 40.

² **Pr. Conf. Univ. Dr. Ionel Ene**, *Art. cit.*, p. 46.

³ **Dario Raccanello**, *Op. cit.*, p. 52.

⁴ **Pr. Gabriel Cocora**, *Art. cit.*, p. 423.

⁵ **Dario Raccanello**, *Op. cit.*, p. 53, **Prof. Dr. Irineu Slătineanu**, *Art. cit.*, p. 19, **Preot Prof. Mihail Milea**, *Viața și acatistul Cuviosului Vasile...*, p. 11, **Pr. Conf. Univ. Dr. Ionel Ene**, *Art. cit.*, p. 46 și **Pr. Gabriel Cocora**, *Art. cit.*, p. 424.

⁶ **Prof. Dr. Irineu Slătineanu**, *Art. cit.*, p. 20.

presus de lume, aceștia fiind rugători neîncetați către Dumnezeu pentru toți creștinii ortodocși»¹.

„O însemnare de la Muntele Athos menționează buna organizare a vieții călugărești de aici, care avea o puternică înrâurire și asupra altor schituri, adeverind că «al doilea munte sfânt se găsește la Poiana Mărului, în România». Această valoroasă însemnare nu surprinde, pentru că între cele două centre monahale exista o strânsă legătură, întreținută prin vizite reciproce»².

„Ca urmare a cinstirii de care se bucura cuviosul Vasile, schitul de la Poiana Mărului avea statut de stavropighie, adică era condus de stareț fără niciun amestec al episcopilor Buzăului, fiind sub directa îndrumare a mitropolitului Țării Românești, care putea interveni numai atunci când s-ar fi ivit vreo abatere de la dreapta-credință»³.

„După plecarea cuviosului Vasile la Poiana Mărului, Mănăstirea Dălhăuți a rămas tot sub ascultarea lui duhovnicească»⁴.

„Buna organizare a vieții călugărești de la Poiana Mărului a avut o puternică înrâurire și asupra altor vetre de sihăstrie»⁵, iar cuviosul Vasile „era un reper sigur pentru monahismul din zonă, fiind un duhovnic îmbunătățit și renumit»⁶.

„În scurtă vreme, starețul a devenit îndrumător al vieții monahale din această parte de țară, căci sub călăuzirea lui au venit călugării din schiturile: Trăisteni, Cârnă, Rătești, Ciolanu,

¹ **Pr. Gabriel Cocora**, *Art. cit.*, p. 423.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**, pp. 422-423.

⁴ **Ibidem**, p. 422.

⁵ **Preot Prof. Mihail Milea**, *Viața și acatistul Cuviosului Vasile...*, p. 10.

⁶ **Pr. Conf. Univ. Dr. Ionel Ene**, *Art. cit.*, p. 44.

Bonțești, Pometul, Rogozu, Cotești, Găvanu și Valea Neagră”¹. Prin aceasta, „cuviosul Vasile a întemeiat un fel de confederație, formată din unsprezece schituri, care erau legate de Poiana Mărului”² și „cu care era în contact permanent, fie vizitându-le personal, o dată pe lună, fie trimițându-le din scrierile sale”³.

„Faptul că un singur stareț a avut sub îndrumarea lui spirituală un număr atât de mare de schituri reprezintă un lucru unic în tradiția isihastă românească”⁴. „Nu avem informații că s-ar mai fi întâmplat un fapt asemănător în întreaga istorie a tradiției isihaste românești”⁵. „De aceea trebuie să admitem că stilul de viață și învățătura cuviosului Vasile au fost percepute de călugării care veneau în contact cu el ca un motiv de ferment și de înnoire a vieții monahale”⁶.

„Vestea despre sfințenia și înțelepciunea cuviosului Vasile s-a răspândit până dincolo de hotarele țării. Aflat în Ucraina, rasoforul Platon, care după călugărie va deveni renumitul Paisie Velicicovschi, a auzit vorbindu-se elogios despre starețul de la Poiana Mărului și aceasta l-a făcut să vină și el în Țara Românească. Ajuns aici, la schiturile Cârnu și Trăisteni, a intrat pentru prima dată în contact cu pravila și rugăciunile după rânduiala Sfântului Munte, săvârșite cu multă evlavie și cu frică de Dumnezeu. Starețul Vasile vizita personal sihăstriile aflate sub povățuirea sa, dând îndrumări după trebuință. Într-una din aceste vizite ale sale, l-a întâlnit pe rasoforul Platon Velicicovschi, care i-a devenit ucenic. Întâlnirea lui Platon cu starețul de la Poiana Mărului a constituit un moment hotărâtor în viața sa”⁷.

¹ **Protos. Prof. Chiril Lovin**, *Cinstirea ca sfânt...*, p. 23.

² **Dario Raccanello**, *Op. cit.*, p. 87.

³ **Pr. Conf. Univ. Dr. Ionel Ene**, *Art. cit.*, p. 44.

⁴ **Protos. Prof. Chiril Lovin**, *Cuviosul Vasile...*, p. 64.

⁵ **Dario Raccanello**, *Op. cit.*, p. 27.

⁶ **Ibidem**, p. 55.

⁷ **Prof. Dr. Irineu Slătineanu**, *Art. cit.*, p. 18.

„În mănăstirile românești erau ușor de găsit biblioteci înzestrate cu cărți și manuscrise în diferite limbi și adeseori puteau fi întâlniți monahi care aveau o cultură aleasă. Menționăm aici numele celor mai vestite dintre aceste mănăstiri, care posedau biblioteci importante, precum: Neamț, Putna, Bisericanii și Dragomirna în Moldova; Bistrița și Hurezi în Oltenia; și Snagov în Muntenia”¹.

Fiind iubitor de carte, cuviosul Vasile „a amenajat la schitul de la Poiana Mărului o frumoasă bibliotecă, cu manuscrise în limbile slavonă, română și ucraineană”².

„Vieții săracăcioase și ascetice a cuviosului Vasile și a monahilor împreună-viețuitori cu el îi corespundea o bogată activitate pe tărâm spiritual și cultural. Prin grija starețului, în schit era organizată o bibliotecă cu numeroase manuscrise și cărți, cuprinzând scrieri ale Sfinților Părinți. Cuviosul Vasile nu s-a mulțumit numai să îndemne la studierea acestora, ci pentru a putea fi puse la îndemâna monahilor din toate obștile conduse de el, le-a răspândit în numeroase copii. Se cunosc mai multe manuscrise ieșite chiar din mâna cuviosului Vasile. Și alți viețuitori de la Poiana Mărului, înzestrați cu darul scrierii frumoase, aveau ascultarea de a copia manuscrise cu texte patristice. Așa au fost larg răspândite scrierile unor mari nevoitori, precum sfinții: Isaac Sirul, Ioan Scărarul, Isihie Ierusalimiteanul, Grigorie Sinaitul, Filotei Sinaitul și Nil din Sorsca. Starețul Vasile însuși a alcătuit, pentru lămurirea unor pasaje mai greu de înțeles, cuvinte-înainte la scrierile Sfinților Grigorie Sinaitul, Filotei, Isihie și Nil, un adaos la cartea Sfântului Nil, un cuvânt «despre cum se cuvine să ne îndreptăm prin pocăință» și o scriere împotriva celor care susțineau că monahilor le este îngăduită mîncarea de carne. Aceste lucrări ale cuviosului Vasile de la

¹ **Dario Raccanello**, *Op. cit.*, p. 56.

² **Ibidem**, p. 53.

Poiana Mărului l-au făcut cunoscut și apreciat în toată Ortodoxia, ca un ales și experimentat povățuitor al vieții lăuntrice”¹.

„În micul și izolatul schit de la Poiana Mărului a fost amenajat un adevărat «scriptorium» pentru copierea textelor Sfinților Părinți și ale scrierilor cuviosului Vasile. Cantitatea, importanța și realizarea de nivel artistic a manuscriselor ieșite din acest scriptorium ne îndreptățesc să afirmăm că ne aflăm în fața unui fenomen unic: niciun alt schit românesc nu a exercitat în câmpul culturii o influență asemănătoare celui de la Poiana Mărului”².

„Din cercetarea însemnărilor de pe aceste manuscrise, apare un fapt necunoscut până în prezent, și anume că munca de copiere a manuscriselor era făcută atât de copişti-călugări, cât și de monahii. Între acestea din urmă strălucește schimonahia Micdonia, care a transcris cartea lui Grigorie Sinaitul, a lui Filotei Sinaitul și a altor Sfinți Părinți, între care și cuvântul înainte a starețului Vasile la capetele lui Filotei Sinaitul, în anul 1796, pentru Mănăstirea Văratec, de unde a ajuns ulterior la Schitul Izvorani și la Mănăstirea Căldărușani. Manuscrisul maicii Micdonia poate fi considerat unul dintre ultimele manuscrise ornamentate ale secolului al XVIII-lea. O altă femeie copist a fost monahia Rahiila, care, cu binecuvântarea părintelui Iosif și a maicii Xenia, a copiat, la începutul secolului al XIX-lea, lucrarea lui Nil Sorsca, scrierile lui Grigorie Sinaitul și Filotei Sinaitul, precum și cuvântul înainte al starețului Vasile. Exemplarele copiate de monahia Rahiila erau pentru Mănăstirea Neamț, adăugându-se astfel, tezaurului de manuscrise de la celebra lavră din Moldova”³.

¹ Prof. Dr. Irineu Slătineanu, *Art. cit.*, pp. 19-20.

² Dario Raccanello, *Op. cit.*, p. 27.

³ Pr. Dr. Paul Mihail, *Art. cit.*, p. 121.

„Schitul de la Poiana Mărului a jucat un rol important ca și centru cultural. În perioada respectivă erau ușor de găsit biblioteci și monahi cultivați în marile mănăstiri din Țara Românească și Moldova, care reprezentau în fapt adevărate centre culturale, nu numai pentru viața Bisericii, dar și pentru cea a întregului popor. Mănăstirile mici și schiturile însă, se preocupau mai mult de practica spirituală. La Poiana Mărului, totuși, datorită personalității cuviosului Vasile, se împleteau admirabil ambele aspecte, motiv pentru care restrânsa comunitate isihastă dedicată practicii duhovnicești își asuma în același timp un rol de o mare importanță ca și centru cultural ortodox”¹.

„Schitul din Poiana Mărului a devenit, în scurt timp, o mare și cunoscută vatră de înaltă spiritualitate ortodoxă, iar cuviosul Vasile «un mare predicator al culturii». El a răspândit scrierile unor mari nevoitori întru desăvârșire, care conțineau învățături despre rugăciunea lui Iisus. La unele dintre acestea, starețul a alcătuit cuvinte-înainte, prin care dădea îndrumări pentru înțelegerea și practicarea ei fără greș, fiind cel mai iscusit cunoscător și trăitor al metodelor de sporire duhovnicească din vremea lui”².

„Rar s-a întâlnit un schit ca cel de la Poiana Mărului, care în doar o sută de ani de existență să fi lăsat urme atât de profunde în literatura religioasă”³.

„Scrierile alcătuite de cuviosul Vasile erau redactate în limba slavonă, dar erau traduse imediat în românește, sub îndrumarea autorului, de către ucenicii săi români”⁴.

„Traducerile românești ale scrierilor starețului de la Poiana Mărului au circulat în întreaga Biserică Ortodoxă Română, într-un

¹ **Dario Raccanello**, *Op. cit.*, pp. 56-57.

² **Pr. Gabriel Cocora**, *Art. cit.*, p. 427.

³ **Dario Raccanello**, *Op. cit.*, p. 57.

⁴ **Protos. Prof. Chiril Lovin**, *Cuviosul Vasile...*, p. 66.

număr impresionant de copii”¹. „Acestea au fost răspândite în lumea monahală, în manuscris, până în anul 1818, când, cu binecuvântarea mitropolitului Veniamin Costache al Moldovei, au fost tipărite la Mănăstirea Neamț”².

„Scrierile cuviosului Vasile în limba slavonă au fost publicate în 1847, la Moscova, în editura celebrei Mănăstiri Optina, fiind incluse în volumul «Viața și scrierile starețului Paisie Velicicovschi». Publicarea scrierilor sale în limba slavonă a dus la cunoașterea sa și a învățaturii lui în toate Bisericele de limbă slavă”³.

Cuviosul Vasile era „adânc cunoscător al Sfintei Scripturi și al învățăturilor Sfinților Părinți”⁴. „Sfântul Paisie Velicicovschi, care l-a cunoscut bine pe starețul de la Poiana Mărului, socotea că «acest bărbat plăcut lui Dumnezeu îi covârșea pe toți părinții din vremea lui în înțelegerea Sfintei Scripturi, în învățătura Sfinților Părinți și în știința cea desăvârșită a Sfintei Biserici, a sfintelor pravile și a dreptei lor tâlcuiri, după Ioan Zonaras, Teodor Balsamon și alții»”⁵.

„Prin cuvintele-înainte alcătuite de el, cuviosul Vasile a inaugurat în cultura românească un nou gen de literatură religioasă: scrierile de spiritualitate. Precuvântările starețului de la Poiana Mărului creează un model de tratat spiritual și marchează, de fapt, începutul acestei tradiții în cultura românească”⁶.

„Cuviosul Vasile era cunoscut și prețuit, în mod deosebit pentru trăirea vieții sihăstrești și pentru învățăturile

¹ Pr. Dr. Paul Mihail, *Art. cit.*, p. 120.

² Pr. Gabriel Cocora, *Art. cit.*, p. 424.

³ Protos. Prof. Chiril Lovin, *Cinstirea ca sfânt...*, pp. 28-29.

⁴ Pr. Gabriel Cocora, *Art. cit.*, p. 425.

⁵ *Ibidem*, p. 430.

⁶ Dario Raccanello, *Op. cit.*, p. 58.

sale mântuitoare de suflet, neabătute de la dreapta învățătură ortodoxă”¹.

Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului avea convingerea că monahii nu trebuie să mănânce carne, de aceea a alcătuit lucrarea: „Întrebătoare răspunsuri adunate din Sfânta Scriptură pentru depărtarea de bucatele cele oprite făgăduinței călugărești celei de bunăvoie”.

„În anul 1749 se găsea la București patriarhul Silvestru al Antiohiei, pentru a sfinți biserica Mănăstirii Sfântul Spiridon Vechi, închinată acestei Patriarhii”². La acest important eveniment bisericesc au luat parte și patriarhii Matei al Alexandriei și Partenie al Ierusalimului, alături de numeroși alți ierarhi.

Cu acest prilej, „domnitorul Țării Românești, Grigore al II-lea Ghica, l-a invitat pe cuviosul Vasile de la Poiana Mărului să vină la București, pentru a se întâlni cu cei trei patriarhi”³, cu mitropolitul țării și cu ceilalți ierarhi prezenți, fiindcă „faima lui de îmbunătățit și iscusit îndrumător al unei înalte trăiri duhovnicești se răspândise în întreaga Ortodoxie. Pentru ca nu cumva, fără voia starețului, să se fi strecurat vreo greșală în scrierile pe care acesta le-a alcătuit, în anul 1749, la București, a avut loc un sinod care le-a cercetat”⁴.

Aici, sinodalii l-au întrebat pe cuviosul Vasile „despre dogmele Bisericii și despre învățătura pe care le-o propovăduiește monahilor care viețuiesc la schit și celor care îl cercetează și l-au aflat fără prihană și neclintit în credința ortodoxă, constatând că în învățătura lui nu grăiește nimic de la sine, ci propovăduiește din puterea Sfintei Scripturi, urmând întru totul învățăturile Bisericii și ale Sfinților Părinți. Cei trei patriarhi s-au bucurat

¹ Pr. Gabriel Cocora, *Art. cit.*, p. 422.

² Protos. Paisie Fantaziu, *Art. cit.*, p. 94.

³ Epifanie, episcopul Buzăului și Vrancei, *Cuvânt înainte...*, p. 11.

⁴ Pr. Gabriel Cocora, *Art. cit.*, p. 430.

foarte mult pentru aceasta, l-au binecuvântat pe cuviosul Vasile și au dat mărturie înaintea întregului sinod ca nimeni să nu se îndoiască de învățătura lui”¹.

„Cu binecuvântarea celor trei patriarhi răsăriteni, autoritatea teologică și duhovnicească a învățăturilor și scrierilor cuviosului Vasile era recunoscută de drept, acestea fiind recomandate tuturor monahilor și credincioșilor spre a le cunoaște și urma, iar starețul de la Poiana Mărului era îndemnat să rămână statornic în dreapta propovăduire și chiar încurajat să meargă la Sfântul Munte Athos, pentru a studia în profunzime scrierile Sfinților Părinți și «Tipiconul marilor mănăstiri», pentru a le pune în practică și în schiturile oblăduite de el în Țara Românească”².

De asemenea, „patriarhul Silvestru al Antiohiei i-a dat cuviosului Vasile binecuvântarea de a grăi și a scrie împotriva celor care învață că monahii pot să mănânce carne. «De atunci - motivează starețul de la Poiana Mărului - având eu bun prilej, am prins curaj, măcar că sunt lipsit de orice îndrăzneală către Dumnezeu, de a aduce argumente din Sfânta Scriptură, din scrierile Sfinților Părinți și din tipiconul mănăstirilor celor mari, pe care Sfânta Biserică îl are în uz, că nicidecum nu se cuvine călugărilor să mănânce carne»”³.

Urmând îndemnul patriarhului Silvestru, în anul 1750 cuviosul Vasile a efectuat un pelerinaj în Sfântul Munte Athos, unde a cercetat scrierile Sfinților Părinți și tipiconul marilor mănăstiri. Cu acest prilej, „la Chilia Chiparisa, de lângă Mănăstirea Pantocrator, l-a tuns în monahism pe ucenicul său Paisie Velicicovschi”⁴, după care a revenit la schitul de la Poiana Mărului.

¹ **Ibidem.**

² **Epifanie, episcopul Buzăului și Vrancei, Cuvânt înainte...**, p. 11.

³ **Pr. Gabriel Cocora, Art. cit.**, p. 424.

⁴ **Protos. Paisie Fantaziu, Art. cit.**, p. 87.

„Pentru a face față dificultăților economice de la Poiana Mărului, în anul 1757 starețul Vasile a călătorit la Iași, unde a obținut un ajutor financiar de la domnitorul Constantin Racoviță”¹.

„La Poiana Mărului limba folosită de monahi era slavona, atât la toate slujbele, cât și la celelalte ascultări de obște, precum lectura din trapeză, în timpul mesei. Călugării români doreau, pe bună dreptate, să-și poată folosi propria lor limbă, încât toți viețuitorii, ruși și români, erau conștienți că mutarea la Domnul a starețului lor va face mai dificilă această conviețuire pașnică dintre ei. Cunoscând aceste frământări, cuviosul Vasile a hotărât că cel mai bun lucru este ca fiecare grup lingvistic să-și aibă schitul său, unde să-și poată desfășura toate activitățile în limba maternă. Cu profundă smerenie, starețul a propus să-i lase pe români la Poiana Mărului, iar el, împreună cu rușii, să se întoarcă la Dălhăuți. Românii însă, cu un mare simț al delicateții și iubirii, nu au acceptat această propunere, recunoscându-i dreptul de a rămâne în schitul întemeiat de el «în țară străină» cu multe osteneli. Astfel, în anul 1764, cuviosul Vasile a rămas, cu monahii ruși, la Poiana Mărului, iar călugării români s-au strămutat într-alt schit”².

„Simțindu-se înaintat în vârstă și bolnav, cuviosul Vasile și-a redactat testamentul, în care a înfățișat motivul pentru care călugării de origine rusă și cei de origine română, după ce au trăit împreună mulți ani în același schit, au hotărât să se separe și să trăiască în două locuri diferite”³. „Acest amănunt este consemnat în testamentul starețului, pentru a justifica împărțirea lucrurilor (cărți, obiecte liturgice, icoane, etc.) între cele două grupuri de monahi”⁴.

¹ **Dario Raccanello**, *Op. cit.*, p. 43.

² **Ibidem**, pp. 36-37.

³ **Ibidem**, p. 36.

⁴ **Ibidem**, p. 37.

În ziua de 25 aprilie 1767, după ce s-a împărtășit cu Sfintele Taine, cuviosul Vasile de la Poiana Mărului și-a încredințat sufletul în mâinile lui Dumnezeu, la vârsta de 75 de ani, fiind îngropat în incinta schitului pe care l-a rectitorit¹.

„În zilele noastre, mormântul cuviosului Vasile nu este cunoscut de nimeni”².

Starețul Vasile de la Poiana Mărului „a fost primul dascăl al rugăciunii minții, în Răsăritul ortodox, în timpurile moderne, din moment ce, din punct de vedere cronologic, Paisie Velicicovschi (1722-1794) și Nicodim Aghioritul (1749-1809) au trăit după el”³.

„Activitatea cuviosului Vasile a revigorat monahismul românesc, îmbogățindu-l cu spiritul athonit”⁴, de aceea, „pe bună dreptate, starețul de la Poiana Mărului este considerat cel mai vestit isihast din România, înainte de Sfântul Paisie Velicicovschi și cel mai profund cunoscător al literaturii ascetice și mistice bizantine traduse în limba slavonă, din vremea sa”⁵.

„Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului a creat un curent duhovnicesc deosebit în Țările Române, încât în vremea lui, atât monahii, cât și mirenii, practicau rugăciunea lui Iisus”⁶.

„Viața cuviosului Vasile, modul în care a înțeles să organizeze, în duhul Sfinților Părinți, activitatea Schitului Poiana Mărului și a celorlalte așezăminte monahale aflate sub îndrumarea sa, îl pun pe starețul Vasile în rândul celor mai mari personalități duhovnicești care au ilustrat monahismul românesc

¹ Prof. Dr. Irineu Slătineanu, *Art. cit.*, p. 21 și Preot Prof. Mihail Milea, *Viața și acatistul Cuviosului Vasile...*, p. 11.

² Epifanie, episcopul Buzăului și Vrancei, *Cuvânt înainte...*, p. 12.

³ Dario Raccanello, *Op. cit.*, p. 59.

⁴ Pr. Conf. Univ. Dr. Ionel Ene, *Art. cit.*, p. 39.

⁵ Prof. Dr. Irineu Slătineanu, *Art. cit.*, p. 21.

⁶ Pr. Conf. Univ. Dr. Ionel Ene, *Art. cit.*, p. 38.

de-a lungul veacurilor”¹. Astfel, „cuviosul stareț Vasile de la Poiana Mărului este una dintre cele mai remarcabile personalități ale spiritualității românești și ortodoxe, în general. Prin activitatea sa duhovnicească, organizatorică și literară, acesta a pus bazele unui curent de înnoire sau de reaşezare a vieții monahale pe temei patristic isihast. Această activitate a fost continuată și amplificată de ucenicul său, Paisie Velicicovschi, și a făcut ca Țările Române să devină, în secolul al XVIII-lea, centrul spiritual al întregii Ortodoxii”².

Sfântul Cuvios Vasile de la Poiana Mărului a fost canonizat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședința sa de lucru din zilele de 4-5 martie 2003.

Pomenirea Sfântului Cuvios Vasile de la Poiana Mărului se face în ziua de 25 aprilie.

¹ **Prof. Dr. Irineu Slătineanul**, *Art. cit.*, pp. 20-21.

² **Protos. Prof. Chiril Lovin**, *Cinstirea ca sfânt...*, p. 22.

Sfântul Ierarh Atanasie al III-lea, Patriarhul Constantinopolului

(2 mai)

„Sfântul Atanasie s-a născut în anul 1580, în orașul Rethymno din insula Creta, în familia ilustră, virtuoasă și evlavioasă a Patelarilor, primind la botez numele de Alexie”¹.

Părinții lui Alexie „posedau o mare avere”² și „au avut 11 copii”³.

„În secolul al XVI-lea este atestată documentar existența unei academii în Creta, precum și a numeroase școli primare și secundare”⁴, de aceea „Alexie a învățat carte în școlile de pe insulă, primind o educație aleasă”⁵.

„Alexie a fost înzestrat de Dumnezeu cu calități intelectuale de excepție, care i-au permis să învețe limbile greacă (inclusiv elina veche), latină, italiană și arabă. Acesta a studiat filosofia și s-a ocupat cu succes de poezie”⁶, „devenind un bun retor, care a scris versuri în metru elegiac, dar și scrisori în greaca veche și italiană”⁷.

¹ *Sfântul Atanasie Patelarie, Patriarhul Constantinopolului (1580-1654). Argumente pentru înscrierea sfântului în calendarul Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Sfintei Episcopii a Dunării de Jos, Galați, 2007, p. 4.

² **Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, *Un Patriarh Ecumenic la Galați: Sfântul Atanasie Patelarie***, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2009, p. 39.

³ **Ibidem**, p. 38.

⁴ **Ibidem**, p. 43.

⁵ *Sfântul Atanasie Patelarie...*, p. 4.

⁶ **Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, *Op. cit.***, p. 44.

⁷ **Ibidem**, p. 42.

„Alexie a studiat, de asemenea, teologia, fiind un cunoscător adânc al Sfintei Scripturi”¹. „În același timp, era expert al literaturii grecești vechi și latine”².

„După moartea tatălui său, petrecută după 23 septembrie 1600”³, Alexie „a lăsat în urmă viața luxoasă a înaltei societăți, s-a închinoviat în Mănăstirea Sfântul Atanasie din Tesalonic (astăzi biserică de mir), unde a fost rasoforit cu numele de Anania și călugărit cu cel de Atanasie”⁴.

„În această mănăstire, tânărul monah a fost hirotonit ierodiacon și ieromonah, dobândind faima unui mare predicator și minunat mânuitor al cuvântului rostit și scris”⁵.

„Din Tesalonic, Atanasie a plecat la Mănăstirea Esfigmenu din Sfântul Munte, unde a avut ascultarea la trapeză. Aici a dat dovadă de mare înfrânare: mâncarea sa era simplă și sărăcăcioasă, iar nopțile și le petrecea în rugăciune, dormind foarte puțin”⁶.

„Tânărul ieromonah a viețuit o vreme și în Mănăstirea Xiropotamu din Muntele Athos, după care a efectuat un pelerinaj la Ierusalim. Cu acest prilej a vizitat mănăstirile din Țara Sfântă și vestita Mănăstire Sfânta Ecaterina din Muntele Sinai”⁷.

În anul 1622, papa Grigorie al XV-lea (1621-1623) a înființat Congregația „De Propaganda Fide” (pentru răspândirea credinței). Tot atunci a fost fondat la Roma și Colegiul Urban Pontifical „De Propaganda Fide”, în scopul formării de misionari, care urmau să fie trimiși peste tot în lume, pentru a răspândi credința catolică.

¹ **Ibidem**, p. 44.

² **Ibidem**, p. 46.

³ **Ibidem**, p. 52.

⁴ **Ibidem**, p. 51.

⁵ **Ibidem**, pp. 49-50.

⁶ **Ibidem**, p. 51.

⁷ **Ibidem**.

În perioada respectivă, „catolicii au deschis în Constantinopol o școală gratuită pentru educarea copiilor greci din familii nevoiașe, în vederea convertirii lor la uniție”¹.

În anul 1620, scaunul de patriarh ecumenic a fost ocupat de renumitul Chiril Lucaris. „Conjunctura păstoririi acestuia a fost una dintre cele mai nefavorabile, patriarhul fiind nevoit să facă față unor presiuni politice și bisericești cu consecințe dramatice pentru Biserica Ortodoxă. Acțiunile concentrate ale catolicilor și protestanților pentru cucerirea spațiului ortodox constantinopolitan, pe de o parte, conjugate cu discreditarea patriarhului ecumenic în mediile diplomatice de la Poarta Otomană, precum și pretențiile pecuniare ale înalților dregători otomani, a căror corupție devenise proverbială, constituiau cadrul în care patriarhul ecumenic trebuia să mențină Biserica pe linia de plutare”².

Întrucât ieromonahul Atanasie „propovăduia cuvântul lui Dumnezeu cu mult zel și iubire creștinească”³, iar „la Tesalonic și în Muntele Athos dobândise faima de mare predicator și cunoscător al Sfintei Scripturi, patriarhul ecumenic Chiril Lucaris l-a chemat la Constantinopol, pentru a-l ajuta în lucrarea sa misionară”⁴.

După ce a ajuns în capitala Imperiului Otoman, „ieromonahul Atanasie a fost numit secretar și consilier al patriarhului Chiril Lucaris și s-a angajat cu toată energia în realizarea misiunilor pe care mentorul său aflat în fruntea Patriarhiei i le încredințase”⁵.

¹ **Ibidem**, p. 65.

² **Ibidem**, pp. 63-64.

³ *Sfântul Atanasie Patelarie...*, p. 15.

⁴ **Ibidem**, p. 5.

⁵ **Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, Op. cit.**, p. 66.

În 12 aprilie 1623, Chiril Lucaris a fost îndepărtat din scaunul de patriarh ecumenic, iar „domnitorul Radu Mihnea l-a chemat pe ieromonahul Atanasie ca profesor în Țara Românească”¹.

„Pe când se afla în Muntenia, în anul 1626, Atanasie a tradus Psaltirea în greaca populară”².

Chiril Lucaris a urcat din nou în scaunul de patriarh ecumenic, iar „în anul 1626 sau 1628, ieromonahul Atanasie s-a întors la Constantinopol”³.

Datorită calităților sale, „în primăvara anului 1631, lui Atanasie i-a fost încredințat importantul scaun de mitropolit al Tesalonicului, pe care l-a ocupat, cu intermitențe, aproximativ opt ani: după luna mai 1631 - 25 februarie 1634; aprilie 1634 - după 10 martie 1635; august 1637 - sfârșitul lui iulie 1638; august 1639 - 1642”⁴.

„Atanasie Patelarie era un predicator de mare talent. Un contemporan al său, care i-a ascultat omiliile la Tesalonic, a consemnat că mitropolitul avea un dar natural de a vorbi, iar credincioșii îl considerau un al doilea Ioan Gură de Aur”⁵.

În 25 februarie 1634, Chiril Lucaris a fost scos pentru a treia oară din scaunul de patriarh ecumenic, iar în locul lui a fost ales, în aceeași zi, mitropolitul Tesalonicului, Atanasie.

„Întronizarea lui Atanasie ca patriarh ecumenic a fost făcută de către patriarhul Teofan al III-lea al Ierusalimului (1608-1644), înconjurat de 40 de mitropoliți”⁶, în ziua de 6 martie 1634.

¹ **Ibidem**, p. 58.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**, p. 59.

⁴ *Sfântul Atanasie Patelarie...*, p. 6.

⁵ **Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, Op. cit.**, pp. 45-46.

⁶ **Ibidem**, p. 85.

„Noul patriarh ecumenic știa că alegerea sa era conjuncturală și strategică din perspectivă bisericească, până la calmarea spiritelor și încetarea tulburării care a dus la înlăturarea din scaun a lui Chiril Lucaris. În acest context, păstoria lui a fost mai degrabă un interimat diplomatic care a durat doar 40 de zile. Atanasie a fost ales în această funcție în 25 februarie, întronizarea lui a avut loc în 6 martie, iar păstoria sa a durat până în 2 aprilie, când a revenit în scaun, pentru a patra oară, Chiril Lucaris”¹.

„De altfel, credem că în perioada de 40 de zile ca patriarh ecumenic Atanasie a păstrat, în continuare, și cârma Mitropoliei de Tesalonic. După revenirea lui Chiril Lucaris pe tronul patriarhal, Atanasie s-a întors la Mitropolia sa”².

În martie 1635, Chiril Lucaris a fost înlăturat pentru a patra oară de la conducerea Patriarhiei de Constantinopol, fiind înlocuit cu Chiril al II-lea Contaris.

Noul patriarh ecumenic își simțea amenințat tronul de Atanasie Patelarie, de aceea „a reușit să-l determine să părăsească Tesalonicul, pe episcopii, clericii și credincioșii săi și să ia calea pribegiei. Ierarhul a plecat în Muntele Athos”³ și „s-a așezat la un schit de lângă Kareia, capitala Sfântului Munte, pe care l-a refăcut și care s-a numit mai târziu Serai. În acest schit viața lui era una ascetică, dedicată în întregime postului, rugăciunii și studiului. De altfel, Atanasie era hotărât să-și petreacă aici restul zilelor”⁴, însă prinzând de veste că patriarhul Chiril Contaris a aflat unde viețuiește, „s-a refugiat în insula Chios, apoi în Zakynthos”⁵, de unde a plecat în Italia, „în septembrie 1635 aflându-se la Ancona, iar în 25 octombrie, același an, la Veneția”⁶. De aici a poposit

¹ **Ibidem**, pp. 82-83.

² **Ibidem**, p. 73.

³ **Ibidem**, p. 93.

⁴ **Ibidem**, p. 54.

⁵ **Ibidem**, p. 90.

⁶ **Ibidem**, p. 73.

pe rând în insulele grecești: „Chios, Patmos, Milos, Kythira, Zakynthos și Corfu”¹.

„În martie 1637, Chiril Lucaris a reocupat, pentru a cincea și ultima oară, scaunul de patriarh ecumenic, încât Atanasie a putut reveni în fruntea Mitropoliei de Tesalonic, eveniment care a avut loc în august 1637”².

În 27 iunie 1638, la porunca sultanului Murad al IV-lea (1623-1640), Chiril Lucaris a fost ucis, scaunul de patriarh ecumenic fiind ocupat din nou de Chiril Contaris.

„Bailul venețian la Constantinopol, Alois Contarini, un prieten al lui Atanasie Patelarie”³, „a încercat să obțină rămânerea acestuia ca mitropolit la Tesalonic, dar Chiril Contaris, temându-se probabil de revendicările lui la scaunul patriarhal, a trimis ordin la Tesalonic să fie arestat. Informat la timp de acțiunile patriarhului împotriva sa, Atanasie a părăsit Tesalonicul, a ajuns pe ascuns la Constantinopol și s-a refugiat la Ambasada Veneției, reușind astfel, datorită protecției prietenului său Alois Contarini, să scape de moarte”⁴.

„De aici, se pare că Atanasie a plecat în insula Chios”⁵, „iar apoi în Italia, cu scopul de a obține un sprijin financiar pentru achitarea datoriilor Mitropoliei de Tesalonic”⁶.

În iunie 1639, Chiril Contaris a fost exilat de sultanul Murad al IV-lea în Tunisia, unde a fost executat, în 24 iunie 1640.

„La 1 iulie 1639, conducerea Patriarhiei Ecumenice a fost preluată de către Partenie I, care îi era favorabil lui Atanasie Patelarie, încât în luna august 1639 acesta a revenit pe tronul de mitropolit al Tesalonicului, preluând în jurisdicție și Mănăstirea

¹ **Ibidem**, p. 94.

² **Ibidem**, p. 74.

³ **Ibidem**, p. 94.

⁴ **Ibidem**, p. 74.

⁵ **Ibidem**, p. 75.

⁶ **Ibidem**, p. 93.

Vlatadon din acest oraș, care era până atunci stavropighie patriarhală”¹.

„Atanasie s-a preocupat de buna păstorire a Mitropoliei, încercând să o scoată din starea decadentă în care se afla”², însă nu a reușit să achite datoriile acesteia.

„Creditorii Mitropoliei n-au așteptat prea mult împlinirea făgăduințelor lui Atanasie că va plăti datoriile eparhiei, motiv pentru care, în anul 1642, l-au aruncat în temniță. Totuși, datoria nu putea fi achitată prin menținerea în închisoare a celui care putea să întreprindă ceva pentru a mai diminua din ea. Drept urmare, Atanasie a fost pus în libertate și a luat drumul Moldovei, unde a ajuns în 1642”³.

„Domnitorul Vasile Lupu (1634-1653) l-a primit cu bucurie pe Atanasie Patelarie și a achitat datoriile Mitropoliei Tesalonicului, așa cum le plătise și pe cele ale Patriarhiei Ierusalimului”⁴.

„Domnitorul i-a oferit drept adăpost Mănăstirea Sfântul Nicolae din Galați, unde patriarhul pribeag s-a așezat, îngrijindu-se de acest așezământ”⁵.

„La inițiativa și cu sprijinul lui Vasile Lupu, Atanasie, care s-a aflat pentru o perioadă de timp la Constantinopol, a fost ales și înscăunat pentru a doua oară patriarh ecumenic, în vara anului 1652, dar nu a rămas pe tron decât două săptămâni (între 13 și 30 iunie), după care a demisionat”⁶. „Sfântul ierarh a renunțat la tronul de patriarh ecumenic, recunoscând că puterile îi slăbesc și nu mai poate conduce turma cuvântătoare”⁷.

¹ **Ibidem**, p. 75.

² **Ibidem**, p. 78.

³ **Ibidem**, pp. 75-76.

⁴ **Ibidem**, p. 108.

⁵ *Sfântul Atanasie Patelarie...*, p. 7.

⁶ **Ibidem**, pp. 7-8.

⁷ **Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, Op. cit.**, p. 120.

„După ce și-a dat demisia, Atanasie Patelarie s-a întors în Moldova”¹, la Galați.

În ianuarie 1653, fostul patriarh ecumenic a plecat în Rusia, „pentru a obține ajutoare financiare în favoarea unor lăcașuri sfinte din Grecia și a Mănăstirii Sfântul Nicolae din Galați”².

„Biograful ucrainean al lui Atanasie consideră că plecarea acestuia la Moscova s-a datorat și unor interese politice, ierarhul fiind reprezentantul coaliției balcanice antiotomane. În acele timpuri, popoarele balcanice: grecii, sârbii, moldovenii și alții, au format o alianță, cu scopul de a-i izgoni pe turci din Constantinopol și a elibera o dată pentru totdeauna Biserica lui Hristos de jugul acestora. La această coaliție au aderat și malorușii. Alianța l-a însărcinat pe Atanasie Patelarie să meargă la Moscova și să-l convingă pe țarul rus Alexei Mihailovici să preia conducerea coaliției și să cucerească Constantinopolul și toată Grecia”³.

„În călătoria sa în Rusia, Atanasie a fost însoțit de o suită impresionantă, alcătuită din 13 persoane”⁴.

„Fostul patriarh a ajuns la Moscova în 16 aprilie 1653”⁵, „fiind găzduit la Kirilovskoe Podvorie, palatul unde locuiau ambasadorii veniți în capitala Rusiei”⁶.

„Atanasie Patelarie a fost primit în audiență de țarul rus în ziua de 22 aprilie 1653”⁷. „Țarul și patriarhul Moscovei, Nikon, l-au primit cu onorurile cuvenite, încercându-l de daruri”⁸.

¹ **Ibidem**, p. 122.

² *Sfântul Atanasie Patelarie...*, p. 8.

³ **Ibidem**, p. 17.

⁴ **Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, Op. cit.**, p. 148.

⁵ **Ibidem**, p. 147.

⁶ **Ibidem**, p. 152.

⁷ **Ibidem**, p. 149.

⁸ *Sfântul Atanasie Patelarie...*, p. 8.

„În iunie 1653, cu acordul țarului, fostul patriarh și suita lui s-au închinat la Lavra Sfântului Serghie de Radonej”¹, cea mai importantă mănăstire din Rusia.

„În 29 octombrie 1653, Atanasie a slujit Sfânta Liturghie în paraclisul palatului Țarului din Moscova, la care au asistat țarina și ficele țarului”².

„Audiența de bun rămas dintre Țar și fostul patriarh a avut loc în ziua de 12 decembrie 1653”³. „Primind toate cele necesare, inclusiv hrana pentru sine și însoțitori pe timp de două săptămâni, în ultimele zile ale lui decembrie 1653, Atanasie a părăsit Moscova, îndreptându-se spre Moldova”⁴.

„În drum spre Moldova, fostul patriarh a trecut prin Cighiria, capitala cazacilor. De aici, prin negustorii greci Zota și ginerele său, Ioan, a trimis la Iași 8.000 de taleri din milostenia țarului”⁵. „Potrivit voinței Sfântului Atanasie, din cei 8.000 de taleri trebuia să se dea: 3.000 la Muntele Sinai; 300 la Ierusalim; 300 la Mănăstirea Sfântul Atanasie din Tesalonic, iar 1.600 de taleri celor 20 de mănăstiri din Muntele Athos”⁶.

„În februarie 1654, Atanasie a ajuns la Lubensk, fiind bolnav și slăbit de lunga călătorie în vreme de iarnă, iar hatmanul Bogdan Hmelnițki l-a ajutat să se instaleze la Mănăstirea Sfânta Treime, Kitaev, de lângă Kiev”⁷.

„Simțindu-și sfârșitul aproape, fostul patriarh și-a alcătuit un scurt testament, prin care a lăsat mai multor biserici și

¹ Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, *Op. cit.*, p. 152.

² *Ibidem*, p. 153.

³ *Ibidem*, p. 154.

⁴ *Ibidem*, p. 157.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, pp. 157-158.

⁷ *Ibidem*, pp. 158-159.

mănăstiri restul banilor primiți de la țar, iar o mică parte a dăruit-o unor slujitori apropiați și devotați lui”¹.

„În 5 aprilie 1654, a treia zi de Sfintele Paști, pe când se găsea în Mănăstirea Schimbarea la Față din Lubensk, Atanasie Patelarie și-a încredințat sufletul în mâinile lui Dumnezeu”².

„Fostul patriarh a încetat din viață în timp ce se ruga în genunchi, ținând în mâini Sfânta Evanghelie și murmurând cuvintele: «O, Doamne, primește duhul meu!»”³.

„Petronie Lercovici, starețul mănăstirii, împreună cu frații din obște și suita patriarhului l-au înmormântat pe Atanasie Patelarie în biserica «Schimbarea la Față», sub solee, în fața ușilor împărătești. Ierarhul a fost îmbrăcat în toate veșmintele arhieresti, în mâna stângă i-a fost pusă o cârjă, iar trupul neînsuflețit a fost coborât în mormânt șezând pe un scaun, după tradiția de îngropare a patriarhilor orientali”⁴.

Sfântul Atanasie Patelarie a tradus Psaltirea în greaca populară, „a compus imne în cinstea Maicii Domnului și a alcătuit slujba Sfântului Mare Mucenic Dimitrie. În afara acestui gen de scrieri, în câteva mănăstiri de la Meteora se păstrează, în manuscrise, și cântări bisericești (heruvice și chinonice) compuse de Sfântul Atanasie, prin care acesta se înscrie în lista imnografilor bisericești”⁵.

De asemenea, „de la Atanasie Patelarie ne-a rămas și opera sa epistolară, scrisă în limbile greacă și italiană”⁶.

¹ *Sfântul Atanasie Patelarie...*, p. 8.

² *Ibidem*.

³ **Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, *Op. cit.*, p. 164.**

⁴ *Sfântul Atanasie Patelarie...*, pp. 8-9.

⁵ **Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, *Op. cit.*, pp. 181-182.**

⁶ *Ibidem*, p. 180.

În 1662, „după opt ani de la mutarea Sfântului Atanasie din această viață, Dumnezeu a vrut ca moaștele acestuia să fie descoperite. Paisie Ligaridis, mitropolitul Gazei, în timp ce vizita mănăstirea din Lubensk, i-a mărturisit starețului Victor că pe drum a avut o minunată vedenie. Sfântul Atanasie i-a apărut mitropolitului, arătându-i unde odihneau moaștele sale și cerându-i să le scoată din mormânt, pentru a fi așezate spre închinare”¹.

„Sfătuindu-se cu starețul și cu soborul monahilor, Paisie Ligaridis i-a scris despre aceasta lui Iosif Sucalski, mitropolitul Kievului și exarh al Patriarhiei de Constantinopol peste Rusia Meridională, rugându-l să le îngăduie să dezgroape și să expună spre închinare moaștele Sfântului Atanasie. În urma obținerii aprobărilor necesare, mitropolitul Paisie și viețuitorii mănăstirii din Lubensk au făcut priveghere de toată noaptea, după care au deschis mormântul patriarhului Atanasie”².

„În acel moment biserica s-a umplut de bună mireasmă, iar trupul patriarhului a fost găsit întreg. Doar la mâna stângă, în care ținea cârja, lipseau două sau trei degete, în timp ce odăjdiiile cu care fusese îmbrăcat și jilțul pe care ședea erau putrezite”³.

„Moaștele patriarhului au fost scoase din mormânt cu cântări, au fost îmbrăcate cu odăjdii noi și au fost depuse în partea dreaptă a bisericii, în ziua de 1 februarie 1662, hotărându-se ca pomenirea anuală a ierarhului să se facă în 2 mai, când este prăznuit Sfântul Atanasie, patriarhul Alexandriei, zi în care fostul patriarh ecumenic își serba onomastica”⁴.

„Moaștele Sfântului Atanasie Patelarie au rămas în mănăstirea din Lubensk până în 1936, când au fost ridicate de autoritățile comuniste și duse la Muzeul Ateismului din Harkov,

¹ *Sfântul Atanasie Patelarie...*, p. 18.

² **Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, *Op. cit.*, p. 166.**

³ **Ibidem**, p. 167.

⁴ **Ibidem**, pp. 166-167.

iar apoi la Mănăstirea Pocrov. În anul 1943 a fost redeschisă Catedrala Buna Vestire din Harkov, iar cinci ani mai târziu, în 1948, moaștele Sfântului Atanasie au fost așezate în această catedrală, unde se află și în prezent”¹.

„Potrivit cercetărilor greci și ruși, canonizarea oficială a Sfântului Atanasie Patelarie a fost făcută de Biserica Rusiei între anii 1662-1676”².

„În ședința sa de lucru din 6 martie 2008, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a aprobat înscrierea în calendarul Bisericii Ortodoxe Române a Sfântului Ierarh Atanasie Patelarie”³.

După mutarea Sfântului Atanasie la Domnul, acesta a săvârșit numeroase minuni, dintre care vom menționa câteva.

„În anii cincizeci ai secolului al XVIII-lea, în orașul Anan, familia comandantului cetății, colonelul de gardă Ivan Matveevici Agramakov, avea un copil, Arcadie, de șase ani, care se îmbolnăvise de o formă gravă de febră. Acesta a fost tratat de medicii din partea locului, dar fără succes, după care niște specialiști în boli infantile i-au prescris anumite plante, dar totul a fost în zadar, zilele micuțului fiind numărate. Mama copilului, care a petrecut două zile și două nopți zbuciumate la căpătâiul singurului ei fiu, aflat pe moarte, și-a amintit dintr-odată de Sfântul Atanasie de la Lubensk. A căzut în genunchi și, într-o rugăciune fierbinte făcută sfântului, l-a rugat să-l vindece pe fiul ei Arcadie, care era grav bolnav. Deodată l-a văzut pe Sfântul Atanasie și i-a auzit vocea: «Fiul tău va fi sănătos, fără nicio urmă de boală». Într-adevăr, spre dimineață copilul s-a trezit și, pe zi ce trecea, își recăpăta puterile tot mai mult. După ani de zile, când a intrat în armată și a ajuns la gradul de colonel, Arcadie Ivanovici Agramakov purta întotdeauna cu el icoana Sfântului

¹ *Ibidem*, pp. 169-170.

² *Sfântul Atanasie Patelarie...*, p. 19.

³ **Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, *Op. cit.*, p. 190.**

Ierarh Atanasie și mergea adeseori la mănăstirea din Lubensk, pentru a se închina binefăcătorului său”¹.

„În jurul anului 1813, una dintre principesele cunoscute ale Rusiei, Bolkonskaia, suferea de o boală incurabilă de foarte mulți ani. Într-o noapte, Sfântul Atanasie i s-a arătat în vis, dându-i îndrumări precise cum să ajungă la locul unde se găseau sfintele lui moaște. Aceasta a pornit la drum și a ajuns la mănăstire în ziua de 25 mai, participând cu multă evlavie la Sfânta Liturghie. În aceeași zi s-a dus din nou la biserică, în vremea săvârșirii slujbei Vecerniei. Din cauza vârstei sale înaintate și a paraliziei, aceasta se deplasa cu greu, însă, spre mirarea tuturor, de această dată femeia s-a ridicat singură în picioare și s-a dus până la biserică, fără niciun ajutor. În urma acestei minuni, principesa i-a mărturisit starețului că a ajuns acolo din porunca sfântului, care i s-a înfățișat de trei ori în vis și i-a arătat chiar mănăstirea, care era construită pe o colină, având sfintele lui moaște în biserică. După ce a cerut informații de la rudele sale care cunoșteau locul, aceasta a fost transportată la mănăstire, unde a fost tămăduită”².

„O femeie grav bolnavă se găsea pe patul de moarte, încât și-a cumpărat chiar și sicriul. În acele zile, o rudă de-a ei i-a adus icoana Sfântului Atanasie, îndemnând-o să se roage acestuia. Abia a zărit icoana și bolnava a căzut într-un somn adânc. Când s-a trezit, se simțea foarte bine, ca și când nu ar fi fost bolnavă, iar pentru aceasta l-a dat slavă lui Dumnezeu”³.

„O femeie din Harkov, numită Maria, suferea de trei ani de orbire incurabilă. Rudeniile ei au dus-o la moaștele Sfântului Atanasie în timpul Dumnezeieștii Liturghii, iar în vremea Heruvicului, aceasta l-a văzut cu ochii ei pe sfânt și îndată a

¹ *Sfântul Atanasie Patelarie...*, p. 21.

² *Ibidem*, pp. 21-22.

³ *Ibidem*, p. 23.

alergat, a aprins o lumânare și s-a închinat cu evlavie pentru că își redobândise vederea”¹.

„În jurul anului 1829, o tânără numită Eufrosina, din ținutul Poltavei, care era surdă, în 8 iulie, ziua pomenirii icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului din Kazan, l-a visat pe Sfântul Atanasie stând pe tron. A doua zi, aceasta l-a dat slavă lui Dumnezeu pentru că a învrednicit-o să-l vadă pe sfânt. În timp ce-și făcea rugăciunea, Eufrosina a simțit o mână care o sprijinea și deodată și-a recăpătat auzul. Un an mai târziu, aceasta s-a îmbolnăvit și a făcut febră mare, fiind dusă la mănăstirea din Lubensk. În timpul Utreniei, la Doxologia Mare, Eufrosina a simțit o putere care a atins-o și îndată s-a tămăduit. După opt ani, pe când era căsătorită, femeia suferea de o boală incurabilă, însă l-a visat pe Sfântul Atanasie care și-a scos mitra de pe cap și a atins-o cu ea, poruncindu-i să se ridice pe picioarele ei și să-l dea slavă lui Dumnezeu Care a vindecat-o și de această dată”², ceea ce s-a petrecut întocmai.

„Între personalitățile bisericești ale veacului al XVII-lea, Sfântul Atanasie ocupă un loc de frunte, datorită rolului pe care l-a jucat pe scena confruntărilor confesionale, dar și pentru preocupările sale de sprijinire a Patriarhiei Ecumenice și a Mitropoliei Tesalonicului”³. În același timp, „Atanasie Patelarie este, de departe, cea mai reprezentativă și conturată personalitate ecleziastică legată de orașul Galați”⁴.

Sfântul Atanasie Patelarie, Patriarhul Constantinopolului, este pomenit în calendarul creștin în ziua de 2 mai.

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 23-24.

³ **Casian, Episcopul Dunării de Jos, Pr. Eugen Drăgoi, Op. cit.**, p. 172.

⁴ **Ibidem**, p. 15.

Sfântul Mucenic Ioan Valahul

(12 mai)

Sfântul Ioan Valahul s-a născut în anul 1544, „în Țara Românească, într-o familie de oameni credincioși și de neam ales”¹.

„Acest sfânt este numit uneori «nou», pentru că a pățimit după anul 1453, când Constantinopolul a căzut sub turci, și de asemenea mai este numit «Valahul», pentru că era de neam din Valahia, adică din Țara Românească”².

„În noiembrie și decembrie 1659, o oaste otomană, care se întorcea din Transilvania, a trecut prin Țara Românească. La fel ca și în alte rânduri, turcii au făcut jafuri și pustiire mare în satele și târgurile românești, arzând, prădând și omorând oameni nevinovați. Dar tot atunci au luat cu ei și mare mulțime de robi, bărbați, femei și copii, trecându-i dincolo de Dunăre. Printre cei robiți atunci se afla și Sfântul Ioan, în vârstă de numai 15 ani”³.

„Cu toate că era atât de tânăr, Ioan era foarte credincios, frumos la chip, cu trupul bine legat și avea o privire luminoasă”⁴.

„Robii otomanilor erau socotiți ca un bun al sultanului, dar ei puteau fi cumpărați de orice musulman, pe bani buni, potrivit

¹ **Arhim. Bartolomeu V. Anania**, *Sfântul Mucenic Ioan Valahul*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 401.

² **Ibidem**, p. 400.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 59.

⁴ **Arhim. Bartolomeu V. Anania**, *Art. cit.*, p. 401.

vârstei și folosului fiecăruia. Așa se face că fiind încă pe drum, un ostaș din cei ce îi duceau pe români în robie s-a oprit asupra lui Ioan și, plăcându-l, l-a cumpărat, cu gând urât, silindu-l să săvârșească păcate contra firii, însă tânărul s-a împotrivit”¹.

Văzând aceasta, „turcul s-a umplut de mânie și i-a zis lui Ioan: «Te ții atât de semeț înaintea mea pentru că uiți că ești un biet rob». Tânărul i-a răspuns: «Eu Îi sunt rob doar lui Hristos, iar libertatea mea este foarte largă în această robie dumnezeiască». Păgânul s-a încruntat și i-a spus: «Eu sunt stăpânul tău, pentru că te-am cumpărat cu preț de aur și fac ce vreau cu tine». Tânărul i-a replicat: «Hristos este stăpânul meu, pentru că El m-a răscumpărat cu preț de sânge. El face cu mine ce trebuie». Auzind aceste cuvinte, turcul a vrut să-l lege de trunchiul unui copac, pentru a-l batjocori. Scârbindu-se cumplit în inima sa și nedorind să fie rușinat înaintea lui Dumnezeu, Ioan a așteptat un moment prielnic, în care l-a lovit pe păgân, iar acesta a murit pe loc”². „Tânărul a încercat apoi să fugă, dar ceilalți soldați l-au prins, l-au legat și l-au dus la Constantinopol, unde l-au predat soției celui ucis”³, „relatându-i toate cele întâmplate. Aceasta l-a dus vizirului pentru a-l judeca. Acolo, Ioan a mărturisit tot adevărul, iar dregătorul l-a dat femeii văduve, ca să facă cu el ce va voi”⁴.

„Pentru că tânărul era voinic și frumos la chip, văduva l-a plăcut și l-a dus la locuința ei cea scumpă, unde i-a zis: «Iată, acum ești în puterea mea! Fiindcă mi-ai ucis soțul, îi vei lua locul și-mi vei fi bărbat. Din rob te fac liber și din sărac, bogat. Dar pentru ca să-mi fi soț, trebuie să te lepezi de Hristos, să te închini lui Alah și să-l cinstești pe Mahomed, profetul său». Ioan însă era plin de virtute și i-a răspuns femeii: «Îmi voi păstra sufletul curat

¹ **Ibidem**, p. 401.

² **Ibidem**, p. 402.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, pp. 59-60.

⁴ **Arhim. Bartolomeu V. Anania**, *Art. cit.*, pp. 402-403.

și nu voi trece la legea ta. Îmi voi păzi trupul neîntinat și nu mă voi însoți cu tine»¹.

„Văduva s-a aprins de poftă asupra tânărului, de aceea a încercat nenumărate vicleșuguri pentru a-l întoarce de la credința în Hristos și a-l face să se însoțească cu ea. Doi ani și jumătate au durat toate aceste ispitiri, dar Ioan nu s-a clintit din temelia cea tare a credinței lui. Văzându-se mereu refuzată, în cele din urmă agareanca și-a dezlănțuit furia și l-a dat pe tânăr în mâinile mai-marelui cetății, care l-a aruncat în temniță. Pentru că nu voia să se lepede de Hristos, Ioan a fost supus la cumplite și înfricoșătoare cazne, iar în fiecare zi, văduva îl vizita, ademenindu-l, prin lingușiri și făgăduințe, să se lepede de credința lui. Tânărul a rămas însă neclintit în credință și în înțelepciune, căutând numai spre Domnul Hristos, de la care primea putere și biruință asupra vrăjmașilor văzuți și nevăzuți”².

„Văzând toți că se ostenesc în zadar cu chinurile și că nu au nicio izbândă asupra lui Ioan, au cerut vizirului să-l condamne la moarte, iar acesta a acceptat. Călăii care îl chinuiseră l-au scos pe tânăr din închisoare și l-au dus în Parmac-Kapi, o zonă marginală a Constantinopolului, pentru a-l spânzura. Senin și străluminat de harul sfințeniei, Ioan mergea plin de curaj și de nădejde spre locul martirajului său, mulțumind lui Dumnezeu”³.

„Și astfel, în ziua 12 mai 1662, Ioan Valahul a primit din mâna lui Dumnezeu cununa muceniciei”⁴, „pe când nu împlinise încă vârsta de optsprezece ani”⁵.

¹ **Ibidem**, p. 403.

² **Ibidem**, p. 404.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**, p. 405.

⁵ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 60.**

„Trupul tânărului mucenic a fost aruncat de ostași în apele Bosforului ori a fost îngropat de niște creștini cucernici într-un loc de taină din împrejurimile Constantinopolului”¹.

„Ioan Cariofil, un dascăl al mării școli a Patriarhiei Ecumenice, care a trăit o vreme și la București, la Curtea domnitorului Constantin Brâncoveanu, a alcătuit pe scurt, în limba greacă, viața Sfântului Ioan Valahul. Aceasta a fost tipărită la Veneția, în anul 1799, de către marele aghiograf Nicodim Aghioritul. Viața Sfântului Ioan Valahul a fost tradusă în limba română îndată după tipărirea ei, fiind păstrate în acest sens mai multe manuscrise din secolul al XIX-lea. Pentru prima dată aceasta a fost tipărită în limba română în anul 1801, la București, împreună cu slujba Sfântului Dimitrie Basarabov. Sfântul Ioan Valahul a fost menționat apoi în Mineiul grecesc pe luna mai, tipărit la Constantinopol, în 1843, și în Mineiele românești, începând cu ediția de la Mănăstirea Neamț, din anul 1846. Așa a ajuns cunoscută viața și mai ales pătimirea tânărului mucenic Ioan Valahul”².

„În anul 1950, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a hotărât ca Sfântul Ioan Valahul să fie cinstit în întreaga Biserică Ortodoxă Română. Generalizarea solemnă a cultului său, alături de al unor sfinți cu moaște aflate în țara noastră, a avut loc în octombrie 1955”³.

Sfântul Mucenic Ioan Valahul este pomenit în calendarul creștin în ziua de 12 mai.

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem.**

³ **Ibidem.**

Sfântul Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava

(2 iunie)

„Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava s-a născut la Trapezunt, în jurul anului 1300, într-o familie de oameni cu frica lui Dumnezeu”¹. „Acesta a primit o frumoasă educație religioasă, atât în familie, cât și de la unii dintre preoții numeroaselor biserici din Trapezuntul natal și chiar de la dascălii care l-au învățat carte”², „purându-se cu blândețe și cu toată bunacuvință față de cei din jurul său”³.

„Asemenea multor locuitori ai cetății sale, tânărul Ioan se ocupa cu comerțul, de aceea călătorea adeseori în diferite orașe de pe țărmul Mării Negre, cu treburi negustorești. Cu prilejul acestor călătorii, se întărea, însă, și în dreapta credință, pentru că vizita biserici și mănăstiri, unde întâlnea preoți și călugări cu viață îmbunătățită”⁴. „Tânărul negustor se arăta tuturor stăpânit de dorința dobândirii desăvârșirii și a agonisirii mântuirii celei făgăduite de Mântuitorul nostru Iisus Hristos”⁵.

„Aceste experiențe duhovnicești l-au determinat pe Sfântul Ioan să devină un propovăduitor al învățăturii Domnului Hristos,

¹ **Pimen Suceveanul**, *Sfântul Ioan cel Nou «de la Suceava»*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 291.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 109.

³ **Pimen Suceveanul**, *Art. cit.*, p. 291.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 109.

⁵ **Pimen Suceveanul**, *Art. cit.*, p. 291.

să facă milostenie cu cei lipsiți, să-i mângâie pe cei aflați în necazuri, să-i ocrotească pe cei neajutorați și să apere, atunci când era cazul, credința Bisericii Ortodoxe, în care se născuse și crescuse, și din ale cărei frumuseți se împărtășise. Tânărul dorea să-i facă și pe alții părtași comuniunii deplinei bucurii pe care toate acestea le procură sufletului frământat și însetat de aflarea adevărilor dumnezeiești, de aceea era foarte prețuit de toată lumea, ceea ce displăcea unor negustori, dornici să aibă cât mai mulți clienți și care îl invidiau pe Sfântul Ioan”¹.

„În anul 1330 sau 1332, tânărul comerciant călătorea din Trapezunt spre Cetatea Albă, pe corabia unui oarecare Reiz, catolic din Veneția sau Genova. Pe drum a purtat cu acesta mai multe discuții privitoare la credință, susținând cu dârzenie adevărurile Ortodoxiei. Ajungând în Cetatea Albă, Reiz și-a pus în gând să se răzbune pe cucernicul Ioan, care-l înfruntase în discuțiile purtate pe corabie. Pe atunci, Cetatea Albă și ținutul înconjurător erau stăpânite de tătarii nogai, de aceea, Reiz s-a prezentat la conducătorul cetății, spunându-i că Ioan dorește să treacă la religia tătarilor. Dregătorul s-a bucurat de această veste, poruncindu-le ostașilor să-l aducă în fața lui pe negustorul din Trapezunt. Fiind adus înaintea sa, conducătorul cetății i-a grăit: «Am auzit că dorești să îmbrățișezi străvechea noastră credință. Deci, prietene ales, leapădă-te de credința în Hristos, în fața acestei adunări și adaugă-te celor care se bucură de dragostea și de oblăduirea mea». Ioan a înțeles de îndată uneltirile lui Reiz și i-a răspuns cu îndrăzneală dregătorului: «Să nu-mi fie mie a mă lepăda de Domnul Hristos, căci ce mi-ar putea despărți inima de <Soarele dreptății> și de <Răsăritul cel de sus> și a mă întoarce în întunericul necunoștinței de Dumnezeu? Preaputernice conducător, vorbele care ți-au fost spuse despre mine sunt mincinoase, sunt născociri răutăcioase. Eu nu vreau

¹ **Ibidem**, p. 292.

să disprețuiască bunătatea pe care mi-ai arătat-o, dar nu pot să mă lepăd de Hristos - <Lumina lumii>»¹.

„Cuvintele alesului creștin l-au mâniat pe dregătorul cetății, considerându-le ca disprețuitoare față de credința tătarilor, iar acesta a poruncit ca binecredinciosul Ioan să fie întins pe pământ și bătut cu toiege, socotind că în felul acesta îl va sili să treacă la religia lui. Spre surprinderea chinuitorilor, mucenicul mărturisea cu și mai mult curaj credința cea adevărată, zicând: «Binecuvântat și preamărit ești Dumnezeu, Lumină în trei străluciri: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Să nu-mi fie mie niciodată a mă închina soarelui și focului, ci Părintelui luminilor și slavei celei neînserate. Îți mulțumesc Ție, Iisuse Hristoase, că m-ai învrednicit a-mi spăla păcatele cu sângele meu și a mă sfinți cu puterea Sfântului Duh, spre dobândirea vieții celei veșnice. În această zi bucuria mea este deplină, iar nimeni n-o va lua de la mine. Dă-mi mie, Dumnezeu, să mă împărtășesc mai cu adevărat din slava zilei celei prealuminoase a împărăției Tale». După ce a fost îndelung chinuit, sfântul a fost legat în lanțuri și aruncat în închisoare»².

„A doua zi dimineața, mucenicul, cu trupul plin de răni, a fost dus în fața dregătorului, care a încercat din nou să-l convingă să treacă la religia lui”³, zicându-i: „Dacă vei primi credința noastră, îndată voi chema medici iscusiți din India și din Persia, care-ți vor tămădui durerile și rănila trupului. Dar Sfântul Ioan, fiind încredințat că îi este mai de folos să obțină cununa muceniei prin aceste pătămări, decât tămăduirea trupului, i-a răspuns: «Preaputernice conducător, nu te îngriji de rănila trupului meu, căci prin cele stricăcioase se dobândesc cele nestricăcioase»”⁴. „<*Numai cel ce va răbda până la sfârșit,*

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 109.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Pimen Suceveanu, *Art. cit.*, pp. 293-294.

acela se va mântui> (Matei 10,22), iar mie să nu-mi fie a mă sfinți și a mă încununa decât numai prin răbdarea chinurilor pentru mărturisirea lui Hristos, care a spus că *<în lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea>*»” (Ioan 16, 33). Aceste cuvinte l-au mâniat și mai mult pe dregătorul păgân, care a poruncit ca Sfântul Ioan să fie supus la chinuri și mai înfricoșătoare. Mucenicul a fost din nou întins la pământ și bătut, apoi a fost legat de coada unui cal și târât pe drumurile cetății, încât trupul i-a fost sfâșiat de pietre”¹, „însă buzele lui nu încetau să înalțe rugăciuni către Dumnezeu, care pe toate le rânduiește cu înțelepciune”².

„Tăria în credință a Sfântului Ioan l-a determinat pe unul dintre chinuitori, care era cuprins de furia întunecată a necredinței, să scoată sabia și să-i taie capul. Astfel, prin moarte mucenicească, mărturisitorul lui Hristos a primit cununa cea neveștejită a slavei sfinților și vrednicia de a fi unul dintre «casnicii» lui Dumnezeu”³.

„Conducătorul cetății nu le-a îngăduit creștinilor din localitate să ridice trupul martirului și să-l îngroape după rânduiala creștinească, însă, întrucât *«scumpă este înaintea Domnului moartea cuvioșilor Lui»* (Psalmul 115,6), Dumnezeu a trimis trei îngeri din cer, care au tămâiat trupul Sfântului Ioan, cu laude cerești și cu doxologii. Un păgân din cetate, văzând această arătare a îngerilor în veșminte strălucitoare, a crezut că sunt preoți creștini care nesocotesc porunca dregătorului, prohodind trupul mucenicului. Aprinzându-se de mânie, acesta și-a pregătit arcul și mai multe săgeți ca să-i ucidă, dar pe când era gata să tragă, mâinile i-au rămas lipite de arc și de săgeată și i s-au dezlipit

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 109.

² Pimen Suceveanu, *Art. cit.*, p. 294.

³ *Ibidem*.

numai după ce a mărturisit ce voia să facă”¹, dovedind că „*minunat este Dumnezeu întru sfinții Lui*” (Psalmul 67,6).

„Aceste două minuni l-au înfricoșat pe conducătorul cetății, care le-a îngăduit creștinilor să ridice trupul Sfântului Ioan și să-l înmormânteze după rânduială în cimitirul din Cetatea Albă”².

„Nevrednicul Reiz, fără să aibă muștrări de conștiință pentru uciderea Sfântului Ioan, și-a pus în gând să mai săvârșească încă o nelegiuire. Văzând el ce minuni s-au petrecut după moartea mucenicului, s-a gândit să-i dezgroape în ascuns trupul și să-l ducă în cetatea lui, pentru ca de asemenea revărsări de daruri minunate, care aveau loc în jurul trupului său, să se bucure locuitorii din orașul lui. Dar în timpul nopții, pe când încerca să dezgroape sfintele moaște, mucenicul i s-a arătat în vis preotului care slujea la biserica cimitirului, descoperindu-i gândul lui Reiz. Deșteptându-se din somn și ducându-se la mormântul Sfântului Ioan, preotul l-a surprins pe catolicul apusean care încerca să scoată din groapă trupul mucenicului. Văzând aceasta, slujitorul lui Dumnezeu l-a oprit pe nelegiuit de la fapta sa și i-a înștiințat pe creștinii din Cetatea Albă despre cele întâmplate, iar sfintele moaște au fost luate din cimitir și depuse în altarul unei biserici din oraș, unde s-au păstrat, neputrezite și răspândind bună mireasmă, mai bine de 80 ani, revărsând numeroase binefaceri asupra creștinilor care veneau și se rugau înaintea lor”³.

„Vestea despre aceste sfinte moaște și mai ales despre minunile pe care le săvârșeau, a ajuns curând și în Moldova, iar evlaviosul domnitor Alexandru cel Bun (1400-1432), la îndemnul mitropolitului Iosif Mușat, a hotărât să le aducă la Suceava, capitala țării, unde se afla și sediul Mitropoliei”⁴. „În

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 110.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

anul 1402, voievodul moldovean a adus moaștele Sfântului Ioan cel Nou la Suceava, așezându-le în catedrala mitropolitană din cetatea de scaun a Sucevei, azi, Biserica Mirăuților, iar de atunci, Sfântul Ioan cel Nou este cinstit ca «apărător și ocrotitor» al Moldovei”¹.

Astfel, primele sfinte moaște cunoscute, păstrate și cinstite pe teritoriul actual al țării noastre sunt cele ale Sfântului Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava.

„Cu prilejul aducerii moaștelor Sfântului Ioan cel Nou de la Cetatea Albă, la Suceava, sau poate câțiva ani mai târziu, a fost alcătuită o scurtă lucrare istorico-aghiografică, intitulată: «Martiriul sfântului și slăvitului mucenic Ioan cel Nou care a fost chinuit la Cetatea Albă». Mai mult timp s-a crezut că autorul acestei lucrări ar fi fost un învățat din sudul Dunării, numit Grigorie Țamblac, care a ajuns apoi mitropolit al Kievului. În anii din urmă însă, s-a dovedit că este vorba despre un localnic, cu numele Grigorie, care se intitula «monahul și presbiterul mării Biserici a Moldovei». În această primă lucrare originală scrisă în Moldova, în limba slavonă, sunt prezentate câteva date despre pătimirea Sfântului Ioan cel Nou, dar este descrisă și aducerea sfintelor sale moaște la Suceava”².

Mucenicul Ioan din Trapezunt, care a fost martirizat pentru credința creștină în Cetatea Albă, a fost cinstit ca sfânt în Moldova cu mult timp înainte de a fi canonizat. Astfel, „patimile Sfântului Ioan cel Nou au fost înfățișate în pictura multor biserici din Moldova. Chipul său apare pentru prima oară în pronaosul bisericii de la Dobrovăț, de lângă Iași, în 1529. Câțiva ani mai târziu, în 1546, a fost zugrăvită viața și pătimirea sa în 12 scene, pe peretele de sud al bisericii Mănăstirii Voroneț. Scene

¹ Pimen Suceveanul, *Art. cit.*, pp. 295-296.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, pp. 110-111.

asemănătoare apar și în pictura catedralei arhiepiscopale din Roman. În pridvorul închis al bisericii Mănăstirii Sucevița apar 14 scene din viața și pătimirea sa”¹.

„Moaștele Sfântului Ioan cel Nou au rămas în Biserica Mirăuți până în anul 1589, când au fost mutate în noua catedrală mitropolitană din Suceava - cu hramul Sfântul Gheorghe - ctitorită în prima jumătate a secolului al XVI-lea, de domnitorii Bogdan al III-lea (1504-1517) și de fiul său Ștefăniță (1517-1527)”².

„Moaștele Sfântului Ioan cel Nou au fost păstrate la Suceava până în anul 1686, când regele Ioan al III-lea Sobieski al Poloniei (1674-1696) a intrat cu oaste în Moldova. La retragere, acesta l-a luat ca ostatic în Polonia pe mitropolitul Dosoftei, împreună cu moaștele Sfântului Ioan cel Nou, odoarele și documentele Mitropoliei. Toate acestea au fost duse și așezate la Zhovkva, unde a viețuit și mitropolitul Dosoftei, până în anul 1693, când s-a stins din viață. Sfintele moaște au rămas în Zhovkva, fosta capitală a regelui Ioan al III-lea Sobieski, până în 1783, când episcopul Dosoftei Herescu de la Rădăuți a reușit să le readucă acasă, fiind reasezate tot în fosta catedrală mitropolitană din Suceava, cu hramul Sfântul Gheorghe. Aducerea moaștelor a fost posibilă pentru că la acea vreme atât Bucovina, cu orașul Suceava, cât și o parte din Polonia, cu orașul Zhovkva, erau încorporate în Imperiul Habsburgic”³.

„O nouă strămutare a moaștelor Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava a avut loc în cursul Primului Război Mondial, când, pentru a fi ocrotite, au fost duse la Viena și adăpostite în capela ortodoxă română din acel oraș. Revenirea Bucovinei și a Basarabiei la țara-mamă, în anul 1918, a făcut ca Sfântul Ioan

¹ **Ibidem**, p. 111.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**.

cel Nou să devină iarăși ceea ce a fost veacuri de-a rândul, adică «ocrotitorul Moldovei»¹.

Dintre numeroasele minuni săvârșite de Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava vom menționa doar două.

„În 2 iunie 1622, Suceava era amenințată să fie cotropită de tătari. Locuitorii s-au refugiat din oraș, căutând scăpare între zidurile cetății. Preoții Bisericii Sfântul Gheorghe, unde erau păstrate moaștele Sfântului Ioan cel Nou, au încercat să ia racla cu sfintele moaște, pentru a o duce în cetatea Sucevei, dar n-au putut să o ridice. Au înțeles că sfântul nu voia să fie dus în altă parte și că-i va ocroti, încât au început să se roage ca orașul să nu cadă în mâinile năvălitorilor. La scurt timp, o ploaie torențială a învolburat apele râului Suceava, care a devenit o opreliște de netrecut în calea tătarilor, iar orașul a fost izbăvit de pârjolul și de pustiirea lor².

În 24 iunie 1898, de Sânziene, când s-au adunat mii de pelerini la moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, a venit și o doamnă de neam boieresc, într-o caleașcă trasă de patru cai. Aceasta a ajuns la racla sfântului, s-a închinat și a sărutat sfintele moaște, apoi s-a retras în mulțime. După terminarea slujbei s-a urcat în trăsură și a poruncit vizitiului să pornească spre casă, dar caii n-au putut urni caleașca din loc. Zadarnic vizitiul biciuia caii și oamenii împingeau trăsura, pentru că o mână nevăzută o ținea pe loc. Femeia tremura de emoție și nu știa ce să creadă. Auzind despre cele întâmplate, episcopul care săvârșise slujba a venit la caleașcă, întrebând-o pe femeie dacă nu a păcătuit într-un fel față de Sfântul Ioan cel Nou, care nu o lăsa să plece de acolo. Cuprinsă de rușine, femeia a mărturisit că atunci când a sărutat sfintele moaște expuse spre închinare a rupt cu dinții o bucățică

¹ **Ibidem.**

² **Pimen Suceveanul**, *Art. cit.*, p. 296 și **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 111.

dintr-un deget al sfântului, pentru a-i fi de ajutor. Auzind aceste cuvinte, ierarhul i-a spus femeii să ducă înapoi în raclă bucățița ruptă din sfintele moaște și să-i ceară iertare cu lacrimi Sfântului Ioan cel Nou, pentru a se putea înapoia la casa ei. După ce femeia a făcut ceea ce i-a cerut episcopul, îndată caii au putut urni trăsura din loc, iar femeia a plecat acasă.

Ținând cont de viața curată, de moartea martirică pentru credința în Domnul Hristos și de minunile săvârșite de mucenicul născut în Trapezunt, „în anul 1950, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române l-a trecut pe Ioan cel Nou de la Suceava în rândul sfinților, având ca dată de pomenire ziua de 2 iunie”¹.

¹ **Pimen Suceveanul**, *Art. cit.*, p. 297.

Sfântul Ierarh Grigorie Dascălul, Mitropolitul Țării Românești

(22 iunie)

„Sfântul Grigorie Dascălul s-a născut în 1765, în București, din părinți evlavioși, purtând ca mirean numele de Gheorghe Miculescu”¹.

„La vârsta de șapte ani, Gheorghe a fost dat la renumita Școală de la Mănăstirea Sfântul Sava din București, unde a studiat timp de 12 ani, arătându-se a fi elevul cu cea mai multă dragoste și putere de învățătură. Aici a învățat limbile greacă și latină, dobândind o solidă cultură teologică”².

„În școală a avut colegi doi călugări, pe Gherontie și Dorotei, trimiși la studii de către vestitul stareț Paisie Velicicovschi de la Mănăstirea Neamț. Sânguinciosul Gheorghe s-a atașat, printr-o strânsă prietenie păstrată întreaga viață, de monahul Gherontie”³.

„Încă de pe vremea studiilor la Sfântul Sava, tânărul Gheorghe postea, se ruga și citea cărți sfinte, alături de mentorul său, călugărul Gherontie, care l-a și influențat, prin darul smereniei și al blândeții sale, să pășească, și el, pe calea vieții de mănăstire”⁴.

¹ **Pr. Dr. Florin Șerbănescu**, *Grigorie Dascălul Mitropolitul Țării Românești (1765-1834). Argumente pentru canonizare*, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, București, 2005, p. 3.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**, pp. 3-4.

⁴ **Ibidem**, p. 13.

„La terminarea școlii, urmând unei chemări lăuntrice, Gheorghe a plecat, împreună cu monahii Gherontie și Dorotei la Mănăstirea Neamț, unde marele stareț Paisie l-a primit cu bucurie, iar prin 1790 l-a tuns în monahism, schimbându-i numele în Grigorie, și l-a recomandat mitropolitului pentru a fi hirotonit diacon”¹.

„Totodată, starețul i-a dat ca ascultare, împreună cu monahul Gherontie, să traducă din limba greacă în română anumite opere ale Sfinților Părinți”². „Cei doi călugări se verificau unul pe altul, încât tot ce traducea unul, revizua celălalt și invers”³.

„În anul 1796, la porunca mitropolitului Veniamin Costachi al Moldovei, starețul Paisie i-a trimis pe Grigorie și Gherontie la București, fiindcă mitropolitul Dositei al Țării Românești ceruse din Moldova doi călugări, cunoscători ai limbii grecești, pentru a traduce și tipări la București unele cărți sfinte”⁴. „În paralel cu osteneala traducerilor, ierodiaconul Grigorie a fost însărcinat de mitropolitul Dositei să poarte grijă și de biblioteca Mitropoliei din București”⁵.

„În 1802, Grigorie și Gherontie se aflau din nou la Mănăstirea Neamț, de unde au trimis în anii următori alte traduceri spre tipărire, de această dată la tipografia mitropolitană din Iași și la Buda”⁶.

„În anul 1812, cei doi nedespărțiți monahi-cărturari au efectuat un pelerinaj la Muntele Athos. Pe drumul de întoarcere li s-a întâmplat să cadă între tâlhari lângă orașul Filipopolis (azi Plovdiv, în Bulgaria), fiind bătuți rău și jefuiți, încât Gherontie și-a pierdut viața în urma acestei întâmplări

¹ **Ibidem**, p. 4.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**, p. 13.

⁴ **Ibidem**, pp. 4-5.

⁵ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 35.

⁶ **Pr. Dr. Florin Șerbănescu**, *Op. cit.*, p. 5.

nefericite. Neavând ce face, Grigorie l-a îngropat, cu mare tristețe, în mănăstirea Anarghiri, din apropiere. După șapte ani însă, Grigorie a revenit și i-a luat rămășițele pământești, ducându-le în Țara Românească”¹.

„Prin anul 1820 ierodiaconul Grigorie a părăsit din nou Mănăstirea Neamț, revenind la București unde, o scurtă perioadă de timp, a viețuit în Mănăstirea Antim, metoc al Episcopiei Argeșului, sub purtarea de grijă a episcopului Iosif, iar după moartea, în același an, a ierarhului, nedorind să primească ascultarea mai înaltă de protosinghel al Mitropoliei, s-a retras la Mănăstirea Căldărușani, una dintre marile vetre monahale muntenesti, care avea aceeași rânduială a vieții de obște ca și cele ale starețului Paisie din Moldova”².

„La Căldărușani, ierodiaconul a continuat aceeași smerită și neobosită nevointă cărturărească a traducerilor în românește din filele tezaurului Ortodoxiei”³.

Sfântul Grigorie a scris: „Viața cuviosului stareț Paisie”. De asemenea, acesta a tradus și a publicat, singur sau împreună cu monahul Gherontie, atât în Moldova cât și în Țara Românească, următoarele lucrări: „Octoih”, un tratat de dogmatică al lui Atanasie din Paros, „Tâlcuire la cele patru Evanghelii” (a arhiepiscopului Teofilact al Bulgariei), „Descoperire cu amănuntul a credinței ortodoxe” (a Sfântului Ioan Damaschin), „Carte folositoare de suflet”, șase cuvinte despre preoție (ale Sfântului Ioan Gură de Aur), trei epistole împotriva simoniei, „Cuvânt despre preoție” (al Sfântului Grigorie de Nazianz), „Chiriacodromionul la Evangheliile duminicale” (scris de arhiepiscopul Nichifor Theotochis al Astrahanului), „Chegragaron” de Fericitul Augustin, „Apologia”, „Tâlcuire pe scurt la antifoanele celor opt glasuri”

¹ **Ibidem**, pp. 5-6.

² **Ibidem**, pp. 6-7.

³ **Ibidem**, p. 7.

(de Nichifor Calist Xantopol), „la care Grigorie a adăugat trei lucrări mai mărunte, traduse numai de el, referitoare la purcederea Sfântului Duh”¹.

„În anul 1821, mitropolitul Dionisie al Țării Românești, împreună cu episcopii Gherasim al Buzăului și Ilarion al Argeșului s-au refugiat la Brașov, din cauza evenimentelor din țară. Tulburările create de revoluția lui Tudor Vladimirescu și de Eteria grecească s-au potolit abia în 1822, când Poarta Otomană a numit primul domnitor pământean după domniile fanariote, în persoana banului Grigorie Ghica. Între primele măsuri luate de noul domn a fost și aceea a rechemării în țară a ierarhilor și a boierilor refugiați în Transilvania. O parte dintre ei s-a întors, dar mitropolitul Dionisie a refuzat să o facă, invocând diferite pretexte. Deși nu le destăinuia, se știa, totuși, că erau mai ales motive de ordin politic, nefiind bine văzut nici de turci, întrucât participase la evenimentele din 1821, nici de ruși, pentru că își luase anumite obligații față de ei la întronizarea ca mitropolit, pe care nu le-a îndeplinit, și nici chiar de domnitor, pe care refuzase să-l despartă de soție pe când era mare ban”².

„Pentru că boierii țării i-au cerut domnitorului un mitropolit, Grigorie Ghica a convocat Divanul domnesc în vederea alegerii unui nou titular în scaunul de mitropolit al Țării Românești. Divanul, format din 25 de membri, s-a întrunit în 4 ianuarie 1823 și i-a propus domnitorului trei candidați: pe arhimandritul Grigorie de la Episcopia Argeșului, pe ieromonahul Teoclit și pe ierodiaconul Grigorie, amândoi din Mănăstirea Căldărușani. Dintre cei trei, domnul l-a numit pe ierodiaconul Grigorie, care i-a fost recomandat călduros de către marele patriot Ioan Câmpineanu”³.

¹ **Ibidem**, p. 15.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 34.

³ **Ibidem**.

„La începutul lunii ianuarie a anului 1823, înainte de Bobotează, când trimișii domnitorului Grigorie Ghica au venit la Căldărușani, pentru a-l aduce pe ierodiaconul Grigorie la București, l-au găsit într-o chilie cu totul modestă, în care nu se aflau decât o masă, un scaun, o rogojină întinsă pe o scândură ce-i ținea loc de pat, o icoană pe perete și doi desagi cu cărți care erau singura, însă neprețuita lui avere”¹.

„Surprins de o asemenea perspectivă, pe care nu o năzuise niciun moment, smeritul monah a ascultat, totuși, porunca de a se înfățișa înaintea domnitorului”². „Și, nevoind să facă drumul cu trăsura, a plecat a doua zi spre București pe jos, așa cum îi era obiceiul, cu desagii în spinare, cale de peste 30 de kilometri”³.

„Ajungând spre seară în satul Tunari, ierodiaconul a cerut găzduire preotului, dar acesta, văzându-l îmbrăcat foarte modest, l-a bănuat a fi un călugăr vagabond, încât le-a poruncit slugilor să-l culce într-o despărțitură liberă din cotețul porcilor”⁴.

A doua zi Sfântul Grigorie și-a continuat drumul pe jos spre București și când „a ajuns la Mitropolie, a fost, degrabă, condus la Curtea Domnească, unde Grigorie Ghica a reușit, după îndelungi insistențe, să-l convingă să fie mitropolitul Țării Românești”⁵.

„În 9 ianuarie 1823, ierodiaconul Grigorie a fost hirotonit ieromonah și hirotosit arhimandrit, iar în ziua următoare a fost hirotonit arhiepiscop în catedrala mitropolitană din București. Întronizarea lui ca mitropolit a avut loc în 11 ianuarie 1823, cu ceremonialul îndătinat. În felul acesta, în doar câteva

¹ Pr. Dr. Florin Șerbănescu, *Op. cit.*, p. 20.

² *Ibidem*, p. 8.

³ *Ibidem*, p. 20.

⁴ *Ibidem*, pp. 20-21.

⁵ *Ibidem*, p. 21.

zile, smeritul ierodiacon Grigorie de la Căldărușani a ajuns întâistătător al Bisericii din Țara Românească”¹.

„În rândul preoților din București și din împrejurimi veniți să sărute mâna noului arhipăstor s-a aflat și preotul din Tunari, care văzând cine este noul mitropolit, s-a înfricoșat foarte tare. Când a dat cu ochii de el, înțeleptul și blândul ierarh i-a spus zâmbind: «Nu te teme, părinte, pentru că porcii Sfinției Tale s-au purtat bine cu mine!»”².

„Viețuirea Sfântului Grigorie ca mitropolit a fost aceeași ca și înainte, cu mâncare puțină, o dată pe zi, de legume și fructe, cu rugăciuni și privegheri, și cu traduceri din operele Sfinților Părinți”³.

„Când Sfântul Grigorie a ajuns mitropolit a găsit o situație extrem de dificilă. Țara era secătuită atât de războiul ruso-turc și de ocupația țaristă din 1808-1812, cât și de mișcările revoluționare din 1821, scaunele episcopale sufragane erau vacante, iar datoriile Mitropoliei erau foarte mari”⁴.

„Una dintre primele sale griji arhipăstorești a fost aceea de a completa scaunele vacante ale celor trei eparhii sufragane cu ierarhi români. Astfel, Grigorie Râmnicianul a fost ales episcop la Argeș, Neofit la Râmnic și Chesarie la Buzău”⁵.

„Pentru că mulți preoți din Țara Românească erau hirotoniți necanonic în sudul Dunării, în aprilie 1824, mitropolitul Grigorie a adresat o scrisoare patriarhului din Constantinopol, cerându-i să oprească acele hirotonii necanonice. Patriarhul Antim, împreună cu sinodul său, i-au pus neîntârziat în vedere mitropolitului din Vidin să înceteze hirotoniile de preoți pentru Țara Românească.

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. III, pp. 34-35.

² **Pr. Dr. Florin Șerbănescu**, *Op. cit.*, p. 21.

³ *Ibidem*.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 37.

⁵ *Ibidem*.

În anul următor, mitropolitul a intervenit la domnul țării, cerându-i și acestuia să oprească hirotoniile necanonice de la Vidin”¹.

„Mitropolitul Grigorie a încercat să pună rânduială și în viața mănăstirilor închinat la Locurile Sfinte din Răsărit, care ajunseseră în paragină, fiind pline de datorii”².

„Starea deplorabilă în care au ajuns mănăstirile țării în epoca fanariotă l-au determinat pe mitropolitul Grigorie și pe boierii din Divan ca la 9 martie 1823 să-i prezinte domnitorului o solicitare, prin care propuneau să fie numiți stareți români și să se întocmească inventare cu averile mănăstirilor, propuneri pe care domnitorul le-a și aprobat. În aprilie 1823, au fost numiți stareți români în locul grecilor. În anii următori, a fost oprită, parțial, trimiterea de bani la Locurile Sfinte, până când vor fi plătite datoriile mănăstirilor respective, apoi s-a înființat o «casă a mănăstirilor» cu trei membri care să stabilească bugetul fiecărei mănăstiri și sumele care să fie trimise mănăstirilor de la Locurile Sfinte. Dar îndată după ce s-au luat aceste măsuri, călugării greci au început o luptă îndârjită pentru redobândirea privilegiilor pierdute. Convenția ruso-turcă de la Akkerman din 1826, ca și războiul ruso-turc din 1828-1829 (cu ocuparea țărilor române de trupele țariste la sfârșitul lunii aprilie 1828), au dus la repunerea călugărilor greci în drepturile pe care le-au avut până în 1823. Încă din iulie 1827, Poarta Otomană a dat un firman prin care se încredința din nou călugărilor greci administrarea mănăstirilor închinat”³.

„Mitropolitul a purtat o grijă deosebită preoților și familiilor lor. Astfel, a desființat obiceiul de a da preoților Sfântul și Marele Mir pe bani. A intervenit la autoritatea de stat ca văduvele de preoți și diaconi, precum și copiii sărmani de preoți să fie

¹ **Ibidem**, p. 38.

² **Ibidem**, p. 39.

³ **Ibidem**.

scutiți de dări. Milosteniile pe care ierarhul le acorda văduvelor, orfanilor și săracilor erau cunoscute tuturor”¹. De asemenea, „Sfântul Grigorie a desființat «darea cârjei», pe care o plătea fiecare preot și diacon din Țara Românească la întronizarea unui nou mitropolit, ea fiind venitul său personal”².

„În calitatea sa de prim efor al școlilor din Țara Românească, mitropolitul Grigorie le-a acordat și acestora o atenție specială. Se cunoaște o scrisoare a sa către episcopul Chesarie al Buzăului, prin care îi cerea să înființeze două școli românești, la Buzău și la Focșani, precum și o școală în județul Săcuienilor (la Bucov sau la Urlați), urmând ca dascălii lor să fie plătiți de Episcopie”³.

„La școala de la Mănăstirea Sfântul Sava din București, mitropolitul a urmărit personal să fie numiți dascăli de înaltă ținută, pe care i-a trimis la studii în Apus”⁴.

„O problemă grea, căreia a trebuit să-i facă față mitropolitul Grigorie a fost aceea a datoriilor Mitropoliei, lăsate de antecesorii săi în scaun, care se ridicau la sute de mii de lei. În tot cursul arhipăstoririi sale, Mitropolia a plătit mereu din aceste datorii, lichidându-le cu multă greutate. Trebuie reținut și faptul că deși erau împovărate cu datorii, Mitropolia și mănăstirile neînchinat, și chiar cele închinat, au venit în sprijinul țării, ajutând-o la acoperirea propriilor ei datorii, cu peste un milion de taleri. Printr-o administrare mai bună a proprietăților Mitropoliei, ca și prin înlăturarea anumitor cheltuieli, mitropolitul a reușit să-i sporească veniturile și să facă față atât datoriilor, cât și cheltuielilor curente”⁵.

¹ **Ibidem**, p. 38.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**.

⁴ **Pr. Dr. Florin Șerbănescu**, *Op. cit.*, p. 25.

⁵ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. III, pp. 38-39.

„Mitropolitul Grigorie a înființat o tipografie la Mănăstirea Căldărușani”¹.

Sfântul Grigorie a continuat să traducă și să tipărească și ca mitropolit lucrările unor Sfinți Părinți, din limba greacă în limba română. Astfel, ierarhul a tradus: „Dovedire împotriva eresului armenilor”, Două cuvinte ale Sfântului Casian Râmleanul, „Cuvinte” ale Sfântului Vasile cel Mare și Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu, „Cuvinte” ale Sfântului Ioan Gură de Aur, „Cuvânt” al Sfântului Ioan Gură de Aur la Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul, Zece cuvinte despre pronia dumnezeiască a lui Teodoret al Cirului, „Patericul”, „Cuvintele” Sfântului Simeon Noul Teolog și „Tâlcuirea” Sfântului Teofilact la epistolele Sfinților Apostoli.

Mitropolitul Grigorie a început să tipărească „Viețile Sfinților” în 12 volume, din care au apărut în timpul vieții lui primele două volume.

Ierarhul a diortosit o traducere din limba greacă a episcopului Iosif al Argeșului, tipărită sub titlul: „Tălmăciri la cei 150 de Psalmi a episcopului Teodoret al Cirului”.

„În anul 1828, cu ajutorul mitropolitului Grigorie, Petru Sapunov a tipărit la București prima traducere a Tetraevangelului în limba bulgară”².

„De asemenea, mitropolitul a alcătuit o învățătură pe scurt despre nunți, cu explicarea gradelor de rudenie, foarte necesară preoților”³.

„În aprilie 1828 a izbucnit un nou război ruso-turc, încheiat prin pacea de la Adrianopol, din 2 septembrie 1829. Din aprilie 1828 până în aprilie 1834, Țara Românească și Moldova s-au aflat sub ocupație rusească. În locul domnitorilor celor două țări,

¹ Pr. Dr. Florin Șerbănescu, *Op. cit.*, p. 32.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 37.

³ *Ibidem*.

care s-au retras, a fost instituită o administrație militară rusă, în frunte cu contele Feodor Pahlen, numit președinte al Adunărilor (Divanurilor) celor două principate. În noiembrie 1829 funcția de președinte al Divanurilor a fost încredințată generalului Pavel Dimitrievici Kiseleff, comandantul trupelor rusești din principate în timpul războiului, pe care a deținut-o până în aprilie 1834”¹.

„În curând, mitropolitul Grigorie a intrat în conflict cu noua stăpânire rusească, din cauza măsurilor luate împotriva mănăstirilor închinat în primii săi ani de arhipăstorire, dar mai ales pentru că nu a acceptat instituirea de noi impozite și dări asupra preoților și a poporului și a refuzat să reintroducă «darea cârjei» (câte doi galbeni de preot), bani care trebuiau trimiși nepoatei boierului Barbu Văcărescu, căsătorită cu generalul rus Bagration, pentru acoperirea numeroaselor datorii pe care le făcuse la Sankt Petersburg. Din aceste motive, în 24 ianuarie 1829, contele Pahlen l-a anunțat pe mitropolit că, din dispoziția țarului Rusiei, Nicolae I, era înlăturat din scaun și trimis în exil la Chișinău, urmând ca treburile Mitropoliei să fie conduse de episcopul Neofit al Râmnicului”².

„Mitropolitul și-a primit soarta cu resemnare. În 10 februarie 1829 a plecat din București, cu câțiva însoțitori, și a ajuns la Chișinău abia în 29 martie 1829. A rămas acolo aproximativ doi ani și zece luni. În tot acest timp, a purtat o bogată corespondență cu episcopul Neofit al Râmnicului, devenit locțiitor de mitropolit, dându-i o serie de îndrumări privitoare la treburile Mitropoliei sau cerându-i cărți, fie din cele traduse de el, fie altele, pentru credincioșii din Chișinău. În același timp, a continuat să traducă noi cărți în românește”³.

¹ **Ibidem**, p. 40.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**, p. 41.

După ce i s-a îngăduit să revină în țară, „în 12 ianuarie 1832 ierarhul a pornit din Chișinău și a ajuns la Buzău în cursul lunii februarie, fiind găzduit la reședința episcopală de aici până în 13 aprilie 1833”¹.

„La Buzău i s-a cerut să-și dea demisia, dar mitropolitul a răspuns: «Dumnezeu mi-a dat suflet și eparhie și când îmi va ieși sufletul, atunci voi lăsa eparhia»”².

„În timpul șederii sale la Buzău, Sfântul Grigorie a organizat aici o nouă tipografie, cu material tipografic adus de la București, în care a tipărit o seamă de cărți traduse în timpul exilului de la Chișinău”³.

„În 13 aprilie 1833, mitropolitul a părăsit Buzăul, îndreptându-se spre Mănăstirea Căldărușani. Acolo i-a fost trimis un exemplar din Regulamentul Organic votat de Adunarea obștească Extraordinară în 1831, pentru a face eventuale observații. Ierarhul și-a dat acordul asupra conținutului acestuia, făcând doar unele propuneri referitoare la viața Bisericii, care au fost acceptate de generalul Kiseleff. Probabil că răspunsul favorabil al mitropolitului a dus la rechemarea sa în scaun, în 22 august 1833, după o ședere de patru luni la Căldărușani. Exilul său durase patru ani, șase luni și unsprezece zile”⁴.

În timpul surghiunului său, Sfântul Grigorie a tradus și tipărit mai multe cărți: 22 de cuvinte ale monahului Iosif Vrienie despre purcederea Sfântului Duh, „Epistola circulară” a patriarhului Fotie al Constantinopolului către scaunele arhieresti ale Răsăritului, două cuvinte doveditoare despre purcederea Sfântului Duh ale Sfântului Grigorie Palama, arhiepiscopul

¹ Pr. Dr. Florin Șerbănescu, *Op. cit.*, p. 30.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 41.

³ Pr. Dr. Florin Șerbănescu, *Op. cit.*, p. 31.

⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 41.

Tesalonicului, precum și cărțile: „Împărțirea de grâu” și „Puțul” scrise de Sfântul Ioan Gură de Aur.

„Revenind în scaunul mitropolitan, deși era bătrân și bolnav, Sfântul Grigorie a reînceput să îndrume buna desfășurare a vieții bisericești. Astfel, a instituit o comisie formată din clerici și boieri, cu care a întocmit două proiecte, unul pentru organizarea mănăstirilor neînchinat, prin care se prevedea ca acestea să fie aduse în stare bună, iar prisosul veniturilor să fie depus în «casa de rezervă». Al doilea proiect viza înființarea a patru seminarii eparhiale, pe cheltuiala eparhiilor respective, a fost stabilit numărul protopopilor la 40 pentru întreaga țară și s-a hotărât ca în fiecare sat sau cătun să existe câte un preot, iar dacă numărul caselor trece de 50, să fie doi preoți, urmând ca aceștia să fie scutiți de clacă și de dijmă”¹.

„Seminariile eparhiale au fost deschise însă numai după moartea mitropolitului, în 1836 (la București, Buzău și Argeș) și în 1837 (la Râmnic)”².

„În 1834, Sfântul Grigorie a început ample lucrări de înnoire a catedralei mitropolitane din București, care au fost încheiate abia în 1839, la cinci ani după mutarea lui din această viață”³.

„Întru aceste ultime strădanii, în 22 iunie 1834, către miezul nopții, marele ierarh Grigorie, în vârstă de 69 de ani, și-a încredințat sufletul în mâinile lui Dumnezeu”⁴.

„După moartea ierarhului, în chilia acestuia nu au fost găsite obiecte de valoare sau bani, ci doar o mulțime de cărți pregătite pentru a fi oferite în dar”⁵.

¹ **Ibidem**, p. 42.

² **Ibidem**, p. 38.

³ **Pr. Dr. Florin Șerbănescu**, *Op. cit.*, p. 33.

⁴ **Ibidem**, p. 11.

⁵ **Ibidem**, p. 26.

„Trupul neînsuflăit al Sfântului Grigorie a fost îmbrăcat în veșminte arhieresti și așezat, cu mare cinste, în tron, în pridvorul catedralei mitropolitane, unde o mulțime de credincioși i-a sărutat mâna cu evlavie”¹.

„În 24 iunie, de praznicul Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, mitropolitul Grigorie „a fost prohodit și, după o mare procesiune împrejurul Dealului Mitropoliei, a fost îngropat, așa cum era așezat în tron și cu Sfânta Evanghelie în mână”², „într-un mormânt boltit săpat, după smerita lui voie, nu în biserică, ci afară, «la picătura streșinii», la nord de altarul catedralei”³.

„Șapte ani mai târziu, în 1841, trupul mitropolitului a fost deshumat și dus la Mănăstirea Căldărușani”⁴.

„În 1934, rămășițele sale pământești au fost așezate într-un sicriu, anume sculptat, din lemn de stejar”⁵.

„În 29 octombrie 1961, patriarhul Justinian Marina l-a reînhumat pe marele mitropolit la loc de cinste, cu o piatră de mormânt nou dăltuită, în partea sudică a pridvorului bisericii celei mari a Mănăstirii Căldărușani”⁶.

„În ședința sa din 20-21 octombrie 2005, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât ca mitropolitul Grigorie Dascălul să fie trecut în rândul sfinților”⁷.

Sfântul Grigorie Dascălul este pomenit în calendarul creștin în ziua de 22 iunie.

¹ **Ibidem**, p. 36.

² **Ibidem**, pp. 11-12.

³ **Ibidem**, p. 36.

⁴ **Ibidem**, p. 12.

⁵ **Ibidem**, p. 37.

⁶ **Ibidem**, p. 12.

⁷ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 42.

Sfântul Ierarh Niceta de Remesiana

(24 iunie)

„Sfântul Niceta s-a născut în anul 338, sau ceva mai devreme”¹, „la Remesiana, în Dacia Mediterranea, într-o familie de creștini daco-romani”².

„Numele de Niceta (Νικητής) în limba greacă înseamnă «învingător». Într-adevăr, prin lucrarea practică și prin opera teologică pe care a creat-o, viața acestui episcop poate fi încununată și pomenită cu laude ca o mare biruință spirituală”³.

„Orașul Remesiana se afla pe marele drum militar care traversa centrul Iliricului, legând Europa apuseană cu Constantinopolul, capitala Imperiului Bizantin. Se pare că orașul a fost întemeiat de împăratul Traian (98-117). Astăzi pe vatra vechii cetăți romane se află satul sârbesc Bela Pelanka (cunoscut și sub numele turcesc de Mustafa Pașa Palanca). Cetatea Remesiana era așezată la aproximativ 30 de kilometri în partea de răsărit a orașului Naissus (Niș). Din punct de vedere administrativ Remesiana făcea parte din Dacia Mediterranea, iar din punct de vedere bisericesc, în vremea Sfântului Niceta, ținea de Mitropolia din Tesalonic”⁴.

¹ **Asistent Ștefan C. Alexe**, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea patristică din secolele al IV-lea și al V-lea*, lucrare de doctorat publicată în revista: „Studii Teologice”, nr. 7-8, 1969, p. 469.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 36.

³ **Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe**, *Sfântul Niceta Remesianul*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 208.

⁴ **Idem**, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea...*, p. 468.

„Niceta s-a călugărit de tânăr și a petrecut o viață de adevărat monah, fugind de lume către bolta cerească și urcând pe treptele crucii. El a fost numit pe bună dreptate «biruitor al trupului» și «israelitean fără vicleșug», fiindcă s-a străduit prin necontenite nevoițe duhovnicești să-I urmeze lui Hristos”¹.

„Pe la începutul secolului al IV-lea, în provinciile romane din sudul Dunării existau vreo 40 de scaune episcopale, cu ierarhi de seamă, dintre care unii au luat parte la lucrările primelor Sinoade Ecumenice, ori au scris lucrări de teologie, prin care apărau dreapta credință în fața unor învățături greșite”².

„În anul 367 Sfântul Niceta era deja episcop la Remesiana, fiind contemporan cu cei mai de seamă Părinți ai Bisericii”³.

„Sfântul Niceta a propovăduit cuvântul lui Dumnezeu în limba latină”⁴, „într-o regiune populată cu daco-romani”⁵, „fiind numit mai târziu «Apostolul daco-romanilor»”⁶.

„Cu toate că ierarhul de la Remesiana și-a scris întreaga operă în limba latină, acesta știa și grecește. Se presupune că a cunoscut și limba vorbită a băștinașilor și a popoarelor nelatinizate încă, între care și-a desfășurat lucrarea sa misionară”⁷.

„Folosirea limbii latine în scrieri și utilizarea ei orală de către Sfântul Niceta nu apare ca ceva ieșit din comun. Cetatea Remesiana se afla într-un ținut în care aceasta își disputa întâietatea cu limba greacă, mai ales că problemele teologice, controversale doctrinare, precum și activitatea

¹ **Ibidem**, p. 479.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 36.

³ **Asistent Ștefan C. Alexe**, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea...*, p. 469.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 36.

⁵ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 120.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe**, *Sfântul Niceta Remesianul...*, p. 210.

⁷ **Idem**, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea...*, p. 470.

pastorală și misionară impuneau episcopilor din zonă să cunoască ambele limbi”¹.

„Sfântul Niceta era foarte învățat, scriitor și pedagog iscusit, lucru consemnat de Ghenadie de Marsilia, Cassiodor și Paulin de Nola, încât episcopul de Remesiana era admirat și la Roma și obținuse amicitia episcopului de Nola, prieten la rândul lui cu Ambrozio de Mediolan și Augustin de Hipona”².

„Scrierile Sfântului Niceta păstrate până la noi îl arată a fi un teolog erudit al timpului său, care veghea cu strășnicie la apărarea dreptei-credințe”³.

Sfântul Niceta a scris un catehism, numit: „Cărticele de învățătură” (compus din șase cărticele). „Istoricul Ghenadie de Marsilia ne informează că din catehismul Sfântului Niceta de Remesiana făceau parte încă două lucrări, care din nefericire nu s-au păstrat. Acestea au fost: «Despre erorile păgânismului» și «Împotriva horoscopului»”⁴.

Alte scrieri ale Sfântului Niceta au fost: „Despre simbolul de credință”, „Despre rațiunea credinței”, „Despre puterea Sfântului Duh”, „Despre jertfa mielului pascal”, „Către o fecioară căzută”, „Despre diferitele numiri ale Domnului nostru Iisus Hristos”, „Despre privegherea robilor lui Dumnezeu”, „Despre folosul cântării de psalmi” și celebrul imn „Te Deum laudamus” (Pe tine, Dumnezeule, Te lăudăm). „Această cântare de preamărire a lui Dumnezeu, scrisă în limba latină, în proză ritmică, s-a răspândit în secolele al IV-lea și al V-lea nu numai în ținutul în care a predicat Sfântul Niceta, ci și în Italia și în Galia, fiind astăzi cunoscut în întreaga creștinătate”⁵.

¹ *Idem, Sfântul Niceta Remesianul...*, p. 209.

² *Idem, Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea...*, p. 470.

³ *Idem, Sfântul Niceta Remesianul...*, p. 213.

⁴ *Idem, Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea...*, p. 557.

⁵ *Idem, Sfântul Niceta Remesianul...*, p. 218.

Fiind înzestrat de Dumnezeu cu o voce frumoasă, „Sfântul Niceta s-a folosit în activitatea sa, cu mult succes, de cântarea bisericească în comun, punând un preț deosebit pe întrebuințarea acesteia pentru apropierea credincioșilor, într-o singură laudă adusă lui Dumnezeu”¹.

De asemenea, „episcopul Remesianeii se înscrie printre cei mai destoinici apărători ai Bisericii Ortodoxe împotriva arianismului, macedonianismului și a superstiției păgâne, infiltrată uneori în credința creștină”².

„O trăsătură esențială a Sfântului Niceta de Remesiana a fost avântul său misionar. În această privință, el stă alături de marii misionari ai timpului, îndreptându-și activitatea și spre alte neamuri, nu numai către daco-romanii din hotarele eparhiei sale”³. „Astfel, conform lui Paulin de Nola, episcopul Niceta a îmblânzit inimile barbarilor care își petreceau viața în războaie, furturi și jafuri, învățându-i să trăiască în pace. Principala caracteristică sufletească a neamurilor creștinate de Sfântul Niceta era duritatea. Învățătura predicată de episcopul Remesianeii a dezghețat inimile împietrite ale locuitorilor din ținuturile ripheice, unde Boreas (zeul vântului de nord) leagă fluviile cu gheață. Bessii, războinici temerari mai duri decât gheața, primind învățătura Evangheliei lui Hristos învață să prețuiască munca și pacea. Păgâni, vestiți prin tâlhării și omoruri, locuind prin munți, datorită lui Niceta au devenit slujitori ai lui Hristos, popor pașnic, unii îmbrăcând chiar haina monahală”⁴.

¹ **Idem**, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea...*, p. 504.

² **Ibidem**, p. 464.

³ **Ibidem**, p. 504

⁴ **Idem**, *Sfântul Niceta Remesianul...*, p. 211.

„Sfântul Niceta a organizat și viața mănăstirească, însă călugării săi n-au rămas închiși între zidurile mănăstirilor, ci au contribuit la opera de creștinare a popoarelor”¹.

„În anii 398 și 402, Sfântul Niceta a făcut două călătorii în Italia, probabil la Roma și în mod sigur la Nola (un oraș de lângă Napoli), pentru a se închina la mormântul Sfântului Felix. Acolo l-a cunoscut pe Sfântul Paulin, care a fost extrem de impresionat de bătrânul episcop. Între cei doi sfinți s-a statornicit o prietenie foarte frumoasă”².

„Călătoriile Sfântului Niceta în Italia îl situează printre Părinții Bisericii care au făcut legătura între Răsărit și Apus”³.

„Impresionat de cunoștințele teologice și de viața plină de sfințenie a lui Niceta, Sfântul Paulin i-a dedicat două poeme de o mare frumusețe literară”⁴.

„Nu se cunoaște nimic despre sfârșitul Sfântului Niceta. În orice caz, în anul 414 era încă în viață, fiind amintit de papa Inocențiu I, într-una din Scrisorile sale”⁵.

„Nu se știe când episcopul Remesianeii a fost trecut în rândul sfinților. Martirologiile romane îl sărbătoresc pe Sfântul Niceta în 7 ianuarie, în aceeași zi cu prietenul său Paulin de Nola”⁶.

„Sfântul Niceta de Remesiana a trăit într-o regiune de legătură între lumea răsăriteană și cea apuseană. Cele două călătorii în Italia, prietenia cu Sfântul Paulin de Nola, activitatea sa misionară desfășurată la mai multe neamuri din bazinul

¹ **Idem**, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea...*, p. 504.

² **Ibidem**, p. 465.

³ **Ibidem**, pp. 504-505.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 36.

⁵ **Asistent Ștefan C. Alexe**, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea...*, p. 480.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 37.

dunărean, scrierile sale, precum și sfințenia vieții, îl așază pe Sfântul Niceta printre marile figuri bisericești ale epocii sale”¹.

„Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat generalizarea cultului și înscrierea în Sinaxar a Sfântului Niceta de Remesiana în ședința sa de lucru din 19 iunie 1992”².

Sfântul Niceta de Remesiana este pomenit în calendarul creștin în ziua de 24 iunie.

¹ **Asistent Ștefan C. Alexe**, *Sfântul Niceta de Remesiana și ecumenicitatea...*, p. 481.

² *Acte și Tomosuri...*, p. 352.

Sfântul Ierarh Leontie de la Rădăuți

(1 iulie)

„Sfântul Leontie s-a născut în orașul Rădăuți, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, din părinți binecredincioși, care i-au dat o creștere cu totul aleasă, încât de mic acesta iubea slujbele bisericești, ținea posturile, era rugător, se simțea legat de toți oamenii, dar mai ales de copiii mici și orfani, cu care-și împărțea hrana și bucuriile vârstei. Pentru aceea era și el iubit, fiind socotit un «copil bătrân»”¹.

După ce a crescut, tânărul „Leontie a început să-i cerceteze pe unii cuvioși sihaștri care se nevoiau în pădurile seculare de pe valea Putnei, ducându-le de mâncare și cerându-le cuvinte de folos pentru mântuirea sufletului”².

„Întemeietorul Moldovei, Bogdan I (1363-1367), a ridicat în orașul Rădăuți o mănăstire, numită Bogdana, după numele său. Tânărul Leontie, care dorea să își închine întreaga viață lui Dumnezeu, s-a călugărit în această mănăstire, fiind smerit și foarte ascultător în toate, încât se mirau monahii mai în vârstă de râvna lui pentru Dumnezeu. Noul frate de mănăstire era tăcut și blând, dormea foarte puțin, dar postea și se ruga mult, fiind nelipsit de la slujbele bisericii”³.

¹ **Ierom. Ioanichie Bălan**, *Sfântul Leontie de la Rădăuți*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 331.

² **Ibidem.**

³ **Ibidem.**

Văzându-i râvna pentru slujirea lui Dumnezeu și a celorlalți monahi din obște, „starețul Mănăstirii Bogdana l-a tuns în monahism pe tânărul Leontie, punându-i numele de Lavrentie”¹.

Tinzând spre desăvârșire, noul monah, „care nu avea suficientă liniște în mănăstire, pentru că era cunoscut de numeroși credincioși, s-a retras în codrii Rădăuților de pe valea Putnei, unde viețuiau câțiva sihaștri vestiți în nordul Moldovei pentru asprimea nevoinței și sfințenia vieții lor. Aceștia l-au învățat pe monahul Lavrentie meșteșugul rugăciunii lui Iisus și cum să-i biruie pe vrăjmașii cei nevăzuți în războiul duhovnicesc”².

Cu trecerea anilor, „Cuviosul Lavrentie a sporit mult în smerenie, rugăciune și râvnă pentru Hristos, încât au început să se adune în jurul chiliei sale tot mai mulți ucenici, iubitori de viață isihastă, care l-au rugat să le fie egumen și părinte duhovnicesc. Neputând să-i refuze, pustnicul a acceptat, iar împreună au ridicat, într-o poiană, o bisericuță de lemn și chilii, și așa a luat ființă, pe la sfârșitul veacului al XIV-lea, prima sihăstrie din nordul Moldovei, cunoscută sub numele de «Schitul lui Lavrentie» sau, popular, «Schitul Laura»”³.

„Cu prilejul sfințirii bisericii Schitului lui Lavrentie, mitropolitul Moldovei, Iosif Mușat de la Suceava, l-a hirotonit diacon și apoi preot pe Cuviosul Lavrentie, numindu-l egumen și părinte duhovnicesc al tuturor sihaștrilor ce se nevoiau în pădurile neumblate din nordul Moldovei și de pe valea Putnei”⁴.

„Monahii din schitul înființat de Cuviosul Lavrentie mâncau o singură dată pe zi, la asfințitul soarelui, doar duminica și în sărbători servind o masă și după Sfânta Liturghie. Călugării

¹ **Ibidem**, p. 332.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**.

dormeau trei sau patru ore pe noapte, slujbele din biserică, săvârșite după rânduiala Sfântului Munte, durând de la miezul nopții până dimineața. În timpul zilei sihaștrii munceau și citeau zilnic întreaga Psaltire. Monahii se spovedeau în fiecare săptămână, iar duminica și la marile praznice se împărtășeau cu trupul și sângele Domnului Hristos. Cei mai râvnitori dintre ei ajunau câte două-trei zile în șir, nu vorbeau nimic întreaga zi, iar noaptea făceau până la o mie de metanii și de închinăciuni. În posturi, sihaștrii mai sporiți și schimonahii se retrăgeau în adâncul codrilor, pentru a petrece singuri în înfrânare și rugăciune neîncetată. Aceștia plecau din schit la începutul postului și se întorceau înaintea marilor praznice, pentru a se împărtăși cu Sfintele Taine”¹.

„Aceasta era nevoița pustnicească a sihaștrilor din schitul Cuviosului Lavrentie. Fiecare se străduia după putere și după harul primit de la Dumnezeu și pe toate le împlinea cu dragoste, știind că fapta bună făcută cu mânie și cărtire, fără binecuvântare și din interes, iar nu pentru lauda lui Dumnezeu, nu are nicio plată, ci, mai degrabă, osândă și muștrare de conștiință”².

„La începutul veacului al XV-lea, schitul Sfântului Lavrentie avea zeci de sihaștri și ucenici, printre care se număra și monahul Daniil, devenit mai târziu Cuviosul Daniil Sihastrul. Și nu erau alți sihaștri mai râvnitori în această așezare decât cuvioșii Lavrentie și fiul său duhovnicesc, Daniil. Amândoi posteau câte două și trei zile în șir și făceau privegheri de toată noaptea. Amândoi se retrăgeau, din timp în timp, la liniște în munți, pentru a vorbi numai cu Dumnezeu. Amândoi sihaștrii s-au învrednicit de la Dumnezeu de darul înainte-vederii și al facerii de minuni, încât știau mai dinainte cele viitoare, cunoșteau gândurile și ispitele celor care veneau la ei și, prin rugăciunile lor,

¹ **Ibidem**, pp. 332-333.

² **Ibidem**, p. 333.

se vindecau mulți bolnavi. Din această cauză, numeroși oameni aflați în suferință alergau la schitul Cuviosului Lavrentie, pentru a lua tămăduire”¹.

„Datorită renumelui său, egumenul Lavrentie a fost ales, fără voia lui, episcop de Rădăuți. Încredințând conducerea schitului lui Daniil Sihastrul, Cuviosul Lavrentie a plecat la Rădăuți, unde era mănăstirea lui de metanie, iar aici și-a continuat nevoințele sale sihăstrești de rugăciune neîncetată, post, milostenie și privegheri îndelungate. Însă nevointa călugărească, pe care o făcea în taină, o împletea cu slujirea Bisericii lui Hristos, săvârșind sfintele slujbe, sfințind lăcașuri de cult, sfătuind credincioșii, apărând dreapta-credință și făcând numeroase milostenii. Episcopul Lavrentie era un om al iubirii, al rugăciunii și al faptelor bune, care zilnic le împărțea săracilor, văduvelor și orfanilor ajutoare, bani, mâncare și cuvinte de mângâiere”².

„Ierarhul Lavrentie nu avea pace deplină la Rădăuți, tânjind după mult iubita lui liniște, unde se formase și unde putea vorbi numai cu Dumnezeu. După ce a înaintat în vârstă și puterile i-au slăbit, episcopul s-a retras din scaun și s-a reîntors la sihăstria lui de pe valea Putnei, mai sus de satul Vicov, unde îl așteptau ucenicii”³.

În sihăstria lui mult iubită, fostul episcop de Rădăuți și-a sporit nevoințele ascetice și a fost binecuvântat de Dumnezeu cu mari daruri.

„În jurul anului 1430, cunoscându-și dinainte sfârșitul, episcopul Lavrentie a cerut să fie tuns în marele și îngerescul chip al schimniciei, primind numele de Leontie. Apoi, chemându-și numeroșii săi fii duhovnicești, adică pe sihaștrii care se nevoiau în schitul întemeiat de el și pe toți cei care

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, p. 334.

³ **Ibidem.**

viețuiau în codrii Vicovului și ai Putnei, le-a dat multe sfaturi și le-a rânduit ca egumen și părinte duhovnicesc pe cuviosul Daniil Sihastrul. La urmă, dându-le ultima sărutare, și-a încredințat sufletul în mâinile lui Dumnezeu, fiind înmormântat în biserica schitului”¹.

După mutarea din această viață a ieroschimonahului Leontie, numeroși bolnavi care veneau și se rugau cu credință la mormântul lui luau vindecare. Auzind despre aceste minuni, clerul și credincioșii Episcopiei Rădăuților au fost convinși de faptul că ieroschimonahul Leontie se află în ceata sfinților și „i-au cerut mitropolitului Moldovei să le aprobe deshumarea acestui mare odor și strămutarea lui în catedrala episcopală din Rădăuți. Mitropolitul a fost de acord, iar cinstitele moaște ale Sfântului Leontie au fost dezgropate și transportate cu multă cinste în biserica Mănăstirii Bogdana din Rădăuți. Aici veneau zilnic numeroși credincioși să se închine și să ceară mijlocirea Sfântului Leontie înaintea lui Dumnezeu pentru izbăvirea de necazurile lor. Și mulți bolnavi, cu darul lui Dumnezeu și cu rugăciunile Sfântului Leontie, dobândeau sănătate și cererile li se împlineau. Auzind despre aceasta, tot mai mulți credincioși, atât din împrejurimi, cât și de departe, veneau să se închine la sfintele moaște, încât vestea minunilor Cuviosului se răspândise chiar și peste hotarele Moldovei”².

Cu toate că în primele secole după mutarea lui din această viață ieroschimonahul Leontie nu a fost canonizat oficial de Biserică, acesta era considerat sfânt, atât de către români, cât și de către străini, pentru că „ieromonahul ucrainean Zaharia Kopistenski, de la Kiev, în cartea lui Palinodia, alcătuită prin anii 1621-1622, dar publicată abia în 1878, a menționat numele câtorva sfinți moldoveni, consemnând faptul că: «În catedrala

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 334-335.

episcopală din Rădăuți se află moaștele întregi ale Sfântului Leontie, făcătorul de minuni»¹.

„Moaștele Sfântului Leontie au stat în catedrala episcopală din Rădăuți din jurul anului 1430, până în 1639, când au fost răpite, căci într-o noapte, o ceată de tâlhari, veniți de peste hotarele Moldovei de Nord, au prădat orașul Rădăuți, jefuind, printre altele, toate odoarele de preț ale bisericii episcopale, luând cu ei racla cu moaștele Sfântului Leontie. Așa au dispărut din țara noastră moaștele acestui mare sfânt român, despre care nu s-a mai putut afla nimic până în zilele noastre. Auzind despre această nelegiuire, însuși Vasile Lupu, domnitorul Moldovei, a venit la fața locului și a deplâns starea jalnică din Rădăuți”² și din catedrala episcopală a orașului.

Ținând cont de viața îmbunătățită și de faptele Sfântului Leontie, precum și de minunile săvârșite de acesta în timpul vieții sale pământești, dar și după aceea, prin moaștele sale, „Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa de lucru din 20 iunie 1992, a hotărât canonizarea acestuia, Sfântul Leontie fiind prăznuit în calendarul creștin în ziua de 1 iulie”³.

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 43.

² Ierom. Ioanichie Bălan, *Art. cit.*, p. 336.

³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 44.

Sfântul Voievod Ștefan cel Mare

(2 iulie)

Ștefan cel Mare s-a născut probabil la Borzești, în jurul anului 1438. „Ștefan era nepotul domnitorului Alexandru cel Bun și fiul domnitorului Bogdan al II-lea”¹ și „al soției acestuia, Oltea, care a primit la călugărie, după moartea soțului ei, numele de Maria, cu care o pomeneste fiul ei, în 1466, când ea nu mai era în viață”².

„După tată, Ștefan se trăgea din neamul Mușatinilor, iar după mamă, probabil din cel al Basarabilor”³.

„După moartea domnitorului Alexandru cel Bun (1 ianuarie 1432), Moldova s-a confruntat o perioadă de peste douăzeci de ani cu certurile pentru domnie între fiii săi legitimi și nelegitimi. Întrucât în Țările Române nu exista o reglementare precisă privind succesiunea la tron, adeseori se confruntau partidele boierești care susțineau un candidat sau altul. Sfatul domnesc și oastea care-l proclamau pe noul domnitor urmăreau doar să fie descendent al familiei domnitoare, adică «din os domnesc», indiferent dacă era fiu legitim sau nelegitim. În aceste confruntări se făcea frecvent apel la sprijinul țărilor învecinate, ceea ce presupunea o recompensă directă sau indirectă. În cazul Moldovei, luptele

¹ Ștefan cel Mare și Sfânt 1457-1504. *Bibliografie selectivă*, Iași, 2004, p. 7.

² Nicolae Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, Editura pentru Literatură, București, 1966, p. 42.

³ A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană. Volumul IV: Epoca lui Ștefan cel Mare 1457-1504*, Editura ELF, București, 2008, p. 108.

pentru domnie erau susținute de Polonia și Ungaria, uneori intervenind și Țara Românească⁷¹.

„Ștefan și-a petrecut o parte a copilăriei pe valea Trotușului, la Borzești, în satul de origine al tatălui său”⁷², „restul copilăriei și toată vremea tinereții, în afară de cei doi ani cât tatăl său a domnit în Moldova (1449-1451), i-a petrecut în pribegie”⁷³.

„Prin anul 1448, Bogdan al II-lea a trecut în Ardeal, împreună cu fiul său, Ștefan, pentru a se pregăti la curtea lui Iancu de Hunedoara, pe atunci voievod al Transilvaniei și guvernator al Ungariei, pentru viitoarea campanie de ocupare a tronului Moldovei. Aici, lui Ștefan cel precoc și dornic de a cunoaște i s-a revelat o lume cu totul nouă, cea a luptătorilor neînfricați pentru cauza dreaptă și sfântă a libertății popoarelor”⁷⁴.

„În 1449, tatăl și fiul s-au întors în Moldova, Bogdan al II-lea a ajuns domn, iar Ștefan a început pregătirea sistematică pentru a dobândi cunoștințele necesare unui conducător de țară”⁷⁵.

„În anul 1450, Ștefan a fost asociat la domnie de către tatăl său, cu titlul de «voievod»”⁷⁶. „Puterea de discernământ a copilului asociat la domnie era uimitoare, acesta câștigând afecțiunea și încrederea tuturor celor din anturajul domnesc”⁷⁷.

⁷¹ **Prof. Univ. Dr. Nicolae Chifăr**, *Contextul politico-religios sud-est european la începutul domniei lui Ștefan cel Mare*, articol publicat în volumul: „Ștefan cel Mare și Sfânt - apărător al creștinătății”, Editura Pallas, Focșani, 2004, pp. 93-94.

⁷² **Calinic Argatu**, *Școala tânărului Ștefan al Moldovei*, articol publicat în volumul: „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare între cer și genune”, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004, p. 10.

⁷³ **Ioan Ursu**, *Ștefan cel Mare*, Editura Fundației Culturale „Gheorghe Marin Speteanu”, București, 2004, p. 3.

⁷⁴ **Calinic Argatu**, *Art. cit.*, p. 11.

⁷⁵ **Ibidem**.

⁷⁶ **Prof. Univ. Dr. Nicolae Chifăr**, *Contextul...*, p. 103.

⁷⁷ **Calinic Argatu**, *Art. cit.*, p. 12.

„În satul Reuseni, de lângă Suceava, locuia o rudă a lui Bogdan al II-lea, care în 15 octombrie 1451 l-a invitat pe domnitor la o nuntă sau un botez, pentru a-i cinsti casa prin prezența lui. Petrecerea a ținut pînă noaptea târziu. Pe când străjerii stăteau de pază, casa a fost înconjurată pe neașteptate de o ceată de o sută de călăreți, și Petru Aron, fratele domnitorului, însoțit de mai mulți mercenari, a pătruns în camera unde se afla Bogdan, a pus mîna pe el și, scoțându-l din casă, i-a tăiat capul cu sabia”¹.

„Cât de mare trebuie să fi fost spaima lui Ștefan când a văzut căzând capul tatălui său, răpus de fratele acestuia, Petru Aron? Aflând că se pune la cale și uciderea lui, copilul s-a făcut nevăzut. Oamenii plătiți cu bani grei pentru a-i duce la Suceava capul pe tipsie, îl căutau peste tot, încât fiul de domn a fost nevoit să călătorească pe drumuri lăturalnice. Dimineța, văzând că ostașii care aveau poruncă să-l prindă se apropie, Ștefan s-a ascuns, pe nebagate de seamă, într-o căruță încărcată cu saci și acoperită cu paie. Oștenii au început să înțepe cu sulite ascuțite prin căruță, dar neauzind niciun țipăt de om, au continuat să-l caute în altă parte pe fiul de domn. După o vreme, unul dintre țărani a văzut că din căruța lui picură sânge. Căutând printre sacii de acolo, a găsit un băiat împuns într-un sold, pe care l-a îngrijit pînă când s-a făcut sănătos. După ce a ajuns domnitor al Moldovei, Ștefan cel Mare i-a răsplătit pe acei țărani cu ranguri boierești și moșii din belșug, zicându-le: «Mi-ați fost credincioși la mare cumpănă și omul la nevoie se cunoaște ce fel este»”².

¹ Nicolae Iorga, *Op. cit.*, p. 50.

² Calinic Argatu, *Am luat nădejdea lui Dumnezeu în mine*, articol publicat în volumul: „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare între cer și genune”, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004, pp. 26-27.

După ce s-a însănătoșit, „Ștefan și-a găsit o vreme adăpost în chilia renumitului Daniil Sihastrul, care l-a întărit și l-a încurajat, prin cuvinte părintești de mângâiere. Cu acest prilej, pustnicul i-a prezis băiatului copleșit de durere că nu peste multă vreme va urca pe tronul Moldovei”¹.

De la Daniil Sihastrul, Ștefan s-a refugiat în Transilvania, iar apoi în Țara Românească.

În urma ocupării tronului Moldovei, „Petru Aron a împărțit conducerea țării cu nepotul său, Alexandru al II-lea, Petru fiind stăpân peste Țara de Sus a Moldovei, iar Alexandru peste Țara de Jos”².

„În 29 mai 1453, Mahomed al II-lea, marele sultan al turcilor, a cucerit Constantinopolul, cheia Mării Negre și a Balcanilor”³. Acest eveniment „a provocat în lumea creștină o emoție extraordinară. Ortodoxia răsăriteană rămânea fără protector, întrucât grecii, bulgarii și sârbii se aflau sub jugul otoman, iar rușii încă nu contau ca o mare forță politică. Singurii creștini ortodocși care își păstrau autonomia politică erau românii”⁴. „Astfel, furtuna se apropia de Moldova, care avea pe coastele Mării Negre renumita Cetate Albă, iar neînfricatul sultan n-a întârziat să le ceară moldovenilor tribut”⁵.

„În anul 1455, Alexandru al II-lea s-a ridicat împotriva lui Petru Aron. Fiind învins de unchiul său, acesta a fost otrăvit de boieri, la reședința sa din Cetatea Albă”⁶.

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 45.

² *Ștefan cel Mare și Sfânt 1457-1504. Bibliografie...*, p. 7.

³ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 4.

⁴ **Mircea Eliade**, *Spiritul de cruciadă: Ioan Corvin și Ștefan cel Mare*, articol publicat în volumul: „Cuvinte despre Ștefan cel Mare”, Editura Mușatinii, Sfânta Mănăstire Putna, 2007, p. 18.

⁵ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 5.

⁶ *Ștefan cel Mare și Sfânt 1457-1504. Bibliografie...*, p. 7.

„În 5 octombrie 1455, sultanul Mahomed al II-lea i-a trimis o scrisoare ultimativă lui Petru Aron, prin care îi cerea achitarea unui tribut anual de 2.000 de ducăți ungurești de aur. În urma primirii acestei scrisori, domnitorul a convocat marea adunare a țării la Vaslui, în primăvara anului 1456. Întrucât Polonia, de la care moldovenii sperau ajutor militar, era angajată în războiul cu Ordinul Teutonilor (1454-1466), în 5 iunie 1456 adunarea stărilor moldovene a hotărât să trimită la Istanbul suma impusă, încheind în acest sens un acord cu turcii, la Yeni Derbend, în Balcani, la 9 iunie 1456. În urma acestui tratat, negustorii din Cetatea Albă obțineau facilități comerciale în Adrianopol, Brussa și Istanbul”¹.

„Astfel, în zilele lui Petru Aron moldovenii au început să plătească bir turcilor”² „doar fiindcă domnitorul se temea pentru soarta tronului său”³.

„Dar Petru Aron nu a avut această atitudine umilitoare numai față de otomani, pentru că el s-a obligat să le trimită daruri și polonilor, cărora le era vasal”⁴. „Astfel, Moldova era închinată și polonilor și turcilor, iar unii boieri, mai ales din Țara de Jos, au început să-l urască pe domnitor”⁵, de aceea „se pare că din toamna anului 1456 Petru Aron nu mai controla întreaga țară și se menținea doar în Țara de Sus”⁶.

Profitând de această situație, în primăvara anului 1457, Ștefan, „însoțit de un detașament de aproximativ 6.000 de oșteni munteni, primit de la domnitorul Vlad Țepeș, cărora li se adăugau și unii moldoveni din Țara de Jos, a intrat în Moldova și l-a învins

¹ Prof. Univ. Dr. Nicolae Chifăr, *Contextul...*, pp. 104-105.

² Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 6.

³ Mircea Eliade, *Art. cit.*, p. 15.

⁴ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 6.

⁵ Prof. Univ. Dr. Nicolae Chifăr, *Contextul...*, p. 105.

⁶ Nicolae Grigoraș, *Moldova lui Ștefan cel Mare*, Editura Junimea, Iași, 1982, p. 32.

pe Petru Aron la Doljești și la Orbic, silindu-l să se refugieze la Camenița, sub protecția coroanei polone”¹.

În 12 aprilie 1457, „în locul numit Direptate (pentru că aici își țineau domnitorii judecățile de obște, pentru a auzi plângerile oricăruia dintre supușii lor), Ștefan a fost ales domnitor al Moldovei, iar mitropolitul Teoctist a săvârșit slujba ungerii voievodului”².

„Capitalul de experiență cu care tânărul Ștefan s-a urcat pe tronul Moldovei a fost unic în istoria țării sale”³, iar „principala lui atenție s-a îndreptat, la început, spre consolidarea domniei”⁴.

Întrucât „Petru Aron închinase Moldova turcilor, Ștefan s-a văzut silit, în anii de consolidare a domniei, să continue plata tributului. Sarcina bănească nu era mare: 2.000 de galbeni, într-o vreme când în Moldova se încrucișau drumurile de comerț ale ungarilor, ale polonilor, ale tătarilor și ale genovezilor, când moldovenii exportau în toate părțile grâne, vin, miere, ceară, vite, pește și sare. Într-o astfel de epocă de prosperitate, 2.000 de galbeni nu apăsau greu asupra țării. Ceea ce împovăra era rușinea închinării”⁵.

Tânărul domnitor al Moldovei era conștient de faptul că „atâta vreme cât ucigașul tatălui său era în viață și uneltea la vecini pentru redobândirea domniei, tronul lui nu putea fi consolidat. Rivalul său și ucigașul tatălui său fiind adăpostit în Polonia, era necesar ca Ștefan să ridice armele contra acestei

¹ **Prof. Univ. Dr. Nicolae Chifăr**, *Contextul...*, pp. 105-106.

² **Nicolae Iorga**, *Op. cit.*, p. 59 și **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 11.

³ **Emil Turdeanu**, *Ștefan cel Mare, 12 aprilie 1457 - 2 iulie 1504*, articol publicat în volumul: „Cuvinte despre Ștefan cel Mare”, Editura Mușatinii, Sfânta Mănăstire Putna, 2007, p. 35.

⁴ **Calinic Argatu**, *Starea gravă a Moldovei la începutul domniei*, articol publicat în volumul: „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare între cer și genune”, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004, p. 25.

⁵ **Emil Turdeanu**, *Art. cit.*, pp. 41-42.

țări în semn de protest pentru adăpostul oferit fostului domn. Incursiunile planuite de Ștefan în Polonia erau menite să alunge de la graniță pe rivalul său, contribuind, pe lângă aceasta, să producă impresie asupra boierilor și să-i lege temeinic de soarta sa, căci câțiva dintre cei mai influenți boieri din consiliul fostului domn se aflau în compania lui Petru Aron. Pentru atragerea lor, Ștefan a recurs la toate mijloacele pe care le avea la îndemână, promițându-le iertarea”¹.

„Împrejurările în care Ștefan a ocupat tronul Moldovei îi erau foarte favorabile, pentru că polonii erau preocupați de războiul cu cavalerii din Prusia și nu se puteau gândi la ajutarea cu forțe considerabile a lui Petru Aron. În afara unei sume de bani oferite de starostele Podoliei, nu se constată niciun alt ajutor oferit de poloni clientului lor. Regele Cazimir al IV-lea trebuia să-și concentreze toate forțele contra Teutonilor, de aceea, în iulie 1458, el a trecut cu o armată puternică în Prusia, timp în care granițele de sud ale Poloniei nu puteau fi apărate de forțe considerabile”².

„Această situație favorabilă a fost exploatată cu dibăcie de viteazul domn al Moldovei, care n-a întârziat să-și strângă oastea și să pătrundă în Galiția pentru a-l prinde pe ucigașul părintelui său și pentru a-i forța pe poloni să-l accepte ca domnitor al Moldovei. Impresionați de succesele lui Ștefan, de tactul său, de bunătatea inimii gata de iertare și înțelegând că Petru Aron nu poate fi ajutat de protectorii săi poloni, cei mai mulți dintre partizanii acestuia au trecut de partea tânărului și viteazului domn. Dar cea mai mare impresie asupra boierilor a produs-o curajul lui Ștefan, care nu s-a sfiit să ia armele și

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, pp. 9-10.

² *Ibidem*, p. 11.

să treacă granița Poloniei pentru a-l prinde pe fostul domn și pentru a-i intimida pe poloni”¹.

„Incursiunea lui Ștefan în Podolia și Galiția a avut rezultatul scontat, căci regele Cazimir al IV-lea, pus să aleagă între rațiunea de stat și legăturile cu fostul domn, nu a întârziat să le sacrifice pe acestea din urmă. Războiul cu Polonia a avut drept consecință gruparea celor mai puternici boieri în jurul viteazului domn. Regele Cazimir al IV-lea nu mai putea schimba faptul împlinit din Moldova. Poporul era unit în jurul lui Ștefan, care ar fi putut fi înlăturat de pe tron doar printr-un război favorabil polonilor. Aceasta ar fi fost însă o cale riscantă și plină de primejdii, de aceea rațiunea de stat a învins. Cazimir al IV-lea nu a ezitat să-și sacrifice vasalul și să facă pace cu noul domnitor al Moldovei. În tratatul de pace semnat de Ștefan la 4 aprilie 1459, regele Cazimir al IV-lea se obliga să-l îndepărteze pe Petru Aron de la graniță, iar domnitorul Moldovei accepta în schimb suzeranitatea polonă”².

„Din unele documente reiese că Ștefan le-a cedat cu acest prilej polonilor cetatea Hotin”³.

În noua situație, „Petru Aron nu se mai putea împăca cu statutul său încuviințat de curtea polonă, motiv pentru care s-a refugiat din Polonia în Ungaria”⁴.

„Ștefan cel Mare a aflat că voievodul Sebastian de Rozgony al Transilvaniei îl adăpostea la curtea sa pe Petru Aron, de aceea, în 5 iunie 1461, a întreprins o incursiune de jaf în Secuime”⁵, „care a fost desigur, ca și cea din Galiția, o demonstrație pentru găzduirea lui Petru Aron și o încercare de a-l prinde pe rival”⁶.

¹ **Ibidem**, pp. 10-11.

² **Ibidem**, p. 12.

³ **Ibidem**, p. 13.

⁴ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 11.

⁵ *Ștefan cel Mare și Sfânt 1457-1504. Bibliografie...*, p. 8.

⁶ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 16.

Ștefan cel Mare era un conducător abil și un diplomat dibaci, care știa că nu poate avea câștig de cauză dacă se găsește în conflict cu doi dușmani deodată. Din acest motiv, când avea neînțelegeri cu vreun vecin, cultiva relații bune cu ceilalți. Cu toate că regii Ungariei și ai Poloniei căutau să supună Moldova, Ștefan nu se temea de ei, fiind conștient de faptul că marele dușman al țării era Poarta Otomană, de aceea domnitorul Moldovei „nu a fost niciodată în război, în același timp, cu doi dintre cei trei puternici vecini: turcii, ungurii și polonii”¹.

„Având relații ostile cu ungurii, Ștefan trebuia să strângă legăturile cu polonii, spre a găsi ajutorul necesar în caz de nevoie. El a făcut deci, în 1462, un act de închinare către regele polon, în care acesta îi cerea, lucru destul de curios, ca domnitorul să nu înstrăineze nimic din Moldova fără încuviințarea regelui, grijă cu totul de prisos pentru Ștefan, al cărui cuget era pornit către adăugarea, nu către micșorarea țării sale. Ștefan i-a făgăduit regelui, prin solii care au venit să primească actul de închinare, că va merge în persoană la Camenița, pentru a depune jurământul înaintea monarhului, o ceremonie la care regii poloni cei înfumurați țineau foarte mult. Totuși, Ștefan nu și-a îndeplinit această făgăduință și i-a trimis regelui Cazimir al IV-lea, în același an, pe cei mai înalți demnitari ai Moldovei, între care chiar pe mitropolit, pretextând teama unei năvăliri tătare”².

„Actul care menționează depunerea jurământului de credință față de Cazimir al IV-lea a fost semnat de Ștefan cel Mare la Suceava, în 2 martie 1462”³, „recunoașterea supremației polone fiind o necesitate neînlăturabilă pentru acele timpuri”⁴.

¹ *Ibidem*, p. 24.

² **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 12.

³ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 18.

⁴ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 10.

„În anul 1448, Iancu de Hunedoara a reușit să-l impună ca domn al Moldovei pe Petru al III-lea, care, drept mulțumire, i-a oferit protectorului său cetatea Chilia”¹ de la malul Dunării, „iar acesta a încercat să facă din ea o bază puternică de operații contra turcilor”².

„În iunie 1462, oastea lui Ștefan cel Mare a atacat cetatea Chilia, însă garnizoana regelui Matei Corvin era bine aprovizionată cu arme și alimente. În 22 iunie 1462 Ștefan a fost rănit la gleznă de o ghiulea, ceea ce a avut ca urmare ridicarea asediului și părăsirea câmpului de luptă”³.

„În 5 iunie 1463, Ștefan cel Mare s-a căsătorit cu Evdochia de Kiev”⁴ „sora cneazului Simion Olelkovici al Kievului”⁵.

„Domnitorul Moldovei a exploatat acest moment, cerând înapoi de la poloni cetatea Hotin, pe care o cedase, constrâns de împrejurări, prin tratatul din 1459”⁶.

În anul 1464 s-a născut Alexandru, primul copil al lui Ștefan cel Mare cu Evdochia de Kiev.

La începutul anului 1465, Ștefan cel Mare a atacat cetatea Chilia, care s-a predat în ziua de 25 ianuarie.

În 1465 sau în anul următor s-a născut Elena, cel de-al doilea copil al lui Ștefan cel Mare cu Evdochia de Kiev.

„După cucerirea Chilie, în 1465, domnitorul Moldovei s-a gândit să-i mulțumească lui Dumnezeu, stăpânul biruințelor și Domnul oștirilor, prin înălțarea unei mănăstiri care să le întrecă pe toate celelalte câte împodobeau pământul Moldovei, de aceea,

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 15.

² *Ibidem*, p. 21.

³ *Ibidem*, p. 33.

⁴ *Ibidem*, p. 398.

⁵ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 108.

⁶ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 34.

în ziua de 4 iunie 1466, s-a sfințit piatra de temelie a bisericii Mănăstirii Putna”¹.

„În 25 noiembrie 1467, Evdochia, tânăra soție a lui Ștefan cel Mare, a răposat”².

Întrucât Ștefan cel Mare a întreprins o incursiune de jaf în Transilvania, în 5 iunie 1461 și a cucerit cetatea Chilia, în 25 ianuarie 1465, Matei Corvin, regele Ungariei, a hotărât să se răzbune, înlăturându-l de pe tronul Moldovei.

În toamna anului 1467, Matei Corvin a pornit spre Moldova, „în fruntea a 40.000 de oșteni”³.

„Regele Ungariei aducea cu el doi pretendenți la tronul Moldovei, pe Petru Aron și pe lituanianul Berendei, care plănuiau să împartă țara în două”⁴.

Oastea lui Matei Corvin a pătruns în Moldova prin pasul Oituz, „ajungând la Trotuș în 19 noiembrie 1467. De aici s-a îndreptat pe valea Siretului în sus, pustiind și prădând toate satele și orașele pe unde trecea”⁵. „Bacăul a fost jefuit, iar în 29 noiembrie oștirea a ajuns la Roman, unde a poposit până în 7 decembrie, când a ridicat tabăra, după ce a avut grijă să dea foc orașului și cetății de lemn de pe malul Siretului. De la Roman armata s-a îndreptat spre Baia, unde s-a oprit pentru refacere. Intenția regelui era de a ocupa Suceava, capitala Moldovei, pentru a-l instala ca domn pe unul dintre pretendenții care îl însoțeau și să-i dea, astfel, lovitura de moarte lui Ștefan”⁶.

¹ Nicolae Iorga, *Op. cit.*, pp. 105-106.

² A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 109.

³ Nicolae Iorga, *Op. cit.*, p. 95.

⁴ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 31.

⁵ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 44.

⁶ *Ibidem*, p. 45.

„Baia era un orașel locuit în cea mai mare parte de sași catolici, care aveau aceeași credință cu năvălitorii. Soldații unguri au fost încartiruiți aici”¹.

În noaptea de 14 spre 15 decembrie 1467, Ștefan cel Mare, în fruntea a 12.000 de soldați, „s-a repezit asupra orașului ocupat de inamic, dându-i foc din toate părțile, după care s-a avântat la atac. Lupta a fost de o înverșunare excepțională și a durat, cu toată violența ei, vreo patru ceasuri, până aproape de ziuă. În lupta năpraznică a fost rănit chiar regele Matei, de o săgeată cu trei vârfuli, care i-a pătruns în regiunea dorsală, nu departe de coloana vertebrală. În stare disperată, chinuit de dureri, regele a fost scos din luptă pe o targă, pentru a nu cădea viu în mâinile vitejilor moldoveni”². „Timp de mai mulți ani, rana căpătată la Baia i-a produs lui Matei Corvin dureri mari”³.

„Pe când era purtat pe targă, regele rănit a dat ordin de retragere imediată spre frontieră, pe drumul cel mai scurt și prin pasul cel mai apropiat”⁴.

„Baia, târgușorul pașnic de până atunci, devenise un rug pe care ardeau mii de soldați din oastea năvălitoare. Lăsând în urmă toată bogăția adusă de acasă și cea prădată, ungurii se îndreptau în mare grabă spre Ardeal”⁵.

Cronicile vremii menționează că în bătălia de la Baia au fost uciși 10.000 de unguri⁶, iar ceilalți au scăpat fugind în Transilvania.

„În luptă a pierit și Berendei, în timp ce Petru Aron a scăpat cu viață și s-a înapoiat în Ardeal”⁷.

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 46-47.

³ **Ibidem**, p. 51.

⁴ **Ibidem**, p. 48.

⁵ **Nicolae Iorga**, *Op. cit.*, p. 97.

⁶ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 49.

⁷ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 31.

„Ajunghând în munți, învinșii au găsit trecătorile blocate cu copaci prăvăliți, încât în graba retragerii s-au văzut siliți să-și ardă carele și bagajele și să-și ascundă numeroasele tunuri în gropi pline de zăpadă, pentru a nu cădea în mâinile moldovenilor”¹.

„Când era lovit cu dușmănie din vreo parte oarecare, Ștefan cel Mare căuta întotdeauna un punct de sprijin, urmând cea mai înțeleaptă politică pentru un stat mic, precum era Moldova. Principiul roman: «niciodată doi dușmani», era aplicat și de acest vrednic urmaș al vitejiei și simțului lor politic. De aceea, el a reînnoit în 22 iulie 1468 jurământul de credință față de regele Cazimir al IV-lea al Poloniei”².

„Ștefan cel Mare nu s-a mulțumit cu dezastrul pe care l-a produs ungarilor la Baia, ci căutând să răzbune pustiirea Moldovei, în mai-iunie 1469 a năvălit ca o furtună în Transilvania, pe care a devastat-o în chip cumplit și s-a întors înapoi încărcat de prăzi”³.

„În timp ce Ștefan cel Mare prăda Ardealul, el i-a pus pe câțiva boieri să-i trimită lui Petru Aron o scrisoare, în care să-i mărturisească faptul că s-au săturat de tirania tânărului domnitor și sunt gata să-l omoare, dacă ucigașul tatălui lui Ștefan acceptă să vină și să se pună în fruntea lor. Petru Aron a venit la întâlnire, a fost prins și condamnat la moarte prin tăierea capului”⁴.

„Acest eveniment a marcat sfârșitul luptelor lui Ștefan cel Mare pentru consolidarea tronului”⁵.

Ștefan cel Mare dorea ca Imperiul Otoman să nu mai aibă nimic de-a face cu Moldova, dar era conștient de faptul că „acest lucru nu era posibil, atât timp cât Țara Românească era cârmuită

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 48.

² A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 31.

³ Ioan Ursu, *Op. cit.*, pp. 55-56.

⁴ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 32.

⁵ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 57.

de Radu cel Frumos, un domn supus turcilor, care era gata să execute toate poruncile și capriciile sultanului”¹. De aceea, în februarie 1470, „Ștefan a năvălit ca o furtună în Muntenia și, după ce a pustiit ținuturile mărginașe, în 27 februarie 1470 a ajuns la Brăila, pe care a prădat-o și a ars-o”², „distrugând prin aceasta cel mai însemnat port al Țării Românești de la Dunăre”³.

Drept represalii pentru jefuirea și incendierea Brăilei, sultanul Mahomed al II-lea, protectorul lui Radu cel Frumos, i-a trimis pe tătari să prade Moldova. „În 20 august 1470, la Lipnic, Ștefan cel Mare i-a învins pe luptătorii Hoardei de Aur”⁴, „fiul și fratele hanului Mamac fiind luați prizonieri”⁵.

„Mamac a trimis la domnitorul Moldovei o delegație formată din o sută de soli, cu cele mai strașnice amenințări, pentru a-l convinge să-i elibereze fiul. Ștefan cel Mare însă nu s-a lăsat intimidat de amenințările hanului și a poruncit ca fiul acestuia să fie tăiat în patru bucăți în fața emisarilor, iar solii au fost trași în țeapă, în afară de unul, care a fost trimis la han cu nasul și urechile tăiate, pentru a-i relata cele întâmplate”⁶.

„La câteva zile după această întâmplare, în 3 septembrie 1470, eroul victorios lua parte la sfințirea Mănăstirii Putna”⁷. „Așa un sobor numeros de arhierei și preoți cum s-a adunat atunci și așa o serbare nu se mai pomeniseră în viața bisericească a Moldovei”⁸.

„Radu cel Frumos nu a uitat despre distrugerea Brăilei, și, îndemnat de unii boieri moldoveni, pentru care domnul

¹ **Ibidem**, p. 59.

² **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 33.

³ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 62.

⁴ *Ștefan cel Mare și Sfânt 1457-1504. Bibliografie...*, p. 10.

⁵ **Nicolae Iorga**, *Op. cit.*, p. 103.

⁶ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 61.

⁷ **Ibidem**.

⁸ **Nicolae Iorga**, *Op. cit.*, p. 106.

lor era prea obositor, prea strașnic și prea cheltuitor, a plănuit să năvălească în Moldova, la începutul anului 1471. Boierii trădători i-au făgăduit domnitorului muntean că își vor părăsi stăpânul pe câmpul de luptă sau îl vor omorî. Dar Ștefan a fost înștiințat despre ceea ce se urzea împotriva lui și pentru înțîia și cea din urmă oară, el a făcut curățenie cu sabia în sfatul boierilor, în care se furișaseră trădători. Astfel, în 16 ianuarie 1471, când s-a aflat despre pornirea oștirii lui Radu asupra Moldovei, au fost executați vornicul Isaia, postelnicul Negrilă și stolnicul Alexa”¹.

„Aceasta este singura știre despre o încercare a boierilor de a-l răsturna pe Ștefan cel Mare. Autoritatea mereu crescândă a domnitorului moldovean a amorțit intrigile pentru domnie timp de o jumătate de veac”².

„Radu cel Frumos a năvălit în Moldova, dar în 7 martie 1471, la Soci, s-a ciocnit de Ștefan, care i-a zdrobit oastea și i-a capturat toate steagurile”³.

În perioada următoare, „Radu cel Frumos a ridicat o cetate numită Crăciuna, la granița Moldovei, pe malul Siretului, dar Ștefan cel Mare a construit și el o cetate, de cealaltă parte a râului, abătând cursul Siretului, ca să curgă pe la fortăreața moldoveană”⁴, „luând astfel apa din șanțurile Crăciunei”⁵.

Întrucât Ștefan cel Mare era văduv din noiembrie 1467, „în 24 septembrie 1472 s-a căsătorit cu Maria de Mangop, o principesă bizantină din Crimeea”⁶.

¹ **Ibidem**, pp. 108-109.

² **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 33.

³ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 62.

⁴ **Ibidem**, p. 64.

⁵ **Nicolae Iorga**, *Op. cit.*, p. 110.

⁶ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 51.

„În primăvara anului 1473, Ștefan Vodă a refuzat să achite tributul impus Moldovei de Înalta Poartă”¹.

Dorind să creeze o coaliție antiotomană, Ștefan cel Mare a hotărât să-l detroneze pe Radu cel Frumos, de aceea în noiembrie 1473 a pornit spre Muntenia, în fruntea unei armate, „luându-l cu sine și pe Laiotă Basarab cel Bătrân, fiul fostului domnitor muntean Dan al II-lea, ca să-l instaleze pe tronul Țării Românești, sperând să aibă în el un pion în contra turcilor”².

În 18 noiembrie 1473, la Cursul Apei, oștirea condusă de Ștefan cel Mare s-a ciocnit cu cea munteană, „în care se aflau și turci. Lupta a durat trei zile. În noaptea de 20 spre 21 noiembrie, Radu cel Frumos a părăsit câmpul de luptă și a fugit cu oastea ce-i rămăsese în București (în scaunul său numit Dâmbovița). Ștefan cel Mare l-a urmărit cu toată oștirea, iar în 24 noiembrie a reușit să cucerească cetatea, însă Radu a scăpat cu fuga”³, „lăsând în mâinile biruitorului pe soția lui, Maria, pe fiica lui, Maria Voichița și toate averile sale. Ștefan cel Mare l-a instalat ca domn în Muntenia pe Laiotă Basarab și s-a îndreptat spre Suceava”⁴, ducând cu sine tezaurul învinsului, soția și fiica acestuia.

În 23 decembrie 1473, „Radu cel Frumos s-a întors cu ajutor turcesc și l-a biruit pe Laiotă, care s-a refugiat la Ștefan cel Mare. Radu cel Frumos l-a urmărit, pătrunzând chiar în Moldova, până în apropierea Bârladului”⁵, pustiind țara.

¹ **Calinic Argatu**, *Ștefan Vodă al Moldovei și lumea catolică. An de vârf: 1473*, articol publicat în volumul: „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare între cer și genune”, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004, p. 95.

² **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 65.

³ **Ibidem**, p. 66.

⁴ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 34.

⁵ **Ibidem**.

În primăvara anului 1474, Ștefan cel Mare a reușit să-l impună din nou domnitor în Țara Românească pe Laiotă Basarab, însă la scurt timp, acesta a trecut de partea turcilor.

Deranjat de atitudinea lui Ștefan cel Mare, la sfârșitul anului 1474, „sultanul Mahomed al II-lea i-a cerut domnitorului moldovean să meargă în persoană la Istanbul pentru a-i cere iertare, ducând cu el și tributul datorat. Viteazul domnitor a refuzat să se supună, iar otomanii au hotărât să-l pedepsească, trimițându-l în Moldova pe Soliman Pașa, în fruntea unei armate formate din peste 100.000 de soldați turci”¹, cărora li s-au adăugat 20.000 de bulgari și 17.000 de munteni.

Pregătindu-se de luptă, Ștefan cel Mare a reușit să strângă „40.000 de moldoveni, mai toți țărani și lucrători de pământ, 5.000 de secui, 2.000 de poloni și 1.800 de unguri”².

Fiind conștienți de disproporția uriașă dintre cele două armate care urmau să se confrunte, „toți moldovenii s-au legat să postească patru zile cu pâine și apă, dacă Dumnezeu le va scăpa țara de primejdie”³.

„Turcii nu puteau să înainteze din Muntenia spre Suceava decât pe valea Siretului sau pe valea Bârladului”⁴, de aceea, la porunca lui Ștefan, „zonele respective au fost pustiite și fântânile otrăvite, pentru a le răpi cotropitorilor puțința aprovizionării și pentru a-i slăbi”⁵. De asemenea, „domnitorul a trimis detașamente de cavaleriști în calea invadatorilor, pentru a-i hărțui în permanență”⁶.

„Ștefan cel Mare și-a ales ca loc pentru concentrarea ostașilor și organizarea rezistenței, orașul Vaslui, situat pe o

¹ **Ibidem**, p. 52.

² **Ibidem**.

³ **Nicolae Iorga**, *Op. cit.*, p. 124.

⁴ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 79.

⁵ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 52.

⁶ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 79.

înălțime între apa Bârladului și cea a Vasluiului, într-o poziție centrală, de unde îi putea ataca pe turci, fie din flank, dacă luau calea Siretului, fie în front, dacă veneau pe valea Bârladului”¹. Domnitorul a ales pentru luptă locul respectiv, „fiindcă terenul din regiunea unde se varsă Rahova și Vasluiul în Bârlad este cu desăvârșire mlăștinos și nepotrivit pentru desfășurarea rândurilor unei armate numeroase”².

În dimineața zilei de 10 ianuarie 1475, când oastea otomană a pornit la atac, „era o negură deasă. Profitând de aceasta, Ștefan a pus niște trâmbițași din dosul unei lunci să sune din buciume și trâmbițe, pentru a-i amăgi pe turci, care au pornit în direcția respectivă, călcând în picioare rândurile secuilor care luptau în frunte. Atunci bravul domnitor s-a repezit în cele mai dese rânduri ale turcilor, cu oastea moldovenească cea mai aleasă, zdrobindu-i pe păgânii ce-i stăteau în cale, făcând un măcel îngrozitor”³.

„Cronicile menționează că în ziua aceea au murit 40.000 de turci, câteva pașale au căzut prizonieri și nenumărate steaguri au fost capturate. Supraviețuitorii s-au retras în grabă mare spre Dunăre, urmăriți de cavaleria moldavă, fiind decimați de frig și de foame. Urmărirea a durat patru zile, iar prada a fost uriașă”⁴.

„În acele zile, numeroși oameni de frunte din armata otomană au fost făcuți prizonieri, în timp ce mulți s-au aruncat în apele Dunării și s-au înecat”⁵.

„Ștefan cel Mare i-a răsplătit pe oștenii care s-au distins în luptă și a poruncit ca unii dintre prizonierii de seamă să fie trași în țepă. Cum unii dintre aceștia îi oferiseră, pentru a se răscumpăra,

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, p. 83.

³ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, pp. 53-54.

⁴ **Mircea Eliade**, *Art. cit.*, p. 20.

⁵ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 86.

sume enorme, el s-a mulțumit să le răspundă: «Dacă sunteți atât de bogați, de ce ați venit în țara mea săracă?»¹.

„În urma biruinței de la Vaslui, domnitorul a poruncit să se facă rugăciuni publice în toată țara, pentru a-i mulțumi lui Dumnezeu, și să se țină un post de patru zile cu pâine și apă. De asemenea, voievodul a dat poruncă să se ridice o mănăstire, fiindcă, credincios cum era, îi atribuia întotdeauna victoria lui Dumnezeu”².

„Sultanul Mahomed al II-lea a fost atât de afectat de înfrângerea suferită, încât n-a acordat audiențe timp de cinci zile”³.

„Vestea acestei izbânzi s-a răspândit cu mare repeziciune în întreaga Europă, căci o victorie contra turcilor reprezenta pentru acele vremuri un eveniment fără seamăn, fiindcă Ștefan cel Mare a fost cel dintâi (după înfrângerea otomanilor de la Belgrad, din anul 1456) care i-a biruit pe turci într-o bătălie atât de mare. Viteazul domnitor moldovean a dovedit că și turcii pot fi bătuți în câmp deschis, chiar și de o armată de trei ori mai mică, de aceea renumitul cronicar contemporan polon Jan Dlugosz a exclamat cu entuziasm: «O bărbat demn de admirat, întru nimic inferior conducătorilor eroici pe care atât îi admirăm, care cel dintâi dintre principii lumii a reputat, în zilele noastre, o victorie strălucită contra turcilor. După părerea mea, el este cel mai vrednic să i se încredințeze conducerea și stăpânirea lumii și mai ales funcția de comandant și conducător contra turcilor, cu sfatul comun, înțelegerea și hotărârea creștinilor, pe când ceilalți regi și principii creștini trândăvesc în lene, în desfătări și lupte civile»”⁴.

¹ **Mircea Eliade**, *Art. cit.*, pp. 21-22.

² **Ibidem**, p. 21.

³ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 90.

⁴ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, pp. 56-57 și **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 78.

„Această victorie strălucită a avut asupra moldovenilor un efect cu totul înălțător. Ea a consolidat și mai mult domnia lui Ștefan, boierii găsim în el un biruitor și un stăpân, iar domnitorul a răsplătit vitejia oamenilor din popor, înnobilând mai mulți răzeși care s-au distins în luptă”¹.

În urma victoriei repurtate la Vaslui, în 25 ianuarie 1475, Ștefan cel Mare a trimis o admirabilă epistolă monarhilor europeni, în care scria: „Preaputernicilor și aleșilor domni a toată creștinătatea. Noi, Ștefan voievod, din mila lui Dumnezeu domn al Țării Moldovei, vă spunem că necredinciosul împărat al turcilor a fost de multă vreme și încă este pierzătorul întregii creștinătăți. Auzind și văzând noi acestea, am luat sabia în mână și cu ajutorul Domnului Dumnezeuului nostru Cel Atotputernic, am mers împotriva dușmanilor creștinătății, i-am biruit și i-am călcat în picioare și pe toți i-am trecut sub ascuțișul sabiei; pentru care lucru lăudat să fie Domnul Dumnezeu nostru. Auzind despre acestea, păgânul împărat al turcilor și-a pus în gând să se răzbune și să vină, în luna mai, în persoană și cu toată puterea lui împotriva noastră să ne supună țara, care este poarta creștinătății. Dar dacă această poartă va fi pierdută - Dumnezeu să ne ferească de așa ceva - atunci toată creștinătatea va fi în mare primejdie. De aceea, ne rugăm de domniile voastre să ne trimiteți pe căpitani voștri într-ajutor împotriva dușmanilor creștinătății, până mai este vreme. Iar noi, din partea noastră, făgăduim, pe credința noastră creștinească și cu jurământul domniei noastre, că vom sta în picioare și ne vom lupta până la moarte pentru legea creștinească, noi cu capul nostru. Așa trebuie să faceți și voi, pe mare și pe uscat, după ce, cu ajutorul lui Dumnezeu cel atotputernic, noi i-am tăiat mâna dreaptă. Deci, fiți gata fără întârziere”².

¹ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 59.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 78.

„Față de turci, Ștefan cel Mare s-a prefăcut a nu înțelege că a fost lovit din ordinul sultanului, căruia i-a trimis o jalbă, pentru a-l informa că niște oameni răi din țara turcească au venit de au prădat Moldova, iar el și-a apărât țara de acei oameni cum a putut, socotind că ei au făcut fără știrea și fără porunca sultanului cele ce au făcut”¹.

„După aceea, pentru a-și răzbuna asupra lui Laiotă Basarab necredința arătată, Ștefan cel Mare a pornit cu oaste asupra Munteniei și l-a bătut pe Laiotă la Râmnic. Acesta probabil a fugit peste Dunăre, deoarece vedem că Ștefan, pentru a încheia pacea, a convocat sfatul boierilor munteni. Apoi Ștefan s-a întors triumfător și s-a oprit câțva timp la Vaslui, unde a pus să se zidească o biserică și niște curți domnești”².

„Pe când domnitorul era la Vaslui a aflat despre cazaci că au intrat sub hatmanii lor, Lobodă și Nalivaicu, spre a jefui și pustiia țara. Ștefan le-a ieșit înainte la Grumăzești, i-a bătut, l-a ucis pe Lobodă și i-a pus pe fugă pe cotropitori. În trecerea lor grăbită peste Nistru, numeroși cazaci au pierit înecați”³.

„Ștefan cel Mare s-a abătut apoi pe la Iași, unde a zidit biserica Sfântul Nicolae și niște curți domnești”⁴.

„Odată cu epistola trimisă principilor creștini, Ștefan cel Mare a solicitat în mod special ajutor din partea Veneției și a papei, care erau mai de-a dreptul interesați în înlăturarea pericolului otoman, episcopului Romei cerându-i chiar o sumă de bani. Prin răspunsul său din 31 martie 1475, papa i-a lăudat mult dorința sfântă și dreaptă de a apăra credința creștină, asigurându-l că Dumnezeu îl va ajuta, informându-l, în același timp, că din pricina numeroaselor cheltuieli pe care le-a avut în

¹ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 60.

² *Ibidem*, p. 59.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

anii trecuți, nu-i poate oferi un ajutor bănesc, însă i-a făgăduit că la încasarea noilor contribuții de la principii creștini nu va fi uitat, îndemnându-l ca până atunci să nu renunțe la lupta contra păgânilor”¹. Venețienii s-au plâns și ei că nu îl pot ajuta pe domnitorul Moldovei, încât „toate speranțele pe care acesta și le pusese în papă și venețieni au rămas deșarte”².

„Văzându-se abandonat de papă și de venețieni și aflând că regelui Ungariei i-a fost acordat un ajutor bănesc pentru a lupta împotriva turcilor, Ștefan s-a întors către acesta, pentru a dobândi măcar în acest fel un sprijin în cumpăna în care se afla”³. Astfel, „după victoria de la Vaslui, domnitorul moldovean i-a trimis lui Matei Corvin o parte din prăzi și câteva steaguri, ceea ce i-a dat vanitosului rege ocazia de a se lăuda față de episcopul Romei și alți principii că el a fost în realitate învingătorul otomanilor, deoarece Ștefan nu a fost decât un căpitan al său”⁴.

„În așteptarea furtunii care se apropia, constrâns de împrejurări, Ștefan s-a văzut silit să îndeplinească cererea lui Matei Corvin, pe care o refuzase la începutul domniei, acceptând suzeranitatea Ungariei. Actul a fost semnat la Iași, în 12 iulie 1475”⁵, „în speranța că românul rege al Ungariei îi va acorda ajutor armat și un castel pentru refugiu”⁶, în caz de nevoie.

„În 15 august 1475, Matei Corvin a emis o diplomă, în care afirma că fidelul său Ștefan s-a întors din rătăcire și l-a recunoscut pe el ca pe domnul său firesc, iar el i-a făgăduit ajutor după putință, dacă nu va fi împiedicat de alte treburi mai importante ale regatului său”⁷. „Totodată, regele s-a declarat

¹ **Ibidem**, p. 61.

² **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 107.

³ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 68.

⁴ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 97.

⁵ **Ibidem**, p. 98.

⁶ **Ibidem**, p. 96.

⁷ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 68.

dispus să-i ofere domnitorului Moldovei castelul solicitat și permis de liberă trecere în Ungaria, la caz de nevoie”¹.

„Punându-se bine cu ungurii, Ștefan cel Mare se temea să nu îi supere pe poloni, fiindcă avea nevoie de amândoi. În acest sens, el a reînnoit în anul 1475 legăturile sale cu polonii. De aceea, în 15 august îl vedem închinându-se regelui Matei, iar trei săptămâni după aceea, în 8 septembrie, săvârșind același act către regele polon”².

„Dublul joc al lui Ștefan nu putea rămâne necunoscut părților interesate și le-au răcit pe ambele față de domnitorul Moldovei. De aceea Ștefan, în loc să dobândească, după cum spera, un ajutor îndoit, a rămas singur în fața pericolului”³.

„Mahomed al II-lea, cel mai mare dintre sultanii pe care-i avuseseră până atunci turcii, cuceritorul Constantinopolului (1453), al Serbiei (1459), al Imperiului Grecesc de Trapezunt (1461), al Bosniei (1463) și al Karamanului (1473) nu era dintre aceia care renunță dacă nu a reușit din prima încercare. El a hotărât să meargă în persoană în fruntea armatei pentru a-l pedepsi pe Ștefan, strângând în același timp o flotă cu peste trei sute de corăbii, pline de azapi și de ieniceri. La 19 mai 1475, corăbiile au ridicat ancorele din portul capitalei turcești, și, două zile mai târziu, sultanul însuși își strângea cortul pentru a merge la Adrianopol”⁴. „Cu toate acestea, furtuna nu s-a abătut în vara aceluia an asupra Moldovei, pentru că Mahomed al II-lea s-a îmbolnăvit de gută”⁵, iar flota otomană avea alte planuri de luptă.

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 96.

² A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 69.

³ *Ibidem*, pp. 70-71.

⁴ Nicolae Iorga, *Op. cit.*, p. 133.

⁵ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 94.

„Puterea lui Ștefan cel Mare consta în bună parte din prosperitatea economică și comercială a Moldovei. Această înflorire economică provenea în mare parte din comerțul făcut cu bogatele cetăți genoveze de pe coastele nordice ale mării Negre. Între aceste cetăți și Moldova erau legături strânse, care au fost întărite și mai mult prin căsătoria lui Ștefan cu Maria de Mangop. Sultanul a înțeles că nu-i poate da lovitura de grație lui Ștefan până nu-i taie legăturile cu cetățile genoveze, de aceea a conceput planul cuceririi acestor cetăți, împreună cu Chilia și Cetatea Albă, fiind convins că îndată ce acestea vor fi fost cucerite, Moldova avea să cadă ca un fruct copt la picioarele lui. Cea mai puternică dintre aceste cetăți genoveze era Caffa. Contra ei au fost îndreptate în primul rând privirile sultanului, care a făcut în decursul iernii toate pregătirile necesare. Toată lumea credea că aceste pregătiri extraordinare erau îndreptate împotriva lui Ștefan, căci toți se așteptau ca sultanul să întreprindă în persoană o expediție menită să spele rușinea de la Vaslui. Sultanul însuși a lăsat să se răspândească acest zvon, pentru ca locuitorii din Caffa să stea liniștiți și să fie surprinși nepregătiți. La 1 iunie 1475 Caffa a fost atacată cu atâta violență, încât în 6 iunie cetățenii intimidați au predat cetatea. 160 de moldoveni, care au fost găsiți aici, au fost decapitați, iar locuitorii Caffei au fost duși în robie”¹.

„Deși Chilia și Cetatea Albă au scăpat de urgență otomană, celelalte cetăți de pe coastele nordice ale Mării Negre au împărțit soarta nefericitei Caffa. În decembrie 1475 turcii au reușit să cucerească și Mangopul, apărât cu vitejie de cumnatul lui Ștefan cel Mare, Alexandru, care a căzut în mâinile acestora, fiind ucis”².

¹ *Ibidem*, pp. 91-92.

² *Ibidem*, p. 94.

„Cetățile Chilia și Cetatea Albă, mărgăritarele Moldovei și ale Mării Negre, au rămas neatínse. Cu toate acestea ele erau izolate, pentru că legătura lor cu cetățile genoveze de pe coastă, căzute în robia turcească, a fost tăiată. Marea Neagră a devenit un lac turcesc. Comerțul moldovenesc a fost lovit în inimă, iar Moldova a fost prinsă ca într-un clește puternic, format din turci, tătari și munteni. Puternicul sultan și-a atins scopul. El a izbutit să-și creeze o puternică bază de operații contra Moldovei, cu ajutorul muntenilor și tătarilor. Chilia și Cetatea Albă rămăneau izolate, legăturile lor erau tăiate și puterea lor de viață amenințată. Căderea lor în mâinile turcilor rămânea o simplă chestiune de timp”¹.

„După cucerirea Caffei, turcii au ales un număr de tineri genovezi, care au fost încărcăți pe o corabie împreună cu multe avuții, destinate sultanului. Mulți dintre acești tineri erau marinari încercați. Ei știau prea bine ce-i așteaptă la Istanbul, de aceea au tăbărât asupra turcilor, i-au ucis și au devenit stăpâni pe corabia încărcată cu comori. În speranța că își vor redobândi libertatea, aceștia s-au refugiat la Cetatea Albă. Ștefan cel Mare a pus mâna pe corabie și pe toate comorile din ea, iar pe prizonieri i-a trimis sub pază la Suceava. Îndată ce sultanul a aflat că avuțiile sale au fost capturate de Ștefan, a trimis un sol la acesta, cerându-i să-i restituie imediat corabia cu toate comorile și cu toți robii, altfel va fi pedepsit. Viteazul domnitor a refuzat să se supună, spunând că porturile sale sunt libere și oricine poate să debarce și să stea sau să meargă unde-i place. Acest răspuns a fost o nouă verigă în lanțul provocărilor aduse sultanului și a contribuit în mare măsură la lărgirea prăpastiei dintre cei doi inamici. Cu toate că zdrobirea armatei lui Soliman Pașa la Vaslui și refuzul restituirii corabiei cu avuțiile și robii din Caffa erau motive suficiente pentru

¹ **Ibidem**, pp. 94-95.

sultan ca să întreprindă în persoană o expediție punitivă contra lui Ștefan cel Mare, chestiunea cumnatului său Alexandru a contribuit și mai mult la adâncirea prăpastiei. Viteazul cumnat al lui Ștefan, Alexandru din Mangop, a căzut prizonier, odată cu cetatea sa, în decembrie 1475, în mâinile turcilor. Aceștia l-au dus la Istanbul, unde a fost decapitat. Ștefan cel Mare a trimis un sol la sultan, cerându-i eliberarea lui Alexandru, în schimbul slobozirii unor prizonieri importanți capturați la Vaslui. Mahomed al II-lea a vrut să profite de ocazie, însă de vreme ce Alexandru nu mai era în viață, turcii au încercat să-l înșele pe solul domnitorului moldovean, încredințându-i alt prizonier în locul cumnatului lui Ștefan. Emisarul s-a prefăcut că nu vede înșelătoria și s-a declarat gata să încheie pace cu sultanul, plătindu-i tribut, restituindu-i prizonierii de la Vaslui și corabia cu robii și avuțiile din Caffa. În această situație, Mahomed al II-lea i-a trimis un sol lui Ștefan, care i-a pretins tributul neachitat de trei ani, predarea cetății Chilia, unul dintre copiii domnitorului să fie trimis chezaș la Istanbul, eliberarea prizonierilor otomani prinși în bătălia de la Vaslui, precum și robii din Caffa, împreună cu avuțiile din corabia capturată. Drept răspuns, Ștefan cel Mare i-a ucis pe prizonierii turci în fața emisarului sultanului, răzbunând în acest chip decapitarea viteazului său cumnat. Refuzul lui Ștefan cel Mare de a plăti tributul pe cei trei ani trecuți, de a ceda cetatea Chilia, de a-l trimite pe fiul său chezaș la Istanbul, de a extrăda prizonierii și a preda avuțiile de pe corabia din Caffa au constituit noi verigi la lanțul motivelor, care l-au determinat pe sultan să întreprindă o expediție punitivă în Moldova”¹.

„Pe la începutul anului 1476, vuindu-se tot mai tare despre apropiata năvălire a turcilor în Moldova, Ștefan cel Mare a trimis din nou după ajutor la papă și la Veneția. Pentru a

¹ **Ibidem**, pp. 110-112.

câștiga însă favorurile episcopului Romei, domnitorul Moldovei primise în sfatul țării pe doi preoți catolici, Petru și Cataneu Ianuenzul, pe care i-a trimis la papa. Deși scopul principal al misiunii lor era dobândirea unui ajutor bănesc, totuși Ștefan i-a însărcinat și cu solicitarea ca Petru să fie numit episcop catolic al țării, în locul rămas vacant. Episcopul Romei a acceptat numirea episcopului cerut, iar pe domnitor l-a umplut de laude¹, scriindu-i: „Faptele tale săvârșite cu înțelepciune și vitejie, contra turcilor necredincioși, inamici comuni, au adus atâta celebritate numelui tău, încât ești în gura tuturor și ești în unanimitate foarte mult lăudat. Să nu te descurajezi, ci să continui victoria, care ți-a fost hărăzită de Cel de Sus”². În privința banilor, papa i-a scris lui Ștefan cel Mare: „Am convenit de mai înainte cu puterile italiene ca din ceea ce am adunat să-i trimitem ajutoare ilustrului rege Matei al Ungariei, care a purtat și poartă atâtea războaie contra necredincioșilor, socotind că aceasta este și spre binele și folosul tău, întrucât și tu lupți alături de el împotriva neamului celui nelegiuit și pentru folosul obștesc”³.

„Matei Corvin a știut să tragă folos de pe urma laudelor sale, pentru că papa, încasând contribuția de la principii creștini, din care făgăduise că îl va ajuta pe Ștefan, la solicitarea regelui Ungariei, care afirmase că domnitorul Moldovei nu era decât omul lui, iar episcopul Romei nu cunoștea relațiile existente între Ștefan cel Mare și regele Ungariei, i-a oferit lui Matei Corvin 100.000 de țechini din colecta făcută pentru lupta contra tucilor, bani pe care regele i-a întrebuințat în propriul lui interes, în loc să-i cheltuiască în lupta contra otomanilor”⁴.

¹ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, pp. 63-64.

² Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 105.

³ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 64.

⁴ *Ibidem*, p. 63.

„Episcopul Romei avea tot interesul să îl sprijine financiar pe regele catolic al Ungariei, în vederea stârpirii ereziei husite din Boemia, iar de vreme ce Matei Corvin era considerat stâlp al Bisericii Catolice, papa s-a folosit de aurul colectat, pentru a-i răsplăti serviciile aduse catolicismului”¹.

„Ștefan cel Mare a făcut toate pregătirile pentru a-și apăra țara de sultan, pe care îl aștepta să vină în persoană. El n-a întârziat să ceară ajutor principilor creștini. În acest sens s-a adresat și regelui Poloniei, pretinsul său suzeran, căruia îi trimisese steaguri și prizonieri după bătălia de la Vaslui. Convins că Mahomed al II-lea va ataca cetățile Chilia și Cetatea Albă, domnitorul moldovean i-a cerut regelui Cazimir al IV-lea să-i trimită de urgență 2000 de pedestrași pentru apărarea acestor cetăți, iar monarhul polon cu oastea să stea gata de luptă și să-și așeze tabăra la Camenița. După sosirea sa la Lublin, în 15 iunie 1476, Cazimir al IV-lea a fost rugat și îndemnat, timp de două săptămâni, de către toți consilierii săi, să nu îl părăsească pe Ștefan cel Mare, însă toate aceste îndemnuri au rămas zadarnice”².

„În 13 mai 1476, toată armata otomană a fost pusă pe picior de război și sultanul părăsea Adrianopolul cu 150.000 de luptători încercați. Domnul Munteniei, Laiotă Basarab, a primit ordin să fie gata cu 12.000 de ostași, iar tătarii aveau să atace Moldova din răsărit, de peste Nistru. Planul lui Mahomed al II-lea era să cucerească Suceava, capitala Moldovei, pentru a instala un alt domn în locul lui Ștefan, de aceea, sultanul a adus cu sine un pretendent, în persoana lui Alexandru, care se dădea drept fratele lui Ștefan cel Mare”³.

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 104.

² *Ibidem*, pp. 92-93.

³ *Ibidem*, pp. 113-114.

„Ștefan cel Mare nu a putut să cheme sub arme decât vreo 40.000 de ostași”¹. Intenția lui era de „a li se opune turcilor la trecerea Dunării, însă acest lucru a fost cu neputință, din cauză că a fost atacat din trei părți: din sud de turci, din sud-vest de muntenii lui Laiotă Basarab, iar din nord-est de tătari”².

„Tătarii, în număr de vreo 10.000, au traversat Nistrul și s-au îndreptat spre sudul Moldovei, pentru a se uni cu oastea sultanului. Întrucât turcii erau încă departe, Ștefan i-a atacat pe năvălitori, i-a biruit și i-a pus pe fugă, apoi i-a urmărit cu atâta foc, încât a ucis mai mulți dintre ei din fugă decât în luptă”³.

Cu toate că oastea dușmană a fost respinsă și pusă pe fugă, „unele cete de tătari s-au risipit prin țară după jaf”⁴, „încât țăranii din armata lui Ștefan au început să murmure și să-i ceară domnitorului voie să se ducă să-și apere căminele și să-și pună familiile la adăpost. Ștefan a refuzat la început, având nevoie de toată oastea pentru a-i împiedica pe turci să treacă Dunărea, însă răzeșii au început să dezerteze. Aflând despre această situație gravă, domnitorul a adunat sfatul de război, în care s-a hotărât să li se dea țăranilor o învoire de 15 zile, încât Ștefan cel Mare a rămas numai cu curtenii lui, în număr de 10.000 de oameni”⁵.

„Domnitorul a poruncit ca locurile prin care vor trece turcii să fie pustiite și fântânile otrăvite, retrăgând populația de acolo către munte. Soția și copiii lui Ștefan au fost trimiși la Hotin, iar el s-a retras întâi într-o pădure de lângă Vaslui, apoi mai spre nord, dând foc tuturor orașelor și satelor prin care trecea”⁶.

¹ **Ibidem**, p. 115.

² **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 71.

³ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, pp. 118-119.

⁴ **Emil Turdeanu**, *Art. cit.*, p. 52.

⁵ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 71.

⁶ **Ibidem**, p. 72.

În același timp, „cetățile Neamț, Suceava și Hotin au fost întărite pentru a rezista cât mai mult posibil”¹.

„Cele dintâi ciocniri cu turcii au avut loc după trecerea Dunării. Ele aveau ca scop să-i demoralizeze pe invadatori și să-i atragă spre locul pregătit pentru cursă. După scurte atacuri, moldovenii se retrăgeau, dând foc pădurilor, grânelor, ierburilor, satelor și orașelor, otrăvind, în același timp, apa din fântâni”².

„În Moldova, turcii înaintau foarte încet din cauză că trebuiau să lupte cu greutatea aprovizionării, țara fiind pustiiță, iar trupe răzlețe de moldoveni îi hărțuiau neconținut pe invadatori, pentru a-i obosi și demoraliza”³.

„După trecerea celor două săptămâni de învoire, pâlcuri-pâlcuri, țăranii s-au îndreptat pe poteci, numai de ei știute, către locul unde se afla domnitorul”⁴.

„Nu departe de Cetatea Neamțului curge Valea Albă, un pârâiaș cu maluri ridicate, care trece printre coline destul de înalte. Dealul dinspre răsărit este foarte ridicat și formează un platou, care în timpul lui Ștefan cel Mare era acoperit cu pădure deasă, constituind o poziție excelentă pentru un atac din flanc contra turcilor care măرشăluiau spre Suceava”⁵.

La porunca domnitorului, „în jurul unei poieni de pe acest platou a fost săpat un șanț adânc, în care au fost răsturnați copaci uriași, peste care a fost aruncat pământ. Deasupra au fost îngrămădiți spini, iar în deschizăturile lăsate au fost așezate tunurile armatei. Astfel, în câteva zile, Ștefan cel Mare a prefăcut platoul respectiv într-o adevărată cetate improvizată”⁶, „fortul

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 117.

² *Ibidem*, pp. 120-121.

³ *Ibidem*, p. 120.

⁴ Nicolae Iorga, *Op. cit.*, p. 148.

⁵ Ioan Ursu, *Op. cit.*, pp. 121-122.

⁶ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 72.

având și loc de retragere spre munți. În acest fort, viteazul domnitor, cu 20.000 de ostași, îi aștepta pe turci”¹.

„Avangarda armatei otomane era comandată de Soliman Pașa. În ziua de 26 iulie 1476, aceasta se afla cam la 8 kilometri depărtare de fortul din Valea Albă și pe la ora 15 ostașii tocmai terminaseră masa de prânz, când au fost atacați cu atâta furie de oamenii lui Ștefan cel Mare, încât s-au văzut siliți să se retragă. După ce a trecut însă primul moment al surprinderii, turcii au dat un viguros contraatac, care i-a forțat pe moldoveni să se retragă în fortul de la Valea Albă, de unde au început să tragă cu tunurile asupra dușmanilor”².

„Mai rămăneau câteva ore până la căderea nopții, de aceea sultanul le-a dat ienicerilor ordin de atac, pentru ca Ștefan cel Mare să nu se poată folosi de avantajele întinericului. Aflați sub tirul devastator al artileriei moldovenilor, ienicerii au ajuns, cu mari pierderi, în fața șanțului și a întăriturilor fortului, unde s-au oprit, neavând curajul să mai înainteze. În momentul în care tunurile au amuțit, pentru a fi încărcate, sultanul, alături de garda sa și de trupele de spahii, a alergat în galop până la ieniceri, a smuls el însuși steagul cel mare al armatei din mâinile purtătorului și s-a repezit în persoană asupra întăriturilor. Îmbărbățați de sultan, ienicerii au dat un asalt viguros și au izbutit să treacă șanțul și întăriturile și să pătrundă în fort, unde a început o luptă crâncenă cu săbii, lănci și buzdugane”³. „Lupta însă a durat foarte puțin, pentru că imediat ce a văzut că turcii au pătruns în fort, Ștefan s-a retras în munți, după planul stabilit. Oastea moldovenilor a scăpat aproape intactă, căzând pe câmpul de luptă vreo 200 dintre ei, iar alți 800 au fost capturați

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 122.

² *Ibidem*, p. 123.

³ *Ibidem*, pp. 125-126 și A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 73.

de turci”¹. „În schimb, otomanii au pierdut în această bătălie aproape 30.000 de luptători”².

În urma acestei înfrângeri, domnitorul a afirmat, plin de smerenie: „Socotesc că a fost voia lui Dumnezeu ca să mă pedepsească pentru păcatele mele”³.

„Ștefan cel Mare s-a dus atunci la chilia în care viețuia un părinte sihastru, numit Daniil. Și bățând domnitorul în ușa călugărului să-i deschidă, acesta i-a răspuns să aștepte Ștefan Vodă afară, până când își va isprăvi rugăciunea. Și după ce și-a încheiat monahul rugăciunea, l-a chemat pe domnitor în chilie, iar Ștefan Vodă s-a spovedit la dânsul și l-a întrebat ce să facă, pentru că nu poate să mai lupte cu turcii, să le închine sau nu țara? Sihastrul i-a răspuns să nu o închine, fiindcă va birui, dar în urma victoriei să ridice o mănăstire în apropiere, iar biserica mănăstirii să îl aibă ca ocrotitor pe Sfântul Gheorghe. Atunci a plecat Ștefan Vodă în părțile Cernăuțului și ale Hotinului și a adunat oaste, cu care a pornit la luptă”³.

„După ce s-a odihnit trei zile în apropierea pădurii de la Valea Albă, sultanul s-a îndreptat cu puternica lui armată spre Suceava, unde intenționa să-l instaleze pe pretendentul adus în locul lui Ștefan cel Mare. Orașul însă era părăsit de locuitori, iar tezaurul țării bine ascuns. Otomanii au dat foc orașului și au asediat cetatea, care a rezistat eroic. Întrucât alimentele erau pe sfârșite, Mahomed al II-lea a poruncit ridicarea asediului, încercându-și norocul și la Cetatea Neamțului, pe care, timp de opt zile, a bombardat-o cu cele mai mari tunuri pe care le posedă. Vitejia și eroismul ostașilor din Cetatea Neamțului au completat opera de demoralizare a sultanului, începută

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, pp. 126-127.

² *Ibidem*, p. 128.

³ *Ibidem*, p. 129.

³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, pp. 45-46.

la asediul Sucevei. Rezistența eroică a Cetății Neamțului a desăvârșit procesul de descurajare a marelui Mahomed, care s-a văzut înșelat în toate așteptările. Dându-și seama că fortăreața nu poate fi cucerită, iar oastea sa era decimată de foame, epidemii și demoralizată de insuccesele de până acum, sultanul s-a văzut silit să se retragă și din fața acestei cetăți”¹, situație care s-a repetat și la Cetatea Hotinului.

„În acest răstimp, o flotă care trebuia să le aducă turcilor provizii s-a scufundat în apele Mării Negre, din cauza unei furtuni, încât foametea devenea tot mai amenințătoare. În plus, în rândurile soldaților a izbucnit o ciumă cumplită”², încât întreaga armată era complet descurajată.

Auzind turcii că Ștefan cel Mare se îndreaptă spre ei, în fruntea unei oștiri, „sultanul a fost nevoit să dea ordin de retragere, fără să-și fi realizat planul de cucerire a Moldovei”³.

„Atunci, țăranii și călăreții lui Ștefan cel Mare au început să urmărească acea masă istovită și decimată, lovindu-i neconținut pe turci în lupte de gherilă și ducând baia de sânge până la graniță, încât formidabila oaste a lui Mahomed al II-lea era o umbră a ceea ce fusese la intrarea în Moldova”⁴. „După o lună de hărțuiri și de lupte, rândurile aprigilor soldați ai sultanului au fost rărite. Foametea și ciuma, cei doi aliați ai lui Ștefan cel Mare, au împlinit ceea ce n-au nimicit săgețile, lăncile, săbiile și tunurile moldovenilor”⁵.

„Lângă Dunăre, văzând că armata otomană era cu totul dezorganizată, Ștefan cel Mare a lovit-o într-o luptă fâțișă,

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 132.

² A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 74.

³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 79.

⁴ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 131 și Mircea Eliade, *Art. cit.*, p. 26.

⁵ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 139.

ucigându-le 12.000 de oameni”¹, încât „sultanul și-a lăsat în pământul Moldovei peste 50.000 de morți”².

Înfricoșați, „turcii au traversat Dunărea cât mai în grabă, iar „Mahomed al II-lea s-a întors din Moldova mai mult biruit decât biruitor”³. „Expediția pregătită cu atâtea sacrificii și cu atâtea speranțe s-a terminat fără niciun folos pentru otomani”⁴.

Matei Corvin, care îi promisese lui Ștefan cel Mare ajutor în luptă, a întârziat să o facă, „din cauza pregătirilor de nuntă cu frumoasa Beatrice de Neapole”⁵.

Regele Ungariei a pregătit o armată pentru a-l sprijini pe domnitorul Moldovei, iar „comandanții acesteia îi trimiseră vorbă lui Ștefan cel Mare să nu înceapă lupta până nu vor sosi și ei cu oștile lor, pentru ca lupta decisivă să o dea împreună cu toate forțele lor. Din nefericire însă, oastea ungurească nu a sosit la timp și domnitorul a fost nevoit să înceapă lupta singur, cu propriile sale forțe. În urma înfrângerii de la Valea Albă, Matei Corvin l-a acuzat pe Ștefan cel Mare că s-a prea încrezut în forțele sale proprii și a dat lupta fără să aștepte armata ungurească, motiv pentru care a fost învins”⁶.

„Oștile regelui Ungariei, comandate de Ștefan Báthory și Vlad Țepeș, care numărau 30.000-40.000 de luptători, au ajuns în pasul Oituz, la granița Moldovei, către mijlocul lunii august 1476, în timp ce drama din Moldova era terminată. Cu toate că în acele zile sultanul se retrăgea deja spre Dunăre, totuși Matei Corvin a interpretat graba retragerii acestuia prin teama pe care ar fi avut-o de oștile sale”⁷.

¹ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 75.

² Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 139.

³ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 75.

⁴ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 133.

⁵ *Ibidem*, p. 135.

⁶ *Ibidem*, p. 116.

⁷ *Ibidem*, pp. 136-137.

Aflând că „oastea condusă de Ștefan Báthory și Vlad Țepeș se află la Oituz și nemaiaivând nevoie de ea pentru apărarea Moldovei, pentru că sultanul trecuse Dunărea, Ștefan cel Mare i-a propus lui Matei Corvin ca oastea ungurească să coopereze cu a lui pentru readucerea Munteniei în sfera de influență a creștinilor, prin înlocuirea lui Laiotă Basarab cu Vlad Țepeș”¹.

În urma înțelegerii pe care a făcut-o cu regele Ungariei, „neobositul domnitor al Moldovei, împreună cu 15.000 de călăreți, a apucat din nou drumul spre Muntenia”².

La începutul lunii noiembrie a anului 1476, la Rucăr, armata lui Vlad Țepeș a învins-o pe cea condusă de Laiotă Basarab. În 8 noiembrie, Vlad Țepeș a capturat orașul Târgoviște, unde s-a întâlnit cu Ștefan cel Mare. În 16 noiembrie, Bucureștiul a fost ocupat de oștile moldovenească și ungară, iar Laiotă Basarab s-a refugiat în Imperiul Otoman. În 26 noiembrie 1476, Vlad Țepeș a fost uns pentru a treia oară domnitor al Țării Românești.

„Lăudărosul Matei Corvin și-a dovedit încă o dată spiritul de reclamă și de exagerare, afirmând într-o scrisoare că readucerea Munteniei în sfera de influență a creștinilor se datorează exclusiv sacrificiilor sale, deoarece Laiotă Basarab a fost înfrânt de trupele ungurești înainte ca domnitorul Moldovei să fi intervenit cu oastea lui. Din contră, Ștefan cel Mare recunoaște că acest lucru a fost realizat de el în colaborare cu oștile ungurești”³.

„Când Ștefan cel Mare a pornit spre Moldova, Vlad Țepeș, care nu avea încredere în munteni, l-a rugat să-i lase o gardă formată din două sute de soldați”⁴.

¹ **Ibidem**, pp. 139-140.

² **Ibidem**, p. 140.

³ **Ibidem**, p. 141.

⁴ **Ibidem**.

„În decursul lunii decembrie 1476, Laiotă Basarab s-a întors în Muntenia cu numeroși turci. Cu toate că Vlad Țepeș nu era pregătit de luptă, el a ieșit înaintea dușmanului său în preajma Bucureștilor. Moldovenii au luptat ca niște vrednici ostași ai lui Ștefan cel Mare, 190 dintre ei vărsându-și sângele pentru a-l apăra pe Vlad Țepeș, care a pierit împreună cu ei, ca un voinic”¹.

Pentru acțiunile antiotomane ale lui Ștefan cel Mare, prin care acesta apăra credința creștină, papa Sixt al IV-lea l-a numit, în documentul emis în 13 ianuarie 1477, drept «adevărat atlet al credinței creștine» (*verus christianae fidei athleta*)”².

„Revenirea lui Laiotă Basarab la București a fost ca un nou ghimpe în inima lui Ștefan cel Mare. Pentru a readuce Țara Românească în sfera intereselor sale politice, în noiembrie 1477, domnitorul Moldovei a năvălit cu armata în Muntenia, și după ce i-a alungat de acolo pe turci, a adus toată țara sub stăpânirea lui și l-a așezat la București pe Basarab cel Tânăr Țepeluș, fiul lui Basarab al II-lea, ca prefect al său, a numit pârcălabi moldoveni în cetăți și a dat toate dispozițiile ca Țepeluș să rămână în sfera politicii sale”³.

„Din nefericire însă, acest sistem, realizat cu atâtea sacrificii, n-a durat decât foarte puțin, deoarece Țepeluș n-a întârziat să treacă de partea turcilor, care l-au recunoscut, pentru că Laiotă Basarab căzuse în dizgrație și se refugiase în Ardeal”⁴.

În 19 decembrie 1477, s-a stins din viață Maria de Mangop, cea de-a doua soție a lui Ștefan cel Mare.

¹ Nicolae Iorga, *Op. cit.*, p. 152.

² Calinic Argatu, *Ștefan Vodă al Moldovei și lumea...*, p. 98.

³ Ioan Ursu, *Op. cit.*, pp. 145-146.

⁴ *Ibidem*, pp. 146-147.

În decursul anului 1479, Ștefan cel Mare s-a căsătorit cu „Maria Voichița, fiica lui Radu cel Frumos, care fusese luată prizonieră în 1473, împreună cu mama ei, când viteazul domnitor al Moldovei a cucerit orașul București”¹.

În primăvara anului 1480, Ștefan cel Mare a făcut o incursiune în Țara Românească, fiind ajutat de trupe din Ardeal.

„La 1 iunie 1480, armata lui Țepeluș, din care făceau parte numeroși turci, a fost înfrântă, lăsând pe câmpul de luptă vreo 8.000 de morți. Oștile creștine au exploatat victoria, urmărindu-i pe învinși până la Dunăre, unde au asediat și cucerit toate cetățile. Fiind alungat din țară, Țepeluș s-a refugiat la turci, iar în urma ajutorului primit de la sultan, a reocupat tronul Munteniei”².

„La sfârșitul anului 1480 sau la începutul anului 1481, s-a născut Bogdan Vlad, fiul lui Ștefan cel Mare și al soției sale, Maria Voichița”³.

În 3 mai 1481, a murit sultanul Mahomed al II-lea, fiind urmat la tron de fiul său, Baiazid al II-lea.

„Prin mai-iunie 1481, Țepeluș, ajutat de o oaste turcească, a năvălit în Moldova și a prădat regiunea Siretului, până sub Lunca cea Mare. Ștefan cel Mare a pornit imediat la contraatac și i-a împins pe inamici în Muntenia, până la Râmnic, unde s-a dat bătălia cea mare, în ziua de 8 iulie 1481. Țepeluș și turcii au suferit un dezastru complet”⁴.

În urma victoriei sale, „domnitorul Moldovei l-a instalat în tronul Munteniei pe Vlad Călugăru, fiul lui Vlad Dracul”⁵.

¹ **Ibidem**, p. 399.

² **Ibidem**, p. 149.

³ **Ibidem**, p. 400.

⁴ **Ibidem**, pp. 152-153.

⁵ **Ibidem**, p. 154.

„În noiembrie 1481, Țepeluș, ajutat de oamenii sultanului Baiazid al II-lea, a revenit din nou pe tronul de la București”¹.

„Odată cu topirea zăpezii din anul următor, Ștefan cel Mare a întreprins o nouă expediție în Muntenia. Cu această ocazie, în 10 martie 1482, acesta a cucerit cetatea Crăciuna, din care domnitorii Țării Românești își făcuseră o bază de operații contra Moldovei”².

„Cu prilejul acestei expediții, Vlad Călugărul, sprijinit de oamenii lui Ștefan cel Mare, a pornit împotriva lui Țepeluș, care s-a refugiat peste Olt, unde a fost omorât de boieri, în satul Glogova”³.

Asemenea predecesorilor săi, Vlad Călugărul a trecut imediat de partea turcilor, uitând de ajutorul primit de la Ștefan cel Mare.

„În 6 ianuarie 1483, Elena, fiica lui Ștefan cel Mare cu prima lui soție, s-a căsătorit, la Moscova, cu Ivan cel Tânăr, fiul marelui cneaz al Rusiei, Ivan al III-lea”⁴.

În 10 octombrie 1483, Elena a născut un fiu, care a fost botezat Dumitru, acesta fiind primul nepot al lui Ștefan cel Mare.

În vara anului 1484, Baiazid al II-lea, în fruntea unei puternice armate, a pornit spre Moldova. Cu ajutorul tătarilor și al muntenilor lui Vlad Călugărul, otomanii au cucerit cetatea Chilia, în 14 iulie 1484, iar câteva zile mai târziu, Cetatea Albă.

„Succesul a fost cât se poate de important, căci prin dobândirea Chilie, turcii și-au asigurat stăpânirea asupra Dunării de Jos și a Munteniei, iar prin ocuparea Cetății Albe

¹ **Ibidem**, pp. 155-156.

² **Ibidem**, p. 156.

³ **Ibidem**.

⁴ **Nicolae Iorga**, *Op. cit.*, p. 166.

au obținut controlul absolut asupra Mării Negre, care a devenit un lac turcesc”¹.

Pierderea celor două cetăți a însemnat „o lovitură puternică dată Moldovei, căci de acum înainte, garnizoanele turcești instalate aici vor constitui o permanentă amenințare pentru Moldova, la care se adăugau și greutatea de ordin economic-comercial, căci importurile și exporturile moldovene se făceau prin aceste două cetăți-porturi”².

„În urma pierderii celor două cetăți, Ștefan cel Mare era conștient că turcii puseseră piciorul în țară și dacă situația rămânea neschimbată, neatârarea Moldovei era greu atinsă. El a stăruit numaidecât pe lângă regele Cazimir al IV-lea al Poloniei să-i dea ajutor pentru recucerirea cetăților, dacă nu-i dăduse atunci când putea să le apere. Pentru a dobândi acest ajutor, Ștefan cel Mare a hotărât să facă un mare act, închinarea personală către regele polon, satisfăcându-i în acest fel orgoliul, care devenea tot mai mare, cu cât steaua domnitorului Moldovei strălucea tot mai puternic pe cer. Ștefan cel Mare a decis în această împrejurare grea a țării sale să pună genunchiul în pământ înaintea unui rege, care era departe de a ajunge la genunchii lui”³.

„În 15 septembrie 1485, la Colomeea, Ștefan cel Mare a depus jurământul în fața regelui Cazimir al IV-lea al Poloniei, fiind însoțit de marii boieri și de curteni”⁴, „iar steagul Moldovei s-a plecat înaintea unui bătrîn încoronat, care nu era în stare să lupte nici cât cel din urmă dintre boierii care-l înconjurau pe Ștefan cel Mare”⁵.

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 166.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 79.

³ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 86.

⁴ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 172.

⁵ Nicolae Iorga, *Op. cit.*, p. 171.

„Informat de faptul că Ștefan cel Mare era pe cale să strângă relațiile cu polonii, cu intenția de a recuceri cele două cetăți pierdute, sultanul Baiazid al II-lea a trimis imediat o armată în Moldova, pe care a jefuit-o, tocmai în momentul în care viteazul domnitor trecuse în Polonia pentru a presta jurământul de credință în fața lui Cazimir al IV-lea”¹. „Astfel, pe când Ștefan cel Mare se afla în drum spre Colomeea, o mulțime de turci, pornind din Chilia și Cetatea Albă, au năvălit în Moldova și au pătruns până la Suceava, pe care au prădat-o și au ars-o, rămânând numai cetatea. Otomanii au adus cu ei și un pretendent la tron, numit Petre Hronot”².

Aflând despre invazia turcilor în Moldova, „Ștefan cel Mare s-a întors acasă în mare grabă, fiind însoțit de 3000 de cavaleri poloni, trimiși de regele Cazimir al IV-lea, pentru a-l ajuta pe domn să-i alunge pe otomani”³.

Pe când turcii ardeau Suceava, domnitorul Moldovei a revenit în țară, „iar otomanii, împreună cu pretendentul la tron, s-au făcut nevăzuți pe drumurile pe care toamna începea să le acopere de neguri”⁴. „Cu oastea pe care și-a înjghebat-o și cu micul ajutor polon, Ștefan cel Mare și-a curățit țara de turci, care s-au retras jefuind și arzând. În apropiere de Chilia, otomanii i-au ieșit înainte, iar în lupta crâncenă care a avut loc la Cătlăbuga, în 16 noiembrie 1485, domnitorul Moldovei i-a biruit”⁵, „dar cetățile Chilia și Cetatea Albă nu le-a mai putut scoate de la ei”⁶.

În martie 1486, sultanul a trimis o nouă armată în Moldova, cu gândul de a-l înlătura de la domnie pe Ștefan cel Mare și a-l instala în locul lui pe Petre Hronot.

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 169.

² *Ibidem*, p. 177.

³ *Ibidem*, p. 176.

⁴ Nicolae Iorga, *Op. cit.*, p. 171.

⁵ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 177.

⁶ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 87.

„Urmările cuceririi Chiliei și Cetății Albe de către turci se vedeau deja, în raidurile de pradă ale otomanilor, care, asemenea vulturilor, se repezeau asupra Moldovei din cuibul lor”¹.

„În 6 martie 1486, în bătălia de la Șcheia, turcii au fost zdrobiți de oastea lui Ștefan cel Mare, iar Petre Hronot a fost prins și decapitat”².

„În anul 1479, venețienii au încheiat pace cu turcii. În 1483, Matei Corvin a semnat și el un armistițiu cu sultanul Baiazid al II-lea”³, iar „în 1489, polonii au încheiat, la rândul lor, un armistițiu cu Poarta Otomană”⁴.

„În această situație, Ștefan cel Mare a fost nevoit, în anul 1489, să încheie un tratat de pace cu turcii, plătind Imperiului Otoman un haraci anual de 3000 de florini venețieni”⁵, „jumătate din tributul achitat de Muntenia”⁶.

„Probabil că în anul 1489 Ștefan cel Mare a primit din partea regelui Matei Corvin două feude în Transilvania: Ciceul cu 60 de sate, pe Valea Someșului, și Cetatea de Baltă, cu toate teritoriile care țineau de ea, pe Târnava Mică, ca o compensație pentru pierderea Chiliei și a Cetății Albe”⁷.

„În toiu verii anului 1490, moldovenii au năvălit în Pocuția, o țărișoară de la granița de nord a Moldovei, și au pus stăpânire pe o bună parte din ea. Ștefan cel Mare știa prea bine că Pocuția aparținuse bunicului său, Alexandru cel Bun, pe care nevrednicii săi urmași au cedat-o polonilor, fără ca aceștia să fi plătit toată suma pentru care fusese amanetată. Domnitorul Moldovei a ocupat Pocuția și pentru a compensa în acest fel

¹ **Ibidem.**

² **Ioan Ursu, Op. cit., p. 178.**

³ **Emil Turdeanu, Art. cit., p. 56.**

⁴ **Ibidem, p. 59.**

⁵ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Sfinți daco-romani..., p. 79.**

⁶ **Ioan Ursu, Op. cit., p. 188.**

⁷ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Sfinți daco-romani..., p. 79.**

pierderile teritoriale din sudul Basarabiei. După ce au așezat garnizoane în orașele cucerite și în teritoriul ocupat, oștenii lui Ștefan cel Mare, încărcăți cu diferite prăzi, cu numeroase turme de vite și cu mulțime de robi, s-au întors în Moldova”¹.

„În 7 iunie 1492, regele Cazimir al IV-lea Jagello al Poloniei a murit, fiind urmat la tron de fiul său, Ioan Albert, un om hotărât să acționeze pentru a-și mări țara”².

La vremea respectivă familia Jagello era extrem de influentă în Europa, Albert fiind regele Poloniei, fratele acestuia, Vladislav, era regele Ungariei și al Boemiei, alt frate, Alexandru, deținea funcția de mare duce al Lituaniei, în timp ce un alt frate, cardinalul Frederic, era episcopul Varșoviei și primatul Poloniei.

„În primăvara anului 1494, Albert al Poloniei a organizat, la Leutschau, un congres al fraților Jagello. Capetele încoronate au hotărât să-l forțeze pe Ștefan cel Mare să recunoască suzeranitatea regelui Albert, iar în cazul în care acesta ar refuza, să-l alunge cu armele din țară și să așeze în locul său în Moldova pe Sigismund, fratele lor mai mic, care nu conducea niciun principat și era întreținut printr-o rentă anuală de 8.000 de ducăți, plătită de regele Poloniei. Prin instalarea lui Sigismund pe tronul Moldovei, regele Albert ar fi scăpat de sarcina incomodă a rentei și, în același timp, și-ar fi realizat visul de a lega Moldova de interesele Poloniei”³. „Planul lui Albert era grandios, pentru că ar fi acordat familiei Jagello preponderența politică în răsăritul Europei și ar fi făcut din ea scutul lumii creștine contra păgânului”⁴.

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, pp. 191-192.

² *Ibidem*, p. 193.

³ *Ibidem*, pp. 195-196.

⁴ *Ibidem*, p. 194.

„În realizarea planului său, Albert a comunicat curților creștine că proiectează o expediție contra turcilor. Pentru ca să-l înșele pe Ștefan cel Mare, i-a trimis vorbă, prin doi soli de frunte, că intenționează să pornească războiul sfânt împotriva păgânilor și i-a cerut domnitorului Moldovei sprijin în acest sens. Ștefan cel Mare a promis ajutorul solicitat, cu condiția ca oștile lui să se alăture celor polone abia după ce acestea vor ajunge la Dunăre sau la Chilia și Cetatea Albă. Din răspunsul lui Ștefan cel Mare reiese că acesta a înțeles planul regelui Albert, pentru că numai așa se explică prudența extraordinară de care a dat dovadă”¹.

„În 28 iulie 1496 s-a stins din viață Alexandru, fiul cel mai mare al viteazului domnitor al Moldovei”².

În 1497, Ștefan cel Mare l-a asociat la domnie pe Bogdan, fiul său cu Maria Voichița.

În același an, regele Poloniei „i-a trimis lui Ștefan cel Mare o solie, prin care îl înștiința că va veni personal pentru a-l ajuta pe domnitorul Moldovei la recucerirea cetăților Chilia și Cetatea Albă din mâinile păgânilor. Ștefan, care urmărise cu stăruință toate uneltirile, a priceput ce fel de ajutor va primi din Polonia, cu atât mai mult cu cât oamenii săi din țara vecină îi transmiseseră adevăratul scop al expediției, pe care regele nu îl mai tăinuia, învinuindu-l pe domnitorul Moldovei că s-a aliat cu turcii și îi amenință regatul. În această situație, Ștefan cel Mare s-a adresat turcilor și le-a cerut ajutorul împotriva polonilor. Temându-se de o cursă, sultanul și-a trimis doar o treime din armată peste Dunăre, iar restul soldaților au rămas în sudul fluviului, de pază”³.

¹ **Ibidem**, p. 197.

² **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 111.

³ **Ibidem**, pp. 92-93.

„În 9 august 1497, Albert și-a așezat tabăra în apropiere de Nistru”¹. „Domnitorul Moldovei i-a trimis o solie, prin care i-a mulțumit regelui pentru ajutorul oferit în cucerirea Chilie și a Cetății Albe, rugându-l să nu pătrundă de-a dreptul prin Moldova, pentru a nu strica țara, ci să apuce spre cele două cetăți pe la est de Nistru, prin Podolia și Galiția”².

„În curând însă, Ștefan cel Mare a aflat de la spionii săi că regele Poloniei nu a apucat drumul Cameniței, care ducea spre turci, ci se îndrepta direct spre Moldova. Atunci a trimis din nou emisari la Albert, care l-au întrebat dacă vrea să intre în Moldova ca prieten sau ca inamic. Drept răspuns, regele i-a aruncat pe solii lui Ștefan cel Mare la închisoare în Lemberg”³, „a trecut Nistrul pe la Mihălceni și a pornit spre Cernăuți”⁴.

Atunci domnitorul Moldovei „și-a mobilizat ostașii și și-a luat toate măsurile de apărare. Pentru ca să poată păstra contactul cu oștile ardeleni, pe care le aștepta să sosească prin pasul Oituz și cu cele turcești și muntene, el și-a ales ca loc de concentrare și de manevră al trupelor sale orașul Roman”⁵.

„În 27 august 1497, Ștefan cel Mare a părăsit Suceava, pentru a lua comanda oastei, care era formată din vreo 40.000 de ostași moldoveni, nu însă înainte de a-și lăsa străjile să supravegheze și să hărțuiască puternicul inamic”⁶.

„Regele Albert, care se aștepta ca boierii moldoveni să treacă de partea lui, s-a îndreptat spre Suceava, unde trebuia intalnat ca domnitor fratele său, Sigismund. La 24 septembrie 1497, armata polonă, care număra vreo 100.000 de luptători, și-a fixat tabăra lângă capitala Moldovei, iar două zile mai târziu a

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 206.

² A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 93.

³ Ioan Ursu, *Op. cit.*, pp. 206-207.

⁴ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 93.

⁵ Ioan Ursu, *Op. cit.*, pp. 207-208.

⁶ *Ibidem*, p. 209.

început bombardarea cetății cu tunurile grele. Două dintre acestea erau de o mărime extraordinară, pentru că unul era tras de 40, iar celălalt de 50 de cai”¹.

„Ștefan cel Mare a făcut manevre atât de iscusite cu oastea concentrată la Roman, încât în decurs de trei săptămâni a izbutit să taie toate legăturile regelui Albert cu Polonia și să-l strângă între focul vitejilor apărători din cetate și între puternicul clește al oastei sale. Rolurile au fost astfel, în curând, inversate. Din asediator, cum fusese la început, regele Albert a ajuns să fie înconjurat din toate părțile de oștile lui Ștefan, căci moldovenii au ocupat nu numai căile de retragere spre Polonia, ci toate drumurile care duceau la Suceava și i-au împiedicat pe poloni să se aprovizioneze. Prin lupte mici și hărțuiri continue, ostașii lui Albert au fost puși în imposibilitatea de a căuta provizii. Foametea n-a putut fi astfel înlăturată. Ea a completat demoralizarea năvălitorilor”².

„Pe când regele Albert s-a văzut înconjurat și condamnat la foamete, Ștefan cel Mare a primit ajutor de la unguri, munteni și turci. Voievodul Ardealului sosise cu 12.000 de ostași, iar sultanul i-a trimis 2000 de turci. Cu ajutorul acestora, domnitorul Moldovei a reușit să respingă toate asalturile pe care le-au dat polonii, ca să-și facă drum pentru strângerea de provizii. Lui Albert nu-i mai rămânea altă scăpare decât să facă pace”³.

„Toate eforturile mediatorilor pentru încheierea păcii au rămas însă zadarnice, pentru că domnitorul Moldovei abia s-a lăsat convins să accepte un armistițiu de câteva luni, cu condiția ca invadatorii să se întoarcă în Polonia pe același drum pe care au venit”⁴, „pentru a nu pustii țara și în altă parte. „Ștefan cel

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, p. 211.

³ **Ibidem**, p. 212.

⁴ **Ibidem**, p. 214.

Mare, știind că regiunea pe unde trecuseră polonii fusese jefuită într-un chip înspăimântător și că nu mai oferea nicio posibilitate de a fi prădată și deci vreun mijloc de a mai aproviziona o armată, locuitorii fiind fugiți prin alte părți, impusese regelui această condiție, care făcea cu neputință ieșirea lui din Moldova sau silea armata polonă să piară aproape în întregime de foame. Viteazul domnitor era convins că Albert va apuca o altă cale pentru a părăsi Moldova și va încălca în acest fel condiția armistițiului, iar prin aceasta el va avea motiv de răzbunare, pe care o dorea cu atâta foc”¹.

„În 19 octombrie 1497, regele polon pornea la drum, alături de oștirea sa, umilit și descurajat”².

„Deși a acceptat cu mare greutate armistițiul și l-a lăsat pe voievodul Ardealului să se întoarcă acasă imediat după încheierea acestuia, totuși Ștefan cel Mare nu și-a demobilizat armata, nici nu le-a dat drumul oștilor trimise de turci și de munteni, ci a pornit cu acestea în urmărirea polonilor, care, cu toate că își luaseră obligația de a se întoarce în țara lor pe același drum pe care veniseră, au apucat pe altă cale mai scurtă și mai bogată în provizii”³, „năpustindu-se în toate părțile după pradă”⁴.

„În 22 octombrie, polonii au ajuns în orașul Siret, iar trei zile mai târziu și-au fixat tabăra în apropierea pădurii de lângă satul Cosmin, așteptându-se la un atac din partea domnitorului Moldovei, pentru că nesocotiseră condiția impusă la încheierea armistițiului”⁵.

¹ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, pp. 95-96.

² Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 215.

³ *Ibidem*, pp. 215-216.

⁴ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 96.

⁵ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 215.

„În dimineața zilei de 26 octombrie 1497, polonii au părăsit tabăra din marginea pădurii și au început marșul prin lungul defileu din Codrii Cosminului. Ștefan cel Mare a așteptat până când soldații au ajuns pe la mijlocul pădurii. Când a constatat că cea mai mare parte a armatei dușmane era intrată în defileu, iar în tabăra de lângă pădure rămăseseră oști puține, a atacat violent din spate și din flanc, luând în același timp măsuri ca trupe de cavalerie moldovenești să închidă ieșirea din defileu. Panica produsă a fost de nedescris. Din cauza numeroaselor care, a tunurilor și a drumului îngust, polonii nu și-au putut desfășura forțele pentru luptă și, în învălmășeala produsă, o mare parte dintre ei și-a găsit mormântul în această pădure. Contingentul Cavalerilor Teutoni a fost distrus. Floarea nobilimii a pierit pe câmpul de luptă și foarte mulți dintre ei au căzut prizonieri. Toate tunurile grele, care asediaseră Suceava, au fost capturate, la fel și aproape toate armele. Toate bagajele au căzut în mâinile moldovenilor, împreună cu cea mai mare parte dintre steaguri și care. Prada a fost dintre cele mai bogate. Cei mai mulți prizonieri au fost uciși, unii au fost vânduți ca sclavi, iar numeroși dintre ei au fost duși în robie de către turci”¹.

„Regele Albert, care se afla într-o trăsură, fiind bolnav, de abia a putut scăpa cu fuga”².

„Rămășițele oștilor polone au fost concentrate de rege într-o tabără de lângă satul Cosmin, fiind urmărite și hărțuite neconținut de oamenii lui Ștefan cel Mare”³.

„Cu desăvârșire istovit, regele Albert a ajuns la Cernăuți, unde i-a sosit un ajutor format din 1.000 de ostași lituanieni,

¹ **Ibidem**, pp. 217-218.

² **Ibidem**, p. 217.

³ **Ibidem**, p. 219.

trimiși de fratele său, ducele Alexandru. Sosirea acestui ajutor a ridicat puțin moralul trupelor epuizate și descurajate”¹.

„Pe când regele se afla la Cernăuți, într-o situație disperată, un corp de cavaleri mazuri alerga spre el dinspre Sniatyn, pentru a-i veni în ajutor. Îndată ce domnitorul Moldovei a aflat despre acest corp, i-a dat ordin vornicului Boldur să-i iasă în întâmpinare cu o mică oaste. Vornicul a trecut Prutul și în 29 octombrie, la Lențești, i-a biruit pe mazuri, foarte mulți dintre ei căzând pe câmpul de luptă”².

„A doua zi, Ștefan cel Mare i-a atacat pe poloni la Cernăuți, în timp ce aceștia treceau Prutul”³ „și i-a bătut fără milă. Atât de mare a fost nenorocirea polonilor, încât din zece abia unul s-a întors acasă cu regele”⁴, de aceea, „în scrierile de după aceste lupte, Moldova a fost numită «mormântul polonilor»”⁵.

„Ostașii poloni căzuți prizonieri au fost înjuțați la plug și puși să are o câmpie, fiindcă au încercat să pună jugul pe grumazul moldovenilor”⁶.

„Din numeroasele prăzi, Ștefan cel Mare i-a trimis o parte sultanului, în semn de mulțumire pentru cei 2.000 de soldați turci care au luptat alături de el. În același timp, domnitorul nu a uitat să-i răsplătească pe vitejii săi ostași și pe boieri, care au făcut zid în jurul lui în momentele cele mai disperate”⁷.

„Ștefan cel Mare și-a trimis apoi oștenii acasă, fiecare pe la ale sale, poruncind tuturor să se adune în ziua de Sfântul Nicolae la Hărlău. Și s-au strâns cu toții în ziua aceea, iar domnitorul a făcut ospăț mare tuturor boierilor și vitejilor săi,

¹ **Ibidem**, p. 220.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**, p. 221.

⁴ **Ibidem**, p. 223.

⁵ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 98.

⁶ **Nicolae Grigoraș**, *Op. cit.*, p. 290.

⁷ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, pp. 223-224.

oferindu-le daruri scumpe, fiecăruia după destoinicia lui, după care i-a trimis la casele lor, învățându-i să-L laude și să-L binecuvinteze pe Dumnezeu, pentru că toate sunt cu puțință numai cu ajutorul lui Dumnezeu”¹.

„În luna mai 1498, Bali Beg a năvălit în Polonia cu 40.000 de ostași turci și a jefuit-o în mod cumplit. Regele Albert nu le-a putut opune nicio rezistență și otomanii s-au întors acasă nevătămați, cărând cu ei o pradă bogată”².

„Ștefan cel Mare nu a fost mulțumit numai cu distrugerea oastei polone din octombrie 1497, cu capturarea armelor și a bagajelor, ci a ținut să-i răspundă regelui Albert printr-o expediție în Polonia. De aceea, în iunie 1498, domnitorul Moldovei a prădat Podolia și Galiția până la Lemberg. Regele Albert nu a avut oaste ca să i se împotrivescă, iar Ștefan cel Mare s-a întors în Moldova cu multă pradă”³, „aducând cu el aproape 100.000 de robi, pe care i-a vândut tătarilor și turcilor”⁴.

„Opera de devastare a Poloniei a fost completată de tătari, care au năvălit în această țară în iulie 1498, luând cu ei o mulțime de robi și numeroase bogății”⁵.

Văzându-și țara jefuită și în mare pericol, regele Albert „l-a rugat pe Ștefan cel Mare să cadă la pace”⁶.

„În aprilie 1499, reprezentanții domnitorului Moldovei se aflau la Cracovia, unde au încheiat un tratat de alianță cu Polonia. Cum însă acest tratat nu i-a convenit lui Ștefan cel Mare, el a introdus și alte clauze, mai favorabile, semnând actul la Hârâu, în 12 iulie 1499. Acest tratat însemna nu numai sfârșitul ostilităților dintre cele două țări, ci pune bazele unei

¹ **Ibidem**, p. 224.

² **Ibidem**, p. 226.

³ **Ibidem**, pp. 225-226.

⁴ **Ibidem**, pp. 226-227.

⁵ **Ibidem**, p. 227.

⁶ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 99.

coaliții antiotomane, formată din Ungaria, Polonia, Lituania și Moldova. Tratatul acesta de alianță ofensivă și defensivă a încununat eforturile depuse de Ștefan cel Mare pentru ridicarea țării sale. Niciodată până acum Moldova nu a obținut un succes diplomatic atât de mare. Pentru prima dată domnitorul Moldovei era tratat pe picior de egalitate cu regele Poloniei. Orice umbră de vasalitate față de Polonia a fost înlăturată, regele Albert numindu-l pe Ștefan cel Mare «prieten iubit»¹.

„În 1499, Veneția a intrat în război cu Imperiul Otoman, iar papa Alexandru al VI-lea depunea eforturi pentru a înjgheba o ligă antiotomană puternică. În 1500 a expirat armistițiul dintre Ungaria și Poarta Otomană, pe care regele Vladislav nu l-a mai reînnoit, ci din contră, a încheiat o alianță cu Veneția și cu Ludovic al XII-lea, regele Franței, în contra Semilunei, formându-se iarăși o ligă antiotomană. Viteazul domnitor al Moldovei a exploatat această situație favorabilă, refuzând să le mai plătească tribut turcilor, iar solului care a venit după bani, i-a tăiat nasul și i-a scos ochii”².

În 7 martie 1490, Ivan cel Tânăr, fiul marelui cneaz al Rusiei, Ivan al III-lea și ginerele lui Ștefan cel Mare, a murit (de podagră sau otrăvit), iar moștenitor al tronului moscovit a fost desemnat Dumitru, fiul său și nepotul lui Ștefan cel Mare.

În 4 februarie 1498, pe când Dumitru avea 15 ani, a fost asociat la domnie de către bunicul său, Ivan al III-lea, fiind încoronat în catedrala Adormirea Maicii Domnului din Moscova.

Întrucât Maria Borisovna, prima soție a lui Ivan al III-lea (mama lui Ivan cel Tânăr) s-a stins prematur din viață, marele cneaz s-a căsătorit cu o prințesă bizantină, Sofia Paleolog. În urma uneltirilor Sofiei, care voia ca fiul ei, Vasile, să moștenească

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, pp. 232-233.

² *Ibidem*, p. 235.

tronul Rusiei, Dumitru a căzut în dizgrație, iar în aprilie 1502 a fost aruncat în închisoare, la fel și mama lui, Elena, fiica lui Ștefan cel Mare. (Elena a încetat din viață în 18 ianuarie 1505, iar fiul ei a murit în 1509).

Aflând despre întemnițarea fiicei și a nepotului său, Ștefan cel Mare s-a răzbunat pe marele cneaz al Rusiei, aruncând în închisoare doi soli ruși, care la întoarcerea din Italia au trecut prin Moldova. Ivan al III-lea a făcut mai multe intervenții pentru ca emisarii lui să fie eliberați din temniță, însă cât timp viteazul domnitor s-a aflat în viață, solii ruși au rămas după gratii¹.

Ștefan cel Mare a fost un om foarte religios, fiind profund atașat de valorile credinței creștine.

Domnitorul Moldovei l-a avut ca duhovnic pe Sfântul Daniil Sihastrul, iar principalii săi sfetnici au fost întotdeauna mitropolitul de la Suceava și episcopii de la Roman și Rădăuți, „care făceau parte din sfatul țării și semnau în acte imediat după domnitor și fiii săi”².

„Ștefan cel Mare nu a fost numai un luptător genial, ci și un mare organizator al statului și al Bisericii. Din Biserică el a făcut pârghia pentru consolidarea Moldovei și în Biserică a avut cel mai puternic sprijin, atât în vremuri bune cât și în cele grele. În timpul lui, între stat, reprezentat prin domnitor, și Biserică a existat o legătură puternică, precum între trup și suflet”³.

„Conștiința de creștin a viteazului domnitor s-a manifestat în multe feluri și împrejurări. În primul rând”⁴, „el avea convingerea pe care a mărturisit-o, cu smerenie, în fiecare document, că domnea «În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh,

¹ A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 106.

² Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 368.

³ *Ibidem*, p. 367.

⁴ Acad. Prof. Univ. Dr. Emilian Popescu, *Chipul creștin-ortodox al lui Ștefan cel Mare*, articol publicat în volumul: „Ștefan cel Mare și Sfânt - apărător al creștinătății”, Editura Pallas, Focșani, 2004, p. 53.

Treimea Sfântă, de o ființă și nedespărțită», iar domnitor al Țării Moldovei era «din mila lui Dumnezeu»¹. „Această titulatură o folosea în documentele oficiale, în pisanii bisericii și în alte împrejurări. Ca domnitor creștin el era ales și uns prin voința lui Dumnezeu și drept urmare se afla permanent sub purtarea Lui de grijă. Realizările voievodului, și mai ales victoriile în războaie, erau toate obținute «cu ajutorul lui Dumnezeu»”². „Ștefan cel Mare nu atribuia aceste victorii geniului său ostășesc, ci le considera o binecuvântare de la Dumnezeu”³.

„Permanent ocrotitoare, mâna nevăzută a lui Dumnezeu a lucrat mereu în viața și faptele evlaviosului voievod al Moldovei, Ștefan cel Mare și Sfânt”⁴. „În unele lupte purtate cu dușmanii, ajutorul domnitorului moldovean nu venea numai de la Dumnezeu și Maica Domnului, ci și de la sfinții militari: Gheorghe, Dumitru și Procopie. Astfel, vorbind despre lupta din 8 iulie 1481 de la Râmnic, cu Țepeluș, Letopisețul I de la Putna consemnează: «Cu voia lui Dumnezeu și cu mijlocirea și ajutorul Sfântului Mucenic Procopie, Ștefan voievod a biruit și l-a alungat din țară pe Țepeluș»”⁵.

„Înainte de începerii bătăliei din Codrii Cosminului, din 26 octombrie 1497, împotriva armatei polone comandate de regele Ioan Albert, când preoții care însoțeau oștirea slujeau Sfânta Liturghie lângă flamura domnească, lui Ștefan cel Mare biruința

¹ **Conf. Univ. Dr. Ionel Ene**, *Religiozitatea binecredinciosului voievod Ștefan cel Mare și Sfânt după documente*, articol publicat în volumul: „Ștefan cel Mare și Sfânt - apărător al creștinătății”, Editura Pallas, Focșani, 2004, p. 132.

² **Acad. Prof. Univ. Dr. Emilian Popescu**, *Chipul...*, p. 53.

³ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 406.

⁴ **Nestor, Mitropolitul Olteniei**, *Cuvânt de preamărire la canonizarea binecredinciosului voievod Ștefan cel Mare și Sfânt*, articol publicat în volumul: „Ștefan cel Mare și Sfânt 1504-2004. Biserica. O lecție de istorie”, Editura Mușatinii, 2004, p. 10.

⁵ **Acad. Prof. Univ. Dr. Emilian Popescu**, *Chipul...*, p. 54.

i s-a arătat în vedenie, deasupra oștenilor lui venindu-i în ajutor Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, călare și înarmat ca un viteaz, spre izbânda oastei moldovene”¹. „De aceea Letopisețul II de la Putna relatează: «Și luând domnitorul Moldovei pe Dumnezeu în ajutor și pe Preacurata lui Maică și pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, i-a lovit pe poloni și i-a învins»”².

„După spusa cronicarilor, pregătirea lui Ștefan cel Mare pentru confruntările cu dușmanii Moldovei era precedată de propria pregătire duhovnicească, adică de post și rugăciune, iar după victorie sau înfrângere făcea același lucru. El a fost «atletul credinței creștine», după cum l-a numit papa Sixt al IV-lea, dar și «biciul cu care Dumnezeu l-a lovit pe sultanul Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului»”³.

„Dacă citim documentele emise de Ștefan cel Mare, descoperim un om care își cunoștea și recunoștea păcatele”⁴. Numeroasele sale danii din țară și de la Muntele Athos erau făcute și pentru iertarea păcatelor personale și ale familiei sale, „cerându-le celor pe care îi miluia pentru cine și cum să se roage”⁵.

Viteazul domnitor a fost cel mai mare ctitor de lăcașuri de cult din istoria Moldovei. Cronicarul Ion Neculce a afirmat că „«Ștefan Vodă, câte războaie a purtat, atâtea biserici a ridicat». Într-adevăr, niciunul dintre domnitorii Moldovei nu a zidit atâtea lăcașuri de închinăciune, dovedind și prin aceasta cât de puternică era credința lui”⁶. Conform unei tradiții din veacul al XVII-lea,

¹ Nestor, Mitropolitul Olteniei, *Cuvânt de preamărire...*, p. 10.

² Acad. Prof. Univ. Dr. Emilian Popescu, *Chipul...*, p. 54.

³ Conf. Univ. Dr. Ionel Ene, *Religiozitatea...*, p. 130.

⁴ *Ibidem*, p. 131.

⁵ *Ibidem*, p. 134.

⁶ Teodor Manolache, *Ștefan cel Mare și viața religioasă din vremea sa*, articol publicat în volumul: „Ștefan cel Mare și Sfânt 1504-2004. Biserica. O lecție de istorie”, Editura Mușatinii, 2004, p. 74.

Ștefan cel Mare a ridicat patruzeci și patru de biserici. Până astăzi s-au păstrat documente pentru treizeci și două lăcașuri de cult, dar cu siguranță ele au fost mai multe.

„Mănăstirea Putna a fost principala ctitorie a lui Ștefan cel Mare, care a devenit necropola lui și a familiei sale. Mănăstirea Putna a devenit încă din vremea domniei lui Ștefan cel Mare cel mai de seamă centru cultural și artistic al Moldovei, cu iradieri departe, în afara hotarelor țării”¹.

Ștefan cel Mare a mai ctitorit mănăstirile: Dobrovăț, Tazlău și Voroneț. „Biserica Mănăstirii Voroneț a fost ridicată în mai puțin de patru luni, între 26 mai și 14 septembrie 1488. Ea și-a câștigat un renume deosebit în lumea întreagă pentru picturile sale exterioare, realizate în jurul anului 1547”². Biserica Mănăstirii Voroneț face parte din Patrimoniul Mondial UNESCO.

Ștefan cel Mare a ridicat biserici în localitățile: Baia, Bădăuți, Borzești, Botoșani, Dobrovăț, Dorohoi, Hârlău, Huși, Iași, Milișăuți, Piatra Neamț, Popăuți, Războieni, Râmnicu Sărat, Reuseni, Suceava, Tazlău, Vaslui, Volovăț, Voroneț, Pătrăuți (înscrisă pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO), precum și „biserica Mănăstirii Neamț, monument care încununează stilul moldovenesc conturat în epoca lui Ștefan cel Mare”³.

Neîntrecutul ctitor moldovean a ridicat paraclisul „Sfântul Ioan cel Nou” de la Mănăstirea Bistrița.

Tot lui Ștefan cel Mare îi sunt atribuite bisericile din: Cetatea Albă, Chilia, Cotnari, Feleac (în județul Cluj), Florești

¹ Acad. Prof. Univ. Dr. Ștefan Ștefănescu, *Epoca ștefaniană - o perioadă de afirmare a identității europene a poporului român*, articol publicat în volumul: „Ștefan cel Mare și Sfânt - apărător al creștinătății”, Editura Pallas, Focșani, 2004, pp. 91-92.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 80.

³ *Ștefan cel Mare și Sfânt 1457-1504. Bibliografie...*, p. 23.

(lângă Vaslui), Scânteia, Stroiești, Șcheia, Ștefănești și Vad (în județul Cluj).

Ștefan cel Mare este considerat ctitorul Bisericii Șipote, care a existat pe platoul Cetății Suceava, dar și al unei biserici ridicate la renumita Mănăstire Căpriana.

De asemenea, se crede că Ștefan cel Mare a ctitorit Mănăstirea Trestiana, fosta mănăstire Biserican, Schitul Nacului de la Cetatea Brudureștilor, dar și câte un paraclis, în cetățile Hotin și Neamț.

„Numeroase dintre lăcașurile de cult ridicate de Ștefan cel Mare au valoare de monumente de artă religioasă, reprezentative pentru nivelul de civilizație a Epocii ștefaniene, când s-a cristalizat în arhitectură stilul moldovenesc”¹, „Mănăstirea Putna fiind prototipul stilului moldovenesc în arhitectura bisericească”².

„Considerată ca «artă regală», arhitectura moldovenească, religioasă și civilă, din vremea lui Ștefan cel Mare a fost și a rămas până astăzi «marele martor» al istoriei Moldovei din perioada în care aceasta era «santinela Europei creștine»”³.

„Unele dintre bisericile ctitorite de Ștefan cel Mare au fost împodobite cu picturi. Cronicarul Ion Neculce, în lucrarea sa «O samă de cuvinte», scria că și biserica Mănăstirii Putna a fost zugrăvită «și pe dinlăuntru și pe dinafară», dar pictura inițială nu a ajuns până la noi”⁴. Astfel, în timpul lui Ștefan cel Mare a apărut pentru prima dată pictura murală exterioară a unei biserici.

¹ Acad. Prof. Univ. Dr. Ștefan Ștefănescu, *Art. cit.*, p. 92.

² Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Cinci sute de ani de la fondarea Mănăstirii Putna (iulie 1444 - iulie 1966)*, articol publicat în volumul: „Ștefan cel Mare și Sfânt 1504-2004. Biserica. O lecție de istorie”, Editura Mușatinii, 2004, p. 34.

³ Acad. Prof. Univ. Dr. Ștefan Ștefănescu, *Art. cit.*, p. 92.

⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, pp. 80-81.

În timpul lui Ștefan cel Mare, mănăstirile din Moldova nu erau simple vetre de sihăstrie, ci în acestea se desfășura o bogată activitate cultural-artistică, precum „copierea unor manuscrise, fie cărți de slujbă, fie traduceri din literatura patristică. Sub îndrumarea stareților Ioasaf, Paisie și Spiridon, Mănăstirea Putna a devenit cel mai însemnat centru cultural-artistic al țării. Un ieromonah de aici, cu numele Nicodim, a copiat, în 1473, un Tetraevanghel slavon, cea mai reușită operă caligrafică-miniaturistică din epoca marelui domnitor”¹.

„În aceleași mănăstiri s-a dezvoltat arta bisericească, cu toate ramurile ei. Pe lângă picturile și manuscrisele menționate, se mai păstrează din timpul lui Ștefan cel Mare numeroase piese de broderie și de argintărie, între ele mai multe epitrahile lucrate pentru Mănăstirea Putna, dar mai ales acoperământul de mormânt al Mariei de Mangop, una dintre cele mai remarcabile piese de acest gen”².

„Gloria cea mai limpede a Mănăstirii Putna, opera ei cea mai desăvârșită, o constituie broderia religioasă. Nicăieri, în nicio țară ortodoxă și în nicio epocă, nu a înflorit un mănunchi mai bogat și mai unitar de imagini sfinte brodate pe largi urzeli de mătase, ca în Putna lui Ștefan cel Mare”³.

Evlaviosul domnitor a făcut danii extrem de generoase Bisericii, dintre care vom prezenta doar câteva. În primul rând acesta a avut grijă de principala lui ctitorie, „Mănăstirea Putna, care a devenit cea mai bogată și mai bine înzestrată mănăstire din Moldova. În 1490 aceasta avea 16 sate, iar în 1503 deținea 30 de sate”⁴.

¹ **Ibidem**, p. 81.

² **Ibidem**.

³ **Emil Turdeanu**, *Art. cit.*, p. 68.

⁴ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 373.

„În 1490, Ștefan cel Mare a confirmat stăpânirea Episcopiei de Rădăuți peste 50 de sate”¹.

„În 1499, credinciosul domnitor a dăruit Mănăstirii Bistrița mai multe sate și vii la Hârlău”².

Generozitatea lui Ștefan cel Mare nu s-a limitat doar la țara lui, pentru că acesta a venit în ajutorul mai multor mănăstiri din Muntele Athos. Astfel, „în timpul îndelungatei sale domnii, acesta a înzestrat Mănăstirea Zografu cu odoare și manuscrise, iar pe la 1502 a refăcut întreaga mănăstire”³. De asemenea, evlaviosul domnitor „a refăcut din temelie Mănăstirea Grigoriu”⁴.

Ștefan cel Mare a mai sprijinit financiar mănăstirile athonite: Sfântul Pavel, Costamonitu, Vatoped și Sfântul Pantelimon, precum și „Biserica «Adormirea Maicii Domnului» (Protaton) din Kareia, centrul administrativ al Sfântului Munte”⁵.

Spre sfârșitul vieții sale, Ștefan cel Mare s-a îmbolnăvit de podagră. „Pentru că pătimea și de un reumatism articular, care nu fusese îngrijit”⁶, „în octombrie 1503 mâinile și picioarele voievodului erau înțepenite”⁷. „Medicul venețian Leonardo de Massari, care l-a consultat pe bătrânul domnitor, a constatat că acesta avea picioarele acoperite cu răni și nu își mai putea mișca nici mâinile, nici picioarele. Când a ajuns la Suceava, Ieronim de Cesena, un medic trimis de Republica

¹ **Ibidem**, p. 370.

² **Ibidem**, p. 371.

³ **Pr. Ioan Moldoveanu**, *Sfântul Ștefan cel Mare, protector al Muntelui Athos*, articol publicat în volumul: „Ștefan cel Mare și Sfânt. Atlet al credinței creștine”, Editura Mușatinii, Sfânta Mănăstire Putna, 2004, pp. 164-165.

⁴ **Emil Turdeanu**, *Art. cit.*, p. 64.

⁵ **Conf. Univ. Dr. Ion Rizea**, *Ștefan cel Mare și Sfânt - binefăcător la Sfântul Munte*, articol publicat în volumul: „Ștefan cel Mare și Sfânt - apărător al creștinătății”, Editura Pallas, Focșani, 2004, p. 235.

⁶ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 116.

⁷ **Nicolae Iorga**, *Op. cit.*, p. 211.

Venețiană, către vara anului 1504, boala domnitorului era deja foarte avansată”¹.

Datorită stării de sănătate precare a domnitorului, familia și cei din conducerea țării erau conștienți că sfârșitul acestuia era aproape și, cu toate că Ștefan cel Mare și-l asociase la domnie, în anul 1497, pe fiul său Bogdan, arătând cine dorește să îi urmeze la tron, în 30 iunie 1504, „boierii au început să se certe între ei în privința succesorului bătrânului domnitor, unii dintre ei socotind că ar fi mai potrivit ca Moldova să fie condusă de Petru Rareș, un fiu nelegitim al lui Ștefan cel Mare. Aflând despre dezbinarea care amenința domnia fiului său Bogdan și țara cu un război civil, viteazul domnitor a cerut să fie dus în mijlocul oștirii, unde, fiindu-i înfățișați boierii care nu voiau să-l recunoască pe Bogdan ca urmaș al său la tron, a poruncit să fie decapitați sub ochii lui. Prin acest gest, Ștefan cel Mare a pus capăt dezbinărilor dintre boieri”², „cu toții acceptându-l pe Bogdan ca domnitor și depunându-i jurământul de credință”³.

„În urma unui consiliu medical s-a hotărât și voievodul a fost de acord, ca rănila de la picioare să-i fie cauterizate cu fierul roșu. În ziua de 1 iulie 1504”⁴, „medicul Ieronim de Cesena, asistat de un medic trimis de hanul tătarilor, i-a făcut operația, deschizându-i rănila și arzându-le cu fierul roșu. Chinurile operației au fost însă zadarnice, căci în ziua de 2 iulie 1504, pe la ora 10 dimineața, Ștefan cel Mare a părăsit lumea aceasta”⁵. Din păcate, „arderea cu fierul roșu a fost

¹ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 251.

² A. D. Xenopol, *Op. cit.*, p. 126.

³ Nicolae Grigoraș, *Op. cit.*, p. 276.

⁴ Calinic Argatu, *Despre suferința trupească a lui Ștefan cel Mare și Sfânt*, articol publicat în volumul: „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare între cer și genune”, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004, p. 159.

⁵ Ioan Ursu, *Op. cit.*, p. 252.

aplicată greșit, fiindcă în loc să îl ajute pe bătrânul domnitor, i-a provocat moartea”¹.

„Ștefan cel Mare s-a stins din viață după o domnie de patruzeci și șapte de ani, două luni și trei săptămâni”², care a fost cea mai îndelungată din istoria Moldovei.

La câteva zile după ce a încetat din viață, „trupul neînsuflețit al lui Ștefan cel Mare a fost înmormântat în naosul bisericii Mănăstirii Putna, fără sicriu, fiind înfășurat doar în straie domnești”³, conform dorinței sale proprii.

Ștefan cel Mare a fost un conducător de stat abil, un diplomat de excepție și „un general foarte talentat. Numeroasele sale biruințe repurtate asupra tuturor vecinilor săi, dintre care: Imperiul Otoman, Ungaria și Polonia erau cu mult mai puternici decât țara lui, dovedesc acest lucru în chipul cel mai strălucit, mai ales dacă luăm în considerare că armata Moldovei era formată, în mare parte, din țărani luați de la plug, înarmați cu ce le cădea în mâini”⁴. Cu toate acestea, viteazul domnitor „a avut 34 de izbânzi și numai două înfrângeri”⁵.

Domnia lui Ștefan cel Mare „a marcat apogeul Moldovei medievale”⁶. „La sfârșitul îndelungatei sale domnii, voievodul a lăsat Moldovei un statut internațional mult superior celui din vremea când a preluat domnia. Folosind cu egală măiestrie armele diplomației, ca și pe cele ale războiului, voievodul a reușit să limiteze considerabil amestecul puterilor vecine în viața internă

¹ **Calinic Argatu**, *Despre suferința trupească...*, p. 160.

² **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 6.

³ *Deschiderea mormintelor voievodale din Mănăstirea Putna efectuată în 1856*, proces verbal și acte publicate de K. A. Romstorfer în volumul: „Ștefan cel Mare și Sfânt 1504-2004. Portret în istorie”, Editura Mușatinii, 2003, p. 163.

⁴ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, pp. 119-120.

⁵ *Ibidem*, p. 118.

⁶ **Prof. Univ. Dr. Nicolae Chifăr**, *Contextul...*, p. 106.

a Moldovei, care în zilele sale a devenit o țară influentă, de care factorii principali ai relațiilor internaționale din Europa Răsăriteană și Sud-Estică erau siliți să țină seama”¹.

„Din cele arătate până aici, se desprinde că Ștefan cel Mare a fost un neîntrecut cârmuitor de oști și apărător al pământului strămoșesc și am putea spune, fără exagerare, un apărător al întregii Europe Centrale în fața cuceririlor otomane, un priceput diplomat, un bun îndrumător al treburilor interne ale țării și un mare ctitor de lăcașuri sfinte. Era însuflețit de o credință puternică în Dumnezeu, din mila Căruia se socotea domn al Moldovei și a vegheat cu grijă la bunul mers al vieții bisericești din țara sa, la dezvoltarea artei și a culturii. Bisericile și mănăstirile ctitorite de el, pe tot cuprinsul pământului românesc, dar și în afara hotarelor, activitatea excepțională de ordin cultural-artistic care s-a desfășurat în cele mai multe dintre ele, sunt mărturii grăitoare ale unei epoci de maximă strălucire, care poartă pecetea geniului creator și îndrumător al marelui domnitor”².

Datorită caracterului și calităților sale, Ștefan cel Mare era foarte iubit de popor. Mărturie despre aceasta „a dat Matei Muriano, un medic venețian sosit la Suceava cu câțiva ani înaintea morții marelui domnitor, care în anul 1502 scria senatului venețian că Ștefan cel Mare este «un om înțelept, vrednic de multă laudă, iubit mult de supușii săi, pentru că este milostiv și drept, veghetor și darnic»”³. De asemenea, cronicarul Grigore Ureche a consemnat că „la moartea lui Ștefan cel Mare a fost multă jale și plângere a tuturor locuitorilor țării, că plâneau toți ca după un părinte al lor, cunoscând cu toții că mult bine au pierdut și un mare apărător”⁴.

¹ **Ibidem**, p. 128.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 82.

³ **A. D. Xenopol**, *Op. cit.*, p. 122.

⁴ **Ibidem**.

„Ștefan cel Mare a fost cel mai destoinic conducător român cunoscut în istorie”¹. „El a avut un talent diplomatic pe care nu l-a întrecut nimeni din neamul nostru, rămânând până în ziua de astăzi cel mai mare om politic pe care l-au dat românii”². De asemenea, „niciun alt domnitor român până la Ștefan cel Mare nu s-a bucurat, încă din timpul vieții, de o faimă internațională atât de mare ca și a lui”³.

Cunoscând și admirând calitățile de excepție ale viteazului domnitor al Moldovei, „la scurt timp după moartea sa, regele Sigismund I al Poloniei (1506-1548) l-a numit pentru prima oară «cel Mare», atribut care a fost preluat apoi și de istoriografia românească modernă”⁴.

„Puțini oameni din istoria omenirii au fost descriși de contemporani într-un chip atât de laudativ ca viteazul domnitor al Moldovei. Chiar și cronicarii țărilor cu care acesta a purtat războaie n-au ezitat să-i aducă elogii și să-i scoată în relief marile sale calități sufletești”⁵. Cronicarul polon Matei Miechowski îl descria pe Ștefan cel Mare astfel: „Bărbat glorios și victorios, care ai biruit pe toți regii vecini. Om fericit, căruia soarta i-a hărăzit, cu multă dărnicie, toate darurile. Căci pe când altora le-a dat numai unele calități și anume, unora prudență împreună cu șiretenie, altora virtuți eroice și spirit de dreptate, altora biruință contra dușmanului, numai ție ți le-a hărăzit, la un loc pe toate. Tu ești drept, prevăzător, inteligent, biruitor

¹ **Mircea Eliade**, *Art. cit.*, p. 18.

² **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 405.

³ **Acad. Prof. Univ. Dr. Ștefan Ștefănescu**, *Art. cit.*, p. 90.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Cuvânt înainte* la volumul scris de Calinic Argatu: „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare între cer și genune”, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004, p. 5.

⁵ **Ioan Ursu**, *Op. cit.*, p. 403.

contra tuturor dușmanilor. Nu în zadar ești socotit printre eroii secolului nostru”¹.

„Prin vitejia și geniul arătate în războaie, prin sacrificiile excepționale făcute pentru apărarea pământului țării și a creștinătății, prin calitățile sale de bărbat de stat, prin voința de fier, talentul diplomatic, puterea excepțională de muncă, energia lui rară, iuțeala în acțiune și imboldul dat culturii și artei, Ștefan cel Mare merită să fie așezat, după cum a afirmat și cronicarul polon Jan Dlugosz, printre eroii și oamenii mari ai omenirii”², pentru că „a înscris o pagină de glorie în istoria universală, în general, și în cea a românilor, în special”³.

Ștefan cel Mare a fost considerat sfânt imediat după mutarea lui din această viață, datorită credinței sale puternice în Dumnezeu, manifestată prin rugăciune, participarea regulată la sfintele slujbe ale Bisericii, post, smerenie, penitență, ctitorirea de biserici și mănăstiri (el fiind cel mai mare ctitor de lăcașuri sfinte din istoria Moldovei și al doilea din sânul poporului român, după domnitorul Matei Basarab al Țării Românești), danii și milostenii, la care se adaugă luptele eroice pentru apărarea credinței creștine.

„Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 20 iunie 1992, l-a trecut pe Ștefan cel Mare în rândul sfinților”⁴.

Pomenirea Sfântului Ștefan cel Mare în calendarul creștin se face în ziua de 2 iulie.

¹ **Ibidem**, p. 408.

² **Ibidem**.

³ **Prof. Univ. Dr. Nicolae Chifăr**, *Contextul...*, p. 128.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 82.

Sfinții Mucenici Epictet și Astion

(8 iulie)

„În timpul împăratului Dioclețian (284-305), în părțile Răsăritului (foarte probabil în Asia Mică), trăia un preot creștin cu numele de Epictet. Din fragedă copilărie, acesta fusese crescut în frica lui Dumnezeu, urmând poruncile Mântuitorului. După ce a ajuns preot, a primit de la Dumnezeu darul facerii de minuni. Adeseori, prin puterea rugăciunii lui, orbii puteau să vadă, leproșii se curățau, ologii umblau și duhurile necurate erau alungate din cei îndrăciți”¹.

„Odată, pe când stătea acasă și-și făcea obișnuita rugăciune către Domnul Hristos, la Epictet a fost adusă fiica unui funcționar, care era paralizată în așa măsură, încât nu-și putea mișca decât limba. Tatăl fetei, aducând-o la ușa preotului, a lăsat-o afară și el a intrat în casă, rugându-l fierbinte pe Epictet să-i tămăduiască fiica. Preotul i-a zis bărbatului s-o aducă pe fată în casă, apoi s-a rugat cu ardoare, i-a uns trupul cu untdelemn sfințit și ea s-a însănătoșit. Înălțând rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu, Epictet i-a îndemnat pe cei doi ca de acum înainte să facă în fiecare săptămână fapte de milostenie”².

„Altădată la preot a fost adus un îndrăcit și, din momentul în care a ajuns lângă omul lui Dumnezeu, duhul cel rău a

¹ **Prof. Dr. Emilian Popescu**, *Sfinții Martiri Epictet și Astion*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 152.

² **Ibidem**, pp. 152-153.

început să strige: «O cruce, o chin, nevinovat sunt pus la cazne! Cât de bine îmi mergea când eram în Frigia!». Fiind certat de Sfântul Epictet, duhul cel necurat a părăsit trupul în care se cuibărise, iar omul izbăvit de diavol a adus îndată mulțumire Mântuitorului Hristos”¹.

„În altă zi lui Epictet i-a fost înfățișată o femeie oarbă. Aceasta plângea cu amar pentru că își pierduse vederea și medicii n-o putuseră vindeca și-l ruga fierbinte pe preot să-și pună mâna dreaptă peste ochii ei, fiindcă așa se va vindeca. Sfântul i-a îndeplinit rugămintea și femeia și-a recăpătat vederea”².

În orașul Sfântului Epictet trăia un tânăr păgân numit Astion. „Acesta era fiul lui Alexandru, un om de vază, foarte bogat, iar mama lui, Marcelina, era și ea de viță nobilă, fiind fiica senatorului Iulian. Părinții îl iubeau nespus pe Astion, care era singurul lor copil”³.

Auzind de faima Sfântului Epictet, Astion a vrut să-l cunoască, încât s-a dus să-l întâlnească. „În convorbirea purtată cu tânărul aristocrat, preotul l-a lămurit care este adevărata bogăție a vieții, spunându-i că aurul și argintul nu reprezintă cea mai mare avere, deși înșală multe suflete. Epictet i-a spus lui Astion: «Vino, și-ți voi arăta ce aur trebuie să alegi și după care argint trebuie să tinzi, pe care Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos l-a dat celor ce cred în El. Tatăl tău, pe care-l vezi, nu este adevăratul tău părinte, ci Atotputernicul Dumnezeu este tatăl tău. Acesta a hotărât și tu te-ai te-ai plămădit în pânțele mamei tale. El a vrut și tu ai putut ajunge până la vârsta tinereții. De asemenea, mama noastră cea adevărată nu este cea care ne-a născut trupește, ci Biserica întemeiată de Domnul Hristos, care ne-a născut duhovnicește”⁴.

¹ **Ibidem**, p. 153.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**, pp. 153-154.

Mișcat de înțeleptele cuvinte auzite, „a doua zi, în revărsatul zorilor, tânărul Astion a venit din nou la preotul Epictet, rugându-l ca, din clipa aceea, să-l considere un catehumen care se pregătește pentru primirea botezului. L-a mai rugat, de asemenea, ca după ce va deveni creștin, amândoi să plece degrabă într-un ținut îndepărtat, unde îi va călăuzi Duhul Sfânt, pentru ca tatăl lui să nu-i păteze, prin lacrimile sale, conștiința de nou ucenic al lui Hristos”¹.

„După ce Astion a fost botezat, cei doi s-au îmbarcat pe o corabie și au călătorit până în Scythia Minor, la Halmyris², unde nu era nimeni care să-i cunoască sau să le știe țara. În acest timp, părinții lui Astion își căutau fiul, tânguindu-se foarte mult pentru că nu-l găsesc”³.

„După ce s-au stabilit la Halmyris, Epictet și Astion au continuat să ducă o viață curată, așa cum trăiseră în patria lor. Epictet a săvârșit și aici numeroase minuni. Unei femei păgâne i-a vindecat fiul paralic și surdo-mut, care a devenit creștin, iar împreună cu el au crezut în Iisus Hristos mai mult de o mie de locuitori din Halmyris, martori la această minune. Și Astion a căpătat darul facerii de minuni, având o putere deosebită asupra duhurilor necurate”⁴.

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 21.

² „Pe malul lacului Razelm, care în antichitate se numea Halmyris, nu departe de brațul Sfântul Gheorghe al Dunării și de actualul sat Dunavățul de Jos, se află ruinele unei fortărețe romano-bizantine care au fost identificate de cercetători cu cetatea Halmyris. Aceasta apare într-o listă de episcopate dependente de Patriarhia de Constantinopol, aflându-se sub jurisdicția imediată a mitropolitului Tomisului, împreună cu alte 13 episcopii ale provinciei Scythia Minor” - **Prof. Dr. Emilian Popescu**, *Sfinții Martiri Epictet și Astion...*, p. 151.

³ **Prof. Dr. Emilian Popescu**, *Sfinții Martiri Epictet și Astion...*, p. 154.

⁴ **Ibidem**, pp. 154-155.

„Într-o zi Astion a întâlnit un om demonizat. Apropiindu-se de el, tânărul s-a rugat, a făcut semnul crucii peste fruntea și peste celelalte părți ale trupului celui posedat de diavol și în aceeași clipă duhul cel necurat a fugit din om, strigând: «Astioane, prin credința și prin curăția sufletului tău ai primit de la Mântuitorul putere împotriva neamului nostru»”¹.

„Altă dată Astion a văzut cum un om a căzut de la mare înălțime și zăcea la pământ pe jumătate mort. Tânărul s-a rugat fierbinte Domnului Hristos pentru nefericitul din fața lui, după care a rostit către cel căzut cuvintele Sfântului Apostol Petru spuse ologului din fața templului din Ierusalim: «În numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, ridică-te și umblă!» (Faptele Apostolilor 3,6). Astion l-a ridicat și acesta s-a făcut sănătos, devenind apoi unul dintre catehumenii săi, care ulterior a fost botezat”².

„Cei doi sfinți, Epictet și Astion, își petreceau astfel viața în rugăciune și sfințenie, adeseori săvârșind minuni”³.

La aproape 17 ani de la stabilirea celor doi sfinți în Halmyris, „a venit în acea cetate Latronianus, comandantul militar al provinciei Scythia Minor. Funcționarii păgâni ai orașului l-au înștiințat pe dregător despre activitatea desfășurată de Epictet și Astion, spunându-i că aceștia sunt niște răufăcători primejdioși și vrăjitori, care prin învățăturile lor otrăvite i-au îndepărtat pe mulți de la jertfele datorate zeilor. Auzind acestea, comandantul s-a infuriat și le-a poruncit slujitorilor săi ca, după apusul soarelui, să se ducă la locuința celor doi, să-i aresteze și să-i ducă, sub pază, la închisoare. Fiind aruncați în temniță, Sfinții Epictet și Astion au petrecut toată noaptea în rugăciune. Amândoi au hotărât ca la interogatoriul ce li se va lua a doua zi să nu răspundă decât prin

¹ **Ibidem**, p. 155.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**.

cuvintele: «Suntem creștini, acesta ne este numele. Nu suntem altceva decât slujitori ai adevăratului Dumnezeu»¹.

„În dimineața zilei următoare, Latronianus a poruncit să fie pregătit un loc de judecată în mijlocul cetății, iar crainicii să cheme acolo cât mai mult popor. Comandantul a venit în acel loc, unde au fost aduși cei doi sfinți, însă Latronianus abia putea să-i privească, pentru că fețele lor străluceau ca soarele, fiind luminate de harul lui Dumnezeu. Întrebându-i de numele și de țara lor, aceștia au răspuns așa cum s-au înțeles: «Suntem creștini, facă-se voia Dumnezeului nostru cu noi». Auzind aceste cuvinte, comandantul a poruncit ca cei doi să fie dezbrăcați, biciuiți, sfâșiați cu gheare de fier și arși cu făclii aprinse, însă Sfinții Epictet și Astion au îndurat cu multă răbdare aceste schingiuri»².

„Unul dintre judecători, cu numele Vigilantius, a fost așa de impresionat în fața atâtor suferințe și a mărturisirii credinței celor doi, încât, în a patra zi după arestarea lor, a intrat la ei în închisoare și le-a mărturisit că și el dorește să fie creștin, botezându-se cu întreaga familie»³.

„În a cincea zi după arestare, Epictet și Astion au fost duși din nou la judecată, unde comandantul le-a cerut să jertfească zeilor, însă aceștia au refuzat. Înfuriat, Latronianus a poruncit ca cei doi să fie aruncați într-un cazan cu smoală și grăsime clocotită, dar pentru că au rămas nevătămați, comandantul a ordonat ca timp de 30 de zile să nu primească nimic de mâncare și de băut»⁴.

„Pe când Epictet și Astion îndurau chinuri, la Halmyris a apărut un străin care, văzându-l pe Astion în fața scaunului de judecată, l-a recunoscut. Acesta s-a suit degrabă într-o corabie,

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 22.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ Prof. Dr. Emilian Popescu, *Sfinții Martiri Epictet și Astion...*, p. 156.

a călătorit pe mare și a ajuns în țara în care trăiau părinții lui Astion, spunându-le tot ceea ce a văzut și a auzit în legătură cu fiul lor. La auzul acestor vești, mama lui Astion a afirmat că și ea vrea să devină creștină și că, dacă ar fi nevoie, va înfrunta și martiriul. Însoțiți de trei slujitori, Alexandru și Marcelina s-au îmbarcat în grabă într-o corabie și călătorind pe mare au ajuns în orașul Halmyris”¹.

„După trecerea celor 30 de zile, Epictet și Astion au fost duși din nou în fața lui Latronianus, care le-a cerut să aducă jertfă zeilor, spunându-le că dacă refuză vor fi decapitați. Cei doi au declarat și acum, cu același curaj, că sunt creștini și că au alungat din oameni, cu ajutorul Domnului Hristos, tocmai pe demonii pe care păgânii îi cinstesc. Auzind aceste cuvinte, comandantul a poruncit să li se zdrobească fețele cu pietre, apoi să fie bătuți cu vergi de frasin până când își vor da duhul. Pe când răbdau aceste chinuri, Sfinții Epictet și Astion rosteau în permanență: «Doamne, Dumnezeul nostru, facă-se voia Ta cu noi». Atunci Latronianus, văzând statornicia lor în credință, a poruncit să fie scoși din cetate și să li se taie capetele cu sabia. Iar ei, pe când erau duși afară din cetate, cântau: «*Lăudați numele Domnului, lăudați slugi pe Domnul*» (Psalmul 134,1). Ajunși la locul osândeii, mucenicii au rostit o lungă rugăciune, iar mulțimea care era de față a răspuns «Amin». La rugămintea sfinților, călăii i-au tăiat întâi capul lui Astion, apoi Epictet s-a așezat peste trupul lui și îndată i s-a tăiat și lui capul. Era într-o zi de 8 iulie. Epictet avea pe atunci aproape 60 de ani, iar Astion către 35”².

„Cei doi sfinți au fost martirizați prin anii 298-303”³.

„Actul martiric al Sfinților Epictet și Astion menționează faptul că după ce li s-au tăiat capetele, trupurile mucenicilor au

¹ **Ibidem**, pp. 156-157.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 22.

³ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 80.

devenit albe ca zăpada și cei care sufereau de vreo boală sau durere și se atingeau cu credință de ele se vindecau”¹.

„La apusul soarelui, Vigilantius cu toată casa lui și alți creștini au venit în ascuns și au luat trupurile celor doi martiri și, stropindu-le cu mirodenii scumpe și cu smirnă, le-au îngropat într-un loc de cinste, cu cântări de psalmi și cu toată evlavia. La mormântul lor s-au petrecut, apoi, multe semne și minuni, spre lauda numelui lui Iisus Hristos”².

„După decapitarea celor doi martiri și înmormântarea lor, Latronianus a înnebunit”³, „încât cei din jurul lui au fost nevoiți să-l lege de mâini și de picioare și să-l închidă, iar după două zile a murit în chinuri cumplite”⁴.

„În a treia zi după înmormântare, Astion i s-a arătat în vis lui Vigilantius spunându-i că în ziua aceea vor sosi părinții lui ca să-l caute și l-a rugat să iasă în întâmpinarea lor. Ducându-se în port, judecătorul i-a găsit pe Alexandru și Marcelina, care tocmai sosiseră și se interesau de soarta fiului lor. Vigilantius le-a povestit că în urmă cu trei zile Astion a plecat într-o țară îndepărtată, apoi, înfățișându-le cu vorbe alese frumusețile vieții veșnice, le-a spus ce s-a întâmplat cu fiul lor, adăugând că toți cei care se învrednicesc de un asemenea sfârșit sunt martiri ai credinței. Timp de o săptămână, părinții lui Astion au avut convorbiri cu Vigilantius, în urma cărora au crezut în Iisus Hristos. Preotul Bonosus care, pentru a scăpa de persecuția anticreștină, se ascunsese într-un loc tănuit, i-a făcut catehumeni și după 40 de zile de la sosirea lor în Halmyris, episcopul Evangelicus i-a botezat. Ierarhul a rămas cu ei 8 zile, după care a plecat în alt

¹ **Prof. Dr. Emilian Popescu**, *Sfinții Martiri Epictet și Astion...*, p. 157.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 22.

³ **Prof. Dr. Emilian Popescu**, *Sfinții Martiri Epictet și Astion...*, p. 158.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 22.

oraș apropiat. Alexandru și Marcelina s-au întors apoi în țara lor, luându-i cu ei pe Vigilantius și pe preotul Bonosus”¹, „iar după ce au ajuns acasă și-au împărțit toată averea săracilor”².

„Cercetările arheologice efectuate în anii 2000-2001, lângă satul Dunavățul de Jos, au dus la scoaterea la suprafață a unei bazonici cu o criptă din secolul al IV-lea, în care au fost descoperite moaștele a doi martiri. Pe baza analizelor antropologice făcute la București și a unei inscripții, s-a ajuns la concluzia că ele aparțin Sfinților Epictet și Astion”³. „Astfel, descoperirea sfințelor lor oseminte a făcut din Dobrogea deținătoarea celor mai vechi moaște de pe teritoriul țării noastre”⁴.

În prezent, moaștele Sfinților Epictet și Astion sunt păstrate în Mănăstirea Halmyris, construită în apropierea locului unde au fost descoperite. Părțile din aceste sfinte moaște se găsesc și în catedrala arhiepiscopală din Constanța.

„Actul martiric al Sfinților Epictet și Astion este plin de amănunte cu privire la viața, activitatea și pătimirea lor. Din păcate, acesta ni se păstrează astăzi doar într-o copie din secolul al XV-lea, aflată în arhiva Bisericii Mântuitorului din Utrecht (Olanda), fiind publicată în anul 1615, de învățatul iezuit Heribert Rosweyde, inițiatorul marii colecții hagiografice *Acta Sanctorum* (Faptele Sfinților)”⁵.

„Pentru noi românii, actul martiric al Sfinților Epictet și Astion are o mare însemnătate, fiindcă este cea mai veche lucrare scrisă pe teritoriul țării noastre. Unii cercetători socotesc că însuși

¹ **Prof. Dr. Emilian Popescu**, *Sfinții Martiri Epictet și Astion...*, p. 158.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 23.

³ **Idem**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 80.

⁴ **Î. P. S. Prof. Univ. Dr. Teodosie Petrescu**, **Arhiepiscopul Tomisului și Prof. Univ. Dr. Adrian Rădulescu**, *Op. cit.*, p. 20.

⁵ **Prof. Dr. Emilian Popescu**, *Sfinții Martiri Epictet și Astion...*, p. 152.

Vigilantius ar fi întocmit o primă istorisire a pătimirii celor doi martiri, pe scurt, iar mai târziu au fost adăugate și alte paragrafe. Actul martiric a fost scris în limba latină, vorbită de strămoșii noștri daco-romani”¹.

„În acest document se mai spune că Astion a fost monah. În cazul în care indicația corespunde realității, atunci ea ar fi cea mai veche știre datată privind existența monahismului pe teritoriul Dobrogei. Nu este exclus ca Epictet și Astion să fi fost amândoi monahi, și anume, unul preot, iar celălalt simplu călugăr”².

„Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 19-20 iunie 1992, a hotărât ca martirii Epictet și Astion să fie trecuți în rândul sfinților”³.

Sfinții Mucenici Epictet și Astion sunt pomeniți în calendarul creștin în ziua de 8 iulie.

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 23.

² **Prof. Dr. Emilian Popescu**, *Sfinții Martiri Epictet și Astion...*, p. 159.

³ *Acte și Tomosuri...*, p. 390.

Sfântul Mucenic Emilian de la Durostor

(18 iulie)

„Sfântul Emilian s-a născut în jurul anului 330, într-o familie bună, tatăl său, Sabbatianus, fiind prefectul cetății Durostor”¹, „azi Silistra, pe Dunăre”².

„După ce a ajuns împărat, Iulian Apostatul (361-363) a încercat să restaureze păgânismul și a luat măsuri de persecutare a creștinilor, numind la conducerea armatei și a marilor unități administrative funcționari păgâni, care aveau misiunea de a reintroduce vechile practici idolatre și de a reface templele, pentru a le reda cultului”³.

„În acest context, guvernatorul Traciei, Capitolinus, a fost trimis la Durostor, pentru a cerceta dacă mai există creștini. Ajungând în această cetate, conducătorii de aici au jurat că toți locuitorii se închină zeilor și neîncetat le aduc jertfe cu toată cinstirea. Bucuros de un asemenea răspuns, Capitolinus i-a chemat la un ospăț pe toți dregătorii cetății”⁴.

„Dar pe când ei petreceau, tânărul militar Emilian a intrat în templul păgân din cetate și, cu un ciocan de fier, a zdrobit

¹ **Prof. Dr. Emilian Popescu**, *Sfântul Mucenic Emilian din Durostorum*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 178.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 26.

³ **Prof. Dr. Emilian Popescu**, *Sfântul Mucenic Emilian...*, p. 178.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 26.

statuile zeilor, a răsturnat altarele și jertfele puse pe ele, apoi a ieșit nevăzut de nimeni”¹.

„Văzând stricăciunile din templu, un slujitor al lui Capitolinus l-a înștiințat despre cele întâmplate. Plin de mânie, guvernatorul a poruncit să fie găsit vinovatul. Slujitorii dregătorului au întâlnit un țăran care trecea prin fața templului și, socotind că el este făptașul, l-au prins și l-au bătut. Dar Emilian, văzând că un om nevinovat este chinuit în locul lui, s-a predat singur slujitorilor guvernatorului, mărturisind că el este vinovat pentru cele săvârșite în templu”².

„Apucându-l soldații Valerian și Maxențiu, l-au dus cu oări la palatul unde era Capitolinus, care, șezând pe scaunul de judecată, i-a întrebat pe cei doi soldați: «Cu ce a greșit acest om?». Auzind că el este cel ce a intrat în templu și a zdrobit idolii, profanând altarele și jertfele puse pe ele, guvernatorul s-a umplut de mânie și l-a întrebat pe tânăr: «Cum te numești?». Acesta i-a răspuns: «Dacă mă întrebi de numele meu obișnuit, mă numesc Emilian. Dacă însă vrei să afli numele meu cel desăvârșit, atunci socotește-mă a mă numi creștin». Capitolinus l-a mai întrebat: «Spune, omule nefericit, cine te-a îndemnat să aduci astfel de oări zeilor celor nemuritori?». Sfântul Emilian i-a răspuns: «Dumnezeu și sufletul meu mi-au poruncit să îi calc în picioare pe acești zei neînsuflețiți, ca să le arăt tuturor că sunt lipsiți de suflare, muți și surzi. Să știi, deci, că nu le-am adus nicio hulă. Dumnezeu a creat toate, iar zeii tăi, care n-au făcut nimic, să piară!». Capitolinus l-a întrebat: «Tu ești cel care a răsturnat altarele?». Sfântul Emilian a mărturisit: «Da, eu sunt acela»”³.

¹ Ibidem.

² Ibidem.

³ Prof. Dr. Emilian Popescu, *Sfântul Mucenic Emilian...*, pp. 179-180.

„Plin de mânie, Capitolinus a poruncit ca tânărul să fie dezbrăcat de haine, întins cu fața la pământ și umplut de răni adânci. Pe când era bătut cu cruzime cu vine de bou, guvernatorul l-a întrebat din nou cine l-a îndemnat la acea faptă, la care, neînfricatul Emilian a răspuns cu aceeași hotărâre că numai Dumnezeu și sufletul său l-au făcut să răstoarne și să calce în picioare zeii cei întinați și să arunce la pământ jertfele cele nelegiuite. Auzind aceste cuvinte, Capitolinus a poruncit ca mucenicul să fie întors cu fața în sus și să fie lovit cu aceeași neîndurare și pe piept”¹.

„După ce soldații l-au bătut vreme îndelungată, cu cea mai mare cruzime, guvernatorul l-a întrebat pe tânăr: «Ești rob sau ești liber?». Sfântul Emilian i-a răspuns: «Sunt robul lui Hristos și fiul lui Sabbatianus, prefectul acestei cetăți». Atunci Capitolinus i-a spus cu viclenie: «O, Emiliane! Nimic din ceea ce crezi că vei moșteni nu vei primi. Nici Acela în care crezi că este mântuirea oamenilor nu există, iar după legile noastre te-ai făcut vinovat, aducând ocară zeilor. Ai disprețuit chinurile ca să te arăți mai vrednic decât toți. La ce-ți va folosi jertfa trupului tău? De aceea, ca nu cumva și alții să se gândească la astfel de lucruri și să ajungă în rătăcire, avându-te pildă pe tine, tu vei fi aruncat în flăcările cuptorului, iar tatăl tău va plăti pentru vistieria imperiului o livră (aproximativ o jumătate de kilogram) de aur, fiindcă nu s-a îngrijit de tine”².

„Atunci slujitorii l-au scos afară din cetate, aproape de malul Dunării, unde fusese pregătit un rug pentru el. Emilian le-a cerut îngăduința să-l lase să se roage lui Dumnezeu. Iar după ce s-a rugat, a fost aruncat de soldați în foc. Dar Dumnezeu a săvârșit cu el o minune, căci focul nu l-a mistuit, ci l-a păzit

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, pp. 26-27.

² **Prof. Dr. Emilian Popescu**, *Sfântul Mucenic Emilian...*, pp. 180-181.

întreg și neatins, iar pe slujitorii lui Capitolinus care erau mai aproape, i-a cuprins flacăra și i-a ars de tot. Văzând că a rămas nevătămat, Sfântul Emilian l-a dat slavă lui Dumnezeu și, întorcându-se spre răsărit, s-a însemnat cu semnul sfintei cruci și, ridicându-și privirile către cer, a zis: «Doamne, Iisuse Hristoase, primește sufletul meu!». Și zicând acestea, a adormit în pace, în 18 iulie 362”¹.

„Sfântul Emilian a fost ultimul martir cunoscut în provinciile romane dunărene în epoca primară”².

„Soția lui Capitolinus, care în taină era creștină, fiind rugată de locuitorii cetății, i-a cerut soțului ei trupul Sfântului Emilian pe care nu-l mistuise focul”³, „pentru a fi îngropat după cuviință”⁴.

„Creștinii din oraș, după ce au uns cu evlavie trupul Sfântului Emilian cu Sfântul și Marele Mir, l-au înmormântat cu psalmi și cântări în locul numit Gedina (Gizdina), cam la o jumătate de kilometru de cetatea Durostor”⁵.

„Sfârșitul martiric al sfântului a fost consemnat în scris, în limba latină, de un localnic, martor al faptelor descrise”⁶.

Sfântul Emilian a fost canonizat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședința sa de lucru din 20 iunie 1992.

„Pomenirea Sfântului Emilian se face în calendarul creștin în 18 iulie, ziua pătimirii și mutării sale la Domnul”⁷.

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 27.

² Idem, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 82.

³ Prof. Dr. Emilian Popescu, *Sfântul Mucenic Emilian...*, p. 181.

⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 27.

⁵ Prof. Dr. Emilian Popescu, *Sfântul Mucenic Emilian...*, p. 181.

⁶ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 82.

⁷ Idem, *Sfinți daco-romani...*, p. 27.

Sfântul Cuvios Ioan Iacob de la Neamț

(5 august)

„În 23 iulie 1913, în familia Maxim și Ecaterina Iacob, din satul Crăinicieni, de pe malul Prutului, azi în județul Botoșani, s-a născut un prunc”¹, „singurul copil la părinți”².

„Băiețelul a fost botezat Ilie, pentru că s-a născut îndată după sărbătoarea acestui mare proroc”³.

Părinții copilului erau plugari cu frica lui Dumnezeu.

La scurt timp după nașterea pruncului, mama acestuia s-a îmbolnăvit, „iar starea ei de sănătate s-a înrăutățit din ce în ce mai mult, încât după doar șase luni s-a stins din viață”⁴. „În această situație nefericită, bunica pruncului, Maria Iacob, văduvă de mai mulți ani, a luat asupra ei creșterea nepotului orfan”⁵.

„În anul 1914, tatăl băiatului a fost concentrat în armată, iar după ce a fost lăsat la vatră, s-a recăsătorit. După doi ani, în august 1916, Maxim Iacob a fost chemat din nou sub arme și trimis pe front în vederea dezrobirii românilor aflați sub stăpâniri străine. Și-a pierdut viața pe câmpul de luptă, numărându-se astfel

¹ **Lucian Tomitanul**, *Cuviosul Ioan Iacob de la Neamțu (Hozevitul)*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 550.

² **Arhim. Ioanichie Bălan**, *Viața Sfântului Ioan de la Neamț (Hozevitul)*, publicată în volumul: „Sfântul Cuvios Ioan Iacob de la Neamț - Hozevitul. Viață, poezie, învățătură”, Editura Doxologia, Iași, 2010, p. 7.

³ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 550.

⁴ **Ibidem**.

⁵ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 89.

printre eroii căzuți pentru întregirea neamului. A doua sa soție a părăsit atunci casa soacrei și pe fiul ei vitreg, reîntorcându-se la părinții ei. În felul acesta, micul Iliuță a rămas din nou numai în grija bunicii sale, bătrână și fără niciun ajutor”¹.

„Maria Iacob s-a văzut nevoită să-și crească nepotul orfan, renunțând la gândul de a se călugări. L-a îngrijit ca cea mai bună mamă, agonisindu-i cele de trebuință, dar și învățându-l din cea mai fragedă vârstă evlavia adevărată”². „L-a deprins de mic cu rugăciunea, cu postul, cu cercetarea bisericii și cu respectarea tuturor rânduielilor creștinești”³. „Astfel, bunica i-a fost copilului și mamă și tată și cel dintâi dascăl către Hristos”⁴.

„În septembrie 1920, copilul a început școala din satul Crăiniceni, fiind mereu primul la învățătură și având o purtare pilduitoare. Îndată ce a învățat să citească, a început să-și îmbogățească sufletul cu îndemnul scrierilor sfinte. Îi citea cu drag bunicii sale din viețile sfinților și din alte cărți de zidire sufletească pe care i le aduceau unele maici de la mănăstirea Agafton”⁵.

„Într-o seară, pe când micul Ilie îi citea bunicii sale, ca de obicei, a văzut-o plângând cu durere și a întrebat-o: «Mamă, de ce atunci când eu citesc, tu plângi așa de tare?». Bătrâna i-a răspuns: «O, copilul meu, durerea din casa noastră tu nu o știi. Eu nu sunt mama ta. Măicuța ta s-a prăpădit când tu erai foarte mic». Apoi bunica i-a relatat toate cele întâmplare, cu de-amănuntul”⁶.

„În 1924, simțindu-și sfârșitul aproape, Maria Iacob l-a încredințat pe nepotul iubit feciorului ei mai mare, Alecu, în

¹ **Ibidem.**

² **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 550.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 89.

⁴ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob pentru copii*, Editura Publistar, București, p. 16.

⁵ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 551.

⁶ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 16.

familia căruia, Ilie, acum în clasa a III-a, s-a bucurat de o bună îngrijire și de aceleași îndrumări creștinești pentru viață”¹. „Alecui, unchiul lui Ilie, avea șase copii”².

Pentru că Ilie era un elev foarte bun, „unchiul lui l-a trimis să învețe carte, mai întâi la Gimnaziul «Mihail Kogălniceanu» din Lipcani, apoi la Liceul «Dimitrie Cantemir» din Cozmeni - Cernăuți”³, „unde a fost cel mai bun elev din școală”⁴.

„Pe atunci cine voia să învețe carte trebuia să plătească taxe școlare. Fiind orfan, Ilie era scutit de aceste taxe, însă nu avea bani să-și cumpere cărți și nici de cheltuială, asemenea celorlalți băieți. Ca să poată învăța, Ilie îi ruga pe dascăli să-i împrumute cărțile, pe care le citea noaptea și le înapoia a doua zi”⁵.

Dumnezeu i-a purtat de grijă băiatului orfan și în ceea ce privește banii de cheltuială. „Pe când Ilie era în primul an de liceu, la directorul școlii a venit un boier din Cozmeni și l-a rugat să-i recomande un băiat sărman, dar bun la carte, pentru a-i ajuta fiul la lecții, iar în schimb, el îl va întreține în liceu. Directorul i l-a propus pe Ilie Iacob, care era blând, credincios, tăcut, înțelept și pildă în toate, însușiri pentru care era iubit și respectat de toți. În acest fel, boierul l-a întreținut pe Ilie în liceu, iar acesta îi pregătea fiul la carte, încât erau mulțumiți și profesorii și boierul și Ilie și fiul boierului”⁶.

„Se știe că Ilie a început de atunci să scrie versuri, fiind apreciat de către profesorii săi de limba română”⁷.

¹ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 551.

² **Sfântul Ioan Iacob de la Neamț - Hozevitul**, „*Pentru cei cu sufletul nevoiaș ca mine*”. *Opere complete*, Editura Doxologia, Iași, 2010, p. 18.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 89.

⁴ **Arhim. Ioanichie Bălan**, *Viața Sfântului Ioan de la Neamț...*, p. 7.

⁵ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 18.

⁶ **Ibidem**.

⁷ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 552.

„În vacanțe, viitorul călugăr îl ajuta pe unchiul Alecu la câmp și în gospodărie”¹.

„În anul 1932, Ilie și-a susținut examenul de bacalaureat, fiind primul din școală”².

„Profesorii de la liceu, boierul din Cozmeni și unchiul Alecu îl îndemnau pe tânăr să urmeze cursurile Facultății de Teologie din Cernăuți, pentru a deveni preot, însă el le răspundea hotărât că vrea să se călugărească. Un an de zile, până în vara lui 1933, Ilie a muncit pe moșia boierului din Cozmeni care l-a ajutat cu bani în școală. Toți colegii lui plecaseră la școli înalte, el însă, știind că se afla înaintea unei hotărâri de care depindea tot restul vieții sale, se ruga mereu lui Dumnezeu să-i descopere ce să facă. Într-o zi, se ruga pe câmp lui Dumnezeu să-l lumineze ce cale să aleagă. După multă rugăciune și lacrimi, în plină zi, a auzit un glas de sus: «Mănăstirea!». Din clipa aceea nu a mai avut odihnă. Un imbold puternic, din inimă, îl îndemna să plece cât mai repede la mănăstire. După ce și-a luat rămas bun de la boier, s-a dus la arhimandritul Eugen Laiu, părintele său duhovnicesc, iar acesta i-a dat o recomandare către Nicodim Munteanu, starețul Mănăstirii Neamț”³.

„În drum spre Mănăstirea Neamț, Ilie a trecut prin satul său natal, pentru a-și lua rămas bun de la Alecu și Ilinca, părinții săi de suflet, care l-au crescut de pe când avea 10 ani”⁴.

„În 15 august 1933, de praznicul Adormirii Maicii Domnului, după Sfânta Liturghie, tânărul s-a închinat în bisericuța satului, a sărutat cu lacrimi mormântul părinților și al bunicii și a pornit spre mănăstirea Neamț”⁵.

¹ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 18.

² **Ibidem.**

³ **Ibidem**, p. 20.

⁴ **Ibidem.**

⁵ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 552.

„La câteva zile de la sosirea sa la Neamț, starețul de atunci, Nicodim Munteanu, viitorul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, i-a primit cererea de închinoviere. Viața de mănăstire i-a plăcut tânărului Ilie în mod deosebit”¹. „Cel mai mult iubea rugăciunea, privegherea de noapte, singurătatea și citirea Sfintei Scripturi”².

„La început i s-a încredințat ascultarea de ajutor al farmacistului mănăstirii, Iov Schimnicul. Pentru că Ilie a devenit foarte iscusit în prepararea medicamentelor, starețul intenționa să-l trimită la Facultatea de Medicină, însă râvna acestuia îl imboldea spre osteneți mai multe și mai grele”³.

„În perioada respectivă, părintele Ioachim Spătaru, duhovnicul lui Ilie și al altor frați din mănăstire, se pregătea să plece la Locurile Sfinte. Fratele Ilie l-a întrebat ce trebuie să facă pentru a ajunge și el acolo. Părintele l-a trimis la Prefectura din Piatra Neamț pentru a-și scoate pașaport. Tânărul s-a dus la Prefectură, dar pentru că nu făcuse armata, nu i se putea elibera pașaport. Cei din Prefectură l-au îndemnat să se ducă la București, la Ministerul de Interne, în ideea că fiind frate de mănăstire se va face cu el o excepție, însă de la Minister a primit același răspuns”⁴.

„Dorind să cunoască mai bine viața monahală din sudul țării, Ilie a vizitat câteva mănăstiri din Oltenia. Ar fi dorit să-și găsească un loc mai liniștit și se îndrepta cu gândul îndeosebi spre Frăsinei. Ajungând însă la Mănăstirea Turnu, a fost impresionat de frumusețea locului, de tradiția monahală, de chiliile săpate în stâncă, adevărate mărturii ale unei vieți schimnicești deosebite și a hotărât să se stabilească acolo. Fostul stareț al Mănăstirii Turnu își amintește că tânărul frate era foarte cuvios, nu lipsea de la

¹ **Ibidem.**

² *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 24.

³ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 552.

⁴ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 26.

slujbele bisericii, ziua și noaptea, și făcea cu drag orice ascultare, orice lucru i se cerea”¹.

În anul 1935, Nicodim Munteanu a ajuns mitropolit al Moldovei și l-a chemat pe Ilie să revină la mănăstirea sa de metanie. „După ce s-a întors la Neamț, Ilie a primit ascultarea de bibliotecar. Acum a putut să descopere singur comorile de învățătură ale scrierilor Sfinților Părinți și ale cărților de teologie pe care le studia cu multă stăruință”².

La scurt timp după revenirea sa la Mănăstirea Neamț, fratele Ilie „a fost chemat să-și satisfacă stagiul militar, la Regimentul 29 Infanterie din Dorohoi. Aici a fost repartizat să îngrijească bolnavii din infirmeria regimentului”³. „Cu toate că era în armată, i s-a permis să poarte barbă, iar la sfintele slujbe din duminici și sărbători avea voie să participe în straie monahale”⁴.

„După terminarea serviciului militar, Ilie s-a întors la Mănăstirea Neamț. Statornicia în nevoință și buna sânguință a tânărului l-au determinat pe starețul de atunci, arhimandritul Valerie Moglan, să-l tundă în monahism, în 8 aprilie 1936. Cu acest prilej i-a fost schimbat numele de la botez în Ioan”⁵.

„Starețul mănăstirii i-a încredințat pe mai departe ascultarea de bibliotecar, pe care noul călugăr a împlinit-o cu multă osârdie. Părintele Ioan a citit acum foarte mult și a pus în rânduală mulțimea de cărți și manuscrise ce se găseau în bibliotecă”⁶.

„Tot ca ascultare, monahul predă și lecții de limba română fraților care se găseau la școala monahală”⁷.

¹ Lucian Tomitanul, *Art. cit.*, p. 553.

² *Ibidem*.

³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 90.

⁴ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 28.

⁵ Lucian Tomitanul, *Art. cit.*, p. 554.

⁶ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 29.

⁷ *Ibidem*, p. 31.

„Fiind acum în ceata monahilor, Cuviosul Ioan se nevoia mai mult. Din dragoste pentru Domnul Hristos, acesta și-a dublat postul, rugăciunea, metaniile și cugetarea la cele dumnezeiești. Cu ochii vărsa lacrimi, iar cu trupul se ostenea, făcând noaptea sute de metanii și participând la slujbele dumnezeiești. Mâncare servea o dată pe zi, în afară de duminici și sărbători, iar noaptea dormea numai câteva ceasuri. În posturi se retrăgea la schiturile Icoana și Pocrov, pentru că iubea mult liniștea, tăcerea și singurătatea”¹.

„Smerenia, blândețea, râvna, ascultarea și iubirea fără margini a Părintelui Ioan față de viața călugărească l-au făcut iubit și apreciat de toți viețuitorii mănăstirii”².

„Sufletul său curat și înclinat din copilărie spre lucrarea celor sfinte tânjea însă după adevărata viață isihastă, după o și mai aspră înfrânare ascetică. Dorea mai ales să ajungă la Locurile Sfinte, să se închine la Sfântul Mormânt al Mântuitorului, să se nevoiască în țara în care s-au desăvârșit atâția dintre marii ostași ai Domnului Hristos despre care vorbește Patericul”³.

„În toamna anului 1936, Părintele Ioan nu-și mai putea stăvili dorul arzător de a se închina la Mormântul Domnului Hristos și de a viețui în pustie. A postit și s-a rugat cu lacrimi lui Dumnezeu, s-a spovedit, s-a împărtășit cu Trupul și Sângele Domnului Hristos, după care a luat binecuvântare de la stareț și de la mitropolit pentru a pleca în Țara Sfântă. Cu toate că avea doar 23 de ani, era înțelept și statornic în credință asemenea unui bătrân”⁴.

„Înainte de plecare, Cuviosul i-a întrebat pe cei din obștea mănăstirii dacă vrea cineva să îl însoțească. Ieromonahul Clădie Derebeanu și monahul Damaschin Ignat i-au răspuns pe loc că vor și ei să meargă la Locurile Sfinte, dar nu au banii de drum.

¹ **Ibidem.**

² **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 554.

³ **Ibidem**, p. 555.

⁴ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 32.

Cuviosul Ioan, având nădejdea în purtarea de grijă a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, le-a răspuns: «Maica Domnului ne va purta de grijă, numai să avem credință». Și, cu adevărat, așa a și fost, pentru că monahul Ioan a achitat costurile călătoriei din partea de moștenire care-i revenea de la părinți. Astfel, în noiembrie 1936, tânărul călugăr Ioan, dimpreună cu ceilalți doi monahi nemțeni, au pornit din portul Constanța, cu vaporul, spre Țara Sfântă¹.

„Ajungând în portul Haifa, cei trei călugări au pășit cu adânc fior duhovnicesc pe urmele Domnului Hristos și ale Sfinților Apostoli, închinându-se în sfintele lăcașuri din Ierusalim, Betleem, Hebron și din alte locuri”².

Monahii nemțeni „s-au oprit să ierneze la Mănăstirea Sfântul Sava din pustia Iudeii, unde se nevoiau încă alți cinci viețuitori români. După opt luni de nevoință, în vara anului 1937, călugărul Damaschin Ignat s-a îmbolnăvit grav din pricina căldurilor mari și a fost adus în țară de ieromonahul Claudie Derebeanu”³.

„La Mănăstirea Sfântul Sava, Cuviosul Ioan a îndeplinit felurite ascultări: paracliser, infirmier, ghid, ajutor de econom și, mai apoi, bibliotecar. În calitate de paracliser trebuia să aibă grija ca să rămână nestinse candelile de la două biserici și patru paraclise, să sune clopotul la deșteptare, la slujbe și la culcare, făcea prescuri și se îngrijea de curățenie”⁴.

Pentru că în armată fusese infirmier, „Părintele Ioan răspundea și de bolnița mănăstirii, îngrijindu-i cu dragoste atât pe călugării bătrâni și bolnavi, cât și pe numeroșii beduini suferinzi sau răniți care erau aduși la bolniță. Pentru aceasta îl iubeau și-l căutau atât unii, cât și alții, încât, cu timpul, au început să

¹ **Ibidem**, pp. 32-33.

² **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 555.

³ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 33.

⁴ **Ibidem**, p. 34.

vină la el toți arabii și beduinii bolnavi din împrejurimi, ca să le dea medicamente și să le aline suferințele. Toți îi spuneau «doctorul mănăstirii»¹.

La Sfântul Sava „masa se servea o singură dată pe zi, la ora trei după-amiaza”², iar Cuviosul Ioan „împletea statornic ascultarea cu rugăciunea și privegherea cu înfrânarea”³. „Astfel, Sfântul Ioan era ziua în slujba obștii și a bolnavilor, iar noaptea lua parte la sfintele slujbe din biserică, se nevoia singur în chilie cu multe rugăciuni de taină, cu metanii, lacrimi și citiri din scrierile Sfinților Părinți și, mai ales, din Sfânta Evanghelie”⁴. „Aici și-a desăvârșit el lucrarea cea de taină a rugăciunii inimii și și-a deprins mintea să gândească numai la cele duhovnicești, de aceea a fost binecuvântat de Dumnezeu cu unele harisme sau daruri sufletești”⁵.

„Trăind între monahi greci, care constituiau majoritatea viețuitorilor Mănăstirii Sfântul Sava”⁶, „Cuviosul Ioan a învățat repede limba greacă și a început să cerceteze vestita bibliotecă a mănăstirii, descoperind în ea străvechi comori de învățătură duhovnicească. Citea și traducea în românește părțile care i se păreau mai deosebite, silindu-se totodată să transpună în viață sfaturile duhovnicești ale Sfinților Părinți”⁷.

„De asemenea, Sfântul Ioan a învățat aici limbile arabă și engleză”⁸.

„Într-o zi, Cuviosul a fost trimis cu o ascultare la Ierusalim. Isprăvind ceea ce avea de făcut, a pornit înapoi spre mănăstire. Calea trecea prin Valea Cedrilor, un loc pustiu, iar drumul pe

¹ **Ibidem**, p. 35.

² **Sfântul Ioan Iacob de la Neamț - Hozevitul**, *Op. cit.*, p. 27.

³ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 557.

⁴ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 35.

⁵ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 557.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 90.

⁷ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 557.

⁸ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 90.

jos de la Ierusalim până la mănăstire se parcurgea în patru ore. Fiindcă Părintele Pavel, economul de la Sfântul Sava, a încetat să mai cumpere provizii pentru mănăstire de la beduinii din zonă, iar aceștia au aflat că în ziua respectivă el se dusesese la Ierusalim, pentru a se aproviziona de la alți negustori, au hotărât ca să-l omoare. Pe când Sfântul Ioan se afla la jumătatea drumului de întoarcere, un arab tânăr l-a văzut și l-a confundat cu economul mănăstirii, de aceea s-a apropiat pe la spate și a ridicat o bâță groasă pentru a-l lovi în cap și a-l omorî. Dar pe când se pregătea să-l lovească pe cuvios, tatăl său i-a strigat: «Oprește-te, pentru că nu este Pavel, ci doctorul mănăstirii!». Prin ceea ce s-a petrecut, Părintele Ioan a înțeles că Maica Domnului, cea care i-a fost ocrotitoare din copilărie, i-a purtat de grijă și acum, de aceea i-a mulțumit cu lacrimi, iar din ziua aceea a avut întotdeauna în minte gândul morții¹.

„După ce a început al Doilea Război Mondial, arabii aduceau numeroși răniți în curtea Mănăstirii Sfântul Sava, pentru a fi îngrijiți de Părintele Ioan, încât călugării nu mai aveau liniște. Fiind bolnav de rinichi, slăbit și epuizat, iar clima și hrana nefiindu-i prielnice, Cuviosul Ioan s-a hotărât să plece în pustie, la liniște. Primind binecuvântare de la Părintele Sava, duhovnicul său, în anul 1939, Sfântul Ioan, împreună cu Părintele Acachie, alt monah român, au plecat în pustia Fesca. Cei doi s-au stabilit într-o peșteră, dar au stat acolo numai două săptămâni, pentru că apa de băut din apropiere era sălcie, iar locul s-a umplut de beduini cu turmele lor, care le tulburau liniștea”².

Părinții Ioan și Acachie au pornit spre „peștera de la Calomona, aflată la doi kilometri de Mănăstirea Sfântul Gherasim de la Iordan. Deodată, pe un deal din apropiere, cei doi au văzut

¹ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 37.

² **Ibidem**, p. 38.

o hienă uriașă și fioroasă, care le pândea pașii, însă, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, fiara nu s-a năpustit asupra lor”¹.

„Peștera de la Calomona era umedă, iar apa de băut trebuia adusă noaptea de la Mănăstirea Sfântul Gherasim de la Iordan. Din cauza asprimii pustiei și a umezelii din peșteră, Părintele Acachie s-a îmbolnăvit de plămâni și a fost nevoit să se întoarcă în țară. Auzind despre aceasta Părintele Ioanichie Pârâială, un alt monah român închinoviat la Mănăstirea Sfântul Sava, a cerut binecuvântarea duhovnicului său și a vorbit cu Sfântul Ioan dacă îl primește ca ucenic, după care s-a stabilit și el în peșteră”².

„La Calomona cei doi posteau și se rugau mult, săvârșeau zilnic cele șapte laude, citeau cărți sfinte și privegheau, iar noaptea dormeau doar câteva ceasuri, pe o scândură. Noaptea, Sfântul Ioan se retrăgea singur în pustie, nu departe de peșteră și se ruga mult cu mâinile ridicate spre cer, iar în zorii zilei se întorcea la peșteră. Părintele Ioanichie se ducea aproape zilnic la Mănăstirea Sfântul Gherasim, de unde aducea apă, pesmeți și cele de mare nevoie”³.

„Cuviosul Ioan avea un program sever de post, mâncând puțin pesmet înmuiat în apă sau într-un ceai aromat - preparat dintr-o plantă pe care arabii o numesc fascomilia - și rareori se bucura de fructe”⁴.

„Cei doi pustnici români erau cercetați de duhovnicul lor, Părintele Sava, care îi spovedea și îi împărtășea la patruzeci de zile”⁵.

„Pe atunci Țara Sfântă făcea parte din Imperiul Britanic. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Părintele Ioan a trăit

¹ **Ibidem**, p. 39.

² **Sfântul Ioan Iacob de la Neamț - Hozevitul**, *Op. cit.*, pp. 29-30.

³ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, pp. 39-40.

⁴ **Ibidem**, p. 41.

⁵ **Ibidem**, p. 40.

vreme de nouă luni, între 1940-1941, împreună cu ceilalți monahi români, într-o mănăstire catolică de pe Muntele Măslinilor, transformată de englezi în lagăr. Aici călugării români erau închiși la un loc cu soldații germani și italieni căzuți prizonieri în război și au răbdat tot felul de încercări și suferințe”¹.

„După ce monahii au fost eliberați din lagăr, Părintele Ioan, care era foarte bolnav, s-a întors la Mănăstirea Sfântul Sava, unde a primit vechile ascultări. Cu cât timpul trecea, Cuviosul era tot mai slăbit, iar clima îi făcea mult rău”².

„La praznicul Sfântului Cuvios Teodosie cel Mare, începătorul vieții de obște, din 11 ianuarie 1942, Părintele Ioan s-a dus la Mănăstirea Sfântul Teodosie, situată la șase kilometri de Mănăstirea Sfântul Sava. Ajungând acolo, călugărul român s-a rugat fierbinte la moaștele Sfântului Teodosie, iar prin puterea Sfântului, a dobândit ușurare din suferința pe care o avea și s-a tămăduit deplin”³.

„Pentru viața sa aleasă de ascultare, rugăciune și priveghere, prin care urma pilda marilor trăitori ai mănăstirii din veacurile trecute, Sfântul Ioan era iubit de toți”⁴.

„Însuși Patriarhul Ierusalimului Timotei (1935-1955) îl prețuia pentru nevoințele lui, iar în anul 1945 l-a tuns schimonah. De acum înainte, Sfântul Ioan și-a sporit și mai mult nevoințele călugărești, urmând pilda marilor părinți ai pustiei din vechime”⁵.

„La jumătatea secolului trecut, Biserica Ortodoxă Română deținea în Țara Sfântă două lăcașuri de cult: o biserică și un cămin pentru pelerini la Ierusalim și o biserică la Iordan, pe locul unde Sfântul Ioan Botezătorul L-a botezat pe Domnul

¹ **Ibidem**, p. 41.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 90.

⁵ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 557.

Hristos. După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, schitul românesc de la Iordan avea nevoie de un preot și egumen iscusit, pentru săvârșirea sfintelor slujbe și pentru primirea și îndrumarea pelerinilor români care veneau să se închine la Locurile Sfinte. Superiorul Așezământului Românesc din Ierusalim, arhimandritul Victorin Ursache, i-a propus patriarhului Bisericii Ortodoxe Române, Nicodim Munteanu, ca monahul Ioan Iacob să fie hirotonit întru preot pe seama schitului românesc de la Iordan. Luând în considerare această recomandare, în anul 1947, patriarhul Nicodim l-a numit pe Cuviosul Schimonah Ioan Iacob egumen al schitului românesc, cu hramul Sfântul Ioan Botezătorul, de pe valea râului Iordan”¹. „Astfel, în 13 mai 1947, Cuviosul Ioan a fost hirotonit ierodiacon, iar în 14 septembrie același an, ieromonah”². „Sfântul Ioan a avut bucuria ca ambele lui hirotonii să fie săvârșite la Sfântul Mormânt”³.

„Cei care l-au cunoscut pe Cuviosul Ioan au mărturisit că atunci când mergea la Ierusalim, acesta își petrecea noaptea la Sfântul Mormânt și, dacă nu-l deranja nimeni, rămânea timp îndelungat cu fruntea lipită de lespedea mormântului Mântuitorului, rugându-se cu lacrimi”⁴.

„Cuviosul Ieroschimonah Ioan a condus cu multă evlavie schitul românesc de la Iordan, vreme de aproape șase ani (1947-1952). Ajutat de unii călugări și credincioși români, egumenul a construit mai multe chilii lângă biserică, atât pentru viețuitorii monahi, cât și pentru pelerinii care poposeau în acel loc. Sfântul Ioan săvârșea cu multă evlavie slujbele din biserica schitului”⁵,

¹ **Ibidem**, pp. 557-558.

² *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 43.

³ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 558.

⁴ **Ibidem**.

⁵ **Ibidem**, pp. 558-559.

„spovedind și împărtășind numeroșii pelerini români și de alt neam care ajungeau la Iordan”¹.

În puținul său timp liber, „Cuviosul Ioan lucra în grădină, alteori scria, iar noaptea se retrăgea în tufișurile de pe malul Iordanului, rugându-se până către ziuă. Uneori mergea timp de mai multe zile în deșertul Iordanului, petrecând singur în post desăvârșit, rugându-se și făcând metanii”².

„Ucenicii Sfântului au afirmat că pe frumoasa vale a Iordanului nu era alt sihastru mai nevoitor, mai iubitor de rugăciune și de post decât Părintele Ioan”³.

„Locul acesta de lângă Iordan, cu biserișuța românească, a fost cel mai iubit de către Cuviosul Ioan dintre toate sihăstriile pe unde a viețuit, dorind să fie îngropat aici”⁴.

Sfântul Ioan a compus numeroase poezii, fiind un poet talentat. „Poezia lui este o rugăciune de mângâiere, o cântare duioasă de pustie picurată de bucurie și lacrimi”⁵.

„Cuviosul Ioan nu era însă mulțumit cu ostenele sale. Dorea să se smerească și să se strunească și mai mult, într-un loc pustiu, socotind că la Iordan este prea mult înconjurat de pelerini și de griji trecătoare, care îl împiedicau de la rugăciunea desăvârșită”⁶. „Sfântul simțea nevoia să fie singur, să se înstrăineze de oameni, ca să fie cu totul al lui Dumnezeu și să ajute lumea mai mult cu rugăciunea decât prin cuvânt”⁷. „De aceea, fiind și internat în spital pentru o boală de rinichi care se

¹ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob*..., p. 44.

² **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 560.

³ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob*..., p. 45.

⁴ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 560.

⁵ **Ibidem**, p. 561.

⁶ **Ibidem**, p. 562.

⁷ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob*..., pp. 47-48.

agrava tot mai mult, în anul 1952 râvnitorul monah a hotărât să lase altcuiva conducerea schitului de la Iordan”¹.

„Cu binecuvântarea patriarhului Timotei al Ierusalimului, Cuviosul Ioan s-a retras la Mănăstirea Sfântul Gheorghe Hozevitul”², „unde a sosit în noiembrie 1952”³.

„În jurul acestei mănăstiri se găsesc mai multe peșteri, săpate în pereții stâncoși care se înalță pe ambele maluri ale pârâului Hozeva, în care au trăit, în curgerea veacurilor, numeroși călugări”⁴.

„La începutul anului 1953, la Mănăstirea Sfântul Gheorghe Hozevitul a venit monahul Pavel din Cipru, cu care Părintele Ioan a legat o strânsă prietenie duhovnicească. Cei doi au hotărât să se nevoiască în peșterile de lângă mănăstire”⁵. „Din vara anului 1953, Cuviosul Ioan s-a retras în peștera numită «Chilia Sfânta Ana», unde, după tradiție, Sfânta Ana s-a rugat lui Dumnezeu să-i dăruiască un prunc, rugăciune împlinită prin nașterea Maicii Domnului”⁶.

„Această chilie se afla pe valea Hozevei, câțiva kilometri mai jos de Mănăstirea Sfântul Gheorghe Hozevitul. Era cățărată pe coasta stâncoasă, cam la o înălțime de 30 de metri față de firul văii, părând a fi un cuib de rândunea”⁷, la care se putea ajunge doar cu „o scară înaltă de mai bine de 6 metri”⁸.

„Ajungând aici, monahul Pavel l-a ajutat pe Sfântul Ioan să-și pună ușă și ferestre la mica lui chilie”⁹.

¹ Lucian Tomitanul, *Art. cit.*, p. 562.

² *Ibidem*.

³ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 49.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 91.

⁵ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 50.

⁶ **Arhim. Ioanichie Bălan**, *Viața Sfântului Ioan de la Neamț...*, p. 10.

⁷ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 53.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*, p. 50.

„Chilia monahului Pavel, prietenul duhovnicesc al Părintelui Ioan, se afla în apropiere și avea un mic paraclis, în care Sfântul Ioan săvârșea Dumnezeiasca Liturghie în sărbătorile mari și în posturi, împărtășindu-se, împreună cu ucenicul său, cu Trupul și Sângele Domnului Hristos”¹.

„În «Chilia Sfânta Ana» și-a petrecut Cuviosul Ioan ultimii ani ai vieții sale, răbdând frigul, foamea, arșița (până la +55° C), setea, boala, lipsurile de tot felul și multe ispite. Cea mai mare parte din zi și din noapte, Sfântul Ioan stăruia în rugăciune. Noaptea se odihnea pe o rogojină așternută pe scândură, mulțumindu-se cu trei - patru ore de somn. Se hrănea cu posmagi, măsline, smochine și arareori cu pâine, și asta numai o dată pe zi, spre seară. Puținele alimente proveneau de la Mănăstirea Sfântul Gheorghe Hozevitul, de care aparținea peștera. Cuviosul citea Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți sau traducea din limba greacă scrieri folositoare de suflet. Se recrea compunând poezii și cântând imne duhovnicești, pentru că avea un glas frumos și dulce”².

„Uneori îl supărau beduinii care-și pășteau cămilele în apropiere și aruncau cu pietre în fereastra și în ușa chiliei lui, dar Sfântul răbda și nu le zicea nimic”³.

„Cuviosul Ioan iubea păsările din pustie, după cum și ele îl iubeau pe el, iar porumbeii se apropiau fără teamă de chilia lui”⁴.

„O perioadă de timp, monahul Ioanichie Pârâială a viețuit și el la «Chilia Sfânta Ana», împreună cu Sfântul Ioan”⁵.

¹ **Ibidem**, p. 53.

² **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 564 și *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 51.

³ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 54.

⁴ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 566.

⁵ **Ibidem**, p. 563.

Pentru credința lui puternică manifestată prin fapte de evlavie și pentru neobositele sale nevoințe ascetice, Sfântul Ioan a primit de la Dumnezeu darul facerii de minuni, pe când era încă în viață. În cele ce urmează vom relata trei dintre minunile sale.

„Într-o zi, pe când se nevoia încă în mănăstire, Părintele Ioanichie s-a lovit foarte rău la cotul de la mâna dreaptă, care i s-a infectat și după câțiva ani de suferință a făcut TBC osos. Acum rana de la cot îi era deschisă și foarte infectată, iar odată cu puroiul care se scurgea mereu, au început să-i iasă prin rană așchii și bucățele descompuse de os. Văzând ce se întâmplă, starețul mănăstirii l-a dus pe monah la un spital din Ierusalim, unde doctorii au stabilit că mâna trebuie amputată. Atunci, călugărul a zis: «Dacă din cauza acestei răni trebuie să mor, vreau să mor cu toate măduarele întregi» și a refuzat orice intervenție medicală, fugind din spital direct la «Chilia Sfânta Ana». După ce a ajuns acolo, Sfântul Ioan i-a spălat rana cu ceaiuri de plante și i-a bandajat-o. După câteva spălări, rana s-a închis și s-a vindecat. Părintele Ioanichie a mărturisit că de îndată ce Sfântul Ioan îl atingea, era cuprins de o mare liniște și bucurie sfântă, încât nu mai simțea niciun fel de durere”¹.

La câțva timp după această întâmplare, „Părintele Ioanichie transporta pe un măgar niște materiale de care avea nevoie Sfântul Ioan la chilia lui. Dar, pe când mergea alături de asin, pe cărarea îngustă ce șerpuia printre stânci, animalul s-a speriat de o pasăre care și-a luat zborul dintr-un tufiș și l-a izbit pe călugăr, aruncându-l într-o prăpastie adâncă de aproape 20 de metri. Căzând printre stânci, monahul și-a rupt mâna dreaptă, pe care i-o vindecase Sfântul Ioan. Fiind lovit și la cap și la picioare, părintele a izbutit cu foarte mare greutate să iasă din prăpastie și să ajungă la «Chilia Sfânta Ana». Când l-a văzut, Cuviosul Ioan s-a îngrijorat din cauza numeroaselor răni ale ucenicului său, iar,

¹ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, pp. 71-72.

în timp ce se ruga lui Dumnezeu și Maicii Domnului, i-a spălat și i-a legat rănilor. În scurtă vreme, Părintele Ioanichie s-a vindecat, însă mâna dreaptă i-a rămas puțin îndoită”¹.

„Într-o noapte, pe când Sfântul Ioan priveghea și se ruga în chilia lui, niște căutători de comori s-au apropiat de peretele stâncos în care acesta viețuia, pentru a scotoci prin peșterile unde odinioară s-au nevoit numeroși pustnici. Aceștia săpau și răscoleau pentru a găsi obiecte vechi, care putea fi vândute mai apoi muzeelor sau pelerinilor interesați pentru sume frumoase de bani. Nu departe de chilia Cuviosului Ioan se afla o peșteră în care erau așezate zeci de cranii și sute de oseminte ale Sfinților Părinți care s-au săvârșit prin peșterile din împrejurimi. Când jefuitorii s-au apropiat de peștera respectivă, Sfântul le-a văzut lumina lanternelor și, auzindu-i vorbind, a priceput ce au pus la cale să facă. Atunci, cu inima plină de durere, Cuviosul a ridicat mâinile către cer și a zis: «Doamne, oare îi vei lăsa pe cei fără de lege să tulbure liniștea aleșilor Tăi?». Și mare minune s-a petrecut, căci muntele s-a prăbușit pe loc, astupând intrarea în acea peșteră. Jefuitorii, îngroziți de cele petrecute, au luat-o la fugă și au căzut într-o prăpastie, de unde au ieșit cu mare greutate, loviți și plini de răni”².

„Cuviosul Ioan avea un trup plăpând. În vara anului 1960 s-a îmbolnăvit, iar starea sănătății sale s-a înrăutățit simțitor. Cu darul lui Dumnezeu, el și-a cunoscut de mai înainte ziua sfârșitului vieții pământești, însemnând-o pe peretele peșterii în care viețuia”³.

„Cu două săptămâni înainte de a se muta la Domnul, Cuviosul Ioan a fost învrednicit de o vedenie înfricoșătoare. Ziua, pe la amiază, a văzut cerul despărțit în două părți:

¹ **Ibidem**, pp. 72-73.

² **Ibidem**, pp. 73-74.

³ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 567.

de-a dreapta era senin, iar într-o cunună de frunze de finic era scris: «Fericiți cei ce...» și alte cuvinte; iar de-a stânga scria: «Blestemați cei ce...» și alte cuvinte, în timp ce fulgere și trăznete înconjurau cuvintele respective. Aceste fulgere și trăznete închipuiau mânia lui Dumnezeu față de cei păcătoși, care mor nepocăiți. O parte din această vedenie, Sfântul i-a relatat-o ucenicului său, Ioanichie”¹.

„Părintele Ioan era din ce în ce mai suferind. Slăbea văzând cu ochii, iar fierbințeala bolii și sudorile sporeau neîncetat”², „încât adeseori îi mulțumea ucenicului doar cu privirea”³.

„Cunoscând că sfârșitul îi este aproape, în 4 august 1960, dis-de-diminează, Cuviosul s-a împărtășit singur cu Trupul și Sângele Domnului Hristos”⁴, „apoi i-a spus ucenicului că după ce va muri, trupul să-i fie îngropat în peștera în care s-a nevoit, într-un canal zidit în piatră și ciment, pe care și l-a pregătit singur dinainte”⁵.

„Peste noapte, Părintele Ioan a vrut să-i spună ceva ucenicului său, dar, fiind doborât de boală, n-a izbutit. La o jumătate de ceas după ce limba i s-a legat și nu mai putea vorbi, s-a ridicat în picioare și, vreme de aproape o oră, și-a ținut mâna dreaptă ridicată în sus, binecuvântând și făcând semnul Sfintei Cruci și mai sus și mai jos și în stânga și în dreapta, după cum binecuvintează preotul în vremea Sfintei Liturghii, când zice: «Pace tuturor»”⁶.

„În zorii zilei de 5 august 1960, Cuviosul Părinte Ioan a răsuflat adânc și și-a încredințat sufletul în mâinile lui

¹ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 55.

² **Ibidem.**

³ **Sfântul Ioan Iacob de la Neamț - Hozevitul**, *Op. cit.*, p. 42.

⁴ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 55.

⁵ **Sfântul Ioan Iacob de la Neamț - Hozevitul**, *Op. cit.*, p. 43.

⁶ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 55-56.

Dumnezeu”¹. „A adormit cu zâmbetul pe buze și cu mâna dreaptă binecuvântând”².

„Marele ieroschimonaș român s-a stins din viață tânăr. Împlinise doar 47 de ani, dintre care 23 i-a trăit în țară și 24 la Locurile Sfinte. Moartea însă nu l-a găsit nepregătit”³.

Sfântul Ioan a fost un om curajos și răbdător. „Cât timp a fost bolnav, niciodată nu a oftat sau suspinat, ci a răbdat toate suferințele cu seninătate și bucurie”⁴.

„După ce a adormit în Domnul, Cuviosul Ioan a fost îmbrăcat de ucenicul său Ioanichie cu rasa, schima mare și epitrahilul, i-au fost puse metaniile pe mâna stângă, Sfânta Cruce în amândouă mâinile și așa a fost așezat pe rogojina care îi servea de pat. Apoi i-au fost aprinse trei lumânări și candela, după care a fost anunțat arhimandritul Amfilohie, starețul Mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul. La porunca acestuia, trei zile s-au tras clopotele mănăstirii și s-a făcut trisaghion în «Chilia Sfânta Ana»”⁵.

„Arhimandritul Amfilohie, însoțit de alți pustnici din pustiu, a urcat cu o scară la «Chilia Sfânta Ana», unde Părintele Ioan era întins pe o rogojină și părea că doarme. Era pe la ora zece dimineața. Părinții au început prohodirea și, dintr-o dată, chilia s-a umplut de păsările sălbatice din pustiu”⁶, „pe care Sfântul Ioan le hrănea cu pesmet înmuiat, din puținul pe care îl avea”⁷. „Păsările zburau în toate părțile, se așezau pe cărți, stingeau lumânările, băteau din aripi deasupra Cuviosului Ioan și se așezau pe trupul său, pe cap, pe piept, pe picioare și fiecare glăsuia în felul ei. Părinții care erau de față au crezut

¹ **Ibidem**, p. 56.

² **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 567.

³ **Ibidem**, p. 568.

⁴ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 56.

⁵ **Ibidem**, p. 58.

⁶ **Ibidem**, p. 60.

⁷ **Sfântul Ioan Iacob de la Neamț - Hozevitul**, *Op. cit.*, p. 45.

că le este foame. Au adus de mâncare: pâinea și posmagul pe care Părintele Ioan le punea, după obicei, sus pe stâncă, pentru a se hrăni și zburătoarele. Deși erau îmbiate, păsările nu voiau să mănânce. După terminarea slujbei de prohodire, trupul Cuviosului Ioan a fost pus în mormânt, iar când a fost acoperit, mulțimea păsărelelor a zburat afară, împrăștiindu-se în toate părțile. Iată cum și-au luat rămas bun de la Sfântul Ioan, la înmormântarea lui, păsărelele cerului, pe care acesta le hrănise cu atâta grijă”¹.

„Trecerea la cele veșnice a Cuviosului Ioan i-a impresionat și îndurerat pe mulți. Ca un ultim omagiu, revista bisericească «Locuri Sfinte» i-a închinat un număr întreg, în care era prezentată viața și personalitatea sa”².

„În 1968 și 1970, Ioanichie Pârâială, ucenicul Sfântului Ioan, i-a publicat, la Ierusalim, două volume cu poezii, traduceri și meditații, sub titlul «Hrană duhovnicească», cu prefața arhiepiscopului grec Aristobulos din cadrul Patriarhiei Ierusalimului”³.

„După mutarea lui din această viață, Sfântul Ioan i s-a arătat adeseori în vis ucenicului său, Ioanichie, spunându-i: «Părinte Ioanichie, vorbește cu starețul, pentru că trebuie să vii cu el să mă dezgropați», însă starețul și părinții din mănăstire nu au fost de acord cu aceasta”⁴.

„Părintele Pantelimon, care era grec, în tinerețe fusese preot la Sfântul Mormânt și obișnuia să se spovedească la Sfântul Ioan, căruia îi era și ucenic. Acesta a plecat apoi în Statele Unite ale Americii, unde a ctitorit o mănăstire la Boston. De mai bine de 23 de ani, de când se stabilise în America, Părintele Pantelimon nu mai știa nimic despre Cuviosul Ioan. Dar într-o

¹ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 60.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 92.

³ **Ibidem**.

⁴ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 61.

noapte, Părintele Pantelimon l-a visat pe Sfântul Ioan, care i-a spus să vină la Hozeva. La începutul lunii august a anului 1980, acest preot a venit în Țara Sfântă împreună cu un grup de pelerini. Întrebând de Cuviosul Ioan, a aflat că acesta era răposat de 20 de ani și s-a dus la «Chilia Sfânta Ana» să-i vadă mormântul. La rugămințile fierbinți ale Părintelui Pantelimon, starețul Mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul a acceptat să deschidă mormântul Sfântului Ioan. În ziua de 8 august 1980, vreo zece călugări au intrat în peștera în care era îngropat Cuviosul Ioan. Într-un colț au găsit o unealtă de fier cu care au desfăcut scândura de deasupra mormântului și îndată peștera s-a umplut de o mireasmă sfântă”¹.

„Când au dat scândura la o parte, au văzut cu toții că Sfântul Ioan parcă dormea. Avea trupul întreg, neatins de stricăciune, la fel și veșmintele cu care era îmbrăcat. Toate erau așa cum au fost puse, de parcă ar fi fost așezat în mormânt chiar atunci, fără nicio schimbare a înfățișării lui. Fața, barba, părul, mâinile, picioarele, schima mare, epitrahilul, încălțăminte, toate erau neatinse”².

Văzând aceasta, „Părintele Pantelimon i-a cerut starețului Amfilohie să-i dea ceva ca binecuvântare de la Sfântul Ioan, luând prima falangă de la degetul arătător al mâinii drepte, pe care a dus-o în America”³.

„La cererea obștii Mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul, patriarhul Benedict al Ierusalimului a îngăduit strămutarea trupului neputrezit al Cuviosului Ioan în biserica mănăstirii”⁴.

„În 15 august 1980, de Praznicul Adormirii Maicii Domnului, după săvârșirea Sfintei Liturghii, starețul Amfilohie, împreună cu mai mulți călugări și credincioși, au adus din

¹ **Ibidem**, pp. 61-62.

² **Ibidem**, p. 63.

³ **Ibidem**.

⁴ **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, p. 569.

mănăstire un sicriu, pe care l-au urcat în «Chilia Sfânta Ana». Trupul Sfântului Ioan a fost prohodit după rânduială, apoi a fost așezat cu multă grijă în sicriu și coborât din peșteră, pe o scară, cu ajutorul unor funii. «Chilia Sfânta Ana» se afla la o înălțime destul de mare, încât cei care purtau sicriul se puteau primejdui, însă trupul Cuviosului Ioan și sicriul s-au ușurat asemenea unui fulg și nu s-a mai simțit deloc greutatea lor, nici la coborârea din peșteră și nici cât timp a fost dus până la mănăstire, pe o distanță de mai mulți kilometri de drum foarte anevoios și prăpăstios”¹.

Sicriul cu moaștele Sfântului Ioan a fost așezat în biserica mănăstirii. „Pentru ca Dumnezeu să descopere dacă nestricăciunea trupului nu este cumva urmarea vreunui păcat, a legăturii de la arhieru sau de la altcineva, conducerea Patriarhiei Ierusalimului a socotit necesar ca pentru Cuviosul Ioan să fie săvârșite 40 de Sfinte Liturghii, cu dezlegări și pomeniri. După acest răstimp, trupul a rămas cum era mai înainte, adică nestricăcios. Văzând aceasta, călugării din mănăstire, precum și toți cei ce veneau să se închine în această vatră de sihăstrie, au început să-l cinstească și mai mult pe nevoitorul român. Vestea despre Sfântul Ioan s-a răspândit foarte repede, încât numeroși pelerini veneau la Mănăstirea Sfântul Gheorghe Hozevitul anume pentru a se închina la moaștele lui”².

„Întrucât sicriul pregătit în grabă pentru strămutarea moaștelor Sfântului Ioan din «Chilia Sfânta Ana» era nepotrivit, conducerea mănăstirii a hotărât să comande la Ierusalim o raclă corespunzătoare din lemn de abanos, cu sticlă deasupra și în cele două părți laterale. La acoperirea costurilor acesteia au contribuit cu dărnicie mai mulți credincioși”³.

¹ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, pp. 63-64.

² **Lucian Tomitanul**, *Art. cit.*, pp. 569-570.

³ **Ibidem**, p. 570.

„Astăzi, moaștele Sfântului Ioan sunt păstrate în această raclă, în paraclisul Sfântul Ștefan al mănăstirii, alături de moaștele Sfântului Gheorghe Hozevitul”¹.

Sfântul Cuvios Ioan a săvârșit numeroase minuni după mutarea lui din această viață, dintre care vom prezenta câteva.

„Un preot grec, care a ajutat la strămutarea moaștelor Sfântului Ioan de la «Chilia Sfânta Ana» în mănăstire, a smuls trei fire de păr din capul Cuviosului, pentru a le avea ca binecuvântare. Sfântul Ioan i s-a arătat slujitorului lui Dumnezeu în vis și i-a poruncit să pună firele de păr la loc. Preotul le-a pus degrabă de unde le-a luat, cerându-și iertare pentru fapta lui”².

„În anul 1986, de Sfintele Paști, la Locurile Sfinte au venit numeroși închinători greci. O femeie din Creta i-a înmănat Părintelui Amfilohie, starețul Mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul, o linguriță de aur și i-a spus: «O credincioasă care a vizitat Țara Sfântă și mănăstirea de la Hozeva are mare evlavie față de sfinții de aici. După ce s-a întors acasă, femeia s-a îmbolnăvit grav, iar doctorii i-au spus că nu o mai pot salva. În urma aflării acestei vești cumplite, bolnava stătea nemișcată în pat, cu ochii închiși, nu mai vorbea nimic și toți așteptau să moară. Deodată, aceasta s-a deșteptat, și-a deschis ochii și a spus: Am văzut un preot cu Sfântul Potir în mână. Acesta mi-a zis să-mi fac Cruce, m-a împărtășit, după care mi-a spus: <Eu sunt Ioan Iacob Hozevitul> și apoi s-a făcut nevăzut. Femeia s-a însănătoșit și din recunoștință i-a dat unui bijutier comanda să-i confecționeze o linguriță de aur ca și cea cu care a fost împărtășită în vis. Aceasta este lingurița respectivă, pe care femeia care a fost bolnavă a trimis-o la Hozeva, ca dar de mulțumire Sfântului Ioan, binefăcătorul și tămăduitorul ei»”³.

¹ *Viața și minunile Sfântului Ioan Iacob...*, p. 65.

² *Ibidem*, p. 76.

³ *Ibidem*, pp. 76-77.

„În urma mutării la Domnul a arhimandritului Amfilohie, Mănăstirea Sfântul Gheorghe de pe valea Hozevei a rămas vreme de patru ani fără stareț și alți viețuitori, în afară de Părintele Ioanichie Pârâială. După o vreme, Patriarhia de Ierusalim l-a trimis aici pe Părintele Grigorie, un ieromonah sârb venit din Sfântul Munte Athos. În timpul sfintelor slujbe, când preotul tămâia biserica, sfintele icoane și moaștele sfinților, întotdeauna trecea cu vederea racla Sfântului Ioan. Fiind întrebat de ce face acest lucru, ieromonahul a răspuns că a aflat de la Patriarhie că Părintele Ioan nu este sfânt, ci doar Părintele Ioanichie îl consideră a fi în ceata sfinților. Într-o dimineață, pe când Părintele Grigorie tămâia biserica și sfintele moaște, l-a văzut pe Sfântul Ioan ridicat în picioare, lângă raclă și a fost cuprins de spaimă. Cuviosul Ioan i-a zis: «Pe toți Sfinții i-ai tămâiat, dar cu mine ce ai? Cu ce ți-am greșit, de nu mă cădești și mă vorbești de rău?». După această minunăță întâmplare, Părintele Grigorie s-a rugat mult Sfântului Ioan să-l ierte, mărturisind înaintea tuturor ce minune a săvârșit Cuviosul pentru îndreptarea lui”¹.

„Într-o zi a sosit la Mănăstirea Sfântul Gheorghe Hozevitul un grup de pelerini greci. Aceștia aduceau cu ei un bărbat îndrăcit, care era legat, pentru că atunci când scăpa din legături îi bătea rău pe cei care-i purtau de grijă. Când grecii s-au apropiat de mănăstire, demonii din cel posedat au început să strige: «Ce ai cu noi, Ioane? Nu ne alunga! Nu ne chinui! Este al nostru! Lasă-ne, nu ne bate!». Cu foarte mare greutate pelerinii au reușit să-l aducă pe demonizat în biserică, iar când l-au atins de racla Sfântului Ioan, acesta urla și răcnea mai înfricoșător decât o fiară sălbatică, apoi a căzut ca mort la pământ și aproape o oră nu s-a mișcat deloc, ci doar respira foarte rar, după care și-a venit în simțiri”².

¹ **Ibidem**, p. 79.

² **Ibidem**, p. 85.

„În Miercurea din Săptămâna Patimilor a anului 1989, la Mănăstirea Sfântul Gheorghe Hozevitul au venit numeroși pelerini. Printre aceștia era și un bărbat din Grecia, împreună cu soția lui, care era posedată de un duh necurat. Când femeia s-a apropiat de racla cu moaștele Sfântului Ioan, dracul a trântit-o la pământ și a strigat puternic: «Ioane, mă arzi!». «Ioane, mă arzi!». Urlând și văietându-se cu amar, demonul a ieșit din femeie. Aceasta s-a ridicat de la pământ, s-a închinat la moaștele Sfântului Ioan și le-a sărutat, după care a ieșit din mănăstire cu pace”¹.

„Ținând cont de viața curată a Cuviosului Ioan, de neobositele sale nevoițe ascetice și de minunile săvârșite, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 20 iunie 1992, a hotărât ca acesta să fie trecut în rândul sfinților”².

În ședința Sfântului Sinod al Patriarhiei Ierusalimului din 22 decembrie 2015, a fost aprobată recunoașterea sfințeniei Cuviosului Ioan Iacob.

„Sfântul Cuvios Ioan Iacob de la Neamț este sfântul român care a trăit cel mai aproape de zilele noastre”³, „fiind cel mai popular dintre sfinții români canonizați după 1990”⁴.

„Pomenirea Sfântului Cuvios Ioan Iacob de la Neamț se face în 5 august, ziua mutării sale la Domnul”⁵.

¹ **Ibidem**, p. 87.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 92.

³ **Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**, *Așteptăm să vină acasă românul sfânt din Țara Sfântă*, articol publicat în volumul: „Sfântul Ioan Iacob de la Neamț - Hozevitul, «Pentru cei cu sufletul nevoiaș ca mine». Opere complete”, Editura Doxologia, Iași, 2010, p. 2.

⁴ **Ibidem**, p. 1.

⁵ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 92.

Sfânta Cuvioasă Teodora de la Sihla

(7 august)

„Sfânta Cuvioasă Teodora s-a născut în satul Vânători din județul Neamț, pe la anul 1650, fiind una dintre cele două fiice ale lui Joldea Armașul, care și-a crescut fetele în frica lui Dumnezeu, în atmosfera de înaltă viață duhovnicească a mănăstirilor și schiturilor din împrejurimi”¹.

Teodora a urmat școala în satul natal.

„Pe când Teodora era doar o copilă, Marghiolița, singura ei soră, a murit într-un mod tragic. Evenimentul a zguduit-o adânc pe Teodora, în inima căreia a încolțit gândul de a se retrage la mănăstire. Părinții ei însă nu s-au împăcat cu această idee, pentru că Teodora rămăsese singura lor fiică, de aceea au stăruit ca ea să-și întemeieze o familie. La vremea cuvenită, aceasta s-a căsătorit cu un tânăr din sudul Moldovei, aflat în slujba cetății Neamț”².

„Tânăra a trăit mai mulți ani cu soțul ei, dar cei doi nu puteau avea copii. După o vreme, părinții Teodorei au trecut la cele veșnice, iar aceasta s-a înțeles cu soțul ei ca să intre amândoi în câte o mănăstire”³.

„Pe când Teodora avea aproape treizeci de ani, a intrat în Mănăstirea Vărzărești, o sihăstrie din partea de nord a munților Buzăului, unde se nevoiau vreo treizeci de maici, sub călăuzirea

¹ **Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu**, *Cuvioasa Teodora de la Sihla*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 432.

² **Ibidem**, p. 433.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 53.

egumenei lor, schimonahia Paisia, care a luat-o pe lângă sine, ca ucenică, iar după un timp de încercare, a călugărit-o. Noua monahie se făcea tuturor pildă de ascultare, de lepădare de sine, de curăție a vieții și de slujire, îndulcindu-se cu cele șapte laude, cu Dumnezeiasca Liturghie, cu rugăciunea din chilie, cu citirea cărților sfinte și cu împărtășirea Sfințelor Taine”¹.

„La scurt timp, fostul ei soț a intrat într-o mănăstire din zonă, fiind călugărit sub numele de Elefterie și apoi hirotonit ieromonah”².

„După câțiva ani, din cauza unor oști străine, care pustiau țara, îi prădau pe locuitori de bunurile lor, iar pe alții îi luau în robie, egumena Paisia, cu o parte din maici, între care și Teodora, au părăsit în mare grabă Mănăstirea Vărzărești și s-au refugiat în sudul Munților Vrancei, unde au ridicat un mic altar pentru rugăciune și câteva chilii. După puțină vreme, egumena Paisia, care era înaintată în vârstă, s-a mutat la Domnul, iar Teodora, cu celelalte maici, și-au continuat nevoințele călugărești”³.

„După aproape zece ani de aspre nevoințe în acest loc, Cuvioasa Teodora s-a îndreptat spre Munții Neamțului, în locurile în care copilărise. Dorind să ducă și aici viață pustnicească, a cerut binecuvântarea egumenului Varsanufie de la Sihăstria Secului, un schit care luase ființă în jurul anului 1650”⁴. „Cercetând-o și cunoscându-i râvna, ieroschimonahul Varsanufie i-a spus: «Du-te ca pustnică în pădurile Sihlei, deocamdată pentru un an de zile. Dacă vei putea îndura încercările și ispitele pustiei, rămâi acolo până la sfârșitul vieții. Dacă nu vei putea, să te retragi la o mănăstire de maici». Cuvioasa s-a spovedit la duhovnicul schitului, ieroschimonahul Pavel, s-a împărtășit cu Sfințele Taine și a plecat în pustia Sihlei. Aici, Teodora a întâlnit

¹ Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, *Art. cit.*, pp. 433-434.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 53.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

un sihastru bătrân, care își încropise o chilie sub stâncile uriașe ale Sihlei. În duhul iubirii lui Hristos, bătrânul i-a oferit maicii chiliei lui, iar el și-a căutat un alt adăpost și mai tainic”¹.

„De acum a început o nouă perioadă în viața cuvioasei, de rugăciune neîncetată și de trăire cu adevărat pustnicească. Aceasta se hrănea cu bureți, urzici, mure, măcriș, afine și zmeură din pădure sau cu ceea ce-i aduceau călugării de la Sihăstria Secului ori puținii credincioși care se abăteau prin acele locuri retrase. Uneori o vizita ieroschimonahul Pavel din aceeași obște monahală, care îi cerceta pe sihaștri pentru a-i spovedi și împărtăși cu Trupul și Sângele Domnului. În felul acesta, viața ei urca mereu pe scara virtuților”².

„Noaptea, Cuvioasa Teodora dormea cel mult câteva ore, înainte de miezul nopții sau înainte de răsăritul soarelui, și puțin la vremea amiezii. După ce citea sau rostea la timpul cuvenit Ceasurile, Vecernia și Utrenia, făcea numeroase metanii, adesea cu lacrimi, în adâncă smerenie. Când inima i se încălzea cu harul Sfântului Duh, rămânea în genunchi și, ridicându-și mâinile, se cufunda în «rugăciunea de văpaie», în care fața și mâinile îi iradiau lumină. După asemenea stări de înaltă rugăciune, cuvioasa ieșea în preajma chiliei și, cu rugăciunea lui Iisus în inimă, pregătea puține lemne pentru foc și verdețuri pentru hrană”³.

„După o perioadă de timp au năvălit oștile turcești în Moldova și ajungând până în ținuturile Neamțului, multe călugărițe s-au refugiat în munți. Unele dintre ele au ajuns până la chiliea Cuvioasei Teodora, pe care au aflat-o în rugăciune, cu mâinile ridicate și cu fața iluminată de har. Ascultându-le necazurile, aceasta le-a oferit chiliea ei, iar ea s-a retras într-o

¹ Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, *Art. cit.*, pp. 435-436.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 53.

³ Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, *Art. cit.*, p. 438.

peșteră, unde era și mai greu de ajuns, din pricina sălbăticiiei locurilor. «Peștera Sfintei Teodora», aflată în apropierea unui izvor, este cunoscută până astăzi. Cuvioasa Teodora s-a nevoit aici vreme de douăzeci de ani, poate chiar mai mult”¹.

Înainte ca Sfânta Teodora să se mute din această viață, „egumenul schitului Sihăstria Secului de atunci, împreună cu monahii, au observat, câteva zile la rând, cum niște păsărele intrau pe fereastră în trapeza schitului, luau în cioc bucăți de pâine și poame și zburau în munte, către Sihla. Egumenul le-a spus la doi părinți mai tineri din obște: «Duceți-vă după aceste păsări către Sihla și vedeți unde duc mâncarea, fiindcă este posibil ca în munte să viețuiască vreun pustnic tăinuit, pe care Dumnezeu îl hrănește». Cei doi călugări au pornit în urmărirea păsărilor. Drumul era greu de străbătut, dar, din loc în loc, păsările se opreau, arătându-le, parcă, drumul. Ajungând către vârful muntelui, unul dintre monahi s-a suit într-un brad, pentru a vedea vreun loc în care ar putea viețui cineva. De acolo, a zărit în depărtare un luminiș și pe Sfânta Teodora care stătea în fața unui foc. Cei doi și-au continuat drumul în direcția respectivă și când au ajuns la cuvioasa, aceasta le-a spus: «Părinților, de patruzeci de zile mă rog lui Dumnezeu să-mi trimită un duhovnic, ca să mă spovedească și să mă împărtășească cu Preacuratele Taine ale Domnului nostru Iisus Hristos, căci se apropie ceasul să mă mut din această viață. De aceea, vă rog să vă întoarceți la schit și să-i spuneți părintelui egumen să-i trimită mâine dimineață la mine pe ieromonahul Antonie și pe ierodiaconul Lavrentie, cu Sfânta Împărtășanie»”².

„Surprinși de faptul că Sfânta a pomenit numele celor doi monahi, pe care nu îi cunoștea, călugării s-au întors cu grabă și bucurie la schit și i-au relatat egumenului cele întâmplate. A

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, pp. 53-54.

² Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, *Art. cit.*, p. 440.

doua zi, părinții Antonie și Lavrentie, însoțiți de cei doi monahi, s-au dus la peștera cuvioasei. Aceasta și-a mărturisit înaintea ieromonahului Antonie toate păcatele vieții, începând din copilărie, a primit dezlegare, după care s-a împărtășit cu Sfântul Trup și Sânge al Domnului Hristos. Apoi, privind spre răsărit, a rostit: «Slavă Ție, Doamne, pentru toate!» și a adormit cu pace în fața peșterii”¹.

„La vremea rânduită, trupul cuvioasei a fost înmormântat chiar în peșteră, de față fiind mai mulți viețuitori din obștea schitului Sihăstria Secului, impresionați de cele întâmplare”².

„Vestea despre sfințenia și sfârșitul cuvioasei s-a răspândit cu repeziciune în mănăstirile și localitățile Moldovei, încât mulți călugări și mireni veneau la mormântul ei. Fostul ei soț, ieroschimonahul Elefterie, a venit și el aici, ca să se încredințeze dacă este vorba despre fosta lui soție. Convingându-se de acest lucru, s-a hotărât să rămână pentru restul vieții la schitul Sihăstria Secului, în apropiere de Sihla, unde a mai trăit vreo zece ani”³.

„După un timp, prin anii 1725-1730, întru pomenirea nevoițelor Cuvioasei Teodora, a fost ridicat Schitul Sihla, cu o biserică de lemn, având hramul «Schimbarea la Față a Domnului», care dăinuiește - cu unele îmbunătățiri - până în ziua de astăzi, precum și câteva chilii împrejur”⁴.

„Moștele Sfintei Teodora au rămas în peștera în care aceasta s-a nevoit până prin anii 1828-1834, când, în timpul ocupației rusești a Principatelor Române, au fost duse la Mănăstirea Lavra Pecerska din Kiev, unde se păstrează până astăzi, într-o raclă cu inscripția: «Cuvioasa Teodora din Carpați»”⁵.

¹ **Ibidem**, pp. 440-441.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 54.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**.

⁵ **Ibidem**.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa de lucru din 20 iunie 1992, a trecut-o pe Cuvioasa Teodora de la Sihla în rândul sfinților”¹.

Pomenirea Sfintei Cuvioase Teodora de la Sihla se face în ziua de 7 august.

¹ **Ibidem**, pp. 54-55.

Sfântul Ierarh Nifon, Patriarhul Constantinopolului

(11 august)

„Sfântul Nifon s-a născut în jurul anilor 1435-1440, în peninsula Peloponez din sudul Greciei, din părinții Manuil și Maria, primind la botez numele de Nicolae”¹.

„Manuil a murit pe când fiul său era doar un prunc, iar după ce acesta a crescut, mama lui l-a trimis la un dascăl numit Eftimie, pentru a învăța carte. Nicolae era ager la minte și cu trageră de inimă, încât și-a întrecut toți colegii, parcurgând rapid întreaga materie. Copilul s-a dus apoi la călugărul Ioasaf, un alt dascăl iscusit, de la care a deprins și mai bine învățătura de carte”².

„Nicolae a învățat carte în limbile greacă și slavonă”³, „după care a fost călugărit de schimnicul Antonie, din cetatea Epidaur, primind la tunderea în monahism numele de Nifon”⁴.

„Tânărul călugăr, aflând că în cetatea Arta locuia un monah învățat și îmbunătățit, cu numele de Zaharia, care venise aici de la Mănăstirea Vatoped, din Muntele Athos, s-a mutat și el în Arta. Zaharia l-a acceptat de ucenic, povățuindu-l pe

¹ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Viața și pătimirile Părintelui nostru Nifon, Patriarhul*, articol publicat în volumul: „Sfinți români și apărători ai Legii strămoșești”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 338.

² **Ibidem**, pp. 338-339.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 388.

⁴ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Viața și pătimirile...*, p. 339.

tânărul monah cum să poarte războiul duhovnicesc împotriva vrăjmașului nevăzut”¹.

„La scurt timp, Nifon a fost hirotonit ierodiacon de către mitropolitul Artei”².

După ce Constantinopolul a căzut sub turci, în 29 mai 1453, iar Imperiul Bizantin a fost desființat, sultanul otoman Mahomed al II-lea a pornit la cucerirea Europei, încât „monahul Zaharia și ucenicul său Nifon, împreună cu numeroși alți călugări, au plecat din Arta în Albania, la curtea despotului Gheorghe Skanderberg, care i-a primit cu bucurie”³. „Aici Nifon a fost hirotonit ieromonah”⁴.

„În primăvara anului 1466, sultanul Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, a pornit cu urgie asupra Albaniei, prădând și pustiind totul în cale. Oastea lui Skanderberg a fost atacată și asediată la Croia. Cu toate că cetatea nu a putut fi cucerită, otomanii și-au întins stăpânirea până la țărmul Mării Adriatice. În aceste împrejurări vitrege, Zaharia și Nifon au părăsit Albania și s-au refugiat în cetatea Ohrida, găsindu-și adăpost în vestita mănăstire a Maicii Domnului, unde se afla atunci și scaunul mitropolitan al acelei zone. În urma unor tulburări și răscoale petrecute aici, sultanul Mahomed al II-lea a poruncit ca numeroși oameni de vază ai cetății să fie surghiuniți la Istanbul. Printre cei deportați s-a numărat și Zaharia, împreună cu ucenicul său, Nifon. Aici, Zaharia a căzut bolnav și în curând a murit”⁵.

„Rămas singur, Nifon a plecat să-și caute liniștea sufletească în Muntele Athos, stabilindu-se o perioadă de timp la Mănăstirea

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem.**

³ **Ibidem.**

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 388.**

⁵ **Pr. Prof. Ion Ionescu, *Viața și pătimirile...*, p. 339.**

Cutlumuș. A cercetat apoi toate peșterile, chiliile și schiturile mai mari și mai mici de lângă Kareia, unde s-a folosit de sfaturile părinților. În peștera Crit a aflat niște călugări care se nevoiau cu postul și cu rugăciunea și care se hrăneau din lucrul mâinilor lor. Nifon a rămas acolo, îndeletnicindu-se cu meșteșugul scrierii, căci avea darul scrisului frumos”¹.

„După ce a petrecut mai multă vreme în peștera Crit, Nifon a fost chemat la Marea Lavră, unde a stat mai bine de un an, iar apoi a plecat la Mănăstirea Dionisiu. Acolo s-a smerit mai mult decât toți și și-a împlinit ascultările cu multă dragoste, încât faptele lui erau cunoscute în tot Muntele Athos”².

„În anul 1483, mitropolitul Partenie al Tesalonicului s-a mutat la Domnul, iar clerul și credincioșii cetății au socotit că smeritul Nifon de la Mănăstirea Dionisiu este vrednic să-i urmeze în scaun. Cu toate că la început a ezitat, în cele din urmă ieromonahul a acceptat să ocupe înalta funcție propusă”³.

„În calitate de mitropolit al Tesalonicului, în anul 1484, Sfântul Nifon a luat parte la sinodul de la Constantinopol, care a condamnat sinodul unionist de la Ferrara-Florența din 1438-1439, semnând tomosul dogmatic al acestui sinod”⁴.

„În anul 1486, patriarhul ecumenic Simeon I a încetat din viață, iar în locul acestuia a fost ales Sfântul Nifon, mitropolitul Tesalonicului. Activitatea acestuia ca patriarh al Constantinopolului a durat doar până la jumătatea anului 1488”⁵, „când a fost îndepărtat din scaun de sultanul Baiazid al II-lea”⁶.

„Părăsind Constantinopolul, Sfântul Nifon s-a retras în Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul din insula așezată în fața

¹ **Ibidem**, pp. 339-340.

² **Ibidem**, p. 340.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**, p. 341.

⁵ **Ibidem**.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 388.

cetății Sozopol, din golful Burgas, în Marea Neagră. În timpul sederii sale aici, fostul patriarh a ridicat, în apropiere de țărmul mării, lângă Akra, un schit cu hramul Sfântul Nicolae”¹.

„După opt ani petrecuți aici, pe la jumătatea lui 1496, Sfântul Nifon a fost chemat din nou în scaunul de patriarh ecumenic”².

„A doua păstorire a Sfântului Nifon ca patriarh al Constantinopolului a durat tot doi ani, până în ziua de 16 iunie 1498, când sultanul Baiazid al II-lea l-a scos din nou din scaun și l-a exilat în cetatea Adrianopol, unde i-a stabilit domiciliul, sub pază, la Biserica Sfântul Ștefan”³.

Întrucât Sfântul Nifon era vestit pentru învățătura și virtuțile sale, „domnitorul Țării Românești, Radu cel Mare (1495-1508), a dorit să-l vadă și să-l cunoască personal. Voievodul mergea în fiecare an la Constantinopol pentru a plăti tributul și pentru a săruta mâna sultanului, și cum drumul obișnuit din acea vreme între Țara Românească și Constantinopol trecea prin Adrianopol, este posibil ca domnitorul să fi obținut de la Înalta Poartă îngăduința de a-l cunoaște și vorbi cu fostul patriarh Nifon în anul următor detronării și exilării sale, adică în 1499. Convingându-se că este un ierarh devotat, Radu cel Mare l-a rugat să vină în Țara Românească, dar acesta nu a cutezat să plece din Adrianopol fără învoirea stăpânirii turcești, temându-se de urmări neplăcute”⁴.

„În primii ani ai secolului al XVI-lea, Ilarion, mitropolitul Țării Românești, s-a mutat la Domnul, iar Radu cel Mare, în dorința de a pune rânduială în treburile bisericești din țara sa, și-a îndreptat privirile spre fostul patriarh ecumenic Nifon, un

¹ Pr. Prof. Ion Ionescu, *Viața și pătimirile...*, p. 341.

² *Ibidem*, p. 342.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

ierarh cu învățătură și cu experiență în problemele administrative și de conducere”¹.

În urma aprobărilor obținute de la Înalta Poartă, „Radu cel Mare l-a adus pe renumitul ierarh în Țara Românească. Astfel, Nifon a fost primul dintre numeroșii patriarhi răsăriteni care vor veni apoi secole de-a rândul prin țările noastre”².

„În anul 1502, pe când Sfântul Nifon se afla deja în Țara Românească, a fost ales pentru a treia oară patriarh ecumenic. Când delegații Patriarhiei de la Constantinopol au venit să-i aducă vestea, el nu a acceptat alegerea, cunoscând uneltirile care se țeseau în jurul tronului de patriarh ecumenic și a renunțat la această demnitate”³.

„În Țara Românească, fostul patriarh ecumenic a convocat - probabil la Târgoviște, unde era reședința domnitorului - toți stareții de la toate mănăstirile Munteniei și tot clerul Bisericii, și a făcut un sinod mare, împreună cu domnul țării și cu toți boierii, rânduind toate după canoanele și tradiția Bisericii Apostolice de Răsărit”⁴.

„Întrucât în Țara Românească exista pe atunci o singură mare eparhie, greu de administrat, la conducerea căreia fusese el chemat, Sfântul Nifon a hotărât să mai înființeze două Episcopii, hirotonind și pe titularii lor”⁵. „Cei mai mulți istorici cred că este vorba despre înființarea celor două eparhii existente până azi: a Râmnicului și a Buzăului. Interpretarea aceasta trebuie să fie făcută însă cu multă rezervă, căci nu se poate sprijini pe nicio mărturie documentară”⁶.

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 387.

² **Ibidem**, p. 388.

³ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Viața și pătimirile...*, p. 343.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 388.

⁵ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Viața și pătimirile...*, p. 343.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 388.

„Sinodul mixt, de clerici și mireni, prezidat de Sfântul Nifon, a avut un rol important pentru organizarea Bisericii din Țara Românească la începutul veacului al XVI-lea”¹.

Spre sfârșitul domniei lui Ștefan cel Mare (1457-1504), „Bogdan, un boier trădător, a fugit din Moldova pentru a scăpa de pedeapa viteazului domnitor și s-a stabilit în Țara Românească. Cu toate că boierul moldovean era căsătorit și avea copii, Radu cel Mare, neținând seama de canoanele bisericești, și-a cununat sora, pe domnița Caplea, cu Bogdan”².

„Aflând despre aceasta, prima soție a boierului moldovean, care nu era divorțată de el, i-a scris o scrisoare Sfântului Nifon, plângându-i-se că Bogdan este însurat și are copii. Sfântul Nifon l-a chemat pe boierul moldovean și l-a sfătuit cu blândețe să se despartă de femeia luată fără lege și să se întoarcă la soția lui cea legiuită. Bogdan însă s-a dus și s-a plâns lui Radu cel Mare, căutând să-l întărească a izgoni pe fostul patriarh din Țara Românească. Atunci, Sfântul Nifon s-a dus la domnitor cu scrisoarea soției celei după lege a boierului moldovean, i-a deschis Legiuirile bisericești și i-a arătat că nu se cade să încalce cele rânduite de canoane. Dar domnitorul Radu cel Mare, lăsând la o parte evlavia pe care i-o arătase până atunci, s-a pornit împotriva Sfântului Nifon, acuzându-l că a încălcat predaniile și rânduielile țării și poruncindu-i să plece din Țara Românească”³.

„Atunci Sfântul Nifon s-a dus la biserică și a chemat tot poporul, pe care învățându-l îndestul, s-a îmbrăcat în veșmintele arhieresti și a afurisit atât pe boierul moldovean cel fără de lege, cât și pe cei care l-au ajutat la săvârșirea acelei fărădelegi. Apoi a prorocit ce se va întâmpla în Țara Românească și că domnitorul Radu cel Mare și boierul moldovean, datorită fărădelegii lor, vor

¹ **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Viața și pătimirile...*, p. 343.

² **Ibidem**, p. 344.

³ **Ibidem**.

pieri de moarte rea. După aceea, așezând veșmintele arhieriești pe Sfânta Masă, a ieșit din biserică”¹.

„Auzind acestea, Radu cel Mare a dat poruncă în tot orașul ca nimeni să nu-l mai socotească pe Sfântul Nifon ca arhieru. Și dacă se va auzi că cineva i-a oferit pâine sau altceva, ori că l-a primit în casa lui, acela își va pierde viața, iar averea îi va fi confiscată. Atunci Sfântul Nifon s-a dus la marginea unui sat, într-o căsuță a boierilor Craiovești, unde fiul său duhovnicesc Neagoe Basarab îl hrănea pe ascuns. Având mustărări de conștiință și, temându-se de pedeapsa lui Dumnezeu pentru faptele sale, domnitorul a poruncit ca Sfântul Nifon să fie adus la palatul domnesc, unde și-a cerut iertare și i-a promis multe daruri, fără însă să pomenească nimic despre căsătoria surorii sale cu Bogdan. Sfântul nu l-a iertat, a repetat prorocia pe care o făcuse în biserică, după care a plecat”².

„În vara anului 1505, Sfântul Nifon a ieșit din Țara Românească, a trecut Dunărea și s-a îndreptat către Sofia, unde a poposit puțin, iar de acolo a pornit mai departe către Sfântul Munte Athos. Aici s-a așezat și a viețuit mai bine de un an la Mănăstirea Vatoped”³.

„Înțelegând cu duhul că i se apropie sfârșitul, Sfântul Nifon l-a luat cu sine pe ucenicul său Ioasaf și împreună au plecat la Mănăstirea Dionisiu, în care viețuise cu aproape un sfert de veac în urmă. Aici a aflat datinile, rânduielile și pravila ca mai înainte și s-a bucurat”⁴.

„În această vatră de sihăstrie exista un canon rânduit chiar de Sfântul Dionisie, ctitorul mănăstirii, conform căruia oricine venea să se călugărească era întrebat de stareț dacă este de acord

¹ **Ibidem**, pp. 344-345.

² **Ibidem**, p. 345.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**, pp. 345-346.

să îngrijească de catări, să care lemne și să îndeplinească orice altă ascultare, atât timp cât va fi rânduit. Cel care consimțea să facă aceste ascultări era acceptat în obște și tuns în monahism, iar dacă era călugăr de mai înainte, era primit între monahi. Venind aici Sfântul Nifon, nu a fost recunoscut de nimeni, iar el nu a spus nimănui că a fost patriarh ecumenic și mitropolit al Tesalonicului și al Țării Românești. La sosirea în mănăstire, când a fost întrebat, după obicei, dacă acceptă orice ascultare, el a făcut metanie și a primit să îngrijească de catări. După o perioadă de timp, prin descoperire cerească, s-a făcut cunoscut cine era sfântul, iar el a încetat această smerită ascultare. Monahii i-au cerut iertare și el i-a binecuvântat pe toți, continuând să se nevoiască mai departe în post și rugăciune, ajutând fraților la toate ascultările: la biserică, la moară, la bucătărie, la brutărie și oriunde era nevoie. Părinții și frații din mănăstire se minunau de smerenia lui și toți pustnicii din Sfântul Munte veneau să primească binecuvântare și să-i asculte cuvintele folositoare de suflet. Veneau la el numeroși turci păgâni, armeni eretici și alții răătăciți de la dreapta credință, iar fostul patriarh le explica învățătura Domnului Hristos, încât a adus la credința cea adevărată mai mult de patru mii de suflete”¹.

„Înainte cu trei zile de a se muta din această viață, Sfântul Nifon i-a chemat pe toți frații din mănăstire și i-a binecuvântat, le-a cerut tuturor iertare și i-a iertat pe toți, împărtășindu-se cu Trupul și Sângele lui Hristos. În ziua de 11 august 1508, fostul patriarh ecumenic și-a încredințat sufletul în mâinile lui Dumnezeu. Numeroși pustnici și călugări din mănăstirile Muntelui Athos s-au adunat la Mănăstirea Dionisiu, au făcut priveghere de toată noaptea și a doua zi, cu slujbe și cântări, i-au înmormântat sfințitul trup”².

¹ **Ibidem**, p. 346.

² **Ibidem**, pp. 346-347.

„În anul 1515, domnitorul Neagoe Basarab (1512-1521), care îi purtase de grijă Sfântului Nifon în timpul disensiunilor sale cu voievodul Radu cel Mare, i-a adus moaștele în Țara Românească. Fiind primite cu mare cinste, acestea au fost așezate deasupra mormântului lui Radu cel Mare, la Mănăstirea Dealu, făcându-se rugăciuni pentru iertarea păcatelor domnitorului”¹.

„Moaștele Sfântului Nifon au fost expuse, timp de mai multe zile, spre închinarea credincioșilor, iar apoi, din porunca evlaviosului voievod, au fost așezate într-o frumoasă raclă de argint poleit cu aur, care era împodobită cu mărgăritare și alte pietre scumpe. Pe drumul de întoarcere spre Mănăstirea Dionisiu, sfintele moaște au fost însoțite de mitropolitul Macarie al Țării Românești și de câțiva boieri”².

„După ce racla cu moaștele Sfântului Nifon a ajuns la Mănăstirea Dionisiu, călugării de aici, adânc mișcați de darurile primite din partea domnitorului Țării Românești, au hotărât să-i ofere lui Neagoe Basarab capul și mâna dreaptă a Sfântului Nifon”³.

În 15 august 1517, de praznicul Adormirii Maicii Domnului, a avut loc târnosirea bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș, ctitorie a domnitorului Neagoe Basarab. Slujba a fost oficiată de patriarhul ecumenic Teolipt I, de mitropolitul Macarie al Țării Românești și de alți ierarhi, în prezența voievodului, a familiei sale, a curtenilor și a boierilor țării, de față fiind toți stareții mănăstirilor din Muntele Athos și toți preoții din Țara Românească.

„În 16 august 1517, a doua zi după târnosirea bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș, Sfântul Nifon a fost trecut în rândul sfinților, aceasta fiind prima canonizare care a avut loc la noi în

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 389.

² **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Viața și pătimirile...*, p. 348.

³ **Ibidem**, p. 349.

țară. S-a hotărât atunci ca pomenirea fostului patriarh ecumenic și mitropolit al Țării Românești să se facă în 11 august, ziua mutării sale din această viață”¹.

„Capul și mâna Sfântului Nifon au fost dăruite de Neagoe Basarab ctitoriei sale din Curtea de Argeș, unde au stat până în anul 1949, când au fost duse în Catedrala Mitropolitană din Craiova (mâna dreaptă într-o raclă mică de argint, confecționată la îndemnul episcopului Iosif al Argeșului, în 11 august 1795, iar capul în altă raclă, făcută din inițiativa arhimandritului Partenie și împodobită de episcopul Iosif al Argeșului, în anul 1799). Cele două odore neprețuite se află și astăzi în Catedrala Mitropolitană din Craiova”².

„«Viața și traiul Sfinției Sale Părintelui nostru Nifon, patriarhul Constantinopolului» a fost scrisă de Gavriil Protul (protosul - mai marele mănăstirilor din Muntele Athos), între anii 1517-1519, la îndemnul domnitorului Neagoe Basarab, fiind prima lucrare istorico-agiografică alcătuită în Țara Românească. Din limba greacă, lucrarea a fost tradusă în slavonă (limba oficială din Țara Românească de atunci), iar în timpul domniei lui Matei Basarab (1632-1654) a fost tradusă în românește, probabil de cărturarul Udriște Năsturel”³.

Sfântul Ierarh Nifon, Patriarhul Constantinopolului, este pomenit în calendarul creștin în ziua de 11 august, după cum am menționat și mai sus.

¹ *Ibidem*, p. 347.

² *Ibidem*, p. 349.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 388 și **Pr. Prof. Ion Ionescu**, *Viața și pătimirile...*, p. 348.

Sfinții Martiri Brâncoveni
(Constantin Voievod cu cei patru fii ai săi,
Constantin, Ștefan, Radu, Matei și sfetnicul Ianache)

(16 august)

„Constantin Brâncoveanu s-a născut în 15 august 1654, în satul Brâncoveni, azi în partea din dreapta râului Olt a județului cu același nume”¹ „sau, poate, la București”².

La jumătatea secolului al XVII-lea, „orașele București și Iași depășeau 50.000 de locuitori, fiind cele mai mari aglomerări urbane Sud-Est europene între Viena și Istanbul”³.

Tatăl lui Constantin a fost postelnicul Matei⁴ sau Pavel Brâncoveanu, căruia toți îi spuneau Papa⁵, iar mama lui a

¹ **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu**, *Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării Românești (1688-1714) - 275 de ani de la moartea sa martirică - 1714 - 15 august - 1989*, studiu republicat în volumul: „Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu: mărturisitor jertfelnic și ctitor darnic”, volumul I, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, p. 7.

² **Sergiu Iosipescu**, *Constantin Brâncoveanu - tragicele zori ale vieții*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 90.

³ **Sergiu Iosipescu, Raluca Iosipescu**, *Constantin Brâncoveanu sau pilda bunei guvernări în Țara Românească*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 164.

⁴ **Emilian Lovișteanu**, **Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului**, *Între bucuria vieții și darul nemuririi: Sfinții Martiri Brâncoveni*, Editura „Sfântul Antim Ivireanul”, Râmnicu Vâlcea, 2014, p. 8.

⁵ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin. Romanul Brâncovenilor*, ediția a IV-a, revizuită și adăugită, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, p. 8.

fost „Stanca, din familia Cantacuzino”¹, „sora domnitorului Șerban Cantacuzino”².

„Prin tatăl său, Constantin era urmaș al Basarabilor”³, „dinastia întemeietoare a Țării Românești”⁴, fiind „strănepot al domnitorului Matei Basarab (1632-1654)”⁵. „Pe linie maternă, viitorul domn era descendent direct al Cantacuzinilor, care se mândreau cu înaintașul lor din secolul al XIV-lea, Ioan al VI-lea Cantacuzino, împăratul Bizanțului (1347-1354)”⁶.

„Puteșnica familie a Cantacuzinilor era formată din greci bogați, veniți la noi după căderea Constantinopolului sub turci, în anul 1453, care s-au integrat admirabil în rândurile marii boierimi valahe, devenind chiar liderii partidei românești și mari iubitori de țară”⁷.

¹ **Mircea Pospai**, *Constantin Brâncoveanu - un prinț valah al politicii, diplomației și culturii europene*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 741.

² **Emilian Lovișteanu**, *Op. cit.*, pp. 8-9.

³ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu, viața, domnia, mucenicia, pilda de jertfelnicie*, Editura Arhiepiscopiei Buzăului și Vrancei, Buzău, 2014, p. 13.

⁴ **Bogdan Tătaru-Cazaban și Gabriel Herea**, *Mănăstirea Hurezi*, Editura Artrec Impresiones, Segovia, 2009, p. 35.

⁵ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 13.

⁶ **Ștefan Ionescu, Panait I. Panait**, *Constantin Vodă Brâncoveanu: viața, domnia, epoca*, ediția a II-a, Editura Basilica, București, 2014, pp. 173-174.

⁷ **Constantin Bălăceanu Stolnici**, *Constantin Brâncoveanu diplomatul*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 769.

„Din fericita căsătorie a lui Papa Brâncoveanu cu Stanca s-au născut trei băieți și o fată”¹.

La începutul anului 1655, în București s-a răspândit „zvonul despre hotărârea domnitorului Constantin Șerban (1654-1658) de a desființa corpul seimenilor și de a-i expulza în provinciile de baștină, Sud-Vest dunărene ale Imperiului Otoman”², fapt care a declanșat o revoltă a acestora. Întrucât a ieșit „vorba că marii boieri îl îndemnaseră pe vodă Constantin Șerban Cârnu să lase la vatră, fără bani, oștirea mercenarilor, seimenii, în cete, cu iataganele goale sau cu flintele încărcate, opreau caleștile și trecătorii, omorând fără alegere, ca să curețe țara de boieri”³.

La sfârșitul lunii februarie⁴ sau „la mijlocul lunii martie a anului 1655, Papa Brâncoveanu a fost asasinat în București”⁵, câzând victimă revoltei seimenilor.

„Mercenarii și mulțimile ridicate împotriva domniei și a boierilor au pus stăpânire pe București, iar focul nemulțumirii s-a întins în toată țara, încât răscoala a durat cinci luni”⁶.

Rămânând orfan de tată pe când încă nu împlinise nici măcar un an, Constantin Brâncoveanu „l-a avut ca un adevărat părinte pe unchiul său, stolnicul Constantin Cantacuzino, cel care i-a îndrumat primii pași în viață”⁷.

¹ **Preot Academician Nicolae M. Popescu**, *Viața și faptele Domnului Țării Românești Constantin Vodă Brâncoveanu*, ediția a VI-a, revizuită, Editura Basilica, București, 2014, p. 19.

² **Sergiu Iosipescu**, *Art. cit.*, p. 88.

³ **Ileana Toma**, *Op. cit.*, p. 7.

⁴ **Ibidem**.

⁵ **Radu Ștefan Vergatti**, *Constantin Vodă Brâncoveanu și Cantacuzinii*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 69.

⁶ **Ștefan Ionescu, Panait I. Panait**, *Op. cit.*, p. 172.

⁷ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 13.

„Constantin Brâncoveanu era dotat de la natură cu o inteligență deosebită”¹. Întrucât provenea dintr-o familie extrem de bogată și influentă, a studiat cu cei mai buni dascăli ai vremii, învățând „mai multe limbi de circulație internațională: greaca, slavona, turca, latina și, poate, în oarecare măsură, maghiara, germana și italiana”².

„De asemenea, de la curtea boierească a Brâncovenilor nu puteau lipsi dascăli clerici care să dea fragedului vlăstar boieresc învățătură de carte în limba română, și mai ales din Sfintele Evanghelii și din scrierile Sfinților Părinți”³.

În urma morții premature a lui Barbu și Matei, cei doi frați mai mari ai lui Constantin Brâncoveanu⁴, dar și a surorii sale (cei trei nefiind căsătoriți), considerabila avere a familiei l-a avut ca unic moștenitor pe viitorul domnitor.

„În anul 1674, tânărul Constantin s-a căsătorit cu Maria (Marica), fiica postelnicului Neagoe din Negoiești și nepoata lui Antonie Vodă din Popești (domn al Țării Românești între anii 1669-1672)”⁵, sporindu-și și mai mult averea.

„Constantin și Maria au avut unsprezece copii: patru fii: Constantin, Ștefan, Radu și Matei și șapte fiice: Stanca, Maria, Ilinca, Safta, Ancuța, Bălașa și Smaranda”⁶.

¹ Agnes Erich, Radu Ștefan Vergatti, *Noutăți aduse în civilizația românească de epoca brâncovenească*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanașilor, volumul III - Moștenirea culturală și spirituală”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanașilor, Slatina, 2014, p. 22.

² *Ibidem*, p. 23.

³ Gherasim Cristea, *Episcopul Râmnicului, Viața Sfântului Martir Constantin-Vodă Brâncoveanu și a celor împreună pătimitori cu dânsul*, Editura Episcopiei Râmnicului, Râmnicu Vâlcea, 2001, p. 12.

⁴ Emilian Lovișteanul, *Op. cit.*, pp. 9-10.

⁵ *Ibidem*, p. 10.

⁶ *Ibidem*, p. 11.

Constantin Brâncoveanu a fost un om evlavios, trăind potrivit credinței primite de la străbunii săi, un soț devotat și un tată iubitor”¹.

Datorită calităților sale, în timpul domnitorului Gheorghe Duca (1674-1678), tânărul Constantin a fost numit „al doilea postelnic în anul 1674 și al doilea logofăt în 1676”².

După ce Șerban Cantacuzino, fratele mamei lui Constantin Brâncoveanu, a ajuns domnitorul Țării Românești, în anul 1678, tânărul Constantin a ocupat dregătorii și mai importante. Astfel, în 1679 a fost numit mare agă sau „comandant al trupelor de dărbani și seimeni, răspunzând de paza capitalei țării. În același an, împreună cu alți trei boieri, a fost numit ispravnic de scaun, ținând locul domnitorului când acesta lipsea din capitală”³. În 1680 a devenit mare postelnic, trei ani mai târziu mare spătar, titlu purtat de comandantul întregii armate, pe timp de război și doar al cavaleriei, pe timp de pace”⁴, iar în 1687 a fost numit mare logofăt, funcție echivalentă cu cea de prim-ministru din zilele noastre⁵.

Fiind un om educat și bun cunoscător a mai multor limbi străine, Constantin Brâncoveanu a „fost ales de Șerban Cantacuzino pentru solii de seamă în Ardeal și chiar la Istanbul,

¹ **Arhimandrit Timotei Aioanei**, *Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu - lumină a Ortodoxiei Românești în apusul Evului Mediu Oriental. Prințul sfințeniei*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul III - Moștenirea culturală și spirituală”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 369.

² **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 14.

³ **Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, p. 18.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 22.

⁵ **Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, p. 18.

unde a fost trimis în 1681, pe când avea numai douăzeci și șapte de ani”¹.

„În anul 1688, la București, a văzut lumina tiparului prima traducere a Bibliei în limba română. Ctitorii acestui monument cultural au fost Șerban Cantacuzino, domnitorul Țării Românești din acea perioadă și Constantin Brâncoveanu, eminența cenușie care rânduia toate treburile domniei”², el fiind „ispravnic al cărții”³.

„În 29 octombrie 1688, după ce a zăcut la pat o scurtă perioadă de timp, voievodul Șerban Cantacuzino”⁴ „și-a dat, pe neașteptate, obștescul sfârșit, având vârsta de doar 54 de ani. Moartea acestuia le-a părut suspectă unor contemporani - ostili Cantacuzinilor - care n-au pregetat să-i acuze pe frații domnitorului, stolnicul Constantin și spătarul Mihai, ca și pe nepotul și urmașul său în scaun, Constantin Brâncoveanu, de a-l fi otrăvit, pentru a nu închina țara austriecilor și a stârni reacția nedorită a Porții Otomane”⁵.

„La moartea lui Șerban Cantacuzino, Țara Românească datora Porții Otomane birul pe doi ani”⁶.

¹ Ibidem.

² Bogdan Tătaru-Cazaban și Gabriel Herea, *Op. cit.*, p. 11.

³ Gherasim Cristea, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 88.

⁴ Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu, *Art. cit.*, p. 10.

⁵ Constantin Mănescu-Hurezi, *Biblioteca Mănăstirii Hurezi în vremea Voievodului Constantin Brâncoveanu*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul III - Moștenirea culturală și spirituală”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 44.

⁶ Ileana Toma, *Politica economică brâncovenească și condițiile climatice ale epocii*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 354.

„Se susține că, în ultimele ceasuri, simțindu-și sfârșitul aproape, Șerban Vodă l-ar fi chemat pe Constantin Brâncoveanu la patul său de moarte, și, încredințându-i pecetea domnească, l-ar fi rugat să-și asume sarcina domniei, pentru liniștea lui și a țării”¹, întrucât „fiul său, Gheorghe, era în vârstă de doar opt ani”².

„Moartea neașteptată a lui Șerban Vodă le-a adus boierilor teama de a nu se trezi cu un străin pe tronul țării”³, de aceea „s-au adunat în spățăria cea mică, împreună cu Dionisie al IV-lea Muselimul, fostul patriarh al Constantinopolului (1671-1673), care se găsea la București și cu Teodosie, Mitropolitul Țării Românești și s-au sfătuit pe cine să-l aleagă domn în locul lui Șerban Vodă”⁴.

Întrucât „Constantin Brâncoveanu nu avea dușmani și era privit cu simpatie de majoritatea reprezentanților clasei dominante”⁵, a fost ales să-i succedă lui Șerban Cantacuzino în tronul Țării Românești. „Boierii și cei doi ierarhi au plecat din curtea domnească și s-au dus la Mitropolie, unde era obiceiul de a fi unși domnitorii și au trimis un boier să-l cheme pe cel ales”⁶,

¹ **Mihail Țăpârlea**, *Epoca brâncovenească, epocă de echilibru geostrategic sud-est european și de sincronism civilizațional cu Apusul*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 757 și **Adrian Gabor**, *Mărturia contemporanilor despre domnia și mucenicia Brâncovenilor*, articol publicat în „Credință și viață în Hristos - Anuarul Episcopiei Sălajului”, Editura Episcopiei Sălajului, Zalău, 2015, p. 367.

² **Anton Maria del Chiaro**, *Istoria revoluției recente din Valahia*, traducere din limba italiană de S. Cris Cristian, text publicat în volumul: „Martiriul Sfinților Brâncoveni”, Editura Sophia, București, 2014, p. 234.

³ **Ibidem**, p. 233.

⁴ **Gherasim Cristea**, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 20.

⁵ **Ștefan Ionescu**, **Panait I. Panait**, *Op. cit.*, pp. 192-193.

⁶ **Gherasim Cristea**, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 20.

care nu era împreună cu ei, ci „se afla lângă trupul lui Șerban Vodă, îngrijind de cele pentru înmormântare”¹.

După ce Constantin Brâncoveanu a ajuns la Mitropolie, cei de acolo i-au spus că vor ca el să le fie domnitor. „Brâncoveanu ducea o viață fastuoasă, având în jurul lui o suită formată din 30-40 de boieri de prim rang”², de aceea le-a răspuns: „Splendorile domniei sunt în permanență supuse prăbușirii”³. „De ce aş vrea eu domnia, de vreme ce ca un domn sunt la casa mea? Nu vreau să fiu domn. Iar ei i-au zis: «Ne rugăm, nu lăsa țara, să intre alți oameni, sau răi sau nebuni, să o strice, ci fi domnul nostru!». Și l-au luat de mâini și l-au împins de la spate până în biserică. Aici a intrat în Sfântul Altar, prin ușile împărătești, împreună cu mitropolitul Teodosie, a înconjurat, alături de acesta, Sfânta Masă și apoi, îngenunchind înaintea prestolului, fostul patriarh ecumenic Dionisie i-a citit deasupra capului rugăciunile de domnie, l-a miruit, i-a dat crucea să o sărute, iar capugiul Ahmed-Aga, care se găsea în strana din stânga, i-a așezat pe umeri caftanul domnesc”⁴ (caftanul era o manta orientală, albă, lungă și largă, împodobită cu fire de aur sau de mătase, pe care o purtau domnitorii și boierii români”⁵), „apoi a fost condus la tronul domnesc și toți boierii s-au dus

¹ **Diacon Profesor Dr. Gheorghe I. Moises**, *240 de ani de la mucenicia Dreptcredinciosului Voievod Constantin Brâncoveanu*, articol republicat în volumul: „Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu: mărturisitor jertfelnic și ctitor darnic”, volumul II, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, p. 48.

² **Anton Maria del Chiaro**, *Art. cit.*, p. 233.

³ **Mihail Țăpârlea**, *Art. cit.*, p. 757.

⁴ **Gherasim Cristea**, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 20, **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu**, *Art. cit.*, p. 11 și **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 96.

⁵ *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, Ediția a II-a, p. 125.

de i-au sărutat mâna, zicându-i: «Întru mulți ani!», așa cum se obișnuiește, din bătrâni, la alegerea unui nou domn”¹.

„După aceea toți boierii i-au jurat credință lui Constantin Brâncoveanu pe Sfânta Evanghelie și pe Sfânta Cruce. Iar pe când domnul intra în divan, în sunetele trâmbițasilor și în aclamațiile mulțimii, armașii trăgeau cele trei salve de tun de întronare. Dar pulberea nu s-a aprins la a treia salvă. Mulți din cei de față s-au îngrijorat, să nu fie un semn rău. Dacă sultanul nu va aproba alegerea făcută în țară? Așa a fost ales Constantin Brâncoveanu domn al Țării Românești, în 29 octombrie 1688”².

„În acele vremuri tulburi, când țările române erau înconjurate de turci, ruși, austrieci și polonezi, boierii și-au dat seama că numai un domnitor ca Brâncoveanu, cu firea lui chibzuită, pașnică și aleasă, «împodobit cu daruri alese», putea să ducă o politică de echilibru. În al doilea rând, stolnicul Constantin Cantacuzino și marele spătar Mihai Cantacuzino, spre a-și asigura influența necontestată în conducerea lăuntrică a țării, l-au promovat pe Constantin Brâncoveanu, îndepărtând în acest scop de la tron pe urmașul legitim al lui Șerban Vodă, pe fiul său Gheorghe, în vârstă de opt ani. Cei doi Cantacuzini n-au văzut în domnia lui Brâncoveanu decât o soluție temporară pentru înlăturarea pretendenților descendenți din Șerban Vodă, socotiți inoportuni, dar nu înțelegeau în niciun chip să renunțe la tronul principatului muntean, pe care îl considerau ca aparținându-le lor, de drept”³.

¹ Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu, *Art. cit.*, p. 11.

² Preot Academician Nicolae M. Popescu, *Op. cit.*, p. 30 și Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, p. 98.

³ Constantin Mănescu-Hurezi, *Art. cit.*, p. 45.

A doua zi, în 30 octombrie 1688, Șerban Vodă a fost îngropat cu tot fastul cuvenit, la mănăstirea lui de la Cotroceni”¹.

„În același timp a fost trimisă o solie la Istanbul, pentru a-i cere sultanului recunoașterea alegerii lui Vodă Brâncoveanu făcută în țară. Confirmarea a fost obținută destul de repede, căci, numai după câteva zile, domnitorul a primit cartea de recunoaștere și caftanul și numaidecât, cu ceremonia-lul obișnuit, a fost înscăunat. Se pare că întronarea a avut loc în ziua de 23 noiembrie 1688, căci numai atunci Vodă Brâncoveanu a emis proclamația către țară, prin care își anunța urcarea pe tronul muntean”².

După ce turcii au cucerit Constantinopolul, în 1453, Imperiul Otoman s-a tot extins spre Apusul Europei, ocupând țările din sudul Dunării, iar în 1526, în urma bătăliei de la Mohacs, turcii au pus stăpânire și pe Ungaria, ajungând să asedieze de două ori Viena, în 1529 și 1683. În această situație, „grecii, bulgarii, sârbii, albanezii și ungurii nu aveau cârmuitori din neamul lor, erau judecați după legile otomane și erau socotiți supuși fără drepturi politice, cele mai multe dintre bisericile lor fiind prefăcute în moschei. În același timp, românii aveau domni pământeni, aleși de boieri, pe care sultanul îi întărea în scaun sau putea să-i detroneze, dar nu-i înlocuia decât tot cu domni pământeni. Țara Românească plătea haraci, adică tribut, și multe daruri către sultan, vizir și dregătorii otomani, dar era, ca și Moldova și Transilvania, o țară deosebită de Imperiul Otoman, cu granițe, cu legi proprii, cu biserici și mănăstiri. Mai mult chiar, turcii nu puteau să aibă moschei sau cimitire pe pământul Țării Românești, nici să cumpere moșii acolo”³. Anton Maria del

¹ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, p. 199.

² Preot Profesor Dr. Niculae Șerbănescu, *Art. cit.*, pp. 12-13.

³ Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului, *Op. cit.*, p. 57.

Chiaro, secretarul de limbi occidentale al Sfântului Constantin Brâncoveanu, a consemnat în acest sens că: „În toată Valahia, ca și în Moldova, nu se găsește nicio moschee, cât de neînsemnată, așa că pentru rugăciunile lor, turcii sunt nevoiți să se adune într-un loc mai retras, unde și le fac cu toată discreția”¹.

De asemenea, „după căderea Imperiului Bizantin și a țărilor ortodoxe din Sudul Dunării, Valahia a rămas singura țară a cărei autonomie acordată de Înalta Poartă permitea refugiaților greci, bulgari, sirieni, ierusalimiteni, etc. să se îndrepte către ea, făcând-o să devină centrul cultural al lumii ortodoxe”².

„Constantin Brâncoveanu a adoptat o atitudine de toleranță față de catolici, pe de o parte pentru că avea în jurul lui o serie de catolici care îi slujeau în politica externă, iar pe de altă parte pentru că interesele politice ale Țării Românești se legau de Marile Puteri europene. Toleranța religioasă adoptată de Sfântul Constantin Brâncoveanu a fost pragmatică și realistă. În viața politică internă, domnitorul a avut grijă nu numai de populația majoritar ortodoxă, ci și de minorități. Brâncoveanu a devenit protector al bulgarilor catolici refugiați din Chiprovăț și Copilovăț ca urmare a înfrângerii brutale a răscoalei acestora din anul 1688. Refugiați în nordul Dunării, catolicii bulgari au primit dreptul de a se așeza în localitățile unde existau deja parohii catolice, la București, Târgoviște, Câmpulung și Râmnic, sau să întemeieze altele noi, unde prezența lor era sporadică, la Craiova și Brădiceni. Chiar Ștefan Knezevici, arhiepiscopul

¹ Mihail Țăpârlea, *Art. cit.*, p. 765.

² Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Moldoveanu, *Sfântul Constantin Brâncoveanu, sprijinitor al Ortodoxiei de limbă greacă*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 161.

catolic de Sofia, s-a stabilit în Țara Românească, împreună cu un grup de catolici”¹.

„Cu puțin timp înainte ca Brâncoveanu să ajungă pe tron, o delegație românească, avându-l în frunte pe aga Constantin Bălăceanu, fusese trimisă la Viena de domnitorul Șerban Cantacuzino, ca să ceară primirea Țării Românești în «Liga Sfântă» (alături de Imperiul Habsburgic, Polonia și Veneția). Această alianță era primejdioasă pe atunci, pentru că turcii și tătarii erau la hotarele țării, iar Imperiul Habsburgic, în război cu Franța, nu era în stare să înfrunte doi dușmani deodată, nici să-i apere pe români de năvala otomană. Noul domnitor i-a trimis lui Bălăceanu poruncă să întrerupă negocierile cu habsburgii și să se întoarcă în țară, dar aga Bălăceanu, care spera ca scaunul Țării Românești să fie ocupat de nevârstnicul Gheorghe Cantacuzino, fiul lui Șerban Vodă, prin înlăturarea lui Constantin Brâncoveanu, abia ales ca domn, sau chiar de el însuși (pentru că și el voia domnia), nu a ascultat de poruncă și s-a alăturat habsburgilor”².

„În timpul domniei lui Șerban Vodă, boierii și-au luat numele patronimic după acela al moșiiilor lor, pentru a-și impune astfel noblețea ereditară. Atunci și-a luat și boierul din Brâncoveni numele de Brâncoveanu. După alegerea lui ca domn al Țării Românești, acesta și-a adăugat și numele Basarabilor, numindu-se Constantin Voievod Basarab de Brâncoveni”³.

„De-a lungul Evului Mediu, domnitorii Țărilor Române extracarpătice au deținut și titlul de voievod, în virtutea

¹ **Pr. Conf. Dr. Claudiu Cotan**, *Sfântul Constantin Brâncoveanu ocrotitor al Răsăritului Ortodox*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al secolului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 306.

² **Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, p. 27.

³ **Ștefan Ionescu, Panait I. Panait**, *Op. cit.*, p. 191.

căruia aveau comanda supremă a armatei, pe timp de pace și de război”¹.

„În noiembrie 1689, oastea habsburgică de la Dunăre, condusă de markgraful Ludovic Wilhelm de Baden-Baden, a intrat în Muntenia, pe la Cerneți. Scopul generalului era de a-l forța pe Constantin Brâncoveanu să recunoască suzeranitatea Imperiului Habsburgic”². „În decembrie 1689, generalul Heissler a trecut Munții Carpați pe la Bran, cu un corp format din patru regimente. A ocupat orașele Târgoviște și București, trimițând la Drăgănești un detașament, de unde a fost ridicată doamna Maria, văduva lui Șerban Cantacuzino și fiul ei, Gheorghe, pe care i-a dus la Brașov. Voievodului muntean i se cerea să întrețină 15.000 de soldați timp de șapte luni și să plătească Imperiului Habsburgic o contribuție de 800.000 de florini. Potrivit sugestiilor consilierului său intim, aga Constantin Bălăceanu, generalul Donat Heissler credea că boierii țării îl dușmănesc pe Constantin Brâncoveanu și i se vor închina. Dar realitatea a fost alta, boierii au fugit din fața imperialilor, armata de ocupație nu a găsit provizii, la București bântuia ciuma, iar voievodul se retrăsese la Roșiorii de Vede. În fața acestei situații, soldații imperiali s-au dedat la prădăciuni și fărâdelegi. Întrucât hanul tătar a venit în Țara Românească, în fruntea a 25.000 de oameni, în ultimele zile ale lunii ianuarie 1690, generalul Heissler s-a retras în Transilvania, trecând Carpații, urmărit de detașamente muntene și tătare”³.

În iunie 1690 au ajuns în Țara Românească oști turcești și tătărești, care s-au deplasat, împreună cu cele muntene, spre Transilvania. În 11 august 1690, aceste trupe, aflate sub

¹ Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, *Op. cit.*, p. 22.

² *Ibidem*, p. 24.

³ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, pp. 207-208.

comanda lui Constantin Brâncoveanu, au reputat o victorie strălucită împotriva habsburgilor. În timpul luptei, trădătorul Constantin Bălăceanu și-a pierdut viața, iar „cei șase generali imperiali, în frunte cu comandantul lor, ambițiosul Donat Heissler, au căzut prizonieri”¹.

Bătălia de la Zărnești a fost singura luptă purtată de Constantin Brâncoveanu, în care s-a dovedit a fi un bun strateg. „După anul 1690, domnitorul n-a mai avut război cu nimeni”², „victoria de la Zărnești i-a asigurat liniștea până la sfârșitul domniei”³.

Odată cu Constantin Brâncoveanu s-a încheiat etapa domnitorilor români războinici, pentru că acesta a adoptat politica negocierilor diplomatice și a stabilirii de relații personale cu conducătorii importanți ai lumii de atunci, „singura armă eficientă de luptă fiind diplomația”⁴. „Turcii trebuiau ținuti în afara țării, ca și austriei, tătarilor, polonezii, ungurii și rușii. Iar aceasta cerea păstrarea păcii cu toți dușmanii țării, prin înțelepciune, daruri și împlinirea obligațiilor asumate de domnitorii de mai înainte: plata de mari sume de bani în fiecare an, provizii (vite, pește, grâne, sare, miere, unt, brânză și altele) și materiale (lemn, piatră, ceară, piei, blănuri, păcură, fier și alte metale)”⁵.

Având pace cu vecinii, Constantin Brâncoveanu s-a putut ocupa în liniște de bunul mers al țării. Datorită lipsei

¹ *Ibidem*, p. 213.

² **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu**, *Art. cit.*, p. 15.

³ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 32.

⁴ **Constanțiu Dinulescu**, *Unele aspecte ale diplomației românești sub Constantin Brâncoveanu*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 748.

⁵ **Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, pp. 58-59.

războaielelor, agricultorii și păstorii și-au văzut netulburați de treburile lor, iar meșteșugurile au înflorit, ajungându-se la o anumită bunăstare materială.

„Pacea și buna rânduială în țară erau de asemenea păzite cu grijă de voievod. Deși mică, oastea țării era bine pregătită și pentru ea se faceau mari cheltuieli cerute de cumpărarea armelor și plata ostașilor. Aceasta se vede din faptul că domnitorul a înființat regimente noi, de infanteriști și cavaleriști. La Cerneți a luat ființă o căpitănie de graniță, iar pe Dunăre pluteau corăbii militare românești”¹, „prima flotă fluvială de război românească fiind construită în anul 1697”². „Rostul acestor trupe era acela de a asigura ordinea în țară și siguranța drumurilor împotriva cetelor de tâlhari, liniștea locuitorilor și a negustorilor, precum și paza curții domnești și a sfintelor mănăstiri în timpuri de primejdie”³.

Renumitul cărturar Nicolae Iorga a afirmat că „Vodă Brâncoveanu a fost osândit să nu facă politica armelor, dar a făcut, în schimb, marea politică a culturii”⁴, de aceea, „epoca brâncovenească, pe care Nicolae Iorga o consideră o «monarhie culturală», s-a remarcat mai puțin prin fapte de arme, cât printr-o prioritate culturală absolută”⁵.

¹ **Ibidem**, p. 36.

² **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, Op. cit.**, p. 34.

³ **Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului, Op. cit.**, p. 36.

⁴ **Preot Profesor Dr. Niculae Șerbănescu, Constantin Brâncoveanu - ctitor de cultură românească**, studiu republicat în volumul: „Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu: mărturisitor jertfelnic și ctitor darnic”, volumul I, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, p. 119.

⁵ **Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, Cultura și spiritualitatea epocii brâncovenești între tradiție și noutate**, articol publicat în volumul: „Tradiție și noutate în cultura și spiritualitatea epocii brâncovenești”, Editura Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 5.

Fiind conștient de faptul că prestigiul unui popor și al unei țări se ridică, în mare parte, prin cultură, Constantin Brâncoveanu a adus la București numeroși învățați străini și a sprijinit tinerii români care voiau să învețe carte. „În timpul lui, au trăit în capitala Țării Românești numeroși învățați străini greci și de alte neamuri - fie reprezentanți ai culturii italiene, fie ai celei grecești”¹, dintre care îl amintim pe „iatro-filosoful Ioan Comnen, medic la curtea domnească, unul dintre cei mai învățați greci de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor. În 1710, acesta a fost numit mitropolit de Durostorum”². Pe lângă acesta îi menționăm pe: „medicul Iacob Pylarino, greul George Maiota, care studiasse la Roma și Veneția, preotul Ioan Avramie, fost paroh al coloniei grecești din Veneția, florentinul Anton Maria del Chiaro, secretarul de limbi occidentale a lui Brâncoveanu, fostul patriarh ecumenic Dionisie al IV-lea Muselimul, care-l unsese domn în 1688, Dositei și Hrisant Notara, patriarhii Ierusalimului, Gherasim Paladas, patriarhul Alexandriei, Atanasie al IV-lea Dabbas, fostul patriarh al Antiohiei, Atanasie, mitropolitul de Durostorum”³, „Auxentie, fostul mitropolit al Sofiei, Mitrofan al Nyssei, ieromonahul Galaction Vidalis, monahul Mitrofan Gregoras din Dodona etc.”⁴.

De asemenea, „voievodul a adus în cancelaria sa traducători pentru limbile greacă, latină, italiană, germană,

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, pp. 82-83.

² **Mihail Caratașu**, *Scrieri și encomioane închinat Voievodului Constantin Brâncoveanu*, articol republicat în volumul: „Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu: mărturisitor jertfelnic și ctitor darnic”, volumul II, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, p. 136.

³ **Preot Profesor Dr. Niculae Șerbănescu**, *Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării Românești...*, p. 64.

⁴ **Idem**, *Constantin Brâncoveanu - ctitor de cultură...*, p. 93.

poloneză, turcă, maghiară și rusă, de care s-a folosit pentru o corespondență extinsă”¹.

„Pe lângă învățații străini, în timpul domniei lui și-au desfășurat activitatea numeroși oameni de carte români; între ei se numără unchiul său, stolnicul Constantin Cantacuzino, renumit istoric, cu studii la Padova, care a început o Istorie a Țării Românești, dar n-a ajuns să scrie decât o parte din ea, frații Radu și Șerban Greceanu, primul dintre ei fiind cronicarul oficial al domniei lui Brâncoveanu, cu o însemnată lucrare istorică, Radu Popescu, cu o cronică privind întreaga istorie a Țării Românești, frații David și Teodor Corbea, fiii unui preot din Brașov, renumitul psalt «Filotei sin agăi Jipăi», de la care a rămas prima Psaltichie românească cunoscută, episcopii Mitrofan și Damaschin de la Buzău, mitropolitul Teodosie și urmașul său, marele cărturar Antim Ivireanu, etc.”².

„În anul 1694, Constantin Brâncoveanu a ctitorit Academia Domnească de la Mănăstirea Sfântul Sava, precursora Universității din București”³, „în care limba de predare era greaca veche”⁴. „Academia era la un nivel corespunzător aceluia al unei

¹ **Acad. Ionel Haiduc, Președintele Academiei Române, Cuvânt înainte**, la volumul: „Constantin Brâncoveanu. Documente din colecția Bibliotecii Academiei Române”, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2014, p. XV.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Sfinți daco-romani...**, p. 83.

³ **Prof. Univ. Dr. Mircea Dumitru, Rectorul Universității din București, Sfântul Voievod Martir Brâncoveanu - mare învățător al neamului românesc**, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 24.

⁴ **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu, Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării Românești...**, p. 65.

facultăți de arte liberale din universitățile apusene, iar în Răsărit se putea compara doar cu Academia Patriarhiei Ecumenice”¹.

„Constantin Brâncoveanu a fost un mare sprijinitor al acestei Academii, pe care a reorganizat-o după câțiva ani, numind în fruntea ei pe învățatul grec Sevastos Kyminitis, urmat de Marcu Porfiropol. În anul 1707, domnitorul a procedat la o nouă reorganizare a acestei înalte școli, funcționând, din acel moment, ca o Facultate de Litere și Filosofie, de tipul universităților apusene”².

„Paralel cu Academia de la Sfântul Sava, în București funcționau și alte școli, în incinta unor mănăstiri, în care se predă în limbile slavonă și română. Așa au fost școlile de la mănăstirile Sfântul Gheorghe Vechi și Colțea, amândouă în București, care pregăteau dieci și grămătici pentru cancelariile domnești, preoți și dascăli. O serie de școli românești existau și în alte orașe ale țării, în mănăstiri și chiar în mediul rural”³.

„Importanța școlii din Mănăstirea Sfântul Gheorghe Vechi nu era limitată la București și la Țara Românească, căci în cadrul ei erau pregătiți dieci și grămătici pentru întreg sud-estul Europei”⁴.

¹ **Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Pătuleanu**, *Constantin Brâncoveanu și relațiile sale cu Europa veacului al XVIII-lea din perspectiva reformei educaționale*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 133.

² **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 124.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 83.

⁴ **Radu Ștefan Vergatti**, *Câte ceva despre evoluția Academiei Domnești în epoca brâncovenească*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul III - Moștenirea culturală și spirituală”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 62.

„Constantin Brâncoveanu era un iubitor de carte, de aceea și-a întemeiat o bibliotecă personală, pentru care a procurat cărți de la Londra, Paris, Amsterdam, Köln și Roma”¹. De asemenea, „în câteva mănăstiri au luat ființă biblioteci renumite, cu lucrări procurate în mari centre culturale din Apus, tipărite în limbi clasice sau de circulație, în diferite epoci. Între acestea s-au remarcat biblioteca de la mănăstirea Mărgineni, precum și biblioteca mănăstirii Hurezi², ctitorită de Constantin Brâncoveanu”³.

„Tipărirea unei cărți însemna pentru cititorii de altă dată o faptă bună la fel de însemnată ca și zidirea unei biserici”⁴, de aceea Constantin Brâncoveanu a înființat tipografii, unde au văzut lumina tiparului numeroase cărți. Astfel, „în timpul cât a cărmuit el, au funcționat în Țara Românească nouă tipografii: la București (tiparnița Mitropoliei, cea domnească, alta la Mănăstirea Sfântul Sava și încă una la Mănăstirea Tuturor Sfinților), la Buzău (tiparnița domnească), la Mănăstirea Snagov (tiparnița domnească și alta a Sfântului Antim Ivireanul), la Episcopia din Râmnicu Vâlcea și la Târgoviște (tiparnița Mitropoliei)”⁵.

¹ **Ion Toderașcu**, *Constantin Brâncoveanu și Țara Moldovei. Colaborare, rivalitate și „domn a două țări”*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 791.

² A se vedea: **Arhim. Dr. Policarp Chițulescu**, *Casa cărților ca izvor al hranei și delectării sufletului. Date noi și vechi despre bibliotecile unor mănăstiri vâlcene*, articol publicat în volumul: „Tradiție și noutate în cultura și spiritualitatea epocii brâncovenesti”, Editura Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 83.

⁴ **Gherasim Cristea**, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 88.

⁵ *Ibidem*, p. 87.

În aceste tiparnițe „au fost tipărite felurite cărți: de slujbă, de teologie, de învățătură, de combatere a catolicismului¹ și calvinismului², de literatură³, toate în limbile română⁴, greacă, slavonă și chiar arabă”⁵, fiindcă „popoarele creștine care nu aveau voie sau nu își permiteau să-și tipărească propriile cărți liturgice au beneficiat de ajutorul generosului domnitor al Țării Românești”⁶.

„Sub Constantin Brâncoveanu, limba slavonă a fost înlocuită definitiv cu cea română în slujbele bisericești, cărturarii români ai epocii cultivând limba vie a poporului, prin care au contribuit la formarea limbii literare române”⁷.

¹ A se vedea: **Pr. Acad. Mircea Păcurariu**, *Constantin Vodă Brâncoveanu și românii din Transilvania*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014.

² A se vedea: **Lect. Univ. Dr. Ion Marian Croitoru**, *Apărarea Ortodoxiei prin tipar. Râvnă a Sfântului Constantin Brâncoveanu și grijă de stat în timpul domniei sale*, articol publicat în volumul: „Tradiție și noutate în cultura și spiritualitatea epocii brâncovenești”, Editura Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016.

³ **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu**, *Constantin Brâncoveanu - ctitor de cultură...*, p. 113.

⁴ A se vedea: **Pr. Prof. Univ. Dr. Mihai Săsăujan**, *Semnificații ale tipăriturilor brâncovenești pentru cultul liturgic românesc și pentru teologia Ortodoxă răsăriteană*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014.

⁵ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 83.

⁶ **Bogdan Tătaru-Cazaban și Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 11.

⁷ **Preot Profesor Dr. Mircea Păcurariu**, *Cultura în timpul lui Constantin Brâncoveanu*, articol republicat în volumul: „Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu: mărturisitor jertfelnic și ctitor darnic”, volumul I, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, p. 122.

În timpul domniei Sfântului Constantin au fost tipărite „84 de titluri de carte, în 96 de volume, editate în peste 50.000 de exemplare”¹, „dezvoltându-se astfel, una dintre cele mai înfloritoare perioade de cultură românească”².

În vremea lui Constantin Brâncoveanu, „tiparul era cunoscut în Țara Românească de aproape două veacuri, timp în care se tipăriseră destule cărți, dar în nicio epocă de funcționare a acestui minunat meșteșug la noi, până atunci, n-au văzut lumina tiparului atât de numeroase și felurite cărți ca în timpul domniei lui Brâncoveanu”³.

Pe lângă cărțile apărute în Țara Românească, domnitorul l-a trimis pe tipograful Mihail Ștefan în Transilvania, pentru a tipări și acolo două cărți în limba română⁴. De asemenea, Constantin Brâncoveanu „a trimis o tipografie cu litere georgiene la Tbilisi, în Georgia⁵ și alta cu caractere arabe la Alep, în Siria”⁶, aceste „tiparnițe fiind instrumentele cele mai eficiente ale apărării Ortodoxiei în fața prozelitismului catolic și a amenințărilor islamului”⁷.

„Se cuvine menționat și faptul că Sfântul Constantin Brâncoveanu a ajutat prin bogate danii și tipărirea de cărți

¹ **Dr. Laurențiu Streza, Pr. Prof. Dr. Vasile Oltean, Sfântul Constantin Brâncoveanu și brașovenii**, Editura Andreiana, Sibiu, 2014, p. 47.

² **Emilian Lovișteanul, Op. cit.**, p. 26.

³ **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu, Constantin Brâncoveanu - ctitor de cultură...**, p. 99.

⁴ **Emilian Lovișteanul, Op. cit.**, p. 30.

⁵ A se vedea: **Conf. Dr. Ioana Feodorov, Sprijin duhovnicesc prin tipar pentru creștinii georgieni în vremea Domnului Constantin Brâncoveanu**, articol publicat în volumul: „Spiritualitatea mărturisitoare a culturii românești în perioada Sfântului Martir Constantin Brâncoveanu”, Editura Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2014.

⁶ **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu, Constantin Brâncoveanu - ctitor de cultură...**, p. 104.

⁷ **Pr. Conf. Dr. Claudiu Cotan, Art. cit.**, p. 285.

folositoare în străinătate. Astfel, în 1712, apărea la Veneția, Marele Dicționar sau Tezaurul întregii limbi grecești, într-o ediție nouă, îngrijită de Gheorghe Trapezuntiu, profesor la Academia Domnească din București, cel mai mare dicționar al limbii eline de până atunci. Această ediție era închinată domnului Țării Românești, Constantin Brâncoveanu, care plătiese cheltuielile de tipar”¹.

„În anul 1692, în urma unui trăznet, a fost distrusă pulberăria din turnul-clopotniță, aflat la intrarea în Curtea Domnească din București. Imediat domnul a poruncit să se refacă turnul-clopotniță. Arhitectul a montat în el un ceasornic care bătea orele. Pentru bucureșteni și pentru locuitorii Țării Românești a fost o noutate absolută. În anul 1712 a fost montat al doilea ceas public în București, iar domnitorul și-a cumpărat un ceas englezesc de buzunar, o bijuterie din aur. Măsurarea timpului realizată cu ajutorul ceasului montat în locuri de unde era vizibil și i se auzeau bine bătăile clopotelor, care marcau trecerea orelor, a fost completată de folosirea ochelarilor. Inventati în secolul al XIII-lea, în Europa apuseană, de călugării benedictini, ochelarii au ajuns să se răspândească rapid în Țara Românească. Este cunoscută scrisoarea, din anul 1692, a stolnicului Constantin Cantacuzino adresată lordului britanic Paget, căruia îi cerea o pereche de ochelari. În două săptămâni ochelarii solicitați au venit de la Londra la București. Astfel, cu ajutorul lupelor se putea învinge vârsta sau boala și se prelungea viața activă”².

„Prin dezvoltarea culturală intensă, Bucureștiul a devenit un centru spiritual și cultural, semnificativ din Sud-Estul

¹ Gherasim Cristea, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 92.

² Agnes Erich, Radu Ștefan Vergatti, *Art. cit.*, pp. 26-27.

Europei”¹, „perioada domniei lui Constantin Brâncoveanu reprezentând culmea cea mai înaltă a culturii vechi românești în Muntenia”².

„În ziua de 4 decembrie 1704, în București, a fost inaugurat spitalul aflat în complexul Mănăstirii Colțea, ctitorie a spătarului Mihai Cantacuzino”³. „Fără îndoială, fondarea spitalului Colțea, care a avut ca model spitalul venețian Sant Lazzaro dei Mendicanti, a fost cea mai importantă realizare a medicilor care s-au aflat în slujba lui Constantin Brâncoveanu. Prin înființarea spitalului Colțea se consfințea practic introducerea pentru întâia oară, în Țara Românească, a asistenței spitalicești instituționalizate”⁴.

„Biserica Ortodoxă a fost instituția pe care Constantin Brâncoveanu a ocrotit-o în mod special, dar și cea pe care domnitorul și-a asociat-o politicii interne sau externe, duse de multe ori cu ajutorul clericilor ortodocși”⁵.

Din banii credinciosului domnitor au fost ctitorite din temelii, rezidite și restaurate nenumărate mănăstiri și biserici, iar altele au primit însemnate donații, în bani și obiecte de cult sau de valoare, atât în Țara Românească și Transilvania, cât și în întreaga lume

¹ **Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Sfântul Domnitor Martir Constantin Brâncoveanu - Model al iubirii jertfelnice și statornice față de Hristos și de neamul românesc**, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 11.

² **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu, Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării Românești...**, p. 63.

³ **Radu Ștefan Vergatti, Câte ceva despre evoluția...**, p. 77.

⁴ **George Pomeneste, Relațiile lui Constantin Brâncoveanu cu Veneția**, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 842.

⁵ **Pr. Conf. Dr. Claudiu Cotan, Art. cit.**, pp. 284-285.

ortodoxă, iar „Constantin Brâncoveanu s-a îngrijit cu atenție și de asigurarea veniturilor necesare întreținerii acestora și a personalului lor”¹. De asemenea, unele mănăstiri, biserici sau schituri, cu toate veniturile lor, au fost închinat Locurilor Sfinte.

Cea mai importantă ctitorie a Sfântului Constantin Brâncoveanu a fost Mănăstirea Hurezi, „cel mai vast ansamblu de arhitectură medievală din Țara Românească”². „În pronaosul bisericii de aici era pregătit și mormântul în care să fie așezat spre veșnică odihnă trupul domnitorului și al soției sale”³.

„Prima instituție socială fondată de Constantin Brâncoveanu a fost bolnița de la Mănăstirea Hurezi, ridicată în anul 1696”⁴.

„Pentru întreținerea mănăstirii și a bolniței din incinta ei, domnitorul Constantin Brâncoveanu a înzestrat mănăstirea cu pământ, vii (la Pitești), păduri, un han la Craiova și mori domnești la Hurez și Baia de Fier. De asemenea, mănăstirea se bucura de venitul vămilor de la Bistrița și Cerneț”⁵.

¹ **George Potra**, *Documente brâncovenești în legătură cu biserici și mănăstiri din țară și străinătate*, articol republicat în volumul: „Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu: mărturisitor jertfelnic și ctitor darnic”, volumul II, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, pp. 170-171.

² **Daniel**, *Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, *Art. cit.*, p. 11.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 84.

⁴ **Pr. Prof. Univ. Dr. Ion Vicovan**, *Filantropia socială, culturală și misionară a Sfinților Martiri Constantin Brâncoveanu și Antim Ivireanul*, articol publicat în volumul: „Spiritualitatea mărturisitoare a culturii românești în perioada Sfântului Martir Constantin Brâncoveanu”, Editura Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2014, p. 161.

⁵ **Idem**, *Activitatea social-filantropică a Bisericii din Moldova și Țara Românească în vremea Domnului Martir Constantin Brâncoveanu, prezentare comparativă*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 207.

„În anul 1993, Mănăstirea Hurezi a fost înscrisă pe lista Patrimoniului Mondial UNESCO”¹, „fiind cunoscută pentru puritatea și echilibrul arhitectural, bogăția detaliilor sale sculpturale, tratamentul compozițiilor religioase, portretele votive și picturile decorative”².

„În București, Constantin Brâncoveanu a ctitorit trei biserici, pe locul unora mai vechi: biserica Sfântul Ioan cel Mare sau Grecesc, demolată în secolul trecut, biserica mănăstirii Sfântul Sava, demolată în secolul trecut și biserica mănăstirii Sfântul Gheorghe Nou³, existentă și azi, în centrul capitalei. În această biserică au fost depuse osemintele ctitorului”⁴.

„Mănăstirea Sfântul Gheorghe din București a fost închinată de domnitor Sfântului Mormânt din Ierusalim”⁵.

„Împreună cu unchiul său, marele spătar Mihai Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu a zidit din temelie mănăstirea cu hramul Adormirea Maicii Domnului din orașul Râmnicu Sărat”⁶. „Această mănăstire a fost închinată Mănăstirii Sfânta Ecaterina din Muntele Sinai”⁷.

¹ **Bogdan Tătaru-Cazaban și Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 11.

² **Koichiro Matsuura**, **Director General al UNESCO**, *Cuvânt înainte* la albumul: „Mănăstirea Hurezi” alcătuit de Bogdan Tătaru-Cazaban și Gabriel Herea, Editura Artex Impresiones, Segovia, 2009, p. 7.

³ A se vedea: **Pr. Dr. Emil Nedelea Cărmăzaru**, *Monografia Bisericii Sfântul Gheorghe - Nou din București*, Editura Basilica, București, 2014.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 84.

⁵ **Gherasim Cristea**, **Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, p. 79.

⁶ **Diacon Prof. Dr. Ion Barnea**, *Ctitoriile bisericesti ale lui Constantin Brâncoveanu*, articol republicat în volumul: „Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu: mărturisitor jertfelnic și ctitor darnic”, volumul I, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, pp. 232-233. A se vedea și: **Pr. Conf. Univ. Dr. Ionel Ene**, *Biserica Adormirea Maicii Domnului din Râmnicu Sărat, ctitorie brâncovenească*, Editura Arhiepiscopiei Buzăului și Vrancei, Buzău, 2014.

⁷ **Gherasim Cristea**, **Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, pp. 78-79.

De asemenea, Sfântul Constantin Brâncoveanu a mai ctitorit: Schitul de la Obilești, biserica Schitului Sfinții Apostoli de lângă Mănăstirea Hurezi, biserica fostei Mănăstiri Mamul, biserica mare și cea mică a Mănăstirii Brâncoveni, precum și bisericile palatelor din Doicești, Potlogi și Mogoșoaia.

Trebuie menționat faptul că „toate bisericile ctitorite au fost împodobite cu frumoase picturi în frescă de către cei doi renumiți zugravi ai epocii: Pârvu Mutu și grecul Constantinos, pictorul preferat al lui Constantin Brâncoveanu, care a format o adevărată școală de zugravi, ce îi vor continua munca”¹.

„În afară de aceste mănăstiri, schituri și biserici, ridicate în întregime de binecredinciosul domn, acesta a rezidit, restaurat, pictat sau a făcut o seamă de îmbunătățiri și la multe altele, precum: mănăstirile Govora, Cozia, Arnota, Bistrița, Strehaia, Sadova, Gura Motrului, Baia de Aramă, Dintr-un lemn, Curtea de Argeș, Dealu, Snagov, bisericile Domnească și Sfântul Dumitru din Târgoviște”², Mănăstirea Sfântul Sava din București, biserica mănăstirii Mamul, biserica Mănăstirii Sinaia, biserica Mănăstirii Polovragi, biserica mănăstirii din Târgșor, biserica Sfântul Dumitru Buzinca din Târgoviște, biserica Sfânta Vineri din Târgoviște, biserica Bunavestire din București și biserica Sfântul Ioan Botezătorul din București”³.

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, pp. 84-85.

² **Ibidem**, p. 84.

³ A se vedea: **Diacon Prof. Dr. Ion Barnea**, *Art. cit.*, **Pr. Lector. Dr. Sergiu Popescu**, *Ctitorii ale Sfântului Constantin Brâncoveanu în Oltenia*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014 și **Pr. Lect. Dr. Radu Tascovici**, *Ctitorii din timpul domniei Sfântului Voievod Martir Constantin Brâncoveanu în județele Argeș și Dâmbovița*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic

Demn de remarcat este faptul că „Brâncoveanu a ridicat biserica din Potlogi și a reparat biserica mănăstirii Bistrița în 1683, pe când încă nu împlinise treizeci de ani”¹.

De asemenea, „mănăstirile Tismana, Glavacioc, Drăgănești și Negru Vodă din Câmpulung, schiturile Bărbătești și Apostolache, bisericile Sfânta Vineri din București, Stelea din Târgoviște și altele au primit sprijin de la Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu”².

„Deși nu a lăsat în ruină curțile domnești de la Târgoviște și București, marele voievod a ctitorit alte palate, la Mogoșoaia, Potlogi, Obilești și Doicești”³, precum și palatul arhiepiscopal din Buzău, „înzestrându-le cu biserici sau paraclise”⁴.

În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, arta din Țara Românească a cunoscut o perioadă de înflorire fără precedent⁵.

„Cu un început de înflorire în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, sub Brâncoveanu arta a cunoscut un avânt nemaîntâlnit, ajungând pe culmi nebănuite. Fiind îmbogățită cu elemente noi, pe care le-a combinat, arta a ajuns la o perfecțiune demnă de remarcat, s-a conturat în forme precise, formând un stil nou, îmbrăcat într-o haină nouă: stilul brâncovenesc”⁶.

al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014.

¹ **Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, p. 63.

² **Emilian Lovișteanul**, *Op. cit.*, p. 25.

³ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 53.

⁴ **Emilian Lovișteanul**, *Op. cit.*, p. 29.

⁵ A se vedea: *Ctitorii brâncovenesti: elemente de artă eclesială medievală*, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014; *Istoria Așezămintelor Brâncovenesti în imagini și cuvinte*, Editura Basilica, București, 2014 și **Elena Murariu**, *Constantin Brâncoveanu, puterea viziunii*, București, 2013.

⁶ **Dr. Gheorghe Popescu-Vâlcea**, *Inițiator și protector al unui nou stil în arta românească: stilul brâncovenesc*, articol republicat în volumul:

„Epoca brâncovenească reprezintă o sinteză între Orient și Occident, între clasic și baroc, între medieval și modern”¹, „stilul brâncovenesc îmbinând elemente renașcentiste și baroce, fixate pe vechile tradiții artistice pământene”².

„Ctitoriile arhitecturale realizate de către domnitorul Constantin Brâncoveanu constituie o veritabilă implementare a barocului apusean în sânul tradiției oriental-balcanice din spațiul românesc. Barocul brâncovenesc, însă, spre deosebire de cel occidental, echilibrează laicul cu religiosul, negăsind nimic antagonic între cele două laturi, ale artei sale monumentale”³.

„În epoca brâncovenească a fost părăsită ideea de portret votiv al unui singur personaj - ctitorul, apărând portretul votiv al întregii familii a ctitorului. El părea că vrea să arate forța întregului neam”⁴.

„Meșteșugurile zidirii și împodobirii sfintelor biserici în vremea Sfântului Constantin Brâncoveanu sunt socotite cele mai reușite din toată arhitectura și arta creștină românească”⁵

„Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu: mărturisitor jertfelnic și ctitor darnic”, volumul II, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, p. 142.

¹ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, Op. cit.**, p. 52.

² **Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Muntean, Epoca lui Constantin Brâncoveanu și Banatul**, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 374.

³ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, Op. cit.**, p. 53.

⁴ **Radu Ștefan Vergatti, Dr. Cristina-Narcisa Vergatti, Graiul picturii murale bisericesti în epoca lui Constantin Brâncoveanu**, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 99.

⁵ **Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului, Op. cit.**, p. 82.

„și dintre cele mai strălucite din arta creștină de după căderea Imperiului Bizantin”¹.

„Meritul lui Constantin Brâncoveanu este incontestabil, în ceea ce privește crearea contextului în care școala, tiparul și artele au dat naștere, pentru prima dată, unei culturi românești proprii”².

„Cei 26 de ani de domnie reprezintă o epocă de maximă strălucire culturală și artistică. S-au ridicat acum biserici și mănăstiri, s-au deschis școli de toate gradele, s-au tipărit cărți în diferite limbi, au fost sprijiniți și încurajați oamenii de carte și s-au acordat ajutoare materiale multor așezăminte bisericești ortodoxe căzute sub dominație otomană”³. Din nefericire, „starea de maximă înflorire bisericească și cultural-artistică din Țara Românească s-a sfârșit odată cu înlăturarea din scaun a lui Constantin Brâncoveanu”⁴.

„Încă din timpul când ocupase cu succes diferite dregătorii la curtea lui Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu a cunoscut situația destul de grea a ortodocșilor din Ardeal”⁵, de aceea i-a sprijinit, construind Mănăstirea Sâmbăta de Sus, precum și bisericile din Făgăraș, Ocna Sibiului și Poiana Mărului.

„Prin ridicarea ansamblului mănăstiresc și a palatului princiar de pe întinsul său domeniu făgărășean - ce cuprindea moșiile Sâmbăta de Sus, Sâmbăta de Jos și Poiana Mărului -

¹ **Ibidem**, p. 61.

² **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, Op. cit.**, pp. 52-53.

³ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Sfinți daco-romani...**, p. 82.

⁴ **Ibidem**, p. 85.

⁵ **Mircea-Gheorghe Abrudan, Danii și hrisoave ale voievodului Constantin Brâncoveanu către Mitropolia Ardealului**, articol publicat în „Credință și viață în Hristos - Anuarul Episcopiei Sălajului”, Editura Episcopiei Sălajului, Zalău, 2015, p. 541.

Constantin Brâncoveanu intenționa să-și asigure un loc potrivit demnității sale domnești, în care s-ar putea refugia cu întreaga familie, în cazul în care viața sa ar fi fost pusă în primejdie de către turci”¹.

Marele domnitor „a acordat Mitropoliei din Alba Iulia, în 1698, o subvenție anuală de 6000 de aspri, iar în 15 iunie 1700 i-a dăruit o moșie la Merișani, în părțile Argeșului”². „În 6 septembrie 1700, Constantin Brâncoveanu a dat un nou hrisov Mitropoliei din Alba Iulia, potrivit căruia aceasta putea să țină pe moșia Merișani douăzeci de «ungureni», care urmau să fie scutiți de orice biruri către domnie”³.

În Transilvania, Constantin Brâncoveanu „a acordat numeroase ajutoare și bisericii Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului”⁴.

„După 1701, anul în care mitropolitul Atanasie Anghel din Alba Iulia a acceptat unirea cu Biserica Romei, Constantin Brâncoveanu a trimis scrisori de încurajare românilor din Șcheii Brașovului, sfătuindu-i să rămână statornici în dreapta credință”⁵.

„În primăvara anului 1702, când lordul William Paget, ambasadorul englez de la Istanbul, a trecut prin Țara Românească, Sfântul Constantin Brâncoveanu l-a rugat să-i înmâneze împăratului habsburgic Leopold I o scrisoare, în care cerea ca românii care trăiesc în Transilvania să nu fie siliți la unire”⁶.

Marele ctitor de biserici nu și-a arătat generozitatea doar față de ortodocși, fiindcă „de mărinimia lui s-a

¹ **Ibidem**, p. 543.

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 85.

³ **Idem**, *Constantin Vodă Brâncoveanu și românii...*, p. 45.

⁴ **Idem**, *Sfinți daco-romani...*, p. 85.

⁵ **Ibidem**.

⁶ **Pr. Conf. Dr. Claudiu Cotan**, *Art. cit.*, p. 305.

bucurat și biserica reformată a ungarilor din Făgăraș, căreia domnitorul i-a dăruit 400 de florini pentru rezidirea ei, după un cutremur devastator”¹.

„Un alt aspect din timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu îl constituie ajutorul său permanent acordat așezămintelor bisericești din Balcani și Orientul Apropiat, căzute sub dominație turcească”².

Domnitorul a ctitorit o biserică în Ismail, pe malul Dunării. În Istanbul a ridicat o biserică în cartierul Galata și alta la Vlah Sarai. În insula Halki a ctitorit o mănăstire și alta în insula Proti, rezidind Mănăstirea Sumela de lângă Trapezunt³.

Sfântul Constantin Brâncoveanu a făcut numeroase danii mănăstirilor din Muntele Athos, dar a ajutat cu bani, veșminte și odoare și mănăstirile: Sfântul Ioan Evanghelistul din insula Patmos, Proussos de lângă Agrinion, Nașterea Maicii Domnului din Dourchani, Adormirea Maicii Domnului din Epir (reședință a Episcopiei de Vella și Konița), Brodeți (sau Morodeți din Arghirocastro), Sosinu și Schimbarea la Față din Ianina, Sfântul Proroc Ilie și Sfinții Părinți din Zița, Racovița, Ravanita, Studenița și Miloșevo (din Serbia), Trebina (din Bosnia-Herțegovina), Veliko Târnovo și Lipnic (din Bulgaria), Brodeci (din Albania), Capinu și Sfântul Ioan Rusul (din Orient), Arhiepiscopia de Pogoniani (din Grecia)⁴.

¹ Gherasim Cristea, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 63.

² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 85.

³ Gherasim Cristea, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, pp. 62-63.

⁴ A se vedea: **Diacon Prof. Dr. Ion Barnea**, *Art. cit.*; **Profesor Dr. Toma G. Bulat**, *Daniile lui Constantin Vodă Brâncoveanu către Orientul Ortodox*, articol republicat în volumul: „Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu: mărturisitor jertfelnic și ctitor darnic”, volumul I, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, **Preot Prof. Dr. Ioan Rămureanu**, *Constantin Brâncoveanu - sprijinitor al Ortodoxiei*, articol republicat în volumul: „Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu: mărturisitor

„Constantin Brâncoveanu a făcut importante danii Mănăstirii Sfânta Ecaterina din Muntele Sinai: sfeșnice, candel, broderii de mare preț, etc. Merită remarcat faptul că aici se află un portret al Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu, pictat în ulei, în mărime naturală, obiect de o reală valoare artistică. O copie a acestui tablou este expusă în Muzeul de Artă al României”¹.

Pe lângă ctitoriile și generoasele donații făcute în întreg Răsăritul ortodox, domnitorul a închinat diverse mănăstiri și schituri Locurilor Sfinte din Ierusalim, Muntele Sinai, etc.

Toate aceste acte filantropice ale lui Constantin Brâncoveanu au avut ca rezultat faptul că „Patriarhiile apostolice au fost conduse, rând pe rând, de protejații domnului român, recunoscut ca protector și patron al Renașterii grecești”².

Datorită generozității Sfântului Constantin Brâncoveanu, „un număr însemnat de patriarhi și alți ierarhi din Răsărit considerau orașul București ca a doua lor reședință, stând mai mult aici și bucurându-se de veniturile pe care le aveau din partea unor mănăstiri românești închinat Locurilor Sfinte. Patriarhul ecumenic Dionisie al IV-lea Muselimul, care l-a uns domn pe Brâncoveanu, a murit la Târgoviște. Patriarhul Dositei

jertfelnic și ctitor darnic”, volumul I, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, **Ion Rizea**, *Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu - protector al Ortodoxiei*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014 și **Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Moldoveanu**, *Art. cit.*

¹ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru**, **Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 105. A se vedea și: **Nicu Vintilă-Sigibida**, *Un portret al Domnitorului Constantin Brâncoveanu la Mănăstirea „Sfânta Ecaterina” de la Muntele Sinai*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014.

² **Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Moldoveanu**, *Art. cit.*, p. 164.

al Ierusalimului stătea mai mult la București, ca și urmașul său, Hrisant Notara, ales cu sprijinul lui Brâncoveanu”¹. „În luna mai a anului 1700, patriarhul Antiohiei, Atanasie al III-lea Dabbas, a venit în Țara Românească pentru a primi ajutorul Sfântului Constantin Brâncoveanu și a rămas la curtea domnească patru ani”².

De asemenea, evlaviosul domnitor „i-a sprijinit pe cărturarii greci stabiliți la noi, ca să-și poată desfășura activitatea ca profesori la Academia de la Sfântul Sava, ori să le fie editate lucrările în tiparnițele conduse de Antim Ivireanul, iar câțiva tineri greci au făcut studii în Apusul Europei cu ajutoare din partea domnului muntean”³.

Tot pentru a veni în sprijinul ortodocșilor aflați sub stăpânire otomană, în Țara Românească „au fost tipărite zeci de cărți în limba greacă, răspândite în cuprinsul Patriarhiilor de Constantinopol, Alexandria și Ierusalim. Unele dintre ele erau cărți de apărare a Ortodoxiei împotriva catolicilor și a calvinilor, altele erau cărți de slujbă. S-au mai tipărit și două cărți greco-arabe pentru Bisericele din cuprinsul Patriarhiei Antiohiei. În tiparnița cu litere arabe, oferită patriarhului Atanasie Dabbas și instalată în Alepul Siriei, s-au imprimat apoi alte cărți liturgice sau de învățătură pentru credincioșii ortodocși de limbă arabă. Pentru Biserica din Georgia s-au tipărit cărți în limba georgiană la Tbilisi, meșter tipograf fiind Mihail Ștefan, trimis acolo de Constantin Brâncoveanu, la rugămintea regelui George al VII-lea al Georgiei”⁴. „Între 1709 și 1712, Mihail Ștefan a tipărit la Tbilisi nouă cărți”⁵.

¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 85.

² Pr. Conf. Dr. Claudiu Cotan, *Art. cit.*, p. 291.

³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 85.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Idem*, *Constantin Vodă Brâncoveanu și românii din Transilvania...*,

Datorită calităților sale, Constantin Brâncoveanu a fost prețuit de habsburgi înainte de a fi domnitor, de aceea, în anul 1679, a primit diploma de cetățean al Ardealului¹ și nobil ardelean, iar în 19 mai 1688 a fost numit conte al Ungariei², „cu apelativul de Illustrissimus, Spectabilis și Magnificus”³. După ce a urcat pe tronul Țării Românești, în 30 ianuarie 1695, domnitorului i-a fost acordat titlul de „Prinț al Sfântului Imperiu Romano-German”⁴, „având dreptul de a achiziționa proprietăți la Brașov și Sâmbăta de Sus și chiar dreptul de azil în caz de primejdie otomană”⁵. De asemenea, „în 30 aprilie 1701 a obținut autorizația imperială semnată de Leopold I, reconfirmată ulterior de succesorii săi, Iosif I, în 27 mai 1706, și Carol al VI-lea, în 27 martie 1712, de a se refugia și a fi tratat după cuviință în Transilvania”⁶.

După ce Constantin Brâncoveanu a ajuns domnitor, era în plină desfășurare îndelungatul război dintre Imperiul Otoman și Liga Sfântă, început în anul 1683. Cu toate că Țara Românească nu lua parte la acest război, întrucât era vasală Înaltei Porți, trebuia să-i sprijine pe turci, care „i-au poruncit voievodului să le pregătească mari rezerve de alimente și să se deplaseze cu efectivele militare spre locul de luptă. Brâncoveanu a făcut

¹ **Mircea-Gheorghe Abrudan**, *Art. cit.*, p. 543.

² **George Pomeneste**, *Relațiile lui Constantin Brâncoveanu cu Habsburgii*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 829.

³ **Paul Cernovodeanu**, *Politica externă și diplomația lui Constantin Brâncoveanu*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 696.

⁴ **Gherasim Cristea**, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 29.

⁵ **George Pomeneste**, *Relațiile lui Constantin Brâncoveanu cu Habsburgii...*, p. 829.

⁶ **Mircea-Gheorghe Abrudan**, *Art. cit.*, p. 543.

eforturi disperate, susținute cu mari sume de bani, pentru a fi lăsat în tabăra de la Cerneț, la hotarul Țării Românești. Campania ce se desfășura secătuisese țara, din cauza numeroaselor dajdii impuse de turci. În 16 martie 1697 au fost rânduite carele cu alimente pentru a fi trimise la Belgrad, în aprilie a avut loc strângerea hameiului, la 1 mai birul cailor împărătești, în 20 mai dajdia pentru cheltuiala «jăcniței», urmate de rânduiala cânepii, a mierii, a vacilor, a oilor, zahereaua Cameniței și multe altele. Toate aceste dajdii se vor repeta, adăugându-li-se altele noi, în 1698. Astfel, deși țara nu participa cu forțe militare pe câmpul de luptă, totuși simțea din plin greutățile războiului. Constantin Brâncoveanu asista cu îngrijorare la înstrăinarea tuturor acestor bunuri, sperând însă în înfrângerea oștirilor otomane”¹.

„Între turci și români exista o veche învoială, ca țara noastră să le plătească otomanilor un bir anual, și în schimb să fie lăsați în pace să-și tocmească treburile lor, cum vor găsi ei de cuviință. Românii s-au ținut de învoială, dar otomanii nu, căci turcul nu-și ține niciodată cuvântul dat creștinului și nu se rușinează să-l amăgească. Pe domnitorii noștri, ei i-au necinstit, pe mulți i-au scos din domnie după placul lor, iar pe alții i-au omorât. Birul țării l-au mărit și au adăugat și alte dări, că nu puteau bieții români să mai prididească. Mai ales în vremea lui Vodă Brâncoveanu, tirania și jaful turcesc erau de neîndurat. Când oștirile turcești treceau pe la noi și stricau țara, domnitorul trebuia să le dea hrană, care, cai și slujitori, și să se îngrijească să fie drumuri bune. De trebuiau poduri peste Nistru, la hotarul Moldovei, Brâncoveanu era silit să trimită salahori și căruțe multe pentru lucru. Când a fost cucerită și reconstruită cetatea poloneză Camenița, Brâncoveanu a trebuit să dea mii de salahori și căruțe pentru acest lucru. Aveau turcii oștire în Bulgaria? Brâncoveanu trebuia s-o întrețină cu hrană. Începeau otomanii

¹ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, pp. 242-243.

vreo luptă? Brâncoveanu trebuia să le dea bani de cheltuială. Le trebuiau turcilor cai de vânătoare? Lui Brâncoveanu îi cereau și nu era mijloc pe lume, pe care să nu-l întrebuințeze ca să stoarcă bani de la Vodă și de la țară. Odată i-au poruncit domnitorului să trimită în Basarabia 700 de care cu făină pentru hrana oștirii otomane. După ce a fost transportată acolo, lui Brâncoveanu i-a venit poruncă de la Înalta Poartă să răscumpere făina: 50.000 de kilograme, cu 55 de lei kilogramul și să le dea banii repede. În poruncă scria că sultanul s-a milostivit să ofere Țării Românești făina respectivă, pentru că a auzit că este foamete mare în Valahia. Dar ce milostenie este aceasta, când făina a fost primită din țară fără bani, iar acum era învechită, mucedă și mai trebuia și plătită cu bani grei? Asta nu este milostenie, ci răutate și tiranie ca să scoată bani. Și nu era an de la Dumnezeu în care să nu vină câte două, trei porunci împărățești ca să dea țara: bani, plocoane, vite, care, să efectueze lucrări și orice dorea Înalta Poartă. Iar demnitarii turci, care veneau cu aceste porunci, trebuiau primiți ca niște stăpâni și cadorisiți ca niște domni”¹.

În 11 septembrie 1697, la Zenta, armata otomană a fost înfrântă de cea austriacă, iar în 27 ianuarie 1699, austriecii și turcii au semnat pacea de la Karlowitz.

Prin abilitatea lui caracteristică și prin numeroase pungi de galbeni, Sfântul Constantin Brâncoveanu i-a înduplecat pe otomani „să nu li se alăture în luptă, a izbutit să evite ca trupele austriece și cele otomane să se confrunte pe teritoriul Valahiei și a reușit ca teritoriul Țării Românești să nu intre în negocierile de pace dintre Imperiul Otoman și cel Habsburgic”².

Pacea de la Karlowitz i-a dovedit lui Constantin Brâncoveanu că Țara Românească rămânea în continuare la

¹ Preot Academician Nicolae M. Popescu, *Op. cit.*, pp. 109-110.

² Constantin Bălăceanu Stolnici, *Art. cit.*, p. 776.

cheremul turcilor, de aceea a încercat să caute un aliat în Petru cel Mare al Rusiei.

„Creștinii din Balcani priveau ridicarea puterii Rusiei ca pe o izbăvire, singura forță capabilă să le aducă eliberarea de sub jugul islamic otoman. Credința în misiunea de eliberare a Ortodoxiei și a capitalei împăraților bizantini, Constantinopolul, de către «cea de-a treia Romă», așa cum era numită Moscova, devenise deosebit de răspândită, mai ales printre greci, cei mai afectați de dominația otomană, încât prin consfătuiri secrete, așa cum a fost cea de la București, din 1700, Cantacuzinii și Brâncoveanu, împreună cu patriarhul Dositei al Ierusalimului, plănuiau o mare răzvrătire antiotomană, la care să participe toate popoarele din Balcani: români, greci, sârbi, bulgari și albanezi. Toți, însă, așteptau sprijinul salvator al poporului rus de la Răsărit”¹.

Petru cel Mare a apreciat atitudinea domnitorului român, dar a intuit și riscurile la care acesta se expunea, de aceea, „în 21 august 1700, l-a decorat cu crucea de cavaler al ordinului Sfântului Andrei”², iar ulterior „i-a acordat permisiunea de a se stabili la Moscova, cu titlul de principe, dacă va fi nevoie să fugă din țară pentru a nu cădea în mâna turcilor”³.

„Constantin Brâncoveanu a fost cel mai bogat proprietar de pământ pe care l-a avut vreodată Țara Românească”⁴, dar acesta și-a cumpărat proprietăți și în afara țării. „Mărimea rară pe atunci, a acestei averi, răspândită pe cuprinsul întregii Țări Românești, dar și în Imperiul Otoman, de la Istanbul și Adrianopol până la Arbănași în Bulgaria de azi, și până în Transilvania, se poate

¹ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, *Op. cit.*, pp. 46-47.**

² **Constantin Bălăceanu Stolnici, *Art. cit.*, p. 778.**

³ **Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, p. 353.**

⁴ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, *Op. cit.*, p. 13.**

vedea și din faptul că Sfântul Constantin putea călători, în timpul cărmuirii sale, de la București în Ardeal, de la Râmnicu Sărat până în Oltenia și până la Istanbul, trăgând în fiecare popas numai la casele sale. Avea palate în capitala Imperiului Otoman, la Adrianopol și Arbănași, în mai toate județele Țării Românești, la București, Târgoviște, Doicești, Mogoșoaia și Potlogi, case domnești la ctitoria sa, mănăstirea Sâmbăta de Sus din Transilvania, zidiri frumoase, împodobite, care îi uimeau pe oaspeții români, dar și pe cei din Europa și Asia”¹.

„Această avere nu a fost strânsă din birurile puse asupra țării; cea mai mare parte provenea din veniturile și câștigurile pe care i le aduceau domnitorului posesiunile sale, și nu din vistierie”².

„Surprinși și invidioși pe bogăția lui Brâncoveanu, turcii căutau în permanență prilej pentru a-i cere bani”³, „numindu-l Altân-Bei, adică «prințul aurului»”⁴.

„Constantin Brâncoveanu și-a început domnia în împrejurări grele pentru Țara Românească, în timpul unui îndelungat război între turci și austrieci. Printr-o diplomatie deosebită, domnitorul a știut să întrețină legături bune cu toți, pentru ca țara să fie ferită de jafuri și pustiiri din partea armatelor străine”⁵.

¹ **Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, p. 56.

² **Atanasie Comnen Ipsilanti**, *Despre domnia lui Constantin Vodă*, traducere de G. Murnu, text publicat în volumul: „Martiriul Sfinților Brâncoveni”, Editura Sophia, București, 2014, p. 231.

³ **Bogdan Tătaru-Cazaban și Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 11.

⁴ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 399.

⁵ **Acad. Ionel Valentin Vlad, Președintele Academiei Române**, *Domnul Țării Românești Constantin Brâncoveanu, Domn creștin - peste 25 de ani pentru ridicarea țării*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 20.

„Desăvârșit cunoscător al stărilor politice și militare din partea de lume în care se afla Țara Românească, voievodul Constantin Brâncoveanu a înțeles că împotrivirea cu armele nu putea înlătura puterea uriașă a trei împărății vecine: cea austriacă, cea turcească și cea rusească. Independența țării se putea menține doar prin ferirea de război cu oricare din aceste împărății vecine, dar și prin evitarea încheierii unei alianțe silite cu vreuna dintre ele, coalțiție care ar fi dus la noi primejdii și suferințe, cum puteau fi cotropirea țării de oști străine, cheltuieli pentru întreținerea lor, război, jafuri, pierderi de vieți omenești și amestecul altora în treburile poporului nostru. Nici socoteala lui Șerban Cantacuzino, care voise să intre în Liga Sfântă alături de austrieci, în 1688, nici aceea a lui Dimitrie Cantemir, din 1711, care dorea să alieze Moldova cu Rusia, nu puteau scăpa Țările Române de primejdii, ci mai degrabă politica de monitorizare atentă, răbdare, legături cu toți vecinii prin scrisori, emisari și daruri, multe daruri, îndeosebi pentru mereu flămândul Imperiu Otoman. Așa a reușit Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu să țină țara neamestecată în războiul dintre austrieci și turci, încheiat prin pacea de la Karlowitz, în 1699”¹.

„Constantin Brâncoveanu, conștient că nu poate face politica pe care o dorea, ci cea impusă de vremurile în care trăia, s-a adaptat situației, plătind cu regularitate haraciul și, mai ales, împărțind daruri către toate persoanele cu influență din serai, de la mama sultanului și chiar sultan, la marele vizir și numeroșii dregători ai vastului aparat administrativ, religios și militar al Înaltei Porți”², „știut fiind că în Imperiul Otoman totul se putea cumpăra”³.

¹ Gherasim Cristea, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, pp. 28-29.

² Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, *Op. cit.*, p. 43.

³ Gherasim Cristea, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 58.

„«Politica pungilor cu bani» a fost calea reușitei lui Constantin Brâncoveanu, dovedind - pentru a câta oară? - că tot banii reprezintă mijlocul cel mai eficient al diplomației”¹. „Așa a reușit domnitorul să păstreze cei douăzeci și șase de ani de pace pentru poporul său, pace pe care a folosit-o pentru binele de obște și propășirea țării, pentru învățătură, viață creștinească și ajutorarea altor popoare creștine. Datorită acestei cârmuii înțelepte, în timpul domniei Sfântului Constantin Brâncoveanu, Țara Românească a ajuns liman și apărare pentru creștinii din întreg Răsăritul”².

Numeroasele pungi cu bani împărțite turcilor au făcut să crească influența domnitorului la Poarta Otomană, încât „în anul 1693 acesta a reușit să-l numească domnitor la Iași pe Constantin Duca, logodnicul fiicei sale, Maria. În 1695, acesta a fost mazilit. În locul lui, a fost numit Antioh Cantemir, care i-a cerut în căsătorie lui Constantin Brâncoveanu una dintre fete. În anul 1700, Brâncoveanu l-a reșezat domn pe Constantin Duca”³.

„Urmând exemplul domnitorului moldovean Antioh Cantemir, în anul 1701, Constantin Brâncoveanu a introdus sistemul fiscal al rupei, ce consta în plata birului prin învoială, între vistierie și contribuabil, a unei sume fixe, achitată în patru rate pe an. Această plată a birului, în sumă fixă și în funcție de avere, a înlăturat haosul fiscal de până atunci și a avut ca urmare

¹ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 41 și **Dragoș Ungureanu**, *Un exemplu privind diplomația lui Constantin Brâncoveanu în situații de criză. Cazul Hanatului Crimeii*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaiilor, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaiilor, Slatina, 2014, p. 844.

² **Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, p. 59.

³ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, pp. 40-41.

stabilitatea și sporul populației, precum și o creștere a veniturilor țării, printr-o mai bună colectare”¹.

„Solicitarea plății dărilor în patru rate le-a făcut, aparent, mai puțin apăsătoare, încât a ieșit vorba că domnitorul știe să jupoaie oaia, fără ca aceasta să zbiere”².

„Constantin Brâncoveanu a mai hotărât ca unul dintre aceste biruri să fie plătit în funcție de capetele de vite pe care le are fiecare. Această lege s-a numit Văcărit și era foarte dreaptă, pentru că fiecare om plătea după averea pe care o avea”³.

În anul 1703, domnitorul a fost chemat la Adrianopol. Temându-se să nu fie mazilit, „acesta a trimis înaintea sa emisari încărcăți cu daruri, pentru a câștiga bunăvoința coruptei Porți Otomane. Numai sultanului i-a dăruit 200 de pungi cu aur, iar mamei acestuia încă 50 de pungi”⁴.

În 9 iunie 1703, Constantin Brâncoveanu a fost primit de marele vizir Rami Mehmed, care i-a comunicat faptul că tributul anual al Țării Românești a fost ridicat de la 280 la 520 de pungi cu aur⁵. Cu acest prilej, „Constantin Brâncoveanu a primit din nou, de la marele vizir, caftanul de domnie”⁶ și i s-a propus să

¹ **Ibidem**, p. 22.

² **Dan Berindei**, *Constantin Brâncoveanu*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanașilor, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanașilor, Slatina, 2014, p. 14.

³ **Preot Academician Nicolae M. Popescu**, *Op. cit.*, pp. 117-118.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 44.

⁵ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 225 și **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 44.

⁶ **Claudiu Neagoe**, „Capetele de acuzare” aduse lui Constantin Brâncoveanu Voievod de către Înalta Poartă la mazilirea acestuia din domnie, în 1714, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanașilor, volumul III - Moștenirea

devină și domnitor al Moldovei, însă „Brâncoveanu a refuzat oferta, propunându-l ca domn pe Mihail Racoviță”¹.

În 15 iunie 1703, Constantin Brâncoveanu a fost primit de Mustafa al II-lea, o favoare de excepție. Suveranul Imperiului Otoman purta titlul de „sultan al celor două continente, împărat peste cele două mări, umbra lui Allah în această lume și în cealaltă, ocrotitul lui Allah în cele două zări, cârmuitorul globului pe pământ și pe apă”².

„La audiențele pe care le acorda, sultanul nu rostea, de obicei, niciun cuvânt și nu arunca nici măcar o privire interlocutorului, care îi putea vedea doar profilul feței. Ocrotitul lui Allah în cele două zări stătea nemișcat, ca o stană de piatră, cu privirea fixată undeva, pe direcția nasului său, sumețit trufaș în sus. Acum însă, sultanul i-a spus domnitorului român: «Ochii mei se bucură la vederea ta. Să chivernisești țara bine, ca și până acum». Conform protocolului, Brâncoveanu nu avea dreptul să răspundă, ci doar să se închine și să se retragă cu fața spre umbra lui Allah în această lume și în cealaltă, repetând, la fiecare trei pași, o închinăciune”³.

Cu acest prilej, sultanul i-a oferit Sfântului Constantin domnia pe viață, „ceea ce nu mai obținuse nimeni până la el”⁴.

În urma succesului nesperat obținut la Adrianopol, „Constantin Brâncoveanu intenționa să-și asigure succesiunea la tron în persoanele fiilor săi”⁵ „plătind mult și ostenindu-se pentru a li se recunoaște domnia ereditară”⁶.

culturală și spirituală”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanașilor, Slatina, 2014, p. 397.

¹ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, *Op. cit.*, p. 46.**

² **Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, p. 159.**

³ **Ibidem, p. 227.**

⁴ **Ibidem, p. 224.**

⁵ **Paul Cernovodeanu, *Art. cit.*, p. 727.**

⁶ **Radu Ștefan Vergatti, *Constantin Vodă Brâncoveanu...*, p. 83.**

„Cantacuzinii, familia maternă a lui Constantin Brâncoveanu, în frunte cu stolnicul Constantin și marele spătar Mihai, care au luptat cu succes pentru aducerea nepotului lor pe tron, au sperat ca acesta să fie ușor manevrabil, însă derularea raporturilor dintre domnitor și Cantacuzini nu a mers așa cum ar fi dorit-o ultimii”¹, încât relațiile dintre ei s-au deteriorat, iar rudele din partea mamei domnitorului au început să uneltească împotriva acestuia. Drept urmare, în anul 1706, Constantin Brâncoveanu „l-a îndepărtat pe Mihai Cantacuzino din dregătoria de mare spătar, luându-i, astfel, comanda armatei și, cu tact, l-a înlăturat și pe stolnicul Constantin din fruntea cancelariei, preluând el cârma politicii externe. Pentru a media, oarecum, conflictul cu Cantacuzinii, de a căror forță era conștient, Brâncoveanu l-a numit mare spătar în locul unchiului Mihai, pe vărul său, Toma Cantacuzino. Cu toate acestea, în anul 1708, Cantacuzinii au țesut broderia unui serios complot antibrâncovenesc, cuprinzând personalități de prim rang ale sud-estului Europei”².

În veacul al XVI-lea, trăia la Istanbul „Mihail Cantacuzino, supranumit de turci «Şeitanoglu», adică «Fiul satanei»”³. „Cantacuzinii din Țara Românească, succesorii celui de la Istanbul, având același caracter, erau cunoscuți și sub numele de «Șăitânești», adică «Oamenii satanei»”⁴.

Prinzând de veste că rudele sale uneltesc împotriva lui, „în 18 iunie 1707, Constantin Brâncoveanu a cumpărat satul Poiana Mărului din Transilvania, «cu iobagi cu tot», iar în aprilie 1709

¹ **Ibidem**, p. 74.

² **Ibidem**, pp. 80-81.

³ **Acad. Răzvan Theodorescu**, *Epoca brâncovenească și recursul la Bizanț*, articol publicat în volumul: „Spiritualitatea mărturisitoare a culturii românești în perioada Sfântului Martir Constantin Brâncoveanu”, Editura Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2014, p. 15.

⁴ **Gherasim Cristea**, **Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, p. 107, nota 1.

a cerut imunitate pentru moșiile sale de la Poiana Mărului și Sâmbăta de Jos și de Sus, iar în ultimii ani ai domniei a depus sume din ce în ce mai mari la Zecca venețiană”¹.

„În noiembrie 1710, turcii le-au declarat război rușilor, solicitându-i domnitorului Țării Românești sprijinul armat și, mai ales, sume uriașe de bani, 500 de pungi de galbeni. Rușii îl așteptau pe Brâncoveanu de partea lor, austrieccii erau foarte reținuți, iar Franța îi sprijinea, ca de obicei, pe turci, în virtutea principiului echilibrului de forțe. În 25 februarie 1711, țarul a lansat o proclamație către popoarele creștine din Balcani, prin care le chema la luptă contra otomanilor”².

O numeroasă oaste otomană, condusă de marele vizir Mehmed Baltagi, a pornit spre Rusia, prin Dobrogea. În această situație, „Constantin Brâncoveanu, în fruntea armatei sale, alături de marele spătar Toma Cantacuzino și alți boieri, a părăsit capitala în 7 mai 1711 și s-a îndreptat spre Gherghița, iar după alte câteva zile, supraveghind mișcările trupelor otomane, a poposit la Albești”³.

„În noaptea de 11 iunie 1711, Toma Cantacuzino, împreună cu un grup de boieri apropiați și cu un detașament de cavaleriști, a dezertat din tabăra de la Albești, trecând de partea rușilor”⁴, după care „a incendiat Brăila, pe atunci cetate otomană”⁵.

„Din acest moment, turcii au început să-l privească pe Constantin Brâncoveanu cu neîncredere, fiindcă ei nu-și puteau

¹ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, p. 354.

² Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, *Op. cit.*, pp. 48-49.

³ Paul Cernovodeanu, *Art. cit.*, p. 731.

⁴ Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, *Op. cit.*, p. 49.

⁵ Radu Ștefan Vergatti, *Constantin Vodă Brâncoveanu...*, p. 84.

închipui că Toma Cantacuzino a plecat la ruși fără știrea domnitorului”¹.

În 7 iulie 1711, la Stănilești, pe Prut, numeroasa armată otomană a obținut o înfrângere rapidă a trupelor țariste, aflate sub comanda lui Petru cel Mare, cărora li se alăturase și oastea Moldovei, în frunte cu domnitorul Dimitrie Cantemir. După această dată, „Toma Cantacuzino s-a înrolat în armata rusă cu grad de general maior și a început să-i încorporeze pe balcanicii dornici să lupte împotriva Imperiului Otoman”².

„Trădarea lui Dimitrie Cantemir le-a spulberat turcilor și ultima brumă de încredere în domnitorii români, de aceea, în urma bătăliei de la Stănilești, aceștia îl vor trimite în Moldova pe primul domnitor fanariot, Nicolae Mavrocordat”³.

Fanarioții erau greci bogați și influenți, locuitori ai cartierului Fanar din Istanbul, ceea ce dovedește faptul că otomanii au ținut cont de credința românilor, trimițându-le cărmuitori ortodocși, iar nu turci musulmani, așa cum procedau în țările ocupate de ei.

Fiind înlăturați de la putere, „Cantacuzinii nu suportau ideea de a nu mai putea controla politica Țării Românești, mai ales că exista posibilitatea ca Brâncoveanu să-și continue dinastia, încât perspectivele pe termen lung deveneau nesigure pentru ei. Principatele Moldovei și Țării Românești trebuiau să intre sub controlul grecilor, ca un «cap de pod» în teritoriul otoman, din care trebuia reluată ofensiva reinstalării puterii lor la Istanbul. Brâncoveanu amenința, prin existența lui, «Marele Proiect Grecesc», numai așa se poate explica ura de moarte

¹ **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu**, *Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării Românești...*, p. 72.

² **Radu Ștefan Vergatti**, *Constantin Vodă Brâncoveanu...*, p. 84.

³ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 50.

pe care a nutrit-o stolnicul Constantin Cantacuzino împotriva nepotului său, pe care îl crescuse și-l îndrumase de la vârsta de numai un an. Fiind afectați și mai mult de confiscarea averilor lui Toma Cantacuzino și ale însoțitorilor lui, refugiați în Rusia, pentru trădare”¹, Cantacuzinii „au început să întocmească scrisori ticluite, din care să reiasă că domnitorul era vrăjmaș Înaltei Porți, fiind de partea lui Petru cel Mare și a lui Dimitrie Cantemir. Turcii, în special marele vizir Gin Ali, s-au bucurat de asemenea dovezi, măcar că erau mincinoase”².

Prin trădarea Cantacuzinilor s-au împlinit cuvintele lui Constantin Brâncoveanu: „Când vine războiul și urgia peste țară, boierii se unesc și fac scut în jurul domnitorului. Când este pace și huzur, o ia care încotro, se vând unii pe alții și toți pe domn, de parcă nu ar fi unsul lui Dumnezeu”³.

„În 24 martie 1714, a sosit la București capugiul Mustafa Aga, însoțit de garda sa, formată din doisprezece oameni”⁴. „Vestea nu a neliniștit pe nimeni, fiindcă acesta era un vechi prieten al lui Brâncoveanu”⁵ și anunțase că este doar în trecere spre Hotin, pentru a nu da de bănuț nimănui. Mustafa Aga „fusesse ales anume de marele vizir, pentru ca sosirea lui să nu îl îngrijoreze pe domnitor”⁶.

A doua zi, în 25 martie, de praznicul Bunevestiri, care în anul acela cădea în Miercurea Mare din Săptămâna Patimilor, „Constantin Brâncoveanu, înconjurat de marii boieri, l-a întâmpinat pe capugiul Mustafa Aga în sala divanului. La intrarea trimisului împărătesc, domnitorul s-a ridicat de pe tron

¹ *Ibidem*, pp. 50-51.

² **Gherasim Cristea**, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 108.

³ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 229.

⁴ *Ibidem*, p. 354.

⁵ **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu**, *Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării Românești...*, p. 72.

⁶ **Anton Maria del Chiaro**, *Art. cit.*, p. 244.

și i-a adresat vorbe prietenoase, în limba turcă”¹. Capugiul, „fără să-și ridice ochii, s-a apropiat grăbit de domnitor și, scoțând o năframă de mătase neagră, a aruncat-o pe umărul acestuia, zicând: «mazil», ceea ce înseamnă detronat. Uluit, voievodul a vrut să se așeze din nou în jilțul domnesc, dar turcul l-a împins cu brutalitate într-o parte, spunându-i că locul lui nu mai este pe tron”².

Mustafa Aga a dat citite „firmanului de mazilire a lui Constantin Brâncoveanu, pe care sultanul Ahmed al III-lea îl semnase în ziua de 17 martie 1714”³. „Voievodul era declarat trădător și nevrednic a fi domn al valahilor, poruncindu-i-se să se supună imbrohorului, care îl va duce cu întreaga lui familie în fața divanului împărătesc de la Istanbul”⁴.

Capetele de acuzare aduse lui Constantin Brâncoveanu au fost următoarele: Că întreținea corespondență secretă cu Viena, cu Moscova, cu Polonia și cu Republica Venețiană. Că procura și furniza știri referitoare la turci. Că împăratul Leopold I, prin diploma din 30 ianuarie 1695, îl declara pe Constantin Brâncoveanu prinț al Imperiului Habsburgic, pentru importante servicii aduse Majestății Sale. Că, pentru a acumula averi considerabile, a sărăcit țara prin asupriri și impozite grele, care nu existau pe timpul predecesorilor săi. Că, sub pretextul de a schimba aerul, locuia între șapte și nouă luni pe an la Târgoviște, aducând prin aceasta pagube, atât supușilor săi, cât și traficului din București, și aceasta pentru a putea fugi mai ușor, într-o bună zi, cu toată familia și bogățiile sale în Transilvania. Că a cumpărat numeroase moșii, pe una dintre ele pregătindu-se

¹ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, p. 369.

² A se vedea: Anton Maria del Chiaro, *Art. cit.*, p. 244 și Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, p. 354.

³ Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, p. 330.

⁴ *Ibidem*, p. 355.

chiar ridicarea unui mare palat. Că a depus sume importante de bani la Viena și la Veneția, ținând agenți în ambele locuri. Că fuga lui Toma Cantacuzino la ruși, din anul 1711, a avut loc cu consimțământul său. Că și-a procurat de la Viena trâmbițe de argint, ceea ce reprezenta o insolență, fiindcă sultanul nu posedă așa ceva. Că și-a bătut în Transilvania monede de aur, de o valoare de la 2 până la 10 galbeni bucata, etc.¹.

„Domnitorul fusese înștiințat, nu cu mult timp în urmă, de la Istanbul, de către un fost medic al Curții domnești, grecul Anton Corai, despre intenția marelui vizir Gin Ali de a-l aresta și uide pe el și toți ai lui, pentru că a fost trădat, însă Brâncoveanu avea o fire atât de blândă, încât nu credea că ar putea fi trădat”².

„Mustafa Aga le-a cerut boierilor să-l ia pe domnitor, pe fiii și pe ginerii acestuia la curte, în custodia lor, poruncindu-le să-l păzească până la sosirea imbrohorului, trimisul sultanului, care aștepta la Giurgiu, cu patru sute de ieniceri. În cazul în care boierii ar refuza să îndeplinească această poruncă, cei șaisprezece mii de soldați turci și tătari aflați pe malul Dunării ar primi ordin să treacă prin foc și sabie pământul Țării Românești și să înece în sânge opoziția lor”³.

„Doamna Maria, soția domnitorului, cu ficele și cu nepotul Constantin au fost arestați la Mogoșoaia, având poruncă să fie uciși la cel mai mic semn de împotrivire”⁴.

¹ A se vedea: **Claudiu Neagoe**, *Art. cit.*

² A se vedea: **Constanțiu Dinulescu**, *Unele aspecte ale diplomației românești sub Constantin Brâncoveanu*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, **Radu Ștefan Vergatti**, *Constantin Vodă Brâncoveanu...* și **Claudiu Neagoe**, *Art. cit.*

³ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 356.

⁴ **Ibidem**, p. 358.

„Poarta Otomană exercita drepturi absolute asupra Țării Românești și a Moldovei, asupra domnitorului și a boierilor, dispunând de viața și averile lor”¹, de aceea după mazilirea lui Constantin Brâncoveanu, vistieria țării a fost închisă și sigilată, „iar câțiva funcționari turci au început să inventarieze și să confiște toate lucrurile fostului domnitor”².

„Despre banii lui Brâncoveanu și despre bogățiile de la curtea domnească se dusesse vestea atât în Europa, cât și în Orientul Apropiat, iar frumusețea palatelor ridicate la București, Mogoșoaia, Potlogi și Obilești au uimit și, în același timp, au stârnit invidia multora”³, pentru că „domnitorul român avea cea mai somptuoasă curte din Europa de Sud-Est din timpurile postbizantine”⁴.

După ce Constantin Brâncoveanu a fost mazilit, „Mihai și Ștefan Cantacuzino, unchiul și vărul lui Brâncoveanu, s-au dus la Mustafa Aga și i-au făgăduit bani mulți ca să intervină la imbrogolirea sa-l pună domn pe Ștefan Cantacuzino”⁵.

„A doua zi, în Joia Mare, a sosit la București și turcul Rechiap, imbrogolul, cu oștirea lui, iar Cantacuzinii l-au primit

¹ **Anton Maria del Chiaro**, *Art. cit.*, p. 238.

² **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 357.

³ **Georgeta Ghionea**, *Cămara domnească sau despre depozitele ascunse ale Domnitorului Constantin Brâncoveanu*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul II - Domnia”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 436.

⁴ **Acad. Răzvan Theodorescu**, *Introducere*, la volumul: „Constantin Brâncoveanu. Documente din colecția Bibliotecii Academiei Române”, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2014, p. XXVII.

⁵ **Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel Ioniță**, *Martiriul Sfinților Brâncoveni*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 81.

bine, i-au dat bani și l-au înduplecat să pună domn pe unul din neamul lor”¹.

„Ajungând la curtea domnească, cu muzică și cu alai mare, imbrogiorul a intrat cu boierii în divan și le-a spus că porunca sultanului este să fie ales un domnitor nou, după dorința lor. Mai mult de jumătate dintre boierii adunați au spus într-un glas că ei îl vor pe Constantin Brâncoveanu, pentru că este bărbat destoinic. Imbrogiorul se făcu roșu la față, vinele capului i se umflară la tâmpile și prinse a țipa ascutit: «Oastea sultanului, stăpânul meu, douăsprezece mii de ieniceri așteaptă la Giurgiu și doar cuvântul meu oprește năvala lor. Cuvântul meu vă apără viețile și averile, pentru că știți bine că dacă vă răsculați, sultanul vă va da pe mâna lor!»». Spaima a început să se facă simțită. Unora dintre boieri le tremura buza de jos, altora mâinile. Dregătorul otoman le-a spus: «Dacă nu știți să fiți înțelepți și să vă alegeți domnitor după vrerea sultanului, ei bine, atunci îl numesc eu pe cel ce este vrednic de asta. Să fie domn vel logofătul Ștefan Cantacuzino!»².

„În firmanul de numire, care era cu loc gol, lăsat în alb pentru numele viitorului domn, imbrogiorul a scris atunci numele lui Ștefan Cantacuzino”³.

„Imbrogiorul s-a apropiat de Ștefan Cantacuzino, ca să-l proclame domn, dar și-a dat seama că nu avea caftanul de domnitor, care se afla sub sigiliu, în tezaur. Atunci turcul și-a scos propriul caftan, l-a pus pe umerii lui Cantacuzino și a rostit triumfal: «Acesta este domnul Țării Românești»⁴.

¹ Preot Academician Nicolae M. Popescu, *Op. cit.*, p. 113.

² Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, p. 366.

³ Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, *Op. cit.*, p. 133.

⁴ Anton Maria del Chiaro, *Art. cit.*, p. 246 și Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, pp. 366-367.

După ce a fost uns domnitor, Ștefan Cantacuzino a intrat în iatacul domnesc, unde era ținut prizonier verișorul său, Constantin Brâncoveanu și l-a informat că el este noul domn al țării. Brâncoveanu i-a spus: „Îmi pare bine că te-au ales pe Domnia Ta, mă bucur să fie domn unul dintr-ai noștri. Dacă Dumnezeu a vrut să ni se plătească după păcatele noastre în felul acesta, fie voia Celui de Sus, dar dacă cele ce se întâmplă sunt urmarea unei vânzări, prețul acesteia să se răzbune asupra neamului aceluia Iuda”¹.

„A doua zi, în Vinerea Mare, dis-de-dimineată au fost ridicați în zece carete Constantin Brâncoveanu cu doamna Maria, cei patru fii ai lor, ginerii, soția fiului celui mai mare și nepoțelul Constantin”². Împreună cu ei se găsea și „Ianache Văcărescu. Acesta nu era ginerele lui Constantin Brâncoveanu, așa cum afirmă unii, ci sfetnicul și vistiernicul său de taină, care cunoștea tainele legate de averea Brâncovenilor”³.

„Ștefan Cantacuzino l-a însoțit pe Constantin Brâncoveanu până la careta trasă în fața scărilor de marmură. Înainte de despărțire, domnitorul mazilit i-a spus vărului său: «Dacă aceste nenorociri sunt de la Dumnezeu pentru păcatele mele, facă-se voia Lui! Dacă însă sunt rodul răutății omenești, pentru pieirea mea, Dumnezeu să-i ierte pe dușmanii mei, dar aceștia să se păzească de mâna teribilă și răzbunătoare a judecății divine»”⁴.

Palatele Brâncovenilor au fost jefuite, toate bunurile le-au fost confiscate, iar o parte din ele au fost încărcate în patruzeci de care și trimise la Istanbul, deodată cu domnitorul și familia

¹ Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, p. 369.

² *Ibidem*.

³ Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel Ioniță, *Art. cit.*, pp. 82-83.

⁴ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, pp. 372-373.

lui. „Convoiul era păzit de capugiul Mustafa Aga și de douăzeci de ieniceri”¹.

„Înainte de graniță, lângă Giurgiu, convoiul s-a oprit și Constantin Brâncoveanu și-a luat rămas bun de la boieri, rugându-i să se întoarcă la rosturile lor și urându-le ca praznicul Învierii Domnului Hristos să-i găsească împăcați creștinește și cu cugete curate. Ultimului boier care i-a sărutat mâna, domnitorul mazilit i-a înmânat o scrisoare către noul domnitor, prin care îl ruga să aibă grijă de averea lui, ca vânzările de bucate și de vite să se facă după obicei, încât la întoarcere să le găsească pe toate în bună stare”².

După plecarea lui Constantin Brâncoveanu din București, „imbrohorul și oamenii lui căutau cu disperare prin palatele și conacele brâncovenești, să inventarieze și să trimită la Istanbul ce mai rămăsese din averea mobilă a voievodului”³. „La palatul din Mogoșoaia, turcii au scos și clanțele de la uși, pentru că erau din alamă aurită și aveau pe deasupra lucrătură din filigran de argint, cu vulturul cantacuzinesc din aur”⁴.

Întrucât „averea Brâncovenilor consta din moșii imense, palate, herghelii de cai, turme de vite și de oi, pe care imbrohorul nu le putea confisca”⁵, „după mazilire, țara a trebuit să le plătească turcilor și o sută de pungi cu galbeni, cât au evaluat aceștia vinul, animalele și grânele de pe moșiile lui Constantin Brâncoveanu, pe care nu le-au putut ridica”⁶.

La Istanbul nu a fost trimisă întreaga familie a domnitorului mazilit, pentru că „patru fiice (Ilinca, Safta, Ancuța

¹ Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, p. 369.

² *Ibidem*, p. 370.

³ *Ibidem*, p. 372.

⁴ *Ibidem*, p. 378.

⁵ *Ibidem*, p. 400.

⁶ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, p. 376.

și Smaranda¹), cu copiii lor, au rămas în București”². Noul domnitor, care era vărul și finul lui Constantin Brâncoveanu, „a interzis, prin ordin sever, orice ajutor, fie chiar al medicilor, în caz de boală, dat familiei celui detronat”³.

Radu, fiul lui Constantin Brâncoveanu, era logodit cu fiica lui Antioh Cantemir, fostul domnitor al Moldovei, care se găsea la Istanbul. Brâncoveanu solicitase aprobarea pentru căsătoria celor doi, iar „marele vizir îi scrisese de curând, îndemnându-l să trimită după viitoarea mireasă, pentru a celebra nunta în toată voia”⁴.

În cosecință, Constantin Brâncoveanu o trimisese la Istanbul pe fiica lui, domnița Bălașa, împreună cu soțul acesteia, Manolache Lambrino, pentru a o însoți la București pe logodnica fratelui ei, Radu.

În 29 martie 1714, în ziua de Paști, domnița Bălașa, care nu știa că tatăl ei fusese mazilit și trimis la Istanbul, a plecat, împreună cu soțul ei, la Sfânta Liturghie la biserica Patriarhiei. „Când s-au întors acasă, aceștia au găsit camerele în care locuiau pline de turci, care le confiscaseră obiectele, bijuteriile și banii”⁵. Cei doi soți au fost arestați. Domnița Bălașa a fost „închisă la Ceauș Eminî, închisoarea femeilor, iar Manolache Lambrino la închisoarea datornicilor, Bașbachî Culi”⁶.

La închisoare, „domnița Bălașa a mâncat și bătaie, mai multe zile în șir, pentru a mărturisi ce avere a ascuns. În urma mărturisirilor acesteia, au fost găsite o sută de pungi de galbeni și bijuterii în valoare de 30.000 de taleri”⁷.

¹ **Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel Ioniță**, *Art. cit.*, p. 82.

² **Anton Maria del Chiaro**, *Art. cit.*, p. 247.

³ **Ibidem**, p. 248.

⁴ **Ibidem**, p. 243.

⁵ *Biserica „Domnița Bălașa”*, Editura Basilica, București, 2014, p. 3.

⁶ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 371.

⁷ *Biserica „Domnița Bălașa”...*, p. 3.

După aproape trei săptămâni de drum, Brâncovenii au ajuns la Istanbul, „unde, în loc să fie conduși la unul din palatele lor, cum sperau, au fost duși direct la închisoarea «Celor șapte turnuri»”¹, „în turcește Edicule”², „temnița care avea cel mai trist renume din istoria Imperiului Bizantin și, de peste două sute cincizeci de ani, a Imperiului Otoman”³.

La Edicule, Constantin Brâncoveanu a fost condus „în turnul de răsărit, în care erau întemnițați numai oamenii de seamă”⁴. Aici „a fost închis într-o cameră întunecoasă, adânc sub fața pământului, căreia i se zicea «Groapa sângelui»”⁵. „Doamna Maria și nora cu copilul au fost închise într-un loc mai înalt și mai luminos”⁶.

Înainte de a fi aruncați în temniță, Brâncovenii au fost jefuiți de tot ceea ce aveau asupra lor. „Până și pe doamna Maria și pe nora ei le-au percheziționat și au confiscat tot ceea ce au găsit, obicei care până atunci nu exista la turci, să fie căutate femeile”⁷. „La doamna Maria au găsit într-o cutie podoabe de aproape un milion de lei și un inel cum nu se mai văzuse altul în Istanbul. Dar bani nu au găsit turcii, cu toate căutările lor, pentru că Brâncoveanu îi depusese la o bancă din Veneția”⁸.

La Edicule, Constantin Brâncoveanu a fost supus unor cazne greu de imaginat, pentru a mărturisi unde și-a depus banii și pentru a-și recunoaște trădarea față de Înalta Poartă. Astfel, fostul domnitor a fost legat cu lanțuri de pereții temniței, i s-au

¹ Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel Ioniță, *Art. cit.*, p. 81.

² Gherasim Cristea, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 112.

³ Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, p. 372.

⁴ Gherasim Cristea, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 112.

⁵ Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu, *Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării Românești...*, p. 74.

⁶ Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel Ioniță, *Art. cit.*, p. 82.

⁷ Gherasim Cristea, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 113.

⁸ Preot Academician Nicolae M. Popescu, *Op. cit.*, p. 118.

pus butuci la mâini și la picioare, pieptul, spatele și tălpile i-au fost arse cu fierul roșu, pe cap i-a fost pusă o coroană înroșită în foc, i-a fost crestată pielea de pe cap și rana a fost sărată, i-au fost smulse unghiile, a fost biciuit, spânzurat cu capul în jos, bătut la tălpi, a fost supus la înfometare și sete, o zi primind pește sărat de mâncare, a doua zi numai apă etc., încât domnul mazilit își pierduse somnul și nu mai putea dormi deloc”¹. „Urletele lui de durere l-au scos din minți pe baronul Șeremetiev, care era înțemnițat tot acolo”².

În urma acestor torturi, Constantin Brâncoveanu „le-a dat călăilor un înscris, ca să scoată de la o bancă din Venetia 210.000 de galbeni, dar turcii nu i-au putut ridica de acolo”³.

În timp ce Brâncovenii se găseau la închisoare, „în piețele din Istanbul se vindeau la licitație argintăria și bijuteriile familiei, mobilierul de preț și covoarele persane”⁴, încât „se umpluse orașul de haine și obiecte brâncovenești și ajunseseră turcii să le vândă până și prin Moldova”⁵.

Întrucât „între turci se răspândise vestea că domnitorul mazilit are o avere neînchipuit de mare, ca la zece milioane de lei”⁶, mit întreținut la Istanbul de oamenii Cantacuzinilor, otomanii voiau să îl stoarcă de bani pe Constantin Brâncoveanu.

„Țările occidentale, în special Franța, nu erau străine de ceea ce se întâmpla cu membrii familiei Brâncoveanu. La complotul boierilor de la București, care doreau să-l înlăture

¹ A se vedea: **Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, p. 113; **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 133; **Preot Academician Niculae M. Popescu**, *Op. cit.*, p. 123 și **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, pp. 377-394.

² **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 384.

³ **Diacon Profesor Dr. Gheorghe I. Moisescu**, *Art. cit.*, p. 60.

⁴ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 372.

⁵ **Preot Academician Niculae M. Popescu**, *Op. cit.*, p. 118.

⁶ **Ibidem**.

definitiv pe Constantin Brâncoveanu de la domnie, s-au adăugat și avariția și lipsa de scrupule a vizirului Gin Ali, care, fiind căsătorit cu fiica sultanului, încerca, pe orice căi, să facă rost de bani, pentru a-și mulțumi stăpânul”¹.

„Spre sfârșitul lunii iunie a anului 1714, o rază de speranță a părut că luminează sufletul sfâșiat al domnitorului mazilit. Nemaiputând obține alte declarații despre banii lui, tiranii au născocit o viclenie. Într-o bună zi i-au pus pe umeri «caftanul de iertare», promițându-i chiar și domnia, dacă va da Porții Otomane 20.000 de pungi cu aur. Suma era fantastică. Toate averile fostului voievod, mobile și imobile, totalizau, poate, această sumă, care echivala cu zece milioane de lei”².

Brâncovenii au fost eliberați din închisoare, dar înainte de aceasta, turcii „i-au arătat Sfântului Constantin o jalbă mare, semnată de rudele lui care l-au vândut. Cu acest prilej, fostul domnitor a exclamat: «E greu când te vând cei pe care i-ai iubit, e tare greu, grea caznă a cugetului»”³.

Familia reunită a Brâncovenilor a fost găzduită la Vlah Serai, în Istanbul, însă „eliberarea lor era o șiretenie a marelui vizir Gin Ali, ca să-l facă pe fostul domnitor să se autodivulge”⁴. Pentru că nu au obținut ceea ce așteptau, după trei sau patru zile turcii l-au arestat din nou pe Constantin Brâncoveanu, cu toți cei din Vlah Serai și i-au aruncat în închisoarea Bostangi Bașa, temnița de la prima poartă a Seraiului, unde erau închiși numai pașii și vizirii, deci marii demnitari. Aici au urmat alte chinuri”⁵.

¹ Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, *Op. cit.*, p. 133.

² Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, p. 380.

³ Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, p. 397.

⁴ *Ibidem*, p. 398.

⁵ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, p. 378.

În acest timp, „toată poliția secretă a Imperiului și toate organele de anchetă nu urmăreau decât un singur lucru, să afle ce sume de bani avea depuse Constantin Brâncoveanu și unde, pentru ca justiția otomană, declarându-l trădător, să-l execute, iar averea să-i fie confiscată”¹.

În momentul în care Cantacuzinii au aflat că Brâncovenii au fost eliberați din închisoare, au simțit amenințat tronul de la București și le-au trimis „turcilor atât diploma de prinț al Imperiului Habsburgic, primită de Constantin Brâncoveanu în 1695, cât și corespondența diplomatică purtată cu țarul Rusiei, Petru I, și cu guvernul său”², „dându-le de înțeles că domnitorul mazilit „are mult aur ascuns la Habsburgi și în Ardeal și de aceea i-a dat împăratul Leopold I diplomă, pentru a putea trăi netulburat în palatul pe care l-a ridicat la Sâmbăta de Sus”³.

„Temându-se de revenirea în țară a Brâncovenilor, Cantacuzinii i-au trimis la Istanbul pe Radu Dudescu și pe Constantin Știrbei cu bani, ca să dea și plocoanele domniei și să-l pârască într-atât pe fostul domnitor, încât să nu scape cu viață nici Constantin Brâncoveanu, nici feciorii lui”⁴.

„În timp ce se aflau în închisoare, lui Constantin Brâncoveanu și fiilor acestuia li s-a promis că vor scăpa cu viață dacă se vor lepăda de Hristos și vor îmbrățișa religia mahomedană. Voievodul a refuzat categoric”⁵. Acesta „știa prea

¹ Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, p. 400.

² Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, p. 376.

³ Ileana Toma, *Ultimul Constantin...*, p. 384.

⁴ Dorin Teodorescu, *Martiriul Sfântului Constantin Brâncoveanu (martie - 15 august 1714)*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul III - Moștenirea culturală și spirituală”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 409.

⁵ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, p. 85 și Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel Ioniță, *Art. cit.*, p. 83.

bine că a muri pentru Hristos înseamnă a trăi veșnic în Împărăția Cerurilor. Nimic din această lume nu l-a făcut pe fostul domnitor să se abată de la scopul său ultim, nici avuția, nici iubirea de copii, nici iubirea de soție. A înțeles admirabil că toate se pierd, dacă se leapădă de Hristos și de Biserica Lui”¹.

„Când turcii au văzut că nu mai pot scoate nimic de la Constantin Brâncoveanu și că acesta refuză să se lepede de credința creștină, au hotărât să-l omoare, mai ales că pârașii din țară nu încetau să-i îndemne pe otomani la acest lucru”².

În 14 august 1714, „trei călugări greci, trimiși de patriarhul Ierusalimului Hrisant Notara, i-au spovedit, iar a doua zi, dis-diminețată, i-au împărtășit pe Constantin Brâncoveanu, pe fiii lui și pe sfetnicul Ianache”³.

„În anul acela, 15 august a căzut într-o duminică. Această zi a fost anume aleasă de marele vizir Gin Ali Pașa, pentru a-și arăta desprețul față de creștini”⁴.

În 15 august 1714 era praznicul Adormirii Maicii Domnului, Constantin Brâncoveanu împlinea vârsta de 60 de ani și era onomastica soției sale, Maria.

„Diminețata devreme, desculți și doar în cămașă, asemenea tâlharilor de rând, Brâncovenii și sfetnicul Ianache au fost scoși din temnița Bostangi Bașa și duși pe jos în piața Iali Kioșc, din

¹ **Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, Sfinții Martiri Constantin Brâncoveanu și Antim Ivireanul modele de adevărată slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor**, articol publicat în volumul: „Spiritualitatea mărturisitoare a culturii românești în perioada Sfântului Martir Constantin Brâncoveanu”, Editura Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2014, pp. 4-5.

² **Preot Academician Nicolae M. Popescu**, *Op. cit.*, p. 123.

³ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, pp. 401-402.

⁴ **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu**, *Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării Românești...*, p. 74.

vecinătatea Seraiului”¹. „Aici erau întinse corturi deschise spre locul execuției și un fel de estradă ridicată pe țărugi din lemn. Căpitanul gărzii le-a comunicat condamnaților la moarte că totul trebuie să se întâmple între prima și a doua chemare a muezinilor la rugăciune”².

De față erau sultanul Ahmed al III-lea, marele vizir Gin Ali, numeroși dregători turci, ambasadorii europeni la Înalta Poartă și mulțime de popor.

„Când Constantin Brâncoveanu cu ai lui au ajuns în piață, sultanul i-a zis fostului domnitor: «Ghiaur Brâncovene, ești osândit la moarte cu toți feciorii tăi, dar te iert dacă spui unde îți este averea și dacă te lași de legea ta și treci la legea turcească»”³. „Pentru Sfântul Constantin Brâncoveanu iertarea nu însemna viață, fiindcă renunțarea la credința lui, la comuniunea cu Iisus Hristos, constituia moartea pentru sine și pentru neamul lui”⁴, de aceea martirul i-a răspuns sultanului: „Împărate, averea mea câtă a fost tu ai luat-o și alta, cum am mai spus, nu am. Iar de legea mea creștinească nu mă las: în ea m-am născut și am trăit, în ea vreau să mor. Pământul țării mele l-am umplut cu biserici creștine și acum la bătrânețe să mă închin în geamiile voastre turcești? Nu, împărate! Țara mi-am apărât-o, credința mi-am păzit-o, în credința mea vreau să închid ochii, eu și feciorii mei. Dumnezeu să răsplătească fiecăruia după faptele lui!”⁵.

Călăul i-a pus în genunchi pe toți șase, la o oarecare distanță unul de celălalt și le-a îngăduit să-și facă o scurtă rugăciune. După ce s-au rugat, Sfântul Constantin Brâncoveanu

¹ **Emilian Lovișteanul**, *Op. cit.*, p. 49 și **Ștefan Ionescu, Panait I. Panait**, *Op. cit.*, p. 381.

² **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 405.

³ **Diacon Profesor Dr. Gheorghe I. Moisescu**, *Art. cit.*, p. 61.

⁴ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, pp. 416-417.

⁵ **Preot Academician Nicolae M. Popescu**, *Op. cit.*, p. 124.

și-a îmbărbătat fiii și sfetnicul, zicându-le: „Fiii mei, fiți curajoși, am pierdut tot ce am avut în această lume, măcar să ne salvăm sufletele și să ne spălăm păcatele cu sângele nostru. Priviți la Hristos, Mântuitorul nostru, câte a răbdat pentru noi și cu ce moarte de ocară a murit! Credeți tare în Acesta și nu vă clintiți din credința cea dreaptă pentru viața și lumea aceasta! Aduceți-vă aminte de Sfântul Apostol Pavel care a scris «că nici necazul, nici strâmtorarea, nici prigoana, nici foametea, nici golătatea, nici primejdia și nici sabia nu ne va despărți de iubirea lui Hristos» (Romani 8,35). Acum, dară, o dulcii mei fii, cu sângele nostru să ne spălăm păcatele noastre!”¹.

„Cuvintele Sfântului Mucenic Constantin Brâncoveanu nu au fost rostite doar pentru feciorii lui, care le-au urmat cu prețul vieții, ci ele reprezintă testamentul său pentru întregul neam românesc”².

După ce fostul domnitor a rostit aceste cuvinte, călăul a început să le taie capetele. Primul decapitat a fost sfetnicul Ianache, urmat de fiii voievodului: Constantin, Ștefan și Radu.

„Când călăul a ridicat paloșul să taie capul lui Matei, mezinul familiei, în vârstă de doar doisprezece ani, acesta, înspăimântat de pieirea fraților săi, i s-a adresat sultanului: «La vârsta mea pot eu avea o vină așa de mare, care să merite o moarte atât de crudă? Dacă vina este numai a părinților mei, de ce mă pedepsiți pe mine? Nu eu, ci alții au fost aceia care m-au adus aici și care au fost împotriva ta, eu, cu toată vârsta mea copilărească, m-am opus. Încearcă, stăpâne! Dă-mi voie să-mi trăiesc tinerețea și vei vedea cu câtă credință îți voi sluji. Dacă, pe mine, creștin, mă vei slobozi cu iertarea ta, mă voi face musulman, dacă de asta ține iertarea mea. Vreau mai bine să fiu musulman decât să mor nevinovat, plătind greșelile părinților

¹ **Emilian Lovișteanul**, *Op. cit.*, p. 50.

² **Gherasim Cristea**, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 196.

cu o pedeapsă atât de grozavă». În Sfântul Constantin, care își iubea atât de mult feciorul mezin, evlavia a biruit dragostea, iar acesta i-a zis lui Matei cu glas limpede: «Din sângele nostru n-a fost nimeni care să-și lepede credința. Dacă este cu puțință, mai bine să mori de o mie de ori, decât să-ți renegi credința strămoșească, pentru a trăi câțiva ani în plus pe pământ». După ce a fost dojenit de tatăl său, Matei, ca renăscut, a pus liniștit gâtul pe tăietor și i-a zis gealatului: «Vreau să mor creștin! Lovește!», și îndată acesta i-a zburat capul”¹.

„La urmă a venit rândul lui Constantin Brâncoveanu. Liniștit și hotărât acesta s-a închinat și a zis: «Doamne, fie voia Ta!» și și-a pus gâtul pe tăietor, iar călăul a lovit cu sabia”².

Sfântului voievod martir „i-au fost luate: domnia, averea, copiii, viața, dar nu și credința dreptmăritoare”³. „La o viață creștină exemplară ca cea a Sfântului Constantin Brâncoveanu, nu se putea decât o moarte creștinească exemplară”⁴. „Sfârșitul său tragic suportat cu tărie de suflet adevărat creștinească, adaugă chipului său aureola de martir”⁵.

¹ **Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului**, *Op. cit.*, pp. 115-116; **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu**, *Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării Românești...*, p. 76 și **Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel Ioniță**, *Art. cit.*, pp. 84-85.

² **Preot Academician Nicolae M. Popescu**, *Op. cit.*, p. 127.

³ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman**, *Op. cit.*, p. 138.

⁴ **Lavinia Aurelian Bădulescu**, *Repere ale modelului hristic în viața Sfântului Constantin Vodă Brâncoveanu*, articol publicat în volumul: „Sfântul Constantin Brâncoveanu, Ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților, volumul III - Moștenirea culturală și spirituală”, Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, Slatina, 2014, p. 377.

⁵ **Mircea Pospai**, *Art. cit.*, pp. 746-747.

„Martorii oculari la eveniment au afirmat că executarea celor șase martiri s-a făcut în mai puțin de un sfert de ceas”¹, iar „prezența sultanului la execuție a dovedit marea lui cruzime”².

„Trupurile decapitate ale martirilor au fost târate pe străzile Istanbulului și apoi aruncate în mare. Capetele le-au fost purtate în vârfurile sulitelor pe străzile orașului, iar apoi au fost expuse în fața seraiului, unde au rămas trei zile, după care au fost luate și aruncate în mare, pentru că populația cetății începuse să se indigneze de atâta cruzime”³.

La îndemnul patriarhului ecumenic de Constantinopol, trupurile martirilor au fost pescuite, în ascuns, de niște creștini și îngropate, în mare taină, cu săvârșirea cuvenitei slujbe creștinești, în Mănăstirea Maicii Domnului din insula Halki, nu departe de Istanbul, care fusese miluită de Constantin Brâncoveanu în timpul vieții sale⁴.

„Cruda ucidere a mucenicilor Brâncoveni a fost repede aflată în întreaga Europă prin scrisorile trimise de solii marilor puteri creștine acreditați pe lângă Poarta Otomană și întreaga lume creștină a fost îngrozită de această crimă, pentru că astfel de ucideri pentru credință nu se mai făceau în acea vreme”⁵.

„Moartea Brâncovenilor i-a impresionat profund pe contemporani, chiar și pe necreștini. Ea a fost consemnată cu indignare

¹ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Op. cit.*, p. 381 și Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel Ioniță, *Art. cit.*, pp. 84-85.

² Dr. Oana Mădălina Popescu, *Mărturii despre Sfinții Mărturisitori Brâncoveni: Constantin Vodă, cu cei patru fii ai săi, Constantin, Ștefan, Radu și Matei*, Editura Doxologia, Iași, 2014, p. 8.

³ Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel Ioniță, *Art. cit.*, p. 85.

⁴ Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului, *Op. cit.*, p. 118; Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu, *Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării Românești...*, p. 77; Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, *Op. cit.*, p. 138 și Anton Maria del Chiaro, *Art. cit.*, p. 249.

⁵ Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului, *Op. cit.*, p. 119.

de cronicile vremii de atunci, dar și de unele rapoarte diplomatice trimise din Istanbul”¹.

„La scurt timp după martirizarea celor șase noi mucenici ai Bisericii, mitropolitul grec Calinic al Heracleei a alcătuit un canon de rugăciune al domnitorului Constantin Brâncoveanu. Aceste slujbe, ca și cântecele populare care pomeneau cu evlavie sfârșitul mucenicesc al Brâncovenilor, toate apărute la scurtă vreme după pătimirea lor, ne arată că ei erau socotiți încă de atunci ca adevărați mucenici sau mărturisitori ai Ortodoxiei”².

„După martiriul Brâncovenilor, doamna Maria, soția fostului domnitor, împreună cu fiica ei, domnița Bălașa, și cu ceilalți supraviețuitori ai tragediei Brâncovenilor, au rămas în închisoare până în luna martie a anului următor, fiind chiar, la un moment dat, declarate roabe ale seraiului, deoarece turcii sperau că vor mai obține alte averi de la acestea. În cele din urmă, împrumutând 50.000 de taleri, cu 30% dobândă, de la creditorii din Istanbul, doamna Maria a reușit să obțină din partea sultanului eliberarea ei și a rudelor sale. Însă intrigile Cantacuzinilor i-au urmărit din nou, aceștia oferind 40.000 de taleri marelui vizir, în vederea exilării acestora”³. „Astfel, cei rămași în viață din familia brâncovenească au luat drumul exilului la Kutahia”⁴.

¹ **Pr. Prof. Dr. Nicolae Moraru, Prof. Constantin Coman, *Op. cit.*, p. 141.**

² **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani...*, pp. 86-87.**

³ *Personalitatea Domniței Bălașa (1693-1752), descendenta Sfântului Voievod Martir Constantin Brâncoveanu (1654-1715, domnind între 1688-1714)*, articol publicat în: „Istoria Așezămintelor Brâncovenești în imagini și cuvinte”, Editura Basilica, București, 2014, p. 14.

⁴ *Mormântul și moaștele Mucenicilor Brâncoveni*, articol publicat în volumul: „Martiriul Sfinților Brâncoveni”, Editura Sophia, București, 2014, p. 342.

„La începutul anului 1716, Ștefan Cantacuzino, domnitorul Țării Românești, a fost mazilit și chemat la Istanbul împreună cu soția Păuna și copiii lor, Radu și Constantin. Acesta a încercat să fugă în Transilvania, dar nu a reușit, așa că, la nici o săptămână de la Boboteaza anului 1716, pe un ger nemilos, fostul voievod și familia lui au fost siliți să pornească spre Istanbul. Tatăl său, bătrânul mare stolnic Constantin, s-a hotărât să înfrunte iarna și i-a însoțit, încercând să întoarcă încă o dată roata sorții în favoarea fiului său”¹.

În locul lui Ștefan Cantacuzino a fost numit domnitor Nicolae Mavrocordat, un grec din cartierul Fanar al Istanbulului, iar prin aceasta, atât în Moldova, cât și în Țara Românească, „a fost statornicit, pentru mai bine de un veac, sistemul domniilor fanariote”².

„Exact cum se întâmplase în urmă cu aproape doi ani, noul domn, Nicolae Mavrocordat, a trimis în urma Cantacuzinilor emisari cu scrisori compromițătoare și o mie de pungi de galbeni, pentru ca cei doi Cantacuzini, fostul voievod Ștefan și tatăl său, marele stolnic Constantin, să fie judecați fără milă. După ce au ajuns la Istanbul, cei doi au fost aruncați în închisoarea «Celor șapte turnuri», averile lor au fost vândute în bazarurile orașului și supliciul interogatoriilor s-a abătut neiertător asupra lor. În 7 iunie 1716, în Duminica Rusaliilor, între cele două chemări la rugăciune ale muezinilor, fostul domnitor, Ștefan Cantacuzino, și tatăl său, au fost decapitați în grădina palatului sultanilor. Capetele lor au fost golite și umplute

¹ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 414.

² **Acad. Dan Berindei**, *Epoca și personalitatea domnitorului Constantin Brâncoveanu*, articol publicat în volumul: „Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea”, Editura Basilica, București, 2014, p. 35.

cu câlți, apoi trimise marelui vizir Gin Ali la Adrianopol, unde erau arestați ceilalți membri ai familiei Cantacuzino. În 9 iunie 1716, marele spătar Mihai, împreună cu ceilalți Cantacuzini au fost executați prin strangulare în marea piață din centrul orașului. Împreună cu ei a fost ucis și Radu Dudescu, capuchehaia (ambasadorul) Țării Românești la Înalta Poartă, care uneltise împotriva Brâncovenilor și asistase la martiriul lor în urmă cu doi ani”¹.

În 1716, otomanii au intrat în război cu habsburgii. În 5 august același an, trupele imperiale le-au înfrânt pe cele otomane, la Petrovaradin, iar marele vizir Gin Ali a căzut pe câmpul de luptă.

În timpul războiului otomano-habsburgic (1716-1718), numeroși boieri munteni, opozanți ai domnitorului Nicolae Mavrocordat, s-au refugiat în Transilvania și i-au cerut împăratului Carol al VI-lea ca Țara Românească să intre sub suzeranitatea Imperiului Habsburgic, propunându-l ca domnitor pe Gheorghe, fiul fostului voievod Șerban Cantacuzino.

Întrucât în 25 noiembrie 1716, Nicolae Mavrocordat a fost capturat de habsburgi și dus în Transilvania, turcii l-au numit domnitor în Țara Românească pe Ioan Mavrocordat, fratele voievodului captiv.

Noul domnitor era cumnat cu domnița Bălașa. Întrucât numeroși boieri munteni doreau ca Țara Românească să intre sub suzeranitatea Imperiului Habsburgic, Ioan Mavrocordat s-a implicat personal în eliberarea din exil și aducerea în țară a familiei Sfântului Constantin Brâncoveanu, pentru ca, prin prezența lor, să fie întărită loialitatea poporului față de noul voievod. În anul 1717, surghiuniții din familia

¹ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 414 și **Anton Maria del Chiaro**, *Art. cit.*, p. 254.

Brâncoveanu au revenit în țară și au reintrat în posesia averii lor nemișcătoare¹.

„Uriașa avere a Brâncovenilor fusese jefuită de otomani și o parte din bunurile mobile se risipiseră, dar, cu toate acestea, bunurile imobile din țară - moșiile, bunurile încredințate unor apropiați și importante sume de bani depuse la Viena și Veneția - alcătuiau împreună o avere de invidiat”².

În 21 iulie 1718, otomanii și habsburgii au încheiat pacea de la Passarowitz, în urma căreia Oltenia a ajuns sub stăpânire austriacă.

„În anul 1720, doamna Maria a reușit să aducă, în mare taină, osemintele soțului ei în țară”³. „A fost necesar ca această aducere a osemintelor mucenicești să se facă cu o oarecare discreție, deoarece Ahmed al III-lea era încă pe tronul Imperiului Otoman, iar el pusese sentința de condamnare la moarte pentru trădare, pe seama Voievodului Constantin Brâncoveanu”⁴.

„În 1720, Oltenia se afla de doi ani sub stăpânire austriacă, de aceea doamna Maria nu a putut duce osemintele soțului ei la Mănăstirea Hurezi, unde domnitorul își pregătise mormântul, ci le-a depus în biserica mănăstirii Sfântul Gheorghe Nou din București, tot o ctitorie a Sfântului Constantin Brâncoveanu”⁵.

Pe lespede de marmură albă, frumos împodobită, care acoperă mormântul Sfântului Voievod nu a fost trecut numele acestuia, de teama turcilor, care nu ar fi îngăduit acest lucru unui condamnat la moarte pentru trădare. În speranța unor vremuri

¹ *Personalitatea Domniței Bălașa...*, p. 15.

² **Academician Dan Berindei**, *Biruința peste timp a Brâncovenilor*, articol publicat în albumul: „Istoria Așezămintelor Brâncovenești în imagini și cuvinte”, Editura Basilica, București, 2014, p. 143.

³ **Ileana Toma**, *Ultimul Constantin...*, p. 417.

⁴ **Pr. Dr. Emil Nedelea Cărămizaru**, *Mormântul Sfântului Constantin Brâncoveanu*, Editura Basilica, București, 2014, p. 26.

⁵ **Gherasim Cristea**, *Episcopul Râmnicului*, *Op. cit.*, p. 118.

mai bune, doamna Maria a așezat deasupra mormântului o candelă din argint cu inscripția: „Această candelă, ce s-a dat la Sfântul Gheorghe cel Nou, luminează unde odihnesc oasele fericitului domn Constantin Brâncoveanu Basarab Voievod și este făcută de doamna Măriei Sale, Maria, care și Măria Sa nădăjduiește în Domnul, ca tot aici să i se odihnească oasele. 12 iulie 1720”¹.

Inscripția de pe această candelă a fost descoperită abia în anul 1914, la împlinirea a două veacuri de la martiriul Brâncovenilor.

„În anul 1932, Comisia Monumentelor Istorice din București a hotărât să efectueze săpături arheologice, sub piatra funerară «fără inscripție», dar care avea gravate pe ea stema Țării Românești, sceptrul domnesc și sabia de investitură, precum și frumoase motive ornamentale brâncovenești, cu scopul de a identifica osemintele ce se vor afla acolo. În baza săpăturilor efectuate în perioada 9-16 decembrie 1932, sub coordonarea secretarului Comisiei, Virgiliu N. Drăghiceanu, medicii legiști au întocmit un raport medico-legal, prin care se adeverează prezența și autenticitatea osemintelor Domnitorului Martir Constantin Brâncoveanu în mormântul voievodal de la biserica «Sfântul Gheorghe Nou»”².

Cu toate că Sfântul Constantin Brâncoveanu a fost decapitat în 15 august 1714, pescarii creștini din Istanbul i-au pescuit și capul din apele Bosforului și l-au îngropat împreună cu

¹ *Mormântul și moaștele Mucenicilor Brâncoveni...*, p. 352.

² **Preot Academician Niculae M. Popescu**, *Op. cit.*, pp. 145-146. A se vedea și: **Dr. Gheorghe Mănușu-Adameșteanu**, *Mormântul domnitorului Martir Constantin Vodă Brâncoveanu de la Biserica Sfântul Gheorghe Nou din București. Cercetările arheologice din 1932 și 2015*, articol publicat în volumul: „Tradiție și noutate în cultura și spiritualitatea epocii brâncovenești”, Editura Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016.

trupul în mănăstirea din Insula Halki, pentru că „în mormântul din București a fost găsit și craniul domnitorului martir”¹.

„Raportul medicilor legiști a fost însușit și de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care prin hotărârea din 17 februarie 1933, a stabilit ca reînhumarea osemintelor mucenicești să fie rânduită în ziua de 21 mai 1933. Acest moment solemn a fost însă amânat cu un an, pentru data de 21 mai 1934, când se împlineau 220 de ani de la martiriul Sfântului Constantin Brâncoveanu. Prin grija vrednicului de pomenire Miron Cristea, primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, a fost pregătită o amplă procesiune solemnă pentru reînhumarea osemintelor «marelui domn român și bun creștin, Brâncoveanu Constantin». Astfel, la invitația patriarhului, la procesiunea din anul 1934 au participat membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, reprezentanții familiei regale a României, înalți oficiali civili și militari, numeroși reprezentanți ai instituțiilor de cultură bucureștene, personalități ale vieții academice și publice românești, clerici, monahi și monahii, dar și mulțime de credincioși din București și din întreaga țară, dornici a-i acorda voievodului martir cuvenita cinstire”².

„Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 20 iunie 1992 a hotărât ca «de acum înainte și până la sfârșitul veacurilor, binecredinciosul voievod Constantin Brâncoveanu, împreună cu fiii săi Constantin, Ștefan, Radu și Matei și cu sfetnicul Ianache să fie cinstiți cu sfinții în ceata martirilor Ortodoxiei, pomenindu-i cu slujbe și cântări de laudă în ziua de 16 august, fiind înscrși în sinaxar, cărțile de cult,

¹ **Preot Profesor Dr. Nicolae Șerbănescu**, *Mormântul Voievodului Martir Constantin Brâncoveanu*, studiu republicat în volumul: „Sfântul Voievod Martir Constantin Brâncoveanu: mărturisitor jertfelnic și ctitor darnic”, volumul II, Editura Cuvântul Vieții, București, 2014, p. 97.

² **Preot Academician Nicolae M. Popescu**, *Op. cit.*, p. 146.

precum și în calendarul Bisericii noastre». S-a mai hotărât să se tipărească viața și slujba lor, iar chipul lor să fie zugrăvit în icoane și în biserici, alături de ale altor sfinți de neam român”¹.

„Proclamarea solemnă a canonizării Sfinților Martiri Brâncoveni s-a săvârșit la Mănăstirea Hurezi, în 16 august 1992. Sfinții Martiri Brâncoveni sunt cei mai de seamă din lungul șir de «neomartiri» creștini ortodocși, de după căderea Constantinopolului sub turci, din 29 mai 1453”².

Pomenirea Sfinților Brâncoveni se face în ziua de 16 august.

¹ **Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu**, *Sfinți daco-romani...*, p. 87.

² **Emilian Lovișteanul**, *Op. cit.*, p. 54.

Cuprins

Cuvânt înainte	3
Sfântul Cuvios Antipa de la Calapodești	12
Sfântul Cuvios Ioan Casian din Dobrogea	18
Sfântul Sfințit Mucenic Irineu, Episcop de Sirmium	23
Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului ...	27
Sfântul Mucenic Sava de la Buzău	81
Sfântul Ierarh Pahomie de la Gledin, Episcopul Romanului ..	88
Sfântul Ierarh Teotim, Episcopul Tomisului	99
Sfântul Ierarh Ilie Iorest, Mitropolitul Transilvaniei	105
Sfântul Ierarh Sava Brancovici, Mitropolitul Transilvaniei	112
Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș	123
Sfântul Cuvios Vasile de la Poiana Mărului	144
Sfântul Ierarh Atanasie al III-lea, Patriarhul Constantinopolului	161
Sfântul Mucenic Ioan Valahul	175
Sfântul Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava	179
Sfântul Ierarh Grigorie Dascălul, Mitropolitul Țării Românești	188
Sfântul Ierarh Niceta de Remesiana	201
Sfântul Ierarh Leontie de la Rădăuți	207
Sfântul Voievod Ștefan cel Mare	213
Sfinții Mucenici Epictet și Astion	275
Sfântul Mucenic Emilian de la Durostor	284
Sfântul Cuvios Ioan Iacob de la Neamț	288
Sfânta Cuvioasă Teodora de la Sihla	314
Sfântul Ierarh Nifon, Patriarhul Constantinopolului	320
Sfinții Martiri Brâncoveni	330